

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціальної сфери

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
15 червня 2022 року*

ОДЕСА

УДК: 371.013+378(01)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Соловейчук Олена Максимівна – секретар Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №11 від 30.06.2022 р.)*

Рецензенти:

Дарманська І. М. - доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Княжева А. І. - доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції. Одеса : Університет Ушинського, 2022. 261 с.

До збірника ввійшли матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої різним аспектам організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, підготовці фахівців соціономічної сфери.

Науковці та студенти висвітлюють питання щодо сучасних методів та форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

*АРКАТОВ Юрій Миколайович,
ГЕОРГАЛІНА Олена Ростиславівна,
ЖУРАВЛЬОВА Ірина Борисівна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ НА ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Математичне програмування (планування) – це розділ математики, що займається розробкою методів пошуку екстремальних значень функцій, на аргументи яких накладено певні обмеження. Методи математичного програмування використовуються у економічних, організаційних, військових та інших системах для розв'язання так званих задач розподілу. Задачі розподілу виникають у випадках, коли ресурсів, що є у наявності, не вистачає для ефективного виконання кожної з запланованих робіт, отже, необхідно раціонально розподілити ресурси по роботах у відповідності з обраним критерієм оптимальності. Розглянемо докладніше дану проблематику на прикладі навчання методам математичного програмування студентів (курсантів) інженерно-електромеханічних спеціальностей.

Комплексна автоматизація сучасних систем, що застосовуються у техніці, зокрема, у військовій, використання новітнього електрообладнання і технологій, призводить до можливості керування функціонуванням технічного засобу за участю меншого числа осіб, але, звісно, підвищуються вимоги до рівня підготовки цих фахівців. Підготовка інженерів-електромеханіків має передбачати надання відповідних знань і відпрацювання навичок вирішення складних професійних задач, у тому числі, за допомогою сучасного програмного забезпечення, що забезпечить впровадження сучасних комп'ютерних технологій у повсякденну роботу майбутніх фахівців. У екстремальних умовах (наприклад, у випадку аварійного відключення електроенергії на об'єкті та використання додаткових джерел) він має прийняти управлінське рішення щодо оптимального розподілу запасів. Для рішення оптимізаційних задач такому фахівцеві необхідні знання основ математичного моделювання технічних систем, методів розв'язання задач оптимізації, сучасного програмного забезпечення персональних комп'ютерів.

Математичними методами, призначеними для розв'язання будь-яких оптимізаційних задач методи математичного програмування. Складання і реалізація математичної моделі задачі оптимізації потребує, зокрема, вміння визначитись із критерієм оптимальності і підібрати доцільний метод розв'язання конкретної технічної задачі. У електроенергетиці в залежності від вимог поставленої задачі можуть прийматися різні критерії оптимальності, наприклад, такі:

- критерій надійності електропостачання;
- критерій якості електроенергії;

- критерій найменшого негативного впливу на оточуюче середовище (екологічний критерій), і таке інше.

Зрозуміло, що фахівець повинен володіти знаннями та вмінням реалізувати всі етапи процесу розв'язання задачі оптимізації, а саме: формулювання конкретної задачі; збір і підготовка вихідної інформації; складання математичної моделі; ввід у комп'ютер вихідних даних; аналіз розв'язку задачі. Отже, користувач має знатися на технології реалізації усіх зазначених складових цього процесу.

Одним з окремих випадків задачі оптимізації є так звана транспортна задача, тобто задача відшукування таких шляхів і об'ємів перевезень певного вантажу (продукту) від пунктів виготовлення або зберігання до пунктів споживання, за яких загальна вартість перевезень буде мінімальною. Так виглядає класичне формулювання транспортної задачі. Однак на базі цієї математичної моделі можна з успіхом розв'язувати масу інших прикладних задач. Математичний апарат транспортної задачі можна застосувати і для задач електроенергетики. В цих задачах під продуктом розуміють електричну потужність, яка передається від джерел живлення до користувачів по лініях електропередачі. Джерелами живлення є електричні станції або підстанції, а споживачами – користувачі електроенергії. Наприклад, на певному об'єкті може йтися про оптимальне розподілення аварійних енергетичних ресурсів. Також оптимізації можуть підлягати витрати на схему електричної мережі, що складається з ліній електропередачі, що пов'язують вузли джерел живлення з вузлами споживачів.

Для математичного розв'язання транспортної задачі, зокрема, задачі електроенергетичного змісту, можна використовувати різні методи оптимізації, наприклад, симплекс-метод, метод потенціалів, тощо. Складність процесу розв'язання у випадку його реалізації «ручними» методами значною мірою залежить від кількості змінних задачі. Але ж процедуру розв'язання транспортної задачі краще здійснити за допомогою систем комп'ютерної математики (математичних пакетів). Дуже зручним з цієї точки зору є середовище MS Excel. Вбудований у пакет MS Excel програмний модуль «Пошук розв'язку» дозволяє, звісно, за умови коректного його заповнення, миттєво отримувати оптимальний розв'язок навіть дуже об'ємних прикладних задач, включаючи транспортні задачі розміром 20*10. У випадку задачі більшого розміру стане у нагоді використання пакету MathCAD .

У реальних схемах електричних мереж часто виявляється доцільною передача потужності через проміжні (транзитні) вузли. Такими транзитними вузлами можуть бути як вузли джерел живлення, так і вузли споживачів. Математично це виражається у додаванні обмежень на змінні задачі, що теж жодним чином не впливає на складність розв'язання такої оптимізаційної транспортної задачі, наприклад, у модулі «Пошук розв'язку» пакету MS Excel.

Прикладів застосування оптимізаційних моделей і методів в електроенергетиці є багато. Це й задачі про споживання реактивної потужності, й задачі багатокритеріальної оптимізації, і стохастичні моделі, параметрами

яких є випадкові величини з певними ймовірними значеннями. Розуміння технічного змісту задачі, знання методики побудови відповідної математичної моделі, вміння використати сучасні технічні засоби для реалізації розв'язання поставлених задач однозначно дає фахівцю важливий інструмент у його професійній діяльності.

АРТЕМЕНКО Анна Броніславівна

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧА ЯК НЕОБХІДНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вища освіта є фундаментом розвитку кожної держави, індивідуальним розвитком особистості, яка сприяє формуванню морального, інтелектуального, духовного та професійного потенціалу суспільства.

Лекції, практичні, семінарські заняття звичайно відіграють значення при підготовці здобувача вищої освіти, але не менш важливою формою в організації освітнього процесу є самостійна робота здобувача вищої освіти.

Відповідно до Болонського процесу відсоток самостійної роботи здобувача вищої освіти збільшується до 50-60% та більша увага звертається саме на індивідуалізацію навчання. Професійні знання, уміння та навички котрими повинен володіти фахівець у сучасному суспільстві змінюється досить швидко, тому така форма організації освітнього процесу в закладі вищої освіти є актуальною та необхідною. Ефективність підготовки майбутніх фахівців залежить від доцільності впровадження та правильно підібраних науково – педагогічними працівниками різних форм організації навчального процесу.

Під час дистанційного навчання така форма організації освітнього процесу є необхідною умовою. Адже здебільшого здобувачі вищої освіти позбавлені звичного спілкування з викладачами в позааудиторні години.

Самостійну роботу здобувача вищої освіти можна виділити на три рівні (доаудиторна, аудиторна, післяаудиторна). Всі ці три рівні забезпечуються системою навчально - методичних засобів. Безпосередньо мова йдеться й про вивчення окремих елементів дисципліни самостійно. Здобувач вищої освіти самостійно може обирати також тему для більш детального вивчення будуючи собі індивідуальну траєкторію навчання.

Самостійна робота здобувача вищої освіти не передбачає вивчення всієї дисципліни самостійно, але передбачає пошук шляхів розв'язання конкретної задачі або проблеми. Так, завдяки самостійна робота сприяє поглибленню та розширенню знань, формує інтерес до професійної сфери та навчальної дисципліни, розвитку пізнавальних здібностей та розвитку індивідуального та професійного вирішення поставленої задачі.

Самостійна робота визначається навчальною програмою дисципліни, обов'язково описаними критеріями оцінювання даної роботи. Вона залежить від особливості дисципліни, тому види такої роботи можуть бути різними

(робота з літературою, написання рефератів/есе, підготовка творчих завдань, розрахункових завдань, індивідуальна науково – дослідна робота тощо).

Таку роботу здобувач вищої освіти планує разом з науково – педагогічним працівником (викладачем дисципліни), але виконує дану роботу самостійно.

Під час підготовки завдань самостійної роботи нам потрібно врахувати специфіку дисципліни та виявити її напрямки, наприклад репродуктивна самостійна робота - вона здійснюється за певним зразком (схеми, задачі, таблиці тощо); реконструктивну – вона передбачає доповнення лекцій, складання конспектів, планів тощо); евристичну - спрямована на вирішення проблемних завдань та дослідницьку – яка спрямована на проведення досліджень. Потрібно також врахувати що, самостійна робота має бути цікавою, зрозумілою та спонукати до творчого підходу задля її вирішення.

Під час організації самостійної роботи здобувачу вищої освіти надаємо обов'язкову самостійну роботу до виконання, а також можемо запропонувати бажану та добровільну. Такі роботи будуть за бажанням та додатково оцінені.

Всі види самостійної роботи є важливими та заслуговують на увагу. Одним із найпоширеніших видів самостійної роботи є індивідуальна робота (індивідуальна науково-дослідна робота). Основою такої роботи є принцип індивідуалізації, яка розглядається в двох аспектах, як процес (суб'єктивно - особистісна зорієнтована діяльність); як форма (способи індивідуально-особистісних варіантів досягнення цілей).

Так під час самостійної роботи здобувач вищої освіти виконує творчу роботу, з індивідуальним підходом. Зазвичай ІНДЗ здобувач вищої освіти виконує після вивчення теоретичної частини дисципліни, але можна давати завдання для самостійної роботи студенту після вивчення конкретної теми або розділу (змістовного модуля).

Завданнями такої роботи є: навчити самостійно працювати здобувача вищої освіти з спеціальною літературою, індивідуально та творчо підходити до поставленої задачі, набувати навички щоденної самостійної роботи. Також якщо складено план виконання самостійної роботи або ІНДЗ, це допомагає самоорганізовуватися студенту.

Коли ми пропонуємо здобувачам вищої освіти різноманітні види самостійної роботи, це дає можливість не тільки творчого виконання завдань, індивідуального підходу, але й урізноманітнює вивчення дисципліни, що дозволить викладання даної дисципліни більш цікаво. Систематичне виконання самостійної роботи матиме ефективний результат як з однієї конкретної дисципліни, так і коли вона буде відбуватися систематично під час всього періоду навчання здобувача вищої освіти.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти є необхідною під час організації освітнього процесу, адже дає можливість підготувати конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, які здатні до ефективної та відповідальної діяльності, котрі зможуть творчо та індивідуально вирішувати різні задачі, будуть всебічно розвинутими. Така робота буде сприяти

вирішенню навчальних занять, а саме набуття здобувачами вищої освіти глибоких та ґрунтовних знань, умінь та навичок, котрі вони зможуть застосовувати у професійній сфері.

БАЛАКІРЄВА Вікторія Анатоліївна

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ДІТЬМИ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ

Після завершення бойових дій усі освітні заклади зіткнуться з серйозною проблемою для учнів та вчителів – посттравматичним стресовим розладом. Ця ситуація ускладнюється тим, що зовні людина може виглядати нормально, навіть може бути активною і життєрадісною. Але коли виникає ситуація, яка якимось чином нагадує людині про травмівні події (наприклад, різкий шум, як вибух, або сигнал, як сигнал тривоги, чи різка інтонація в розмові), вона відразу втрачає зв'язок з реальністю і самовладання. Такі проблеми можуть тривати від кількох тижнів до кількох років, залежно від тяжкості впливу.

Посттравматичний стресовий розлад може проявлятися як психічний дисбаланс, дратівливість, порушення сну та більш серйозні нейросоматичні розлади. Особливість проявів цього синдрому у дітей полягає в тому, що діти, які пережили важкі випробування війни, смерть близьких чи знайомих, відчують, що їхнє життя може закінчитися в будь-який момент, замикаються в собі. Знищена знайома «картина світу» дитини, бракує розуміння і життєвого досвіду, як її відновити, і навіть розуміння того, що її можливо відновити. Наслідки такої психологічної травми є катастрофічними, і зрозуміло, наскільки це випробування є серйозним для дитячої психіки. Весь світ загублений у свідомості дитини, яка пережила війну. Без сторонньої допомоги дитина не зможе побудувати «новий» внутрішній світ. Тому так важливо врахувати ці обставини і зараз працювати над наслідками війни.

Стрес у дітей різного віку проявляється по-різному, зокрема посттравматичний стресовий синдром виникає як відстрочена або тривала реакція на стресову подію чи ситуацію надзвичайно загрозливого чи катастрофічного характеру, яка може турбувати будь-яку людину, а дитину тим більше. Однак у дитини симптоми тривають довше, ніж у дорослих. У важких випадках вони можуть тривати кілька місяців. Дітям, які пережили психологічну травму, важко зрозуміти, що з ними сталося. В основному це пов'язано з їхніми віковими особливостями: їм бракує соціальної, фізіологічної та психологічної зрілості. Дитина не може до кінця зрозуміти сенс того, що відбувається - вона лише пам'ятає ситуацію, свої переживання в даний момент. Їх сприйняття реальності стає хаотичним, починає пронизуватися плутаниною, губиться «структура світу», в якому живе дитина.

Усі ці прояви значно ускладнюють стосунки вчителя та учня, особливо коли вчитель сам є травмованою особою. Тому надзвичайно важливо, щоб

педагоги розуміли хоча б основні принципи роботи з постраждалими дітьми.

Зокрема, вчитель повинен забезпечити учню комфортні умови в класі. Як на уроках, так і в позаурочний час, слід враховувати ознаки посттравматичного стресового розладу та з розумінням ставитися до поведінкових рис травмованої дитини. Необхідно підтримувати постійний контакт з батьками (опікунами) такої дитини, пам'ятаючи, що в більшості випадків вони також є потерпілими і тому очікують підтримки та поради від вчителя, а не вимоги «зробити щось із дитиною». Необхідно підтримувати звичний порядок життя класу. Чим більше традицій, дотримання правил внутрішнього розпорядку у роботі вчителя, тим спокійніша ситуація для постраждалих дітей. Перенесена травма зруйнувала «порядок життя» дітей, а тому кожне дотримання традицій і правил збільшує відчуття спокою та впевненості, що «світовий порядок» більше не порушується і життя триває.

Оскільки травматичні події призводять до хаосу та втрати контролю, вибір та контроль дозволяє дітям почуватися в безпеці. Дитині слід дати можливість вибору із запропонованих варіантів. Дитина навчиться швидше і легше організовувати своє середовище і робити правильний вибір, якщо спочатку потренується у виборі, де вона нічого не втрачає. Необхідно забезпечити дитині підвищений рівень підтримки та допомоги. Травмовані діти іноді не можуть засвоювати навчальний матеріал у тому ж темпі, що й весь клас, і тому потребують максимальної індивідуалізації навчання. Слід намагатися уникати, наскільки це можливо, всього, що може нагадати молодшому школяреві про травмивні події.

Травмована дитина може провокувати і вчителів, і однокласників на відкриту агресію до них. Така поведінка говорить про те, що дитина не в змозі самотійно переосмислити те, що трапилося, і намагається полегшити біль від основної травми провокуванням повторної травми. У цьому випадку краще відвести дитину в окрему кімнату і постаратися спокійно запитати, що її турбує. Найкраще це зробить психолог, тому що вчитель початкових класів не може надовго залишати інших дітей, але візит до психолога не повинен сприйматися дитиною як вид покарання.

Вчителі повинні усвідомлювати, що проблеми з поведінкою та навчанням у постраждалих дітей є тимчасовими, і пам'ятати, що навіть найжахливіша поведінка дитини є спричиненою страхом і травмою.

Тому вчителі, які безпосередньо взаємодіють з дітьми, що постраждали від бойових дій, та їхніми батьками знаходяться в зоні ризику. Така ситуація ускладнює взаємодію в системі вчитель-учень, оскільки обидві сторони є травмованими.

Список використаних джерел:

1. Кісарчук З.Г., Омельченко Я. М., Біла І.М., Лазос Г.П. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник. Київ: Логос, 2015. 232 с.
2. Мельник А.П. Особливості реагування на посттравмуючу ситуацію у підлітків. Фактори розвитку педагогіки і психології в ХХІ столітті. Харків:

Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. 104 с.

3. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. Київ: Агентство "Україна". 2015. 175 с.

БАЛДИНЮК Олена Дмитрівна

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ В НЕПОВНІЙ СІМ'Ї

Сім'я є найважливішим інститутом у формуванні особистості дитини, тому проблеми сім'ї і батьківства є актуальними для сьогодення. Серед проблем, які постають, на жаль, перед суспільством, є гостра криза сім'ї, причинами якої є зміна моральних норм в області взаємовідносин статей, поширення дошлюбних зв'язків, зміна традиційних (сімейних) ролей чоловіка та жінки, втрата сім'єю своєї виробничої функції, втрата історичних українських традицій щодо формування та збереження сім'ї, непідготовленість молоді до шлюбу, підвищені вимоги у відношенні до шлюбного партнера, алкоголізм і наркоманія та інші.

Дану проблематику досліджували у своїх працях такі педагоги як: М. Галагузова, З. Зайцева, І. Зверєва, А. Капська, В. Семиченко, В. Сухомлинський, І. Трубавіна, Є. Холостова та інші.

У сімейному вихованні дитини, в постійних контактах із нею батькам необхідно прагнути до виникнення між ними почуття довіри, до безболісного подолання різних непорозумінь, до педагогічної доцільності у створенні умов виховання.

Важливим моментом під час спілкування є взаємний емоційний контакт, сповнений вражень і задоволення. Основою такого контакту завжди виступає щира зацікавленість батьків усіма справами дитини, вміння будувати діалог, який ґрунтується на принципах партнерства, рівноправ'я, взаємоповаги, визнання, розуміння та знання своєї дитини батьками.

Порушення у взаєминах «батьки-діти» пов'язані головним чином з неефективними способами спілкування і поведінки батьків у взаємодії з дітьми.

Особливе положення у нашому суспільстві займає **неповна сім'я**, яка є одним з основних соціально-демографічних типів сучасної сім'ї.

Неповна сім'я – це сім'я, яка складається лише з одного із батьків з однією дитиною; утворюється внаслідок відсутності (припинення) шлюбу, смерті одного з батьків або роздільного їх проживання. Це мала група з частково неповними зв'язками, де немає традиційної системи відношень «мати-батько-дитина» [1, с. 192].

Така сім'я може виникнути внаслідок таких обставин:

- розлучення;
- смерть одного із батьків;

- жінка не оформляє юридично шлюб, а проживає одна з дитиною;
- усиновлення (удочеріння) дитини чоловіком чи жінкою;
- повна сім'я перестає частково або повністю існувати із-за того, що один із батьків постійно проживає та працює зовсім у іншому місті [3, с. 113].

Атмосфера в неповній сім'ї та навколо неї істотно впливає на формування особистості дитини. Напружена атмосфера всередині та навколо сім'ї в зв'язку із загостренням відношень між батьками, скандалами, взаємними обвинуваченнями, а також у зв'язку з проявом безтактної допитливості з боку оточуючих, їх безпосередніми репліками сприяють дезорганізації, соціальної деформації дитини, послаблюють авторитет батьків, формують у неї непричетність, відчуття неповноцінності, озлобленості, заздрість до інших тощо.

Розглянемо *проблеми*, які торкаються дітей із неповних сімей у тій чи іншій мірі:

- економічні проблеми (неповні сім'ї частіше бувають за межею бідності, так чи інакше відчувають економічну нестабільність, зменшення прибутків та погіршення рівня життя);
- емоційні проблеми;
- депресія;
- погіршення успішності у навчальному закладі;
- проблеми з поведінкою (особливо це стосується хлопців);
- погіршення відносин з батьками (з обома);
- недостатність часу спілкування із батьками, самотність;
- небажання продовжувати навчання, прогулювання школи;
- рання небажана вагітність;
- вживання наркотиків;
- проблеми із законом;
- підвищена імовірність фізичного та сексуального насильства [4].

Слід зазначити, що нема і не може бути єдиної виховної методики в роботі з дітьми з неповних сімей. Кожна дитина потребує індивідуального підходу. Найбільш загальними рекомендаціями з цього приводу можуть бути такі:

- збереження гуманних взаємовідносин між дитиною та дорослими, між самими дорослими; заохочення дитини у справі сім'ї;
- створення атмосфери довіри, взаємодопомоги;
- зростання значущості особистого прикладу дорослого;
- співпраця зі школою, вчителями тощо [4].

Складовою частиною соціально-педагогічної роботи з неповними сім'ями є правовий захист і підтримка в них дітей та батьків. Неповні сім'ї потребують соціального захисту з боку держави, яка, враховуючи проблеми, що сприяють порушенню функціонування цих сімей, повинна прикласти усіх зусиль, для того, щоб своєчасно надавати необхідну допомогу. Тому розроблено ряд законодавчих і нормативно-правових актів для допомоги і захисту дітей з неповних сімей, їхніх батьків. До таких документів

відносяться: Конституція України, Цивільний та Сімейний кодекси України, Закони України: «Про охорону дитинства», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про соціальні послуги», «Про попередження насильства в сім'ї», Укази Президента України: «Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей», «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту багатодітних і неповних сімей», Постанова Кабінету Міністрів України: «Порядок взаємодії суб'єктів соціально-педагогічної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах» тощо. Від виконання завдань, поставлених цими нормативними документами залежить рівень життєдіяльності конкретної неповної сім'ї, а відтак – благополуччя значної частини нашого суспільства [2, с. 33].

Таким чином, батьківська сім'я для дитини відіграє головну роль у розвитку її особистості.

У зв'язку з цим можна виділити такі напрями соціально–педагогічної роботи з дітьми із неповних сімей:

- соціально-педагогічна профілактика (попередження можливих фізичних, психологічних та соціокультурних відхилень);
- соціально-педагогічна діагностика (дослідження соціального явища для розпізнавання і вивчення причинно-наслідкових зв'язків і відносин);
- соціальне консультування (надання допомоги клієнту у пошуку розв'язання проблемної ситуації);
- соціально-педагогічна допомога (система соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки і послуг);
- соціально-правовий захист (це економічні, соціальні, правові гарантії додержання і реалізації прав і свобод людини, зокрема дитини);
- соціальне посередництво (здійснюється між соціальними інститутами, які впливають, або можуть вплинути на дитину);
- соціальна адаптація (процес активного пристосування особистості до нових для неї соціальних умов життєдіяльності, протягом якого вона набуває рівноваги і стійкості до впливу змінних умов соціального середовища);
- соціально-педагогічна корекція (виправлення таких особливостей розвитку та поведінки, які за прийнятих у даній системі критеріїв не відповідають гіпотетичній (оптимальній) моделі цього розвитку);
- соціальна реабілітація (форма втручання в світ клієнта чи його оточення, орієнтована на оптимізацію відносин).

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. Звереві І. Д. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
2. Інформація і право / за ред. Толстоухової С. В., Сергієнко О. О. Рачимова А. А. К. : ДЦССМ, 2004. 196 с.
3. Максимович О. М., Постовий В. Г. Особливості виховання дітей із розлучених сімей: Навчально – методичний посібник. К. : ДЦССМ, 2004. 140 с.

4. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. К. : ДЦССМ, 2003. 132 с.

БАРАНОВА Валерія Вадимівна

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІТОВУ ПОЛІТИКУ

Сучасний тероризм різноманітний та схильний до мімікрії в залежності від конкретних соціально-економічних умов того чи іншого регіону, внутрішньо- і зовнішньополітичної кон'юнктури в «країнах-притулках» або «країнах-жертвах». Вивчення еволюції та поширення міжнародного тероризму ускладнюється такими факторами:

з одного боку, як і в будь-якій протизаконній та небезпечній діяльності, справжні причини, а головне, методи і перспективи терористичної боротьби ретельно приховуються тими, хто її здійснює;

з іншого боку, занадто широкий доступ до цієї тематики може зашкодити боротьби з тероризмом, як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні.

Ступінь вивченості міжнародного тероризму є досить різноплановим, оскільки явище тероризму не має свого однозначного трактування та виникнення загалом. Саме тому наукова спільнота досліджує різні його аспекти у різні періоди та по різних регіонах, оскільки кожного разу обґрунтування виникнення тероризму трактується по новому. Вивченням явища тероризму займалися як закордонні, так і вітчизняні автори. Зокрема, Б. Хоффман, А. Шмід, П. Вілкінсон, Е. Шпрінзак, М. Креншоу – вивчали тероризм як концептуальне явище, вітчизняні автори – Н. Лебедева, П. Паршин, С. Зелінський, О. Кореньков – приділяли більшу увагу його проявам у сучасності, ґрунтуючись певною мірою на теорії своїх закордонних колег.

Проте, інтерес до проблеми тероризму в умовах глобалізації продовжує зростати. При цьому, спільні зусилля держав і міжнародних організацій, політиків, громадських діячів та науковців дозволяють виробити ефективні методи боротьби з цим безумовним злом, а подолання негативних наслідків глобалізації дозволить, якщо не усунути зовсім першопричини тероризму, то принаймні, зупинити його поширення як методу політичної боротьби і форми соціального протесту.

Важливою рисою в дослідженнях сучасного міжнародного тероризму є необхідність врахування безлічі чинників політичного, економічного і соціального порядку, що впливають на його розвиток та поширення. У цьому плані вивчення тероризму прямо пов'язане з дослідженнями глобалізації. Взаємообумовлені процеси глобалізації та регіоналізації призводять до подальшого загострення протиріч по осі «Північ-Південь». Складається система світової економіки, яка призводить до однобічного збагачення держав, транснаціональних корпорацій і інших гравців, які представляють благополучні

регіони Європи та Північної Америки, в той час як «південна периферія» – країни і народи колишнього Третього світу все більше відстають від їх рівня розвитку, перетворюючись на заручників системи. І в цьому полягає одна з основних причин багатьох соціально-економічних потрясінь у світі – міжнародного тероризму [1].

Тероризм як невід’ємна частина сьогоденного соціально-економічного і політичного ландшафту зазнає змін, які викликані процесом глобалізації, та досить сильно відрізняються від тероризму часів асасіни або бомбистів-народовольців. Якщо розглядати сутнісні риси системи міжнародних відносин і глобального суспільства в цілому, то більшість терористичних рухів мають або антиглобалістську спрямованість, або в цілому антизахідну, тим самим чітко позиціонуючи себе в світовому політико-ідеологічному просторі.

В епоху глобалізації цілі тероризму також глобальні: протистояння західної цивілізації або її сегменту дозволяє широко використовувати антизахідні ідеологічні штампи для більш ефективного залучення прихильників. Пропаганда радикальних поглядів і тероризму як методу політичної боротьби широко використовує можливості глобального охоплення та ефекту присутності сучасних ЗМІ. При цьому спрацьовує ефект постійного психологічного тиску.

У сучасному світі тероризм носить яскраво виражений транснаціональний характер. Ця риса сучасного тероризму є прямою похідною глобалізації як такої. Не тільки тероризм, а й соціальні конфлікти, фінансові та торговельні відносини, культурні та освітні контакти все частіше перетинають державні кордони без контролю. Цей процес не у всіх регіонах протікає однаково стихійно, але все ж приклади таких «чорних дір» на політичній карті світу як Чечня (1991-1999 роки) та Афганістан до 2002 року свідчать про те, що концентрація і активність терористичних організацій сильніше там, де відсутня здорова державність. Також беззаперечним є зв’язок тероризму зі злочинним світом [2]. В першу чергу це, звичайно, пов’язано з фінансовими можливостями сучасної міжнародної злочинності. Незаконна торгівля наркотиками, зброєю та іншими дорогими нелегальними товарами дуже часто виявляється в числі головних джерел фінансування терористичних організацій. Одночасно злочинний світ виявляється головним постачальником потенційних членів терористичних угруповань, як правило, безпосередніх виконавців терористичних актів: суїцидних атак, вибухів, викрадень літаків, піратських нальотів.

Треба зазначити, що тероризм може набувати релігійні або національні форми. Оскільки не завжди легко відрізнити сепаратизм від національно-визвольного руху або встановити чітку пропорцію між тими чи іншими політичними цілями і допустимими засобами їх досягнення, то створюється основа для подвійних стандартів при оцінці терористичної діяльності за формою і змістом. Ще Пауль Вілкінсон зазначав, що однією з відмінних рис політики є прагнення до оцінки всіх подій і явищ за шкалою «свій-чужий» [3]. Відповідно до такого, політизованим підходом одні і ті ж факти можуть

отримувати протилежну інтерпретацію та оцінку: людей, що ведуть розвідувальну діяльність в інших державах, ділять на «своїх» розвідників і «чужих» шпигунів, а людей, що ведуть збройну боротьбу, на «чужих» бандитів і «своїх» партизан.

Повною мірою цей подвійний стандарт застосовувався в роки «холодної війни», коли протиборчі наддержави прагнули до досягнення своїх глобальних цілей. Коли було необхідно, в пропагандистських цілях протилежна сторона звинувачувалася в підтримці тероризму. Так, адміністрація президента США Рональда Рейгана на початку 80-х років минулого століття, яка проголосила однією з цілей своєї міжнародної політики «боротьбу з міжнародним тероризмом», зараховуючи до нього орієнтовані на Радянський Союз і його союзників, політичні рухи в країнах «третього світу». При цьому, США допомагали тим силам і рухам, які вдавалися до терористичних способів збройної боротьби, якщо це відповідало їхнім власним інтересам і цілям. Американська допомога в великому обсязі надавалася збройної антиурядової опозиції в Афганістані. Відзначимо, що з числа учасників «джихаду» проти радянської військової присутності в Афганістані вийшов «терорист № 1» Усама Бен Ладен. Такий приклад демонструє, наскільки небезпечним і некерованим може бути тероризм для тих, хто його намагається використовувати в своїх цілях.

Приклади подвійного стандарту в оцінці тероризму можна бачити як в минулому, так і сьогодні. Росія та Захід по-різному ставилися до ситуації в Чечні або в Косово. Грузинська влада довго заперечували факт присутності чеченських терористів-бойовиків на своїй території, негласно допомагаючи їм знаходити власні. Потім, Тбілісі різко змінило позицію, звернувшись до США за допомогою в боротьбі з чеченськими терористами, але, очевидно, головними мотивами такого звернення були інші мотиви, ніж щире бажання покінчити з вогнищем тероризму на своїй території.

За останні десятиліття створена значна юридична база у вигляді численних міжнародних конвенцій для боротьби з тероризмом. Нормативні акти передбачають взаємні зобов'язання держав у протидії різним видам і формам терористичної діяльності. Серед них можна відзначити: Токійську конвенцію 1963 року, Гаазьку конвенцію 1970 року, Монреальську конвенцію 1971 року, які спрямовані на боротьбу зі злочинами терористів на повітряному транспорті; Нью-Йоркську конвенцію 1973 року про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом; Нью-Йоркську конвенцію 1979 року про боротьбу з захопленням заручників; Віденську конвенцію 1980 року, Монреальську конвенцію 1991 року про маркування пластичних вибухових речовин.

У деяких регіонах існують власні нормативні акти антитерористичного характеру. Зокрема, в 1977 році під егідою Ради Європи була прийнята Європейська конвенція по боротьбі з тероризмом. Країни СНД уклали між собою Договір про співробітництво в боротьбі з тероризмом. У 2000 році була

прийнята міждержавна Програма співпраці по боротьбі з тероризмом і іншими проявами екстремізму [1].

Як свідчать приклади з історії міжнародних відносин, далеко не завжди можна говорити про сумлінну співпрацю держав у сфері боротьби з тероризмом. Інтереси окремих держав, їх лідерів та правлячих еліт в цій сфері виявлялися не тільки різними, але навіть протилежними. Генезис та, особливо, подальші шляхи розвитку цього процесу також є предметом для політичної та наукової дискусії.

Таким чином, проблема міжнародного тероризму представляє реальну планетарного масштабу загрозу для світової спільноти. Проблема тероризму має власну специфіку, яка відрізняє її від інших загальнолюдських труднощів. Однак, проблема тероризму тісно взаємопов'язана з більшістю глобальних проблем сучасних міжнародних відносин. Вона може бути розглянута як одна з найбільш актуальних глобальних проблем сучасності. За час існування тероризму, міжнародна спільнота виробила низку систем протидії різним видам та формам терористичної діяльності, але інтереси окремих держав, їх лідерів і правлячих еліт в цій сфері нерідко виявлялися не тільки різними, але навіть протилежними, тому ці системи протидії не завжди є ефективними, оскільки в державах, які протистоять тероризму з'являються подвійні стандарти. Саме тому, виникає потреба вдосконалювати методи та системи протидії тероризму, оскільки самі терористичні методи вдосконалюються разом науково-технічним прогресом.

Список використаних джерел:

1. Chaliand, Gérard and Arnaud Blin, eds. (2007) *The history of terrorism: from anti quitytoal Qaeda*. University of California Press.
2. Shprinzak, E. (1998) *The psycho political formation of extreme left terrorism in democracy: The case of the weathermen*. In *Origins of Terrorism*, ed. R. Walter, Washington, DC: Woodrow Wilson Center.
3. Attorney General Holder Urges International Effort to Confront Threat of Syrian Foreign Fighters // Office of PublicAffairs. 2004. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-holder-urges-international-effort-confront-threat-syrian-foreign-fighters>

БАРТЄНЄВА Ірина Олександрівна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Латинське слово «cultura» увійшло в європейську думку лише у другій половині 18 ст. Сьогодні це поняття має багато значень у різних сферах. В основному під культурою розуміють сфери людської діяльності, пов'язані із самовираженням (релігійне поклоніння, наслідування) людини, проявом її

суб'єктивності (характер, уміння, навички, здібності та знання). У сучасному світі під «культурою» часто розуміють складну й різноманітну форму людської діяльності, людських взаємин, усього суспільного буття людей. Будь-яку сферу людської діяльності можна схарактеризувати з точки зору її значення та культурної цінності для людини та її буття. Діапазон значень культури справді безмежний.

Дуже часто культуру розуміють через категорію «діяльність» з підпорядкованими їй поняттями: суб'єкт, об'єкт, відносини. У цьому сенсі можна говорити про «культуру повсякденного життя», «культуру виробництва», «професійну культуру», «культуру управління». Питання професійної культури традиційно займали важливе місце в усі історичні періоди. Вже в стародавній індійській мудрості можна знайти міркування про те, яким має бути священик, а в стародавній мудрості – яким має бути ремісник, воїн. Але загальне поняття професії, професіоналізації праці, освіти й особистості почало формуватися лише в Новий час у працях А. Сміта, А. Сен-Сімона, Р. Оуена. Далі він розвивається в працях К. Маркса, Е. Дюркгейма, які розглядали, відповідно, вплив суспільного поділу праці в професіях і професій на мораль, і М. Вебера, який вивчає професійну культуру бюрократії.

Термін «професійна культура» аналізується такими науками, як: культурологія, психологія, філософська антропологія, економіка, педагогіка, соціологія. У теоретико-методичному плані поняття «професійна культура» трактується виходячи з багатовимірності її змісту, з ряду концептуальних підходів. Біля витоків дослідження проблеми професійної культури стояли О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, М. Вебер, Т. Парсонс [2].

Наприклад, дослідник професійної культури І.Модель виділяє два аспекти професійної культури: праксеологічний (професійні навички, вміння, знання, професійна обізнаність, світогляд) і духовний, елементами яких є професійна мораль і професійна етика. Загалом, на думку І.Моделя, у професійній культурі представлено як духовну, так і матеріальну сторону, що характеризує професійні навички та вміння поводитися з матеріальними засобами праці.

Професійна культура включає сукупність спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, пов'язаних з певним видом праці. Ступінь оволодіння професійною культурою виражається в кваліфікації та кваліфікаційній категорії. Необхідно розрізняти а) формальну кваліфікацію, яка засвідчується атестатом (дипломом, атестатом, атестатом) про закінчення певного навчального закладу і передбачає систему теоретичних знань, необхідних для певної професії, б) реальну здобуту кваліфікацію після кількох років роботи в певній сфері, включаючи набір навичок і практичних умінь, тобто професійний досвід [1].

Професійну культуру часто ототожнюють з такими поняттями, як «професіоналізм» і «компетентність». Під професіоналізмом розуміють сукупність особистісних властивостей людини, необхідних для успішного виконання тієї чи іншої діяльності, тому професіоналізм вважається внутрішньою характеристикою людини. З цієї точки зору поняття «професійна культура» та «професіоналізм» можуть здатися рівнозначними. Проте

«професіоналізм» переважно розкриває технологічну та функціональну сторону діяльності і може розглядатися як результат і критерій діяльності. У цьому сенсі професіоналізм ближчий до конкуренції. Професіоналізм і компетентність втілюються в результатах роботи, в різних медіа, які свідчать про професійну культуру, але це не сама професійна культура, носіями якої можуть бути тільки люди [2].

До ознак професійної культури належать:

– інтегративність, що відображає вплив усіх компонентів професійної культури на культуру особистості в цілому та загальний розвиток самої культури;

– комунікабельність, що свідчить про те, що наявність високого рівня сформованості професійної культури має не тільки особисте, а й соціальне значення, а також дозволяє особистості більш ефективно створювати соціальне багатство;

– особистісний характер професійної культури, що означає виділення особою, яка проходить спеціальну підготовку, професійно важливих знань, умінь і навичок, які мають особистісний зміст для людини, оскільки можуть задовольнити потреби особистості у здійсненні професійної діяльності. та професійного зростання;

– наступність, що визначає високий рівень професійної культури, який сприяє безперервному саморозвитку людини у сфері її професійної діяльності з метою задоволення власних внутрішніх професійних стимулів та підтримки її професійної культури на певному рівні [3].

Професійна культура – це вид загальної культури суспільства та освіти особистості, що відображає ступінь оволодіння людиною спеціальними теоретичними знаннями і практичними навичками у виконанні певного виду діяльності, який вона здійснює на основі системи цінностей і моральні норми.

Таке визначення говорить про комплексний характер професійної культури та існування її структурних компонентів. Проте, кажучи тепер про структуру професійної культури, ми можемо лише навести її загальні окреслення. Конкретизація професійної культури та її структурних компонентів можлива лише в контексті певної професії, а іноді навіть її спеціалізації.

Отже, розглянувши наукові позиції вищезазначених авторів, приходимо до наступного висновку, що професійна культура визначається не тільки професійною діяльністю, а й як невід’ємний елемент загальної культури особистості, а отже, професійна культура може бути представлена як сукупність світоглядних установок і спеціальних знань, ціннісних орієнтацій особистості, що виявляються в трудовій діяльності та забезпечують її більшу ефективність.

Список використаних джерел:

1. Галушко С. Сутність інноваційних технологій навчання та їх роль в активізації пізнавальної діяльності студентів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. №9. С. 88–94.

2. Докорова С.М. Досвід тривалістю в житті. *Педагогічна майстерня*. 2014. №7. С. 7–9.

3. Наволокова Н.П. Технологія інтерактивного навчання. *Педагогічна майстерня*. 2014. №7. С.36–39.

БАРУЛІНА Юлія Олександрівна

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИВАЮЧОГО НАВЧАННЯ

В даний час головними завданнями вчителя початкової школи є розвиток у дітей індивідуальних здібностей, ключових компетентностей, вміння бачити перспективу застосування отриманих знань на практиці, легко адаптуватися в сучасному світі, реалізувати себе в майбутньому.

Одним із шляхів вирішення цих питань є застосування сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі, що дозволяють урізноманітнити форми і засоби навчання, підвищувати творчу активність учнів. Будь-яка технологія має засоби, що активізують діяльність учнів, в деяких же технологіях ці засоби складають головну ідею і основу ефективності результатів.

До таких технологій можна віднести технології розвиваючого навчання, що включають ігрові технології, технології проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні технології та інші. У самих різних системах навчання гри відводиться особливе місце. І визначається це тим, що гра дуже співзвучна природі дитини. Ігрова діяльність молодшого школяра – основний вид його діяльності від народження і до настання зрілості [2, с.66].

Для молодшого шкільного віку характерні яскравість і безпосередність сприйняття, легкість входження в образи. Діти легко втягуються в будь-яку діяльність, особливо ігрову. Для молодшого школяра гра має виняткове значення: гра для них – навчання, гра для них – праця, гра для них – серйозна форма виховання. Перш за все визначимо, в чому ж полягає педагогічний ефект гри [1, с.4].

По-перше, гра моделює життєві ситуації змагальності. По-друге, створює умови для взаємодії, взаємодопомоги. По-третє, згуртовує, народжує, хоча і тимчасову, але спільність. По-четверте, в колі гри закони і норми повсякденному житті не беруться в розрахунок. По-п'яте, гра, хоча і здійснюється в рамках правил, створює простір для фантазії, імпровізації. По-шосте, гра повністю відповідає принципу єдності пізнання і реакції. Поряд із задоволенням, насолодою від самої гри, людина отримує задоволення від розширення свого світогляду, від вміння користуватися своїми знаннями і збагатитися знаннями інших. По-сьоме, в грі можна виявити ті свої позитивні якості, які в повсякденному житті не знаходять застосування [6, с.102].

Психологічний механізм дидактичної гри спирається на потреби особистості в самовираженні, самоствердженні, самореалізації. Ігрова діяльність у навчальному процесі дозволяє реалізувати розвиваючу мету.

У структуру гри як діяльності органічно входять цілепокладання, реалізація цілей, аналіз результатів. У структуру гри як процесу входять: взяття на себе ролі, ігрові дії, як засіб реалізації цих ролей, ігрове вживання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними, реальні відносини між граючими, сюжет – область дійсності, умовно відтворена в грі [1, с.6].

Дидактична гра навчає характеру зближує нову пізнавальну діяльність дитини з вже звичною для нею ситуацією, полегшує перехід від гри до серйозної розумової роботи. Вона активізує психічні процеси, викликає в учнів живий інтерес до процесу пізнання, дозволяє зробити будь-який навчальний матеріал захоплюючим, викликає в учня глибоке задоволення.

У дидактичній грі основним типом діяльності є навчальна, яка вплітається в ігрову. Дидактична гра – це вид навчальної діяльності в умовах цілеспрямованого навчання, характеризується високою пізнавальною зацікавленістю.

Інтелектуальна гра спрямована на розвиток в учнів пізнавальних інтересів, тісно пов'язується з навчальним процесом. У кожному класі є група учнів, яка відноситься до розряду «непомітних і тихих». Колективний командний дух, бажання здобути перемогу дуже часто перетворює цих боязких дітей і дає їм можливість показати себе з несподіваної сторони, розкрити дрімаючі здібності [6, с.103].

Особливу користь гра приносить невстигаючим дітям, так як в процесі підготовки у дитини з'являється підвищена навчальна мотивація. Діти заздалегідь діляться на команди і розподіляють свої ролі за допомогою вчителя. При формуванні команд необхідно враховувати рівень учнів всередині групи і між ними, щоб розподілити рівномірність сил. Необхідно побудувати гру так, щоб кожен учень зміг проявити свої творчі здібності. Для цього можна запропонувати варіативні форми відповідей: письмові, усні [1, с.18].

Також можна запропонувати конкурси вузької спрямованості: конкурс капітанів, конкурс теоретиків і т. д. У гри свої правила, в її фіналі повинен виявитися переможець і інтелектуальна гра не виняток. Але необхідно зробити так, щоб фінал був увінчаний максимальною концентрацією позитивної енергії. Це буде стимулом для подальшого вивчення предмета і першим кроком до початку наступної гри [5, с.14].

Високу ефективність приносять інтелектуальні ігри, якщо вони проводяться в системі. Зміст освіти в сучасній школі має бути орієнтований на створення умов для саморозвитку, самореалізації та успішної соціалізації дітей в суспільстві, що є головною метою діяльності педагога початкової школи. Одним із прикладів роботи по застосуванню ігрових технологій в рамках розвитку особистості молодших школярів є використання соціалізуючих проєктів, які розкривають становлення творчої особистості.

Ігровий проект як ніякий інший дає можливість дітям робити щось цікаве самотійно, в групі або самому, максимально використовуючи свої можливості. Ця діяльність, дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат. Вона спрямована на рішення цікавої проблеми, сформульованої самими учнями.

З метою формування компетенції особистого самовдосконалення учителем застосовується такий вид діяльності на уроках, як виконання завдань з «зайвими даними» (четвертий – зайвий). З метою розвитку даного виду компетенцій учителем використовуються завдання на розвиток навичок самоконтролю. Одним із прийомів вироблення самоконтролю є проведення перевірки виконання будь-яких вправ. У початковій школі рекомендуємо проводити у вигляді гри. Така перевірка вимагає наполегливості і певних вольових зусиль. В результаті у учнів виховуються найцінніші якості – самотійність і рішучість у діях, почуття відповідальності за них. Наприклад, іноді при перевірці роботи відповіді не сходяться. Тоді учні вирішують проблему шукаючи помилку, а після цього починають більш уважно стежити за думкою і логікою вчителя. Як результат – уважність і зацікавленість на уроці, розвиток навичок критичного ставлення до результатів, перевірка відповідності отриманої відповіді всім умовам завдань.

Необхідно ще раз наголосити на головній особливості компетентності як педагогічного явища, а саме: компетентність – це не специфічні предметні вміння і навички, навіть не абстрактні розумові дії або логічні операції, а конкретні, життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, родинного стану [4, с.51].

Таким чином, ключові компетенції конкретизуються на рівні освітніх областей і навчальних предметів для кожного ступеня навчання. Перелік ключових компетенцій визначається на основі головних цілей загальної освіти, структурного уявлення соціального досвіду і досвіду особистості, а також основних видів діяльності учня, що дозволяють йому оволодіти соціальним досвідом, отримувати навички життя і практичної діяльності в суспільстві.

Рівень освіченості, особливо в сучасних умовах, не визначається обсягом знань, їх енциклопедичністю. З позицій компетентнісного підходу рівень освіченості визначається здатністю вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу на здатності використовувати отримані знання. При такому підході цілі освіти описуються в термінах, що відображають нові можливості учнів, зростання їх особистісного потенціалу.

З позицій компетентнісного підходу основним безпосереднім результатом освітньої діяльності стає формування ключових компетентностей.

З цієї точки зору мета шкільної освіти в наступному:

– навчити вчитися, тобто навчити вирішувати проблеми в сфері навчальної діяльності;

- навчити пояснювати явища дійсності, їх сутність, причини, взаємозв'язки, використовуючи відповідний науковий апарат, тобто вирішувати пізнавальні проблеми;
- навчити орієнтуватися в ключових проблемах сучасного життя – екологічних, політичних, міжкультурної взаємодії та інших, тобто вирішувати аналітичні проблеми;
- навчити орієнтуватися в світі духовних цінностей;
- навчити вирішувати проблеми, пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей [3, с.194].

Формування компетентностей учнів обумовлено реалізацією не тільки оновленого змісту освіти, але й адекватних методів та технологій розвиваючого навчання. При цьому виконуються такі основні завдання: створення умов для розвитку і самореалізації учнів; засвоєння продуктивних знань, умінь; розвиток потреб поповнювати свої знання протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Булигіна О. Ігрові технології: шляхи забезпечення умов для інтелектуального, соціального, морального розвитку молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2009. № 19. С. 2 – 21.
2. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів. Київ: Наш час, 2006. 368 с.
3. Кузьменко В. У. Теоретичні основи проблеми розвитку індивідуальності дитини. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ: Нора-прінт, 2004. Вип. 24. С. 194-205.
4. Марецька Н. Компетенція чи компетентність: що ми формуємо у молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 9. С. 51-54.
5. Онищенко Л. Формування освітньої компетентності «уміння вчитись» шляхом упровадження методики С. М. Лисенкової. *Початкове навчання та виховання*. 2009. № 13. С. 14 – 18.
6. Савченко О. Я., Бібік Н. М., Байбара Т. М., Вашуленко О. В., Коваль Н. С., Онопрієнко О. В., Пономарьов К. І., Прищепа О. Ю. Дидактико-методичне забезпечення контролю та оцінювання навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 250 с.

БОБРО Олена Валеріївна

ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ЗА ПРОФІЛЕМ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ»

Збереження здоров'я при фізичних та емоційно-психічних навантаженнях є актуальним завданням. Ще наприкінці 20 століття передбачалося, що тривалі заняття спортом сприяють накопиченню фізичних і психічних сил, які можна

витрачати на активне соціальне життя. Надалі дійшли висновку, що спортивна діяльність аж ніяк не є безпечною та абсолютно корисною для здоров'я. Крім специфічних травм, пов'язаних безпосередньо з тим чи іншим видом спорту, спортсмени відзначають і наявність захворювань внутрішніх органів.

Однією з причин порушення здоров'я на тлі тривалої та інтенсивної фізичної активності може бути розвиток синдрому «перетренованості» – психофізіологічна реакція організму на надмірне тренувальне навантаження. Цей синдром є комплексним і має низку індивідуальних особливостей. Оскільки остаточно не визначено набір лабораторних досліджень, що дозволяють виявити наявний або прихований синдром «перетренованості», за відсутності належного медичного контролю, можна говорити про нього як про причину розвитку різноманітних патологічних станів.

Відзначено, що стан «перетренованості» на початковому етапі рідко відрізняють від звичайної втоми. Суб'єктивно він може характеризуватись відчуттям, коли потрібно більше зусиль для виконання звичайного тренування, збільшується період відновлення між підходами. Навіть нормальна діяльність може викликати роздратування. Якщо режим спортсмена не змінюється, спостерігається виникнення інфекційних захворювань: наприклад, «банальне ГРЗ», що свідчить про порушення імунної системи. Надалі можливе приєднання патології внутрішніх органів. Зовні такий стан виявлятиметься порушенням сну, втомою, депресією та місцевими симптомами захворювання.

До найбільш часто зустрічаються проблем зі здоров'ям у спортсменів відносяться порушення з боку серцево-судинної, бронхо-легеневої систем і шлунково-кишкового тракту. Особливою проблемою є ендокринні зміни, що простежується у жінок-спортсменок. Таким чином, для підтримки організму спортсмена на належному фізіологічному рівні доцільний пошук різноманітних природних факторів, які мають позитивний ефект відновлення функціональної активності органів і систем.

Таким чином здобувачі освіти ЗВО фізичної культури та спорту потребують глибокого ознайомлення із різними видами технологій, що відновлюють фізичний та фізіологічний стан людини. Студенти мають знати, що впровадження відновлюючих комплексів у діяльність спортсменів має особливу перспективу, так як регулярне виконання йми фізичних вправ дуже вдало комплексується з дією різноманітних фізичних агентів (електричні, світлові, високочастотні електромагнітні процедури, масаж), які здійснюють коригуючий вплив на регулювання процесів життєдіяльності [2, 4].

Сучасні види спорту визначають високі вимоги до фізичної, технічної та психофізіологічної підготовки спортсменів. Необхідність поглибленого дослідження змін фізіологічних особливостей гравців у періоді тренування є однією із умов удосконалення технічного та фізичного розвитку спортсменів. Прояви різних видів перенапруження спостерігаються під час змагальних навантажень, або відразу після тренувань, і визначаються різними ознаками прояву. Наприклад, перенапруження ЦНС спостерігається у більшості спортсменів ігрових видів спорту (волейбол, футбол, хокей, гандбол тощо) в

передзмагальному та змагальному періодах та протягом навчально-тренувального процесу, в періоди формування технічних навичок та в спеціальному підготовчому періоді. При цьому може реєструватися стан як перезбудження, так і пригнічення ЦНС. Перенапруження нервово-м'язового апарату, особливо без попередньої підготовки найчастіше призводить до розвитку больового синдрому в м'язах. При виникненні ознак цього стану необхідно знизити обсяги тренувальних навантажень, а саме – силові (анаеробний режим) [1], або посилити потужність комплексу відновлювальних впливів.

Надмірні фізичні навантаження, зростання обсягу змагальної діяльності, порушення реактивності та резистентності організму в умовах зростання впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища знижують адаптаційні можливості організму. Визначення адекватних засобів спортивної реабілітації, які дозволяють вирішити її завдання потребують детального обговорення у ході спеціалізованих дисциплін. Ті засоби можна розділити на три групи, відповідно до особливостей їх дії:

Активні – всі форми кінетотерапії (фізичні вправи, елементи спорту та спортивної підготовки, ходьба, біг та інші циклічні вправи, та види спорту) , робота на тренажерах, трудотерапія та інш.).

Пасивні – фармако- та фізіотерапія, а також компліментарна терапія (рефлексо-, фітотерапія, гомеопатія та ін.).

Психорегулюючі – естетотерапія, фонотерапія, аутогенне тренування, м'язова релаксація та ін.

Ефективність зазначених засобів допомоги не рівнозначна і багато в чому визначається тривалістю та періодом перевантаження організму, ступенем враженості клінічних симптомів, наявністю супутньої патології органів та систем, характером немедикаментозної терапії та іншими факторами, що впливають на реактивність організму.

Наприклад, було виявлено, що природні адаптогени сприяють відновленню адаптаційних механізмів та сприяють реабілітації спортсменів із синдромом «перенапруги». Визначено що тканинні адаптогени уповільнюють розвиток ранового процесу, сприяють зниженню запалення, посилюють проліферацію нових тканин у рані [4]. Інтенсивно відновлюють нервові закінчення та сприяють розростанню нової грануляційної тканини. При дії на специфічні тканини виявлено швидке відновлення серцевого м'язу: при експериментальному міокардиті відзначається зменшення дистрофічних та склеротичних змін. Також відмічено посилення регенерації трубчастих кісток та прискорення формування кісткового мозолу при травмах. Таким чином, речовини біогеоорганічного походження мають різноманітну загоювальну, стимулюючу дію, використовуються при відновленні всіх систем організму.

За подібним прикладом наукову інформацію щодо адекватних немедикаментозних засобів спортивної реабілітації можливо надати за усіма їх групами: активні, пасивні, психорегулюючі. Таким чином не тільки ґрунтовно підготувати здобувачів освіти до подальшої спортивно-професійної діяльності,

а й уповільнити розвиток у них стану перевантаження та перетренованості, що на довгі роки збереже здоров'я та високий професійний рівень.

Список використаних джерел:

1. Відновлення фізичної працездатності працівників Національної поліції України [Текст] : навч.-метод. посіб. / п. ред. В. Бондаренко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 225 с.
2. Золотарева Т.А., Бабов К.Д., Насибуллин Б.А., Козьявкін В.И., Торохтин А.М., Юшкова О.Г. Медицинская реабилитация. Київ: КІМ, 2012. 496 с.
3. Сотникова Е.П., Лотош Т.Д., Соколова Б.Н., Абрамова А.Б., Иванов В.И. Основные механизмы адаптогенного действия таблеток гумината // Вестник стоматологии. № 4 (64). 2008. С. 34-35.
4. Улащик В.С. Физико-химические свойства кожи и действие лечебных физических факторов // Вопросы курортологии, физиотерапии и лечебной физической культуры. 2018. Т. 95. № 1. С. 4–13.

БОЛДАРЄВА Ольга Миколаївна

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З МАТЕМАТИКИ ПІД ЧАС
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО**

Суспільні процеси останніх трьох років внесли суттєві корективи у організацію освітнього процесу, зокрема для студентів педагогічних закладів вищої освіти. Без використання сучасних засобів навчання не має можливості сьогодні організувати синхронну або асинхронну ефективну взаємодію зі здобувачами вищої освіти.

Різноманіття інтерактивних та інноваційних засобів навчання вражає. Однак кожен викладач обирає серед засобів, методів і форм ті, які або рекомендовані закладом освіти, або із власних вподобань.

Викладання математичних дисциплін у ЗВО має свої особливості. На власному досвіді було обрано ряд зручних інструментів для організації вивчення математики. Основним рекомендованим засобом організації дистанційного або змішаного навчання в Університету Ушинського зараз є середовище Office 365, яке можна охарактеризувати як набір взаємоінтегрованих застосунків для зручної і плідної онлайн чи оффлайн-роботи. Корпоративну пошту Outlook у домені rdpu.edu.ua, сервіс Teams для проведення зібрань, сховище файлів OneDrive, опитування засобами Forms, які мають багато переваг перед аналогами інших розробників, викладачі Університету Ушинського активно використовують у освітньому процесі. Зрозуміло, що перелік засобів не є остаточним, кожен може використовувати додаткові засоби і сервіси.

Протягом останнього року навчання викладачі стали замислюватися, як урізноманітнити освітній процес у дистанційному форматі. Відмовитися від

використання онлайн-дошки на занятті з математики неможливо ні за яких умов. Тому сьогодні проведення лекції з математики з використанням графічного планшета є досить типовим прикладом роботи, але увагу і зацікавленість студентів утримувати стало значно складніше. Так, для візуалізації, наприклад, на дошці Teams є багато різнокольорових стікерів, що можна використовувати для блочного представлення інформації, для виокремлення умови завдання або задачі. Такий підхід дає можливість впорядкувати інформацію на дошці. Об'ємні або плоскі готові фігури дошки можна використовувати на заняттях з геометрії. Зокрема, паралелограм і трикутник часто використовуємо при вивченні елементів векторної алгебри. Обов'язково рекомендуємо увімкнути режим авто виправлення готових фігур дошки Teams. Ця функція дозволяє замкнену схематичну фігуру, яку намальовано неперервно (без відриву руки-стилуса), автоматично підігнати до готового вбудованого шаблону. Це значно спрощує зображення фігур. Дуже зручно використовувати не стандартну інтегровану у Teams дошку, а застосунок WhiteBoard від Microsoft, який автоматично зберігає усі матеріали проведеного заняття з дошки. Їх можна використовувати після завершення заняття та зберегти окремим файлом у форматі *.png з метою, наприклад, публікації для студентів у відповідній команді Teams - аналог конспекту проведеного заняття.

Не можна при викладанні геометрії зараз не використовувати онлайн-сервіс Geogebra. Ми рекомендуємо його використовувати студентам для самоперевірки при побудові графіка деякої кривої (див. приклади студентських робіт на рис. 1-2). Зручно за його допомогою ілюструвати розв'язування деяких геометричних або аналітичних задач. Готові побудови (в окремих графічних файлах) використовуємо часто під час лекцій.

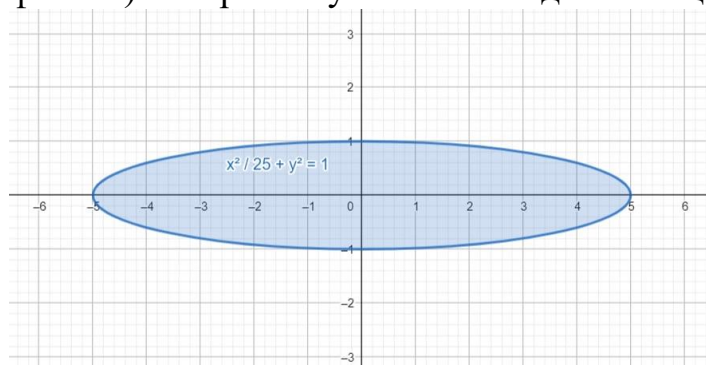

Рис. 1

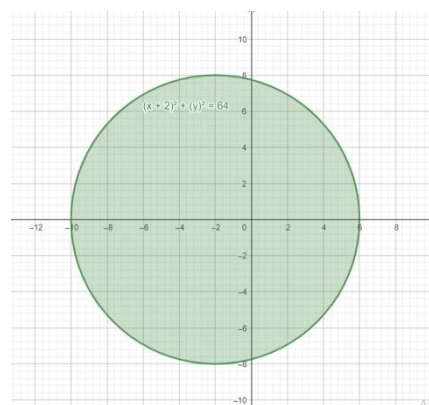

Рис. 2

Постійно намагаємося шукати доповняльні засоби для проведення математичних занять, які дозволили б зекономити навчальний час. Наприклад, для студентів заочної форми навчання досить ефективною є підготовка засобами Power Point презентації, яку, попередньо завантаживши на OneDrive, можна демонструвати під час зібрання та доповнювати під час заняття. Такий підхід дозволяє реалізувати доведення окремих важливих теорем, розв'язування прикладів або задач. Усі записи на презентації можна зберегти

після завершення демонстрації і завантажити її для повторного самостійного опрацювання у команду Teams.

Візуалізація сьогодні є досить важливим елементом зацікавленості у навчанні. Сучасні презентації, що відповідають актуальним тенденціям дизайну, можна, наприклад, створити і засобами безкоштовного сервісу Canva. Презентації математичного характеру тут створювати досить складно, оскільки не має вбудованого редактора для роботи з формулами, однак підготовка доповіді або розробка навчальної інфографіки значно спрощується. На рис. 3 наведено приклад самостійно розробленого матеріалу засобами цього сервісу, на рис. 4 – робота студентів 1 курсу навчання спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика).

Рис. 3

ЛІНІЇ ДРУГОГО ПОРЯДКУ НА ПЛОЩИНІ

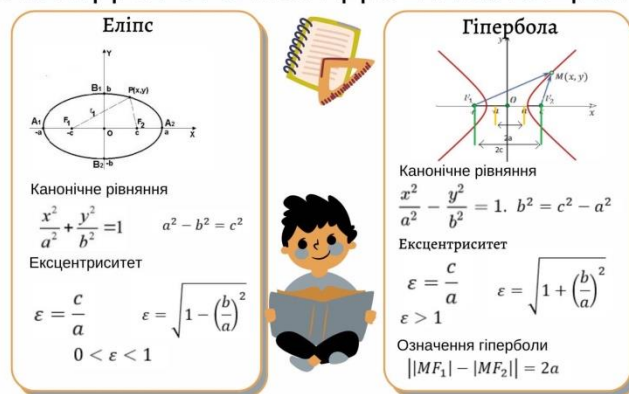

Рис. 4

В освітньому процесі ЗВО можна застосовувати і елементи випереджаючого навчання. Реалізувати їх можна за допомогою технології «перевернутий клас». Такий підхід ми застосували при знайомстві з першою теоремою Больцано – Коші про нулі неперервної функції, яка має простий геометричний зміст: якщо неперервна функція переходить з однієї сторони осі Ox на іншу, то вона перетинає цю вісь. Доведення цієї теореми досить складне і об'ємне, але студентам було запропоновано спочатку переглянути вдома відео доведення [4], [5]. При подальшому сумісному обговоренні студенти під керівництвом викладача виділили такі основні етапи доведення:

1. Побудова послідовності вкладених відрізків через поділ вихідного відрізка навпіл;

2. Застосування леми про вкладені відрізки;

3. Перехід до границі у нерівностях і використання властивості неперервної функції (у загальному формулюється як $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = f(\lim_{x \rightarrow a} x)$).

Зрозуміло, що окремим питанням є підбір навчального відео з точки зору глибини знань здобувачів освіти, ілюстративності або підходу у доведенні автора підручника.

Підведення підсумків або проміжне оцінювання дистанційно сьогодні також потребує урізноманітнення. Під час попередніх навчальних років ми використовували самостійно розроблені тести засобами Google Form,

встановивши розширення на Google Диск для роботи з математичними виразами, але поступово повністю перейшли до сервісу Forms у Office 365. Численні налаштування для проведення тестування, підготовка математичних завдань з автоматичним розв'язуванням у режимі розробки тесту переконали нас в універсальності цього застосунку (див. рис. 5). Сьогодні для тестування використовуємо і готові розробки сторонніх сервісів, зокрема можливості сервісу Всеосвіта, який дозволяє контролювати хід виконання завдань студентом у режимі реального часу (див. рис. 6).

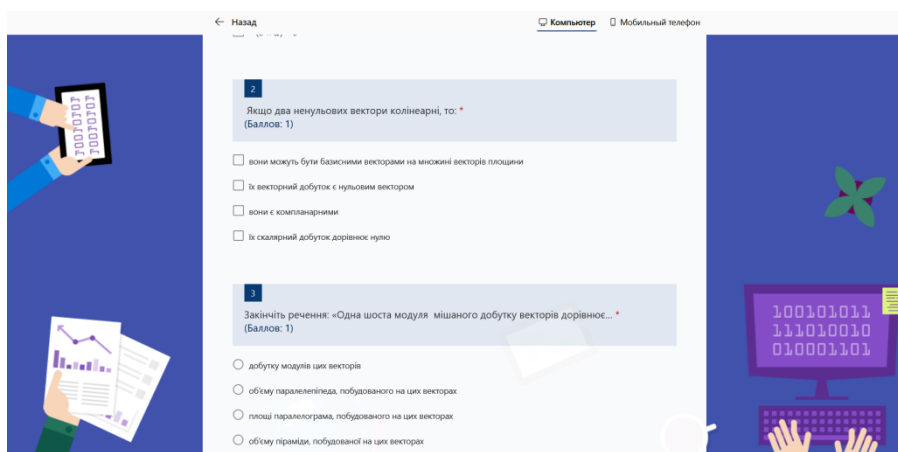

Рис. 5

Рис 6.

Для самостійного виконання дослідної або підсумкової роботи, де важливим питанням є контроль виконання завдання у встановлений термін та наявність письмового підтвердження самостійних проміжних обчислень або групової роботи студентів, ми використовуємо завдання, вбудовані у Teams. Також практикуємо використання цієї функції для складання академічної різниці здобувачами освіти.

Зрозуміло, що одночасне використання різних засобів навчання на одному занятті знижує ефективність навчання студентів, але таке урізноманітнення дозволяє підібрати найефективніші засоби навчання для окремої групи або кожного здобувача вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Лосева Н. М., Брусило З. О. Педагогічні технології. їх застосування до навчання математики. Курс лекцій. Донецьк: Дон., 2012. 164 с. URL: <https://bit.ly/3NWyaSu> (дата звернення: 04.04.2022).

2. Технології дистанційного навчання. ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». URL: <https://bit.ly/3xsxPAT> (дата звернення: 01.06.2022).

3. Хомутківська Лариса Леонідівна, Сучасні педагогічні технології на уроках математики. <https://bit.ly/3O6Hq6L>

4. Быков А. А. Свойства непрерывных функций. *Лекции ученых МГУ*. URL: https://teach-in.ru/lecture/10_10_Vikov#01:05:57 (дата звернення: 18.11.2021)

5. Глазнев В. Свойства непрерывных функций. *Youtube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4hw5atkL2dw> (дата звернення: 18.11.2021).

***БОНДАРЕНКО Александра Костянтинівна,
ДЕДЕ Юлія Володимирівна***

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ

Першочерговим завданням розвитку вищої освіти в Україні є підвищення її якості. Це, у свою чергу, потребує регулярного навчання викладачів вищих навчальних закладів. Сучасні вимоги вищої освіти вимагають вивчення та вдосконалення організації, змісту, структури, методів і форм підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ України. Сьогодні все більшої популярності набувають програми підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ з використанням інформаційних технологій. Враховуючи сучасні можливості дистанційної техніки, розширюються можливості підвищення професіоналізму кожного викладача. Такі методики стають різноманітнішими, і навчання може приймати різні форми.

Одною з важливих тем Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (стажування) за програмою «Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти» була тема «Сучасні форми та методи підготовки фахівців закладів вищої освіти в умовах змішаного навчання».

Під час стажування ми розбирали хмарні технології та інструменти обміну інформацією та планування, платформи для організації лабораторій та симуляцій у дистанційному форматі, онлайн еко-системи та звісно сучасні програми, які полегшують навчання та викладання. До таких програм відносяться: віртуальна дошка Padlet, дошка Trello, Office 365, Kahoot, NextLab, Plickers, а також Гейміфікація та Мікролернінг.

Концепція «хмарної» обробки даних включає різні моделі надання ІТ-послуг, а саме SaaS, Paas та IaaS. Ці моделі є наразі найбільш вживаними в освітніх програмах для підтримки дистанційного і змішаного навчання. Завдяки сучасним програмам навчання та викладання стає більш продуктивним та цікавим.

Впровадження сучасних методів навчання в цикл підвищення кваліфікації викладача дозволяє оптимально вирішувати актуальні проблеми професійної освіти у вищих навчальних закладах, забезпечувати майбутнім спеціалістам високий рівень професійної компетентності, впливати на ефективність

навчального процесу, покращувати особистісно-професійну якість викладачів вищого навчального закладу.

Також дуже важливою темою в сучасному науковому світі є академічна доброчесність. Як зазначає В.В. Візнюк, основними принципами політики доброчесності є:

- забезпечення творчого та інтелектуального розвитку;
- встановлення етичних принципів та правил поведінки;
- створення сприятливого середовища для роботи та навчання.

Ми вважаємо, що академічна доброчесність є необхідною та вагомим складовою освітнього процесу. Це основа поведінки та діяльності науковців, що обумовлює довіру науковців один до одного та суспільну довіру до науки як такої.

Стрімкий розвиток сучасних технологій, вільний доступ до результатів наукових досліджень фундаментальної та прикладної науки, що є продуктами інтелектуальної власності вчених, сприяє поширенню інформації та використанню нових знань. Тому розвиток політики академічної доброчесності потребує тривалих зусиль для впровадження та виконання тих чи інших функцій. Реалії сьогодення вимагають покращення якості освітнього процесу та сприяють зменшенню ризиків академічної недоброчесності, зокрема таких:

- визначення типів студентських робіт, які обов'язково перевіряються на ознаки можливих некоректних текстових запозичень;
- оновлення найбільш часто застосовуваних методик навчання з тим, щоб орієнтувати студентів на осмислене використання інформації й розвиток критичного мислення, творчу діяльність;
- якісна підготовка завдань для перевірки досягнутих результатів навчання та чесне оцінювання їх виконання;
- чесний розрахунок часу, необхідного студентам для виконання завдань, підготовки письмових робіт, його відповідність кількості годин, виділених в освітній програмі на проходження певного курсу.

Метою дотримання правил академічної доброчесності є створення доброзичливої та сприятливої атмосфери для проведення наукових пошуків, навчання та рівних можливостей для отримання якісної освіти. Адже академічна доброчесність охоплює етичні та моральні принципи, включає культуру інформаційного пошуку та інформаційну грамотність, надійність інформаційних джерел, правильність оформлення наукових робіт, посилань, цитувань, боротьбу з плагіатом.

Отже, академічна доброчесність є важливою складовою забезпечення якості освітнього процесу, організації наукової діяльності у закладах освіти, що надають освітні послуги різних освітніх рівнів. Тому викладачі закладів вищої освіти мають відповідально відноситись до організації навчання, формування навчально-методичних матеріалів, використовуючи лише перевірені дані, прагнути уникати плагіату, належно цитувати роботи інших.

Висновок. У контексті тривалого процесу трансформації вищої освіти в Україні стажування є важливими для підвищення професіоналізму викладачів ВНЗ. Такі стажування сприяють взаємному обміну науковими ідеями, досвідом роботи, методами дослідження, підвищують мобільність викладачів. Це збагачує особистий досвід викладачів, дозволяє їм більше дізнатися про сучасні освітні практики, розширити зв'язки з колегами, покращити знання іноземних мов. Також це підвищує їх конкурентоспроможність на ринку освіти. Тому підвищення кваліфікації у формі стажування є найефективнішим та оптимальним варіантом розвитку освітніх навичок викладачів українських вишів у сучасних умовах.

БУЖИНА Ірина В'ячеславівна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРОЦЕСОМ СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ СІМ'І

Мета організації та керівництва процесом сучасного виховання дошкільників в українській сім'ї є формування системного уявлення про сім'ю як середовище розвитку і виховання; формування вмінь використовувати знання педагогіки сім'ї для аналізу її виховної функції та планування і організації взаємодії закладу і сім'ї спрямованої на різнобічний розвиток дитини дошкільного віку.

Для вивчення організації та керівництва процесом сучасного виховання дошкільників в українській сім'ї треба опанувати знання з таких навчальних дисциплін, як «Філософія», «Етика», «Психологія», «Методика викладання фахових дисциплін».

Для організації та керівництвом освітнім процесом потрібно досягнення наступних результатів:

1. Обирати і застосовувати алгоритм професійних дій для організації освітнього процесу з дітьми раннього і дошкільного віку в умовах ДНЗ і сім'ї.

2. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами; організовувати роботу з батьками та іншими суб'єктами освітнього процесу.

3. Проектувати педагогічні заходи із залученням фахівців суміжних галузей (психологів, соціальних педагогів, логопедів, учителів, лікарів, фізичних реабілітологів тощо), батьків, громадських діячів та ін. для реалізації завдань всебічного гармонійного розвитку дітей.

4. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

Здобувач вищої освіти має:

- знати зміст понять «виховання дітей дошкільного віку у сім'ї», «сімейне виховання», «сім'я як соціальна інституція виховання», «сім'я як основна первинна соціальна група»;
- описувати функції сім'ї як соціальної інституції, типології структурні характеристики та тенденції сучасного розвитку;
- називати завдання і цілі вихователя дошкільного закладу в контексті роботи з дитиною та як її представником;
- ідентифікувати сучасні теорії розвитку, співвідношення генетичного та контексту розвитку, механізми статевої соціалізації та підготовки до сім'ї;
- визначати фактори сприятливі і несприятливі для розвитку сім'ї як первинної групи і середовища для соціалізації дитини;
- розуміти можливості і правовий простір реагування вчителя на порушення прав дитини, обов'язки вихователя під час безпосередньої роботи з батьками;
- знати особливості взаємодії дошкільних закладів і сім'ї.

Здобувач вищої освіти має вміти:

- застосовувати знання про особливості сімейного виховання до аналізу її практики через призму діяльності вихователя;
- проводити аналіз і діагностувати рівень функціонування сім'ї як виховної інституції, профілактичної роботи з проблемами сімейного виховання і соціалізації;
- надавати допомогу родині у розробці і осмисленні завдань форм та методів сімейного виховання;
- зіставляти концепції виховання дітей дошкільного віку у сім'ї і аналізувати їх власне бачення;
- характеризувати методи та форми взаємодії вихователя з сім'єю, врахування особливостей сімейного виховання;
- використовувати знання про роль сім'ї у розвитку психічних, соціальних та моральних якостей дитини для проектування взаємодії вихователя із сім'єю;
- використовувати знання про стратегії розвитку сімейного середовища, життєвий цикл сім'ї у контексті її виховної функції;
- аналізувати власний досвід, пріоритети і стереотипи сімейного виховання на предмет його осмислення і подальшого розвитку.

Інтегральна компетентність: Здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти.

Загальні компетентності:

1. Здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення.
2. Здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

3. Здатність ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми.

4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетентності :

1. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення предметів; розвитку самосвідомості (Я дитини і його місце в довкіллі).

2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

3. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України).

4. Здатність до виховання у дітей інтересу і поваги до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів.

Міждисциплінарні зв'язки. організація та керівництво процесом сучасного виховання дошкільників в українській сім'ї тісно пов'язане з психологією, філософією, соціологією, етикою, знання яких сприяє опануванню процесу виховання.

БУКАЧ Валерій Михайлович

МУЗЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Загально-гуманітарна підготовка повинна займати особливе місце у процесі підготовки майбутніх освітян. Вивчення історії держави, краю, історії української культури сприяє формуванню у майбутніх педагогів почуття патріотизму, толерантності, любові до духовної культури, поваги до особистості.

Самосвідомість індивіда та суспільства в цілому залежить від рівня освіченості, культури, ціннісної спрямованості виховання, важливу роль в якому відіграють культурно-просвітницькі заклади, а насамперед, музеї, які в сучасному суспільстві є не просто культурними, науковими чи мистецькими закладами: виконуючи традиційні демонстраційні функції експонування, вони водночас стають середовищем навчання, науковим, духовним і розвивальним осередком, центром організації освіти й дозвілля [1, с. 82].

Сучасна класифікація музеїв визначається їх профілем: природознавчо-наукові, історичні (історико-краєзнавчі), художні, літературні, театральні, промислові тощо. Це важливо враховувати при організації як виховної роботи серед здобувачів освіти, так і в навчальному процесі. Наприклад, при вивченні дисципліни «Історія української культури» можна досить ефективно використовувати потенціал таких одеських музеїв, як археологічний, західного

та східного мистецтва, історико-краєзнавчий, літературний, художній. Елементи їх колекцій можна використовувати в якості ілюстрацій до лекційних та семінарських занять.

Наприклад, Одеський археологічний музей ознайомить здобувачів освіти з матеріальними свідцтвами античної цивілізації на південно-західній території України. Історико-краєзнавчий музей допоможе сформувати більш цілісне уявлення про соціально-політичні, економічні умови формування державності, розвитку освіти, науки. Колекція музею західного та східного мистецтва може допомогти здобувачеві освіти зрозуміти особливості впливу світової цивілізації на розвиток української культури. Експонати Одеського літературного музею дадуть зрозуміти майбутньому педагогу роль і місце півдня України у розвитку багатогранної вітчизняної літератури. Зібрання творів художнього музею ознайомлять з видатними пам'ятками вітчизняного образотворчого мистецтва з давніх часів до сьогодення [2, с. 54]. Можливості експозицій одеських музеїв можна використовувати як при проведенні очних практичних занять-екскурсій, так і на лекціях та семінарських заняттях при дистанційному навчанні у вигляді різноманітних презентацій.

Значне місце у виховному та навчальному процесі мають посісти музеї закладів вищої освіти, які в своїй діяльності зорієнтовані на нову концепцію музею – інтегрованість в навчально-виховний процес. Особливістю музеїв навчальних закладів є їх переважна орієнтація на вирішення освітніх завдань, яким підпорядковані всі інші. Подібна орієнтація визначає специфіку фондів зібраних названих музеїв, критерієм оцінки яких є їх освітнє призначення [3, с. 703].

Наприклад, музейна експозиція в Університеті Ушинського, наочно знайомить не лише з історією виникнення, розвитку провідного закладу вищої педагогічної освіти на півдні України, але дає певні уявлення про особливості розвитку освіти та науки в Одеському регіоні. В умовах дистанційного навчання розташований в Інтернеті відео-ролик «Університет Ушинського» допоможе здійснити віртуальну подорож по музейній експозиції.

Використання потенціалу державних, муніципальних, відомчих музеїв не тільки допомагає більш якісному осягненню здобувачами освіти знань з історичних та культурологічних дисциплін, але й сприяє формуванню у майбутніх педагогів готовності і компетентності до використання елементів музейної педагогіки в своїй професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Білик Н. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти. *Рідні джерела*. 2021. № 3(198). С. 82 - 90.
2. Букач В. М. Використання краєзнавчого компонента у викладанні курсу «Історії української культури». *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020 № 1 (130). С. 51 - 56.

3. Снагощенко В. В. Університетський музей: традиційний та інноваційний підходи в основі діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 11(63). С. 702 - 705.

БУРЕНКОВА Катерина Вікторівна
ГОРЛІЧЕНКО Марина Григорівна
ШЕВЧЕНКО Світлана Василівна

ЗНАЧЕННЯ МОНІТОРІНГУ ЯКОСТІ РОБОТИ У ВВНЗ

Моніторинг якості освіти можна представити як інформаційну систему, що постійно оновлюється і поповнюється на основі безперервного контролю за станом і динамікою розвитку основних складових якості освіти за сукупністю визначених критеріїв з метою відпрацювання управлінських рішень по коригуванню небажаних диспропорцій на основі аналізу зібраної інформації і прогнозування подальшого розвитку досліджуваних процесів. Створення інформаційних умов для формування цілісного уявлення про стан освітнього процесу, про якісні й кількісні зміни в ньому є основною метою моніторингу якості освіти, яка виникає на певному етапі еволюції освітньої системи, її здійснення можливе лише при становленні необхідних умов, наявності інтелектуальних, фінансових і матеріально-технічних можливостей самої системи освіти та її структурних компонентів.

Ми вважаємо, що основними показниками рівня кваліфікації науково-педагогічних працівників (НПП) є: рівень знань та розуміння дисциплін, що вони викладають та споріднених з ними дисциплін; вміння донести власні знання до тих, хто навчається; вміння проводити наукові дослідження в межах своєї компетенції та керувати науковою роботою тих, хто навчається.

Натомість, основними показниками якості роботи НПП можна назвати: рівень засвоєння та глибина розуміння матеріалу відповідних дисциплін курсантами (із урахуванням їх вхідних знань та здібностей, обсягу дисципліни та обсягу/складності винесеної на неї матеріалу); якість розроблених методичних матеріалів, посібників, рівень наукових здобутків; успішність та досягнення курсантів, що проводили дослідження чи брали участь у змаганнях під керівництвом НПП (враховуючи якість проведених досліджень).

Відповідно, основними підходами до моніторингу рівня кваліфікації та якості роботи науково-педагогічних працівників стають такі:

- розгляд та затвердження змістовної частини методичних матеріалів, що використовуються НПП при проведенні навчальних занять;

- регулярне взаємне відвідування занять викладачів кафедри та оцінювання якості їх проведення;

- відвідування занять НПП начальниками відповідних кафедр, їх заступниками, начальниками відповідних МК, та представниками навчальних частин факультетів та навчального відділу ВНЗ;
- оцінювання рівня засвоєння знань (не формальних оцінок) тими, хто навчається, з відповідної дисципліни, порівняно з їх рівнем засвоєння знань зі споріднених дисциплін (враховуючи обсяг дисциплін та порівняну складність відповідного навчального матеріалу);
- анонімне оцінювання роботи НПП тими, хто навчається, в ході ретельно розробленого опитування у формі тестів;
- оцінювання результатів та успішності проходження стажувань та підвищення кваліфікації за спеціальністю тощо, включаючи рівень або рейтинг закладу, де відбувалося підвищення кваліфікації, програму підвищення кваліфікації та результати успішності її виконання (за умови їх наявності);
- оцінювання рівня (не кількості) методичних, науково-методичних та наукових публікацій НПП, включаючи науковий рівень видань, у яких вони публікувалися (включення до міжнародних науково-метричних баз, імпакт-фактор, квартиль тощо).

Враховуючи, що у військових ВНЗ існує специфіка навчального процесу, командири виконують роль і вихователів і викладачів, тому командири підрозділів курсантів - начальники курсів, курсові офіцери, командири взводів є прямими їх начальниками, вони відповідають за якість навчання, військової дисципліни та виховання курсантів, знання й точне виконання ними вимог статутів Збройних Сил України, розпорядку дня, мають право брати участь у розробленні й обговоренні основних питань навчальної, методичної, виховної, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; бути присутніми на всіх видах занять, що проводяться зі курсантами підпорядкованих їм підрозділів. Саме тому, дуже важливим стає взаємний моніторинг діяльності командирів та викладачів, який включає контроль якості роботи командирів підрозділів (організація самостійної роботи, підготовка до занять, іспитів тощо), що неодмінно буде впливати на якість знань курсантів та освітнього процесу у військових вищих навчальних закладах.

ВАЛЬ Людмила Валеріївна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасна освіта за останні роки проходить стрімкі процеси реформування, зумовлені швидкоплинними соціальними та економічними змінами, процесами глобалізації та діджиталізації. Значний вплив на оновлення підходів до освітнього процесу здійснила пандемія. Все означене вимагає від учасників освітнього середовища, з одного боку, підвищення рівня особистісної відповідальності, суб'єктності, ініціативності, внутрішньої вмотивованості до

саморозвитку і самоосвіти, а, з іншого, трансформації та оновлення методів і технологій викладання. Це, безумовно, стосується і мистецької та мистецько-педагогічної освіти. Відтак, оновлення і розробка сучасного технологічного інструментарію диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є актуальною проблемою, яка потребує нових методичних рішень.

З метою ретельного вивчення проблеми впровадження освітніх інновацій в диригентсько-хорову підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва було проаналізовано роботи сучасних дослідників. Дослідження Л. Ярошевської, присвячене розробці методики диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики дозволило проаналізувати основні положення, традиційні методи і специфіку диригентсько-хорової підготовки на засадах сталих мистецько-академічних традицій Одеської хорової школи, визначити структуру диригентсько-хорової підготовки, до складу якої входить мотиваційно-особистісний компонент керівника хорового колективу, емоційно-комунікативний аспект як засіб взаємодії між диригентом і колективом, орієнтація на реалізацію творчого потенціалу і рефлексивна оцінка компетентності хормейстера (Ярошевська, 2017). У посібнику Л. Костенко і Л. Шумської (2019) запропоновано методику викладання хорового диригування, у якому пропонується навчально-проектувальний, програмно-цільовий, змістовно-структурний та паралельно-блоковий методи як ефективні. взаємодоповнюючі засоби організації диригентсько-хорової підготовки, зокрема в класі хорового диригування. У дослідженні Н. Білової наголошується доцільність впровадження міждисциплінарного синтезу як ефективної стратегії оновлення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Авторка пропонує чотири групи завдань, серед яких репетиційно-інтегровані, контекстні, моделювально-діагностичні і прогностичні завдання, поєднання яких має здійснити на диригентсько-хорову підготовку позитивний синергійний ефект з урахуванням складності і багатоаспектності діяльності хормейстера (Білова, 2021).

Особливого значення в контексті зазначеної проблеми набувають дослідження, присвячені методам організації диригентсько-хорової підготовки в умовах запровадження дистанційної освіти, актуальність якої загострюється в ситуації сьогодення. Автори (Кушнір, Кравченко, Щербакова, 2021). розкривають переваги, які дає мистецькій освіті використання інформаційно-комунікативних технологій та активне освоєння інтернет-простору, але, при цьому, підкреслюють, що дистанційна форма викладання саме мистецьких спеціальностей може бути лише доповненням, а не основною формою організації фахової підготовки музиканта через її унікальну специфіку і важливість дотримуватися традицій, з чим ми погоджуємося. Т. Фурдак в умовах дистанційного навчання пропонує спиратися у викладанні диригентсько-хорових дисциплін на такі освітні технології творчого саморозвитку, технології варіативності, технології взаємного навчання. Основними авторка вважає тренінгові технології, які включають моделювання практичних ситуацій і проблемну орієнтацію занять, а також використання комп'ютерних і інтернет-

технологій, які дають змогу організувати віртуальні хори, використовувати мультимедійний контент тощо (Фурдак, 2021). У дослідженні Є. Карпенка і С. Крамської загострюється проблема і недоліки онлайн-освіти в межах мистецької освіти і, зокрема, хормейстерської підготовки. Автори наголошують на труднощах, пов'язаних з затримкою сигналу, що ускладнює взаємодію студента з концертмейстером або іншими учасниками хорового колективу. Також є проблема обмеженості візуального контролю і показу викладачем особливостей функціонування м'язової системи під час диригування. Однак відмічається позитивний вплив на роботу здобувачів освіти необхідності відео-фіксації робочого процесу, що активізує самоконтроль і самоаналіз (Карпенко, Крамська, 2021).

На основі проаналізованих наукових джерел, а також на основі практичного досвіду доцільно зазначити, що вимушений перехід до дистанційної освіти став каталізатором інтенсивного оновлення диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, яка багато років ґрунтувалася на сталих мистецьких традиціях хорового виконавства. Серед найбільш продуктивних і ефективних інноваційних методів організації диригентсько-хорової підготовки став метод проекту, який реалізується через підготовку відео виступів (як робочо-репетиційних так і концертно-конкурсних), робота над якими дає змогу проявити творчий потенціал і підготувати яскравий музичний номер. У роботі в класі хорового диригування і в хоровому класі активно використовуються фонограми, записані хормейстерами та запис на інструменті вокально-хорових партій, що дозволяє опрацьовувати нотний матеріал навіть здобувачам, які за об'єктивних обставин не мають доступу до музичного інструменту. В умовах дистанційної освіти підвищується технічна озброєність здобувачів, які в роботі над музичним твором мають опановувати навички звукового і відео-монтажу, самостійно вибудовувати концепцію твору, проявляти здатність до самоорганізації та організації інших, тощо.

Список використаних джерел:

1. Білова, Н. К. (2021). Міждисциплінарний синтез як шлях оптимізації хормейстерської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Інноваційна педагогіка*, 39, 28-33.
2. Карпенко, Є., Крамська, С. (2021). Вивчення хорового диригування в умовах дистанційної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (105), 402-414.
3. Костенко, Л. В., Шумська, Л. Ю. (2019). *Методика викладання хорового диригування : навч. посіб. для магістрантів закладів вищої освіти*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
4. Кушнір, К. В., Кравченко, І. М., Щербакова, Л. В. (2021). Дистанційна форма навчання студентів ЗВО в сучасних умовах мистецької освіти в період пандемії. *XXV International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society, January 25, 2021*. (3-8). Warsaw, Poland.

5. Фурдак, Т. Д. (2021). Дистанційні заняття з хорового диригування: технології навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 197, 213-216.

6. Ярошевська, Л. В. (2017). *Методика диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі традицій одеської хорової школи*. (Дис. канд. пед наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

***ВІННИЦЬКА Оксана Анатоліївна,
КОРНІЄНКО Тетяна Олександрівна***

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні цифрові технології, дистанційна освіта, онлайн-навчання, вимагають розвитку та впровадження креативних напрямків в освітньому процесі. Сучасна освіта інтенсивно використовує інформаційно-комп'ютерні технології, створюючи передумови для використання нових методів і підходів до реалізації активного навчання. Одним із методів є гейміфікація.

Згідно з українською Вікіпедією, гейміфікація (гейміфікація, гейміфікація, від англ. gamification) — це використання ігрових практик і механізмів в неігровому контексті для залучення користувачів до розв'язання проблем [1].

Впровадження гейміфікації в сучасну освіту, допомагає охопити різні її напрямки, що дозволяє розглядати гру як метод навчання і виховання, як форму навчальної роботи, як здатність здобувачів вищої освіти досягати поставлених цілей, керувати своїми емоціями та раціонально, правильно використовувати власний час, отримуючи мотивацію та досягаючи результату. Бали, рейтинги, досягнення, мотиватори, квести – це та прихована частина гейміфікації, яка щоденно використовується в освітньому просторі як важлива складова розвитку особистості. Гра – це добровільне подолання не обов'язкових перешкод, це діяльність, якою люди займаються на всіх етапах свого життя і за допомогою якої формуються необхідні навички. Але потрібно пам'ятати про досягнення результатів під час гри.

Використання платформ гейміфікації дозволяє формувати у здобувачів вищої освіти творчий підхід до виконання поставлених завдань, стратегічне бачення у вирішенні складних питань, креативність, здатність до обґрунтованого ризику, самостійність і рішучість у прийнятті рішень; активувати у студентів комунікаційні якості та навички до командної роботи, посилювати самодисципліну та самоорганізацію, сприяє формуванню навичок цільового пошуку та опрацювання інформації; підвищує рівень зацікавленості та азарту під час вивчення дисципліни, набуття вміння використовувати отримані знання на практиці [1]. Гейміфікація є чудовим способом встановлення взаємозв'язку викладача зі студентом. Закордонний досвід колег із США та Європи показав, що гейміфікація в освітньому процесі є одним із прогресивних підходів до

підвищення ефективності навчання, адже з першої хвилини заняття активізується увага здобувачів вищої освіти, що сприяє кращому засвоєнню отриманих знань.

На сьогодні найбільш поширеними ігровими освітніми інструментами при вивченні ряду дисциплін є проєкти та платформи, що містять елементи гейміфікації. Розглянемо деякі з них (рис 1.).

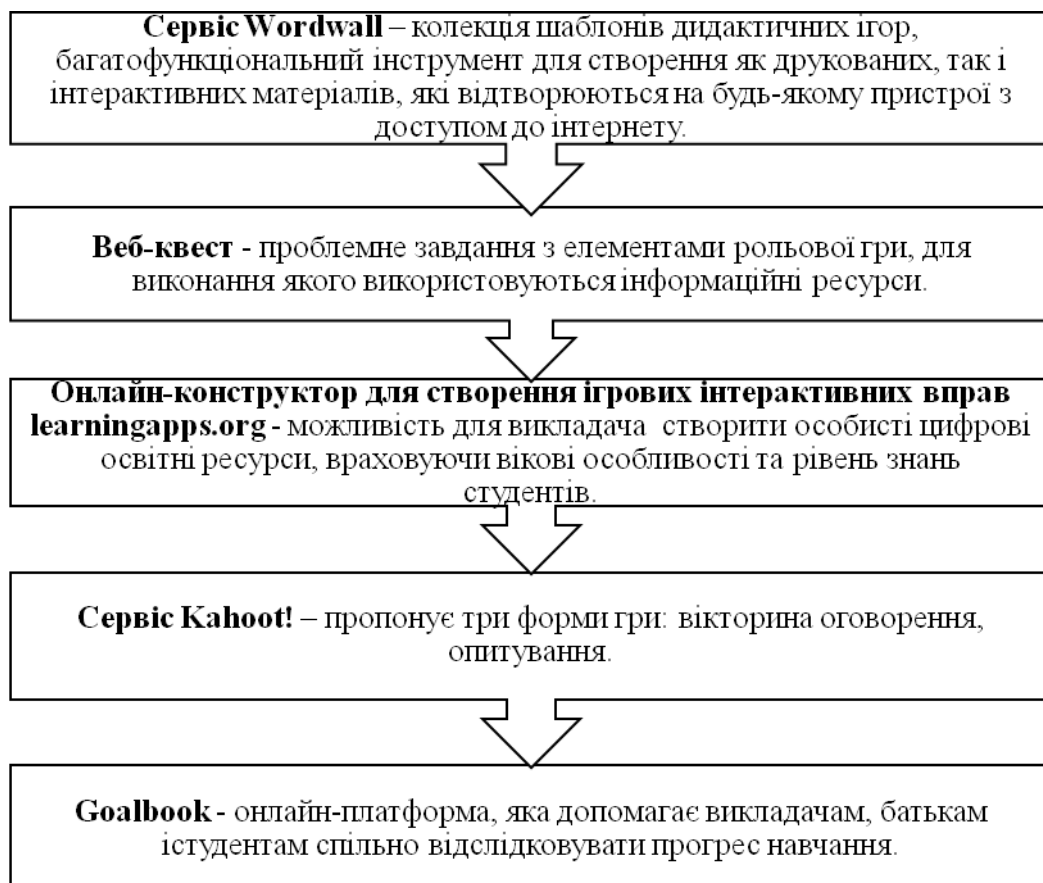

Рис. 1. Ігрові освітні інструменти гейміфікації [2].

Важливим чинником успішної та ефективною реалізації явища гейміфікації в освіті є правильний підбір шляхів його інтеграції в різні форми навчання. Викладач повинен чітко розуміти, які елементи гейміфікації в якому порядку та обсязі слід включати в різні форми навчання і до яких результатів це може призвести. Якщо не підтримувати на високому рівні зростаючі вимоги до зовнішнього мотиватора, студент може проявляти менше ентузіазму в навчанні.

До основних елементів перетворення процесу навчання в гру відносять:

- впровадження;
- ресурси;
- завдання навчання;
- мета навчання;
- цільова аудиторія та умови.

Важливим є зрозуміле формулювання мети та завдань навчання. Знайомство із цільовою аудиторією, умовами проведення занять і

формулювання мети та завдань навчання дозволяють перейти до оцінки результатів.

На основі проведеного дослідження можна виділити низку переваг використання гейміфікації в освітньому просторі:

1. Гейміфікація забезпечує студентам автоматичний зворотній зв'язок, що дозволяє користувачам постійно розуміти, якість та доцільність власної діяльності. Використовуючи різноманітні дошки лідерів можна оцінити свою динаміку і порівняти її із досягненнями інших осіб.

2. Гейміфікація може демонструвати, наскільки якісно і серйозно студент виконує те чи інше завдання.

3. Гра дозволяє покращувати результати засвоєних знань не лише лідерам, але й кожному учаснику гри.

4. Гейміфікація це ефективний спосіб донесення до здобувачів вищої освіти подальших цілей спільної діяльності [2].

5. Гейміфікація зумовлює використання інтерактивних платформ електронного навчання, що можуть бути інтегровані в різні аспекти роботи.

Отже, впровадження принципів гейміфікації в освітній процес закладу вищої освіти виступає зручним інструментом підвищення якості отриманих знань, який одночасно є корисним як для викладачів, так і для студентської аудиторії. Використання ігрових технологій допомагає розширити можливості донесення нового матеріалу і практичних знань до аудиторії, підвищує ступінь і швидкість їх закріплення студентами. Таким чином, ігрові методики сьогодні стають тим ключем, за допомогою якого студенти хочуть навчатися.

Список використаних джерел:

1. Захарова О. В., Грузд А. В. Підвищення якості послуг вищої освіти за допомогою гейміфікації. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. Кропивницький, 2017, № 32. С. 113–122.

2. Скасків Г. М. Впровадження технологій гейміфікації в освітній процес ЗВО. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ: Гельветика, Вип. 83, 2021. С. 156–161.

ВІТРУК Ольга Ананіївна

ЗАСТОСУВАННЯ STEM-НАВЧАННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

STEM-освіта – є спеціалізованим освітнім напрямком, головний акцент у якому зроблено на вивченні точних та природничих наук, із додаванням потужного інноваційного та технологічного компонентів.

Мета статті – окреслити особливості застосування STEM-навчання в процесі реформування української освіти.

Науковці стверджують, що STEM-освіта сприяє опануванню «сучасних навичок XXI століття» та створює фундамент для професій майбутнього особистості. Грунтовну професійну підготовку здобувачам освіти STEM-навчання забезпечує як складова концепції Нової української школи, адже націлена не лише на здобуття знань, а й на одержання компетенцій.

Серед компетенцій НУШ, що перетинаються із цілями STEM-освіти можна визначити: розвиток логічного та математичного мислення; розуміння природи та технологій із позиції точних наук; освіченість в інформаційно-комунікаційних технологіях, уміння їх використовувати; здатність креативно мислити та проявляти творчі здібності. У Концепції «Нова українська школа», окреслено ідеологію змін в освіті та визначено формулу Нової української школи, а саме

Визначається роль вчителя як умотивованого. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно» вважаємо основним, адже саме від особистості учителя, рівня його професійної компетентності залежить якість освіти.

Сучасний учитель має бути готовим до виконання комплексних ускладнених завдань: апробувати нові Модельні навчальні програми, модифікуючи їх та пристосовуючи до потреб здобувачів освіти; укладати навчальні програми предметів або курсів на інтеграційних засадах; підтримувати навчальний поступ здобувача освіти; формувати в особистості впевненість у собі, наголошуючи на сильних сторонах, а не помилках чи слабких сторонах. Змінюється роль учителя: із єдиного джерела знань він перетворюється на фасилітатора, консультанта, модератора, тьютора, едвайзера, менеджера, модератора, наставника, лідера.

Таким чином, учитель перестає бути центром уваги, а керує освітнім процесом, забезпечуючи гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формуючи загальнолюдські цінності, підтримуючи життєвий оптимізм, розвиваючи самостійність, творчість та допитливість учнів.

Упровадження Концепції Нової української школи вимагає від педагогів ініціативи, нових підходів, а отже, і додаткових зусиль. Тому рівень професійної компетентності вчителів буде залежати від рівня розвитку їхнього емоційного інтелекту, який допомагає розуміти почуття інших людей та власні емоції, ефективно керувати своєю емоційною сферою та уникати професійного вигорання.

Впровадити методи STEM-освіти в загальний освітній процес не важко, потрібна лише мотивація вчителя, творчий підхід до пояснення навчального матеріалу та вміння пояснювати здобувачам освіти зв'язки між предметами та дисциплінами у вивченні конкретних процесів.

До вашої уваги представлені Переваги STEM-освіти для вчителів щодо підвищення якості навчання :

це і наочно передачі знань, неординарність підходу, наявність мотивованих здобувачів освіти та сприяння креативності.

Особливою формою наскрізного STEM-навчання є інтегровані заняття, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в здобувачів освіти цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на занятті і реалізуються через об'єднання схожої тематики кількох навчальних предметів та через формування інтегрованих курсів.

Заняття за програмою STEM кардинально відрізняється від типового уроку в освітньому закладі: оскільки здобувачі освіти розробляють проекти, у межах яких за допомогою технічних чи інженерних рішень, розв'язують цілком реалістичну проблему – а це завжди командна робота: обговорення, збирання ідей, обирання найкращої з них, конструювання, знову обговорення, корегування та визначення остаточного варіанту. Сама Така робота може тривати декілька занять і, зазвичай, завершується презентацією отриманого результату.

Виходячи з методики STEM у центрі уваги постає практичне завдання чи проблема

Здобувачі освіти навчаються бачити рішення не тільки в теорії, а й безпосередньо на практиці шляхом спроб і помилок. STEM-освіта сприяє формуванню у здобувачів освіти критичного мислення, бачення цілісної картини проблеми та вмінь для розв'язання реальних завдань. що в свою чергу їх спонукає до самостійного прийняття власних рішень та відповідальності за них. це створює умови для здобувача соціально-комунікативного характеру, коли постає необхідність вербального та невербального спілкування.

Такий підхід надає необмежений простір для творчості, формує комунікативні та соціальні навички щодо розуміння і враховування потреб інших людей – це особистісний розвиток і соціалізація за формулою

Почути іншого – донести власну думку, щоб тебе почули, врахувати потреби інших і у співпраці почутого створити унікальну ідею .

Якість впровадження STEM-освіти багато в чому визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності науково-педагогічних працівників, наскільки вони активно використовують новітні педагогічні підходи до викладання й оцінювання, інноваційні практики міждисциплінарного навчання, методи та засоби навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій.

Рівень професійної діяльності визначає якість впровадження STEM освіти через інновацію педагогічних технологій.

Система освіти постійно оновлюється і зазнає модернізації. І це продиктовано тенденціями того чи іншого розвитку напряму технологій. Це обумовлюється потребою в освітніх послугах, конкретних запитів від здобувачів освіти. На слайді наведені тенденції які повинні бути постійно в полі зору, враховувати інтереси, пріоритети, оцінювання результатів, поширення послух неформальної освіти, об'єднання досвіду формальної та неформальної освіти; залучення до освітнього процесу представників суспільства за різними галузями.

Якщо представляти STEM як перш за все алгоритм та базові принципи роботи над проблемою задля її вирішення креативним шляхом, то з цієї позиції освітній процес буде відповідним до концепції STEAM у разі зміни традиційної форми викладання на побудову навчання навколо викладача та командну роботу (партнерство) учасників освітнього процесу.

Широке впровадження STEAM-освіти здатне змінити економіку нашої країни, зробити її більш інноваційною та конкурентоспроможною, а здобувачам освіти – допомогти стати успішними професіоналами в майбутньому

Список використаних джерел:

1. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя контексті Концепції нової української школи. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Слов'янськ, 2019. Вип. 11. С. 93–106.
2. Галюка О. Соціально-професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. 2022. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/263-sotsialno-profesijni-rol-i-vchitelya-v-umovakh-novoji-ukrajinskoji-shkoli>
3. Дофамін для освіти: шукаємо формулу любові до навчання. URL: <https://edutalks.nus.org.ua/>
4. Емпатія. URL: <https://www.empatia.pro/empatiya/>
5. Марковська М. Як учителям підвищити стресостійкість та ресурсність. 2021. Ч. 1. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-uchytelyam-pidvyshhyty-stresostijkist-ta-resursnist-chastyna-1/>
6. Марковська М. Як учителю працювати зі своїми емоціями в інклюзивному класі. Пояснює психологиня. 2021. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-uchyteluyu-pracuvaty-zi-svoimi-emoциями-v-inklyuzivnomu-klasii-poyasnyue-psihologinya-2021/>
7. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України від 27.10.2016 / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Колашнікова та ін. ; заг. ред. М. Грищенко. Київ. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. НУШ: Нова українська школа. Смарт-освіта. Проект 2017 року ГО «Смарт Освіта» у партнерстві з Міністерством освіти і науки України для комунікації реформи «Нова Українська Школа»: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/>
9. Скиба М.. Сучасний педагог – це той, хто розкриває потенціал учнів, а не примушує їх вчити уроки. 2018. URL: <https://uifuture.org/publications/24366-suchasnyi-pedagog/>

ВІЦУКАЄВА Катерина Михайлівна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ CASE-STUDY В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ

Враховуючи досвід науковців та практичні нароби у сфері соціальних послуг та освіти ми вважаємо, що до особливої групи клієнтів належать діти або сім'ї з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, робота з якими вимагає від майбутнього фахівця соціономічної сфери прояву особистісних якостей, теоретичних знань, практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення соціального супроводу. У цьому зв'язку виникає потреба в підготовці таких фахівців, а саме майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів, які зможуть здійснювати роботу з клієнтом означеної групи у формі соціального супроводу.

З огляду на це особливої уваги набуває пошук нових підходів, методів та засобів підготовки означених фахівців до соціального супроводу. В цьому процесі особливе місце посідають активні методи навчання, зокрема метод кейсів (case-study).

Кейс-навчання (або навчання на прикладі) – активний метод навчання, побудований на проблемній ситуації з практики роботи соціальних працівників, яку студенти повинні проаналізувати, дослідити, запропонувати вирішення та презентувати його групі. Кейс-навчання належить до методів проблемно-ситуативного аналізу, що дозволяє поєднати теорію та практику, сприяє формуванню у студентів здатностей пошуку й аналізу інформації, умінь командної взаємодії, творчого та критичного мислення [3, с. 233].

Слід зазначити, що цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при розв'язанні заданої проблеми, дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців, а також вдало поєднує навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що, безумовно, є ефективним шляхом реалізації сучасних завдань професійної підготовки соціальних працівників. Ситуаційні вправи, виступаючи вагомим педагогічним інструментом у процесі професійної підготовки, допомагають майбутнім соціальним працівникам глибше зрозуміти навчальну тему, отримати ґрунт для перевірки теорії, дослідження ідей, виявлення закономірностей і взаємозв'язків; поєднувати теоретичні знання з реаліями життя, перетворювати абстрактні знання на цінності і вміння соціально-педагогічної та соціальної діяльності [1].

Так, алгоритм роботи з кейсами передбачає реалізацію таких кроків:

1. презентація методу студентам;
2. ознайомлення учасників із ситуацією з практики педагогічної взаємодії у процесі соціальної роботи та завданнями до нього; індивідуальний аналіз

кейсу; професійних функцій залежно від категорії клієнтів та спеціалізації соціальної служби.

3. обмін результатами самостійного дослідження у малих групах, обговорення причин та рішень; вибір і аргументація оптимального варіанту;

4. презентація вирішення кейсу малими групами;

5. обговорення результатів презентацій, аналіз сильних і слабких сторін кожного запропонованого рішення [3, с. 233].

Зауважимо, що головною метою використання цього методу на заняттях із майбутніми працівниками соціальної сфери є залучення студентів до активного обговорення проблемної соціально-педагогічної ситуації. Само використання методу кейсів допомагає набути практичного досвіду під час виконання таких характеристик:

- системності – комплексний підхід до розв’язання професійних завдань, умінь встановити взаємозв’язки, структуру конкретного соціально-педагогічного процесу або явища;

- багатоваріативність – уміння прорахувати всі можливі варіанти під час аналізу й розв’язання соціально-педагогічних завдань;

- вибірковості – цілеспрямований вибір оптимального розв’язання соціально-педагогічного завдання;

- практичності – орієнтація на практичну цінність результату розв’язання соціально-педагогічної проблеми;

- перспективності – прогнозування результатів діяльності, передбачення наслідків прийнятих рішень, визначення пріоритетних напрямів діяльності;

- гнучкості – уміння легко пристосуватися до нової ситуації та знаходити нетрадиційні розв’язки, виявляти й усувати суперечності;

- оперативності – швидке й раціональне розв’язання поставленого соціально-педагогічного завдання [2, с. 249-250].

Так, зазначений вище метод доцільно використовувати з навчальної дисципліни «Соціальний супровід клієнта», що має на меті «сформувати в майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів базових знань, вмінь, навичок щодо здійснення ними соціального супроводу клієнтів, які опинилися в складних життєвих обставинах». Наприклад, можна запропонувати в рамках теми «Ведення випадку як структурована система планування, організації та реалізації соціального супроводу» практичне завдання (робота в малих групах) підготувати кейс з соціального супроводу. При цьому необхідно визначити: категорію клієнта, якому надається послуга; цілі та принципи зазначеної послуги; суб’єктів, які долученні до послуги тощо. Зокрема, на практичних заняттях щодо вирішення практичних ситуацій «Складні життєві ситуації у яких може опинитися прийомна дитина та можливі шляхи їх вирішення» надати наступні завдання: 1) Розробити план супроводу (6 місяців) прийомної сім’ї на конкретному кейсі та презентувати його іншим групам. 2) Надати кейс та алгоритм його розв’язання за одним з напрямків: прийомна дитина і навчання; прийомна дитина і домашні обов’язки; прийомна дитина і

злодійство; прийомна дитина та обман; прийомна дитина і біологічні батьки; дорослішання прийомної дитина і проблеми спадковості.

Можна запропонувати студентам перегляд відеокейсів з питань різних форм насильства. Після перегляду студенти надають у письмовій формі відгук (твір-роздум) про проблеми, які порушені у зазначених фільмах та роликах. Після – зачитують його іншим для подальшого аналізу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що через використання активних методів навчання, а саме кейс-методу маємо змогу вирішити низку наукових, педагогічних, організаційних завдань, а головне у цікавій та сучасній формі сформуванню знання та вміння щодо соціального супроводу клієнта, якій опинився у складних життєвих обставинах та самостійно не може вирішити свої проблеми. Проте проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми та потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел:

1. Павлик Н. П. Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 350 с.

2. Рідкодубська Г. А. Кейс-метод у процесі підготовки до професійної мобільності майбутніх працівників соціальної сфери. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. LXXX. Том 2. С. 246-250.

3. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник для вузів. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

ВОДОЛАЗСЬКА Ольга Олегівна

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Яскрава динамічність історичних та економічних змін сучасного суспільства сприяє підвищенню вимог як до особистості, так і до розвитку та змінювання її внутрішнього потенціалу. Психологічне благополуччя є безперервним процесом здійснення самозмінювання особистості.

У визначенні поняття психологічного благополуччя ми опираємося на інтегральну характеристику даного феномену, надану такими вченими, як М.В.Соколова, В.О.Хащенко, П.П.Фесенко, Р.М.Шаміонов та ін. За їх висловлюванням, психологічне благополуччя це особистісне утворення, яке передбачає складне задоволення власним життям, що відображає одночасне поєднання актуальних та потенційних аспектів життя людини. Переживання психологічного благополуччя є однією з провідних умов повноцінного функціонування особистості в суспільстві, умовою і наслідком самоактуалізації, адаптації до оточуючого середовища, виникненню змін у структурі самої особистості. Отже, психологічне благополуччя особистості - це складний саморух до повного розкриття власних можливостей і здібностей,

який відбувається протягом усього життя та має свої особливості на різних етапах особистісного та професійного становлення [2]. Теоретичний аналіз наукових досліджень висвітлює тенденції до зв'язку феноменів самозмінювання особистості та психологічного благополуччя особистості.

Метою даного повідомлення є викладення результатів емпіричного дослідження особливостей психологічного благополуччя майбутніх психологів з різним рівнем самозмінювання. Психодіагностичний комплекс склали методики: «Шкала психологічного благополуччя» К.Ріфф; «Діагностика схильності до самозмінювання» О.П.Саннікової та Д.В.Лущикової; статистичний (кореляційний) аналіз виконувався у програмі SPSS 13.0 for Windows.ru.

Вибірку дослідження склали здобувачі відділення перепідготовки фахівців за магістерською програмою із психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Всього дослідженням було охоплено 57 студентів у віці від 25 до 58 років.

На підставі отриманих результатів кореляційного аналізу були підтверджені загальні закономірності у взаємозалежностей між показниками психологічного благополуччя та самозмінювання особистості. Будучи складним комплексним конструктом, самозмінювання у структурі особистості визначає зв'язки з такими психічними особливостями особистості, які утворюють функціональний рівень, на тлі якого розвиваються процеси, необхідні для забезпечення результативності подальшої життєдіяльності людини. Можливо, саме в цьому і полягає інтегративна роль компонентів самозмінювання особистості[1].

На наступному етапі дослідження нами зроблено спробу якісного аналізу отриманих значущих кореляційних зв'язків між показниками психологічного благополуччя та схильності до самозмінювання для встановлення специфіки психологічного благополуччя досліджуваних в залежності від рівня їх схильності до самозмінювання. Так, за допомогою методу «асів» [2] ми визначили серед досліджуваних групи осіб з високими (четвертий квартиль розподілу) і низькими (перший квартиль розподілу) значеннями показників схильності до самозмінювання. Візуальний аналіз складених профілів наочно продемонстрував відмінності в конфігурації графіків і розташуванні показників психологічного благополуччя двох груп людей з різною схильністю до самозмінювання відносно середньоарифметичної лінії ряду.

Профіль психологічного благополуччя осіб з високим рівнем схильності до самозмінювання характеризується високими значеннями таких показників, як ОЖ (осмисленість життя), С (самоприйняття), А (автономія), УС (управління середовищем), ОР (особистісний ріст), ЦЖ (цілі життя) та низькими значеннями (нижче середньої лінії ряду) показника БА (баланс афекта). Профіль показників психологічного благополуччя групи осіб з низьким рівнем схильності до самозмінювання характеризується сукупністю показників, які знаходяться в межах статистичної норми, окрім показників БА (баланс афекта) і

ОЖ (осмисленість життя), значення яких розташовані вище середньої лінії ряду.

За результатами аналізу психологічних профілів було визначено особливості психологічного благополуччя представників вибірки – майбутніх психологів. Так, особам з високим рівнем схильності до самозмінювання притаманна цілеспрямованість, конкретність життєвих цілей, переконання, що додають сенс своєму життю. Це люди, які позитивно ставляться до себе, знають і приймають свої різноманітні прояви, різноспрямовані якості, позитивно ставляться до свого минулого. Представники даної групи характеризуються прийняттям будь-яких емоційних переживань, що супроводжують самозмінювання, позитивним ставленням до свого досвіду змінювання своєї особистості.

Особливості психологічного благополуччя представників групи з низьким рівнем схильності до самозмінювання визначаються належністю таких характеристик, як негативна самооцінка, незадоволеність обставинами особистого життя, відчуття особистої нікчемності та слабкості, недостатня здібність підтримувати позитивні стосунки з оточуючими, недооцінювання особистих здібностей по долаттю життєвих перешкод, засвоєння нових умінь та навичок. Людей зазначеної групи характеризує залежність від думок та оцінок оточуючих; складність у організації повсякденної діяльності, відчуття свого безсилля, невміння контролювати, змінювати, або ж покращити оточуючі обставини.

Отже, проведене емпіричне дослідження підтвердило попередньо проаналізовані наукові дані про зв'язок психологічного благополуччя особистості з її схильністю до самозмінювання.

Список використаних джерел:

1. Фризен М.А. Психология саморазвития: монография. Петропавловск-Камчатский: КамГУ им. Витуса Беринга, 2013. 171с.
2. Санникова О.П. Феноменология личности: избранные психологические труды. Одесса: СМІЛ, 2003. 256 с.
3. Шевеленкова Т.Д. Психологическое благополучие личности (обзор основных концепций и методика исследования). *Психологическая диагностика*. 2005. №3. С. 34-56.

***ВОЛКОВА Руслана Євгенівна,
ТВЕРДОХЛІБ Олена Володимирівна,
БЕНГУС Юрій Володимирович***

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «БОТАНІКА» У ХАРКІВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ

В умовах інформаційного суспільства рівень розвиненості країни визначається рівнем розвитку особистостей, тобто інтелектуального потенціалу

нації. У зв'язку з цим визначальною стає категорія якості освіти, яка проявляється при переході від здатності студента накопичувати певну інформацію до виховання вміння навчатися самостійно, навичок критичного мислення, продукування нових ідей і знань, прийняття науково обґрунтованих рішень, та конструктивної діяльності.

Закон України «Про вищу освіту» серед основних завдань вищих навчальних закладів передбачає «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності» [3]. У державних документах про освіту декларуються істотні зміни щодо удосконалення вищої освіти: орієнтація на кращі світові зразки освіти, нові інтенсивні технології навчання, диференціація та інтеграція змісту освіти, впровадження сучасних технологій освіти.

Ми погоджуємося з авторами [4], що всі навчальні технології повинні бути орієнтовані на здобувача вищої освіти, а саме: наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для вивчення дисципліни; використання ефективних форм, методів і технологій навчання; врахування рівня знань, умінь і навичок кожного здобувача вищої освіти; активне залучення до процесу навчання; освідомлення потреби у самореалізації; достатність часу на засвоєння нових знань й умінь.

Впровадження у навчання принципів Болонського процесу передбачає суттєве скорочення обсягу аудиторних занять, тому доречно давати фундаментальні, «класичні» знання на лекціях, а засвоєння новітнього, проблемного матеріалу виносити на семінарські та практичні заняття з використанням інтерактивних методів навчання [1].

При викладанні курсу «Ботаніка» в ХНПУ імені Г.С. Сковороди викладачі кафедри у повному обсязі використовують сучасні інтерактивні методи та технології, які спрямовують студентів на активізацію критичного мислення [2], а саме:

1. аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
2. бачити проблеми, ставити запитання;
3. висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
4. робити свідомий вибір, ухвалювати рішення та обґрунтовувати його.

На лабораторних заняттях здобувачі вищої освіти набувають практичних навичок самостійної роботи з мікроскопом, опановують методику виготовлення мікропрепаратів, знаходять та визначають за описом ботанічні об'єкти.

Під час виконання індивідуальних науково-дослідних завдань здобувачі втілюють на практиці свої вміння формулювати мету роботи, підбирати методи реалізації поставленої мети, проводити польові та лабораторні спостереження, аналізувати та узагальнювати отриманні результати. Таким чином, набувають власного досвіду написання наукових робіт.

Під час польових практик наші студенти використовують наступні додатки-трекери: «AGPS Tracker-Оm», «Gaia GPS: Offroad Hiking Maps». Програми дозволяють відстежувати та фіксувати маршрути, координати точок збору зразків, прикріплюють до цих точок фотографії біологічних об'єктів. У подальшій роботі, для вивчення біорізноманіття студенти використовують сайти «iNaturalist» [6] та «UkrBIN» (Ukrainian Biodiversity Information Network) [7]. Сайти пропонують комп'ютерну програму визначення рослин, грибів і тварин. Завантажені фотографії визначаються, систематизуються, наносяться на карту, визначення перевіряють фахівці-куратори і інші учасники сайту, перевірені дані передаються у всесвітню базу біорізноманіття GBIF (Global Biodiversity Information Facility [5] і стають надбанням світової науки. Таким чином, на польовій практиці здобувачі вищої освіти являються активними дослідниками біорізноманіття свого регіону, чим допомагають науковій спільноті. Загальнодоступну інформацію зі сайтів наші студенти використовують для своїх наукових робіт, що доповнює їх власні спостереження.

Здобувачі вищої освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди разом з викладачами, проводять дослідження з провідними фахівцями науково-дослідних установ та ЗВО Харкова, Києва, Дніпра, Полтави, а також країн ЄС Польщі та Німеччини. Наші здобувачі набувають сучасних знань та практичних умінь і навичок, щоб бути висококваліфікованими та конкурентоспроможними в сучасному світовому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі: Метод. огляд/ уклад. Л. А. Якимова. К.: ДП вид. дім «Персонал», 2010. С. 3-5.
2. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О. І. Пометун. К., 2020. 104 с.
3. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Офіц. вісн. України. 2014. № 63. Ст. 1728. С. 6.
4. Стрельников В.Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. Полтава: ПУЕТ, 2013. 309 с.
5. Global Biodiversity Information Facility [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.gbif.org/uk/>
6. iNaturalist [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.inaturalist.org/>
7. Ukrainian Biodiversity Information Network (UkrBIN) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ukrbin.com/>

**ГЕТМАНЕЦЬ Наталія Юріївна,
ГАЛИЦАН Ольга Анатоліївна**

ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Реалії сьогодення ставлять перед викладачами ЗВО в Україні нові питання щодо якісного надання освітніх послуг, що ускладнюються умовами пандемії COVID-19 та воєнного стану.

Лише високопрогресивний та стресостійкий викладач здатний забезпечити безперервний процес навчання. В парадигмі організації мистецько-освітнього середовища в умовах воєнного стану набуває актуальності підготовка вчителя музичного мистецтва, здатного до внесення інноваційного компоненту до класичних методів навчання. Зокрема, наступними методами можуть бути ділові ігри, уроки-концерти, заняття-конференції, інтегровані уроки, уроки-екскурсії.

В межах підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва особливо гострою стає проблема відсутності музичного інструмента, якісного швидкісного інтернету, фонові тривожності та недостатнє обладнання у підготовці запису для заліків та екзаменів для вимушено переміщених осіб в умовах воєнного стану.

Мета дослідження полягає у висвітленні механізмів інноватизації освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва у професійній музично-педагогічній діяльності.

Матеріали та методи. У дослідженні використано метод наукового аналізу психолого-педагогічної літератури з метою висвітлення стану проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах змішаного навчання.

Результати обговорення. Інновації в організації освітнього процесу розглядаємо як категорію цілеспрямованого процесу часткових змін, що ведуть до модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [2].

Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва передбачає аналіз і оцінку введених викладачами інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування [2].

Потреба в інноватизації освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва має в собі декілька передумов:

- По-перше, складнощі комунікації зі студентами вимагають зміни в системі надання фахової освіти, методології та принципів надання основних матеріалів з фахових дисциплін;
- По-друге, зміна в системі освіти у форматі «Я-концепції» потребує нових підходів, індивідуального підходу до особистості, нових технологій навчання та виховання;

- По-третє, змінився стан відношення викладачів до засвоєння та застосування нововведень в сучасну систему освіти. Інноваційні підходи в організації освітнього процесу стають скоріше необхідністю, аніж просто бажання покращити умови отримання освітніх послуг студентів;
- По-четверте, з'явилася реальна ситуація переходу освітніх закладів у ринкові відносини, що спричиняє проблему конкурентоздатності на ринку освіти серед державних та недержавних ЗВО.

Інновації в освітньому процесі можна умовно розділити на два види:

- Повністю нові прийоми, які не мають аналогів;
- Нововведення в поєднанні з класичними підходами.

В умовах змішаної та дистанційної форм навчання для викладачів факультетів музично-педагогічної підготовки особливо гострою стає проблема інноватизації підходу навчання з музичних дисциплін, не погіршуючи якості отриманих результатів. Серед особливостей музичних дисциплін можемо визначити такі, як: «Інструментальна підготовка», «Постанова голосу», диригентсько-хорові дисципліни, які поєднують в собі дисципліни «Хоровий клас», «Практикум роботи з вокально-хоровим ансамблем», «Диригентсько-хорова підготовка».

В рамках роботи дисциплін «Інструментальна підготовка» та «Постанова голосу» широко використовується принцип запису гри на інструменті та спів під «мінус». Такий принцип неможливо використати в дисциплінах, в яких заслухається в процес більше двох осіб, тобто хоровий чи ансамблевий спів. В такому разі від викладача та студентів вимагається знання додаткових ресурсів та програм, які уможливають імітацію ансамблевого співу в умовах дистанційної форми навчання. Класичне розуміння хорового та ансамблевого мистецтва втрачає свій зміст, проте в умовах активного переходу освітнього процесу та розвитку онлайн-мистецтва ми маємо можливість опанувати навички звукорежисерські, режисерські, навички відеомонтажу, що є необхідною складовою сучасної якісної роботи майбутнього учителя музичного мистецтва.

Серед актуальних програм, які бажано опанувати отримувачу освітніх послуг, є: «Adobe Aftereffect», «Movavi», «FL studio», «Sun vox»(Android, iOS), «MuseScore», «Sibelius», «Суфлер».

Висновки. Здійснений аналіз основних передумов та основних видів інновацій освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва довів, що наразі є актуальною проблемою в контексті оновлення та умов дистанційної форми навчання. За результатами аналізу проблематики підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва визначено основні інноваційні підходи до вирішення питань організації та оптимізації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Лабунець В. Поетапна методика інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 13. С. 116-123.
2. Поняття інновації в педагогіці. StudFiles. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5189188/>

ГНЕСЬ Наталія Олександрівна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Домінантою сучасної системи вищої професійної освіти є розробка нових наукових основ педагогічного процесу, націлених на підготовку компетентного фахівця, здатного ефективно вирішувати поставлені завдання.

Сьогодні компетентністний підхід є основним у підготовці професіоналів для будь-якої сфери економічної діяльності, зокрема фахівців педагогічного напрямку. Ключовим аспектом педагогічної діяльності є спілкування. Уміння педагога ефективно будувати професійне спілкування визначає результат виховання й навчання. Ефективна реалізація комунікативної функції педагога можлива при наявності в нього готовності до її здійснення, що включає певні цінності, мотиви, знання, уміння, здібності, навички, якості, досвід. Все це у сукупності визначається як інтегральна властивість особистості педагога – комунікативна компетентність.

Низка досліджень присвячена різним аспектам формування комунікативної компетентності педагога, а саме: психолого-педагогічний супровід розвитку комунікативної компетентності студентів педагогічних закладів вищої освіти висвітлюється в роботах І. Нестерової, С. Оськіної, Т. Руденко, О. Семенов, Т. Симоненко, О. Усанової та ін.; лінгводидактичний контекст формування комунікативної компетенції досліджено в роботах А. Богущ, О. Василевич, М. Вашуленка, Є. Верещагіна, О. Гаврилук, Л. Жумаєвої, В. Костомарова, Н. Присяжнюк, Л. Федоренко та ін.

Сучасні наукові дослідження відображають важливі, але окремі сторони проблеми розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Проте, доцільно говорити про необхідність певного рівня розвитку мовно-комунікативної компетентності, яка набувається не лише під час опанування студентами лінгводидактичних дисциплін, а у процесі вивчення цілого комплексу фахових освітніх компонент, а також протягом проходження педагогічної практики.

Варто зазначити, що у дослідженнях сучасних науковців немає абсолютної єдності щодо розуміння понять компетентності та компетенції. Деякі вчені розуміють дефініцію «комунікативна компетенція» і

«комунікативна компетентність» як синонімічні лексичні структури і визначають їх як здатність, готовність або здатність індивіда до виконання певної комунікативної діяльності. Інші вчені схильні до розмежування цих понять, визначаючи комунікативну компетенцію вужчою, складовою комунікативної компетентності. Аналіз наявних підходів щодо змістового наповнення поняття «комунікативна компетентність», а також трактовка І. Зимньої [3] компетентності «як актуального виявлення компетенції» дозволяють сформулювати визначення цієї категорії.

Комунікативна компетентність – це інтегративне особистісне утворення, що виявляється у процесі комунікації як здатність актуалізувати та застосовувати отриманий досвід комунікативної діяльності та індивідуально-психологічні якості особистості для досягнення комунікативної мети. Основу комунікативної компетентності становлять комунікативні компетенції, що базуються на знаннях, уміннях, навичках, способах комунікативної діяльності і проявах емоційно-ціннісного ставлення до неї. Комунікативна компетентність виявляється у процесі розв’язування комунікативних задач.

У сучасних дослідженнях триває теоретичний аналіз і осмислення даної категорії, розширюється її змістове наповнення. Проте, дотепер немає однозначного погляду на змістове наповнення даного поняття, на те чим є комунікативна компетентність: здатністю, властивістю, сукупністю знань, умінь і навичок.

Структурно комунікативну компетентність визначають композицією з п’яти компонентів:

- індивідуально-особистісного, адже успішність комунікації неможлива без певних особистісних якостей, необхідних індивіду для спілкування;
- мовленнєвого, оскільки без наявності знань мовного апарату і вмінь застосовувати ці знання в мовленні жодна комунікація не буде ефективною;
- інтерактивно-практичного, що відображає всі аспекти взаємодії між людьми;
- полікультурного, який пояснює аспекти взаємодії між різними народами і культурами, що є особливо актуальним в умовах глобалізації сучасного суспільства;
- предметно-інформаційного, що враховує предметний аспект спілкування, а також уміння працювати з інформацією, без чого професіонал не буде компетентним та конкурентоспроможним на ринку праці [4].

Зазначені компоненти об’єднують складові комунікативної компетентності. Індивідуально-особистісний компонент містить емоційну, вербально-логічну, рефлексивну; мовленнєвий – лінгвістичну, мовленнєву; інтерактивно-практичний – інтерактивну, соціально-комунікативну, технічну; полікультурний – соціокультурну, соціолінгвістичну; предметно-інформаційний – предметно-змістову та інформаційну. Внутрішнім резервом складових професійно-комунікативної компетентності виступають комунікативні компетенції. Базис комунікативних компетенцій становлять знання, уміння, навички, досвід діяльності й емоційно-ціннісні ставлення [1].

Сутність педагогічної діяльності і професійно-педагогічного спілкування педагога вимагає деталізації індивідуально-особистісного та інтерактивно-практичного компонентів у структурі комунікативної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту через проектування її складових у площину професійної діяльності. У такий спосіб, складові комунікативної компетентності мають наступне змістове наповнення:

– емоційна (здатність педагога усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до самомотивації та керування власними емоціями у стосунках із вихованцями, колегами, батьками);

– вербально-логічна (здатність педагога сприймати та осмислювати зміст і основну думку усних та письмових висловлювань; здатність опрацьовувати, групувати навчальну інформацію, адекватно усвідомлювати комунікативний сенс повідомлень, запам'ятовувати, та в разі необхідності актуалізувати в пам'яті професійні знання, фактичні дані, навчальну інформацію);

– інтерактивна (здатність педагога організувати ефективну спільну навчально-виховну діяльність і педагогічне спілкування; здатність співпрацювати для досягнення поставленої мети, знаходячи при цьому шляхи взаємодії зі всіма суб'єктами навчально-виховного середовища);

– соціально-комунікативна (здатність педагога в будь-якій педагогічній ситуації орієнтуватися на всіх учасників навчально-виховного середовища, приймати правильні рішення і, як наслідок, досягати поставленої мети навчання та виховання);

– технічна (здатність педагога забезпечити процесуальний бік педагогічного спілкування; володіння технікою педагогічного спілкування з суб'єктами навчально-виховного середовища) [1].

Дотримуючись загального визначення педагогічних умов С. Гончаренком [2], під педагогічними умовами формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту розуміємо обставини, що сприяють підготовці майбутніх педагогів до професійно-педагогічної комунікації. Треба зазначити, що педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців були предметом дослідження багатьох учених, їх ефективність доведена експериментально.

В залежності від загальної мети, дослідники визначають як системоутворювальні ті чи інші умови перебігу процесу підготовки майбутніх учителів. Так, у роботі О. Семенов, експериментальна модель реалізує низку педагогічних умов:

– творчої взаємодії науково-педагогічного колективу факультету із загальноосвітніми школами, педагогічними коледжами, іншими освітніми установами;

– будування навчального процесу на основі принципів наступності; фундаментальності; науковості; об'єктивності в оцінці фактів, явищ, процесів, подій; особистісної орієнтованості; професійної компетентності; гуманізації; гуманітаризації; демократичності; інтегративності; єдності навчання, виховання

і розвитку особистості; варіативності; національної спрямованості освіти; соціалізації; креативності (формування здатності до педагогічної творчості); спрямованості навчання на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості; гармонізації стосунків із колективом та навколишнім середовищем;

- поєднання традиційних і інноваційних моделей підготовки майбутніх педагогів; поглиблення інтеграції і міждисциплінарних зв'язків освітніх програм; упровадження результативних педагогічних технологій;

- орієнтування на інтеграцію у світову педагогічну систему й духовно-інтелектуальне пробудження особистості, відновлення загальнолюдських і національних цінностей [7].

Вивчаючи формування комунікативної компетенції магістрантів педагогічних спеціальностей у процесі фахової підготовки, К. Касярум, перевірила ефективність наступного комплексу педагогічних умов:

- діагностування індивідуальних комунікативних характеристик особистості, стану сформованості окремих компонентів комунікативної компетенції магістранта;

- реалізація персоніфікованого підходу під час адаптації і коригування програми професійного навчання з огляду на результати діагностування з урахуванням типу навчального закладу та особливостей магістратури;

- аксіологічне забезпечення формування комунікативної компетенції в майбутніх викладачів шляхом посилення мотивації навчання, прагнення до самореалізації та саморозвитку у професійній діяльності;

- упровадження елементів професійної діяльності у процес фахової підготовки майбутніх викладачів для формування комунікативної компетенції під час застосування вербальних, документних та електронних засобів комунікації;

- формування досвіду рефлексивного аналізу власної комунікативної діяльності; забезпечення суб'єктної позиції магістранта в навчальному процесі [5].

Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін О. Онопрієнко здійснює шляхом реалізації комплексу педагогічних умов. До доцільних для формування комунікативної компетентності майбутніх учителів належать:

- доповнення змісту окремих модулів програм фахових дисциплін навчальними компонентами, до складу яких входять питання організації спілкування педагога з учнями;

- використання інноваційних прийомів і методів проведення різних занять, спрямованих на формування компетентності професійного спілкування студентів;

- забезпечення психологічного комфорту під час комунікативної взаємодії в навчально-виховному процесі [6].

Аналізуючи вищенаведені педагогічні умови, можемо стверджувати, що формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту можливе лише у процесі комунікативної діяльності, яка реалізується як розв'язування комунікативних ситуаційних задач, предметна галузь яких має відбивати реальні навчально-педагогічні ситуації, що можуть відбуватись у професійно-педагогічному середовищі.

Унаслідок дослідження можливостей кожного з зазначених підходів можна визначити низку педагогічних умов для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Педагогічні умови доповнюють і взаємозумовлюють одна одну, тим самим складають комплекс, що створює можливість для досягнення результату – формування комунікативної компетентності: залучення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до комунікативної діяльності під час опанування фахових дисциплін; розробка спеціального комплексу комунікативних ситуаційних задач; реалізація міждисциплінарних зв'язків на заняттях з дисципліни «Професійна майстерність»; безперервний моніторинг процесу формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Список використаних джерел:

1. Боровець О.В. Комунікативна компетентність як умова ефективної професійної діяльності учителя початкової школи / О.В. Боровець // Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Херсон: Айлант, 2011. – Вип. 58. – Ч.1. – С. 203-208.
2. Гончаренко С.У. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу // Педагогічна газета. – 2004. – грудень. (№12). – С. 3.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – Ростов на Дону. – Феникс, 1997. – 480 с.
4. Карченкова М.В. Формування основних компонентів професійної готовності студентів до педагогічної діяльності вчителя фізичної культури // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2003. – № 2. – С.51-53.
5. Касярум К.В. Комунікативні аспекти професійної діяльності викладача вищої школи: [методичні рекомендації] / К.В. Касярум. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. – 106 с.
6. Онопрієнко О. М. Педагогічні умови формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури в процесі вивчення фахових дисциплін / О. М. Онопрієнко, О. В. Онопрієнко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2017. – Вип. 55. – С. 569-577. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_55_79
7. Семенов О.М. Формування культури педагогічного спілкування засобами української літератури: Практикум: Навч. посіб. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 110 с.

ГОРЛІЧЕНКО Марина Григорівна

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Українське суспільство в останні десятиріччя орієнтується на позитивні зміни, а отже потребує нових освітніх орієнтирів, які базуються на розумінні, що вища освіта перетворюється на глобальне підприємство, що призводить до формулювання нової стратегічної мети вищої школи - побудову конкурентоздатної економіки, заснованої на знаннях, підвищення якості зайнятості населення та зміцнення соціальної єдності суспільства. Концептуальні зміни в системі вищої освіти, які відбулися, привели до оновлення змісту та умов освітньої діяльності. Дослідження, що присвячені проблемі інформаційних підходів в освіті таких вчених як, В. Королько, Е Векслер, Р. Абдеев, Д. Кантор, В. Маслов, В. Максимов, М. Кондаков та інші, довели актуальність цієї тематики.

Застосування сучасних інформаційних технологій надало можливість скоротити час, відведений на виконання трудомістких процесів, що циклічно повторюються в управлінській діяльності адміністрації та безпосередньо викладачів ЗВО. Пріоритетом розвитку освіти сьогодення є впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій, які забезпечують подальше вдосконалення та ефективність роботи навчального закладу в інформаційному суспільстві. Інформаційний чинник стає одним із визначальних у розповсюдженні нових ідей для розвитку та формування іміджу, а також упровадження нових технологій управлінського досвіду. Упровадження комп'ютерних технологій дає можливість стверджувати, що таких заходів для створення інформаційної системи (модернізації освітньої діяльності), спрямованої на формування й підтримку позитивного іміджу, замало.

Сьогодні управлінська модель повинна мати такі мінімальні параметри: налагоджену систему електронних конференцій; дієвий режим електронного розсилання новин і окремих документів за цільовими списками; створений єдиний електронний календар із системою оповіщень; упроваджений ряд додаткових інформаційних сервісів, таких як: електронна карта міста, загальне меню завдань, ресурсного забезпечення й ін.; створений і постійно поновлювальний банк даних за проектами, кадровою базою та ін.; розроблені шаблони для типових документів навчального закладу.

На підставі проведеного дослідження можна запропонувати наступні умови щодо удосконалення інформаційно-комунікативної діяльності менеджерів освіти:

- необхідність переглянути можливості, зокрема залучати спонсорів для придбання приватних програмних продуктів;
- для якісного процесу управління школою потрібно створити інформаційне середовище, яке б відповідало певним потребам: бази даних системи мають включати інформацію про всі елементи навчального процесу; у

систему має бути закладений обмін інформацією між користувачами; необхідна можливість взаємного обміну інформацією з органами управління освітою;

- використовувати та впроваджувати в життя інформаційно-комп'ютерні технології, що значно підвищить результати інформаційно-комунікативної діяльності навчального закладу;
- обмін інформацією можна поліпшити, створивши систему згорнутого зв'язку, регулюючи інформаційні рухи, згортаючи систему збирання пропозицій, друкуючи матеріали інформаційного характеру і застосовуючи досягнення сучасних інформаційних технологій;
- під час підвищення кваліфікації зосереджувати увагу не на комп'ютерній грамотності, а саме на програмних продуктах та їх застосуванні.

Інформаційні технології допомагають також в навчальному процесі. Наприклад, такі навчальні дисципліни, як математика, фізика, хімія відносяться до найскладніших, тому актуальним є пошук сучасних ефективних засобів формування методичної компетентності у навчанні курсантів фундаментальним наукам. Одним із шляхів створення сучасних педагогічних технологій стає розробка комп'ютерних інформаційних (мультимедійних) технологій, презентацій, анімаційних показів, перевірка та контроль набутих курсантами знань за допомогою комп'ютерних тестів тощо. Отже, впровадження в навчальний процес ЗВО інформаційних систем сприяє підвищенню якості освіти, удосконаленню функціонування освітнього закладу, створює умови для оптимізації процесу обміну інформацією між НПП, керівниками ЗВО та тими, хто навчається.

В організації навчального процесу ВВНЗ широко застосовується інформаційно-комунікативна система, основу якої складають електронна бібліотека академії, Інтернет-ресурс та комунікативна інформаційна система навчального відділу академії. Але на жаль, існують певні проблеми щодо забезпечення повної комунікації та інтеграції всіх викладачів в інформаційне середовище, яке б відповідало сучасним потребам навчального процесу.

ГРИЦЕНКО Вікторія Ігорівна

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах організації освітнього процесу в закладах вищої освіти вкрай важливе значення має підвищення рівня ефективності викладання іноземних мов. Володіння англійською, французькою, німецькою, італійською та іншими мовами як актуальним засобом комунікації є сьогодні важливою вимогою до рівня професійних компетенцій будь-якого фахівця, тому знання іноземних мов для студента в майбутньому стає головною запорукою успіху

його подальшої кар'єри, особливо в світлі розпочатого процесу входження України до складу Європейського Союзу.

Разом з тим оволодіння рівнем компетенцій з іноземної мови неможливе без активного та цілеспрямованого застосування новітніх ідей, методів, підходів, технологій, актуальних можливостей дистанційного та змішаного навчання, а також рівня знань, потреб, інтересів студентів вищих навчальних закладів. Тому головна увага сучасної методики викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах спрямована на впровадження та ефективно застосування сучасних методів та форм організації освітнього процесу, що дозволяє студентам отримати та актуалізувати знання та компетенції з іноземних мов у щоденному, діловому та професійному спілкуванні.

Безпосередньо впровадження новітніх форм та способів організації освітнього процесу під час вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах полягають у їх активному застосуванні для оновлення, модернізації, трансформації освітнього процесу відповідно до швидкоплинних вимог та умов часу. Сьогодні новітні технології вже стали невід'ємним та дієвим інструментом сучасної методики викладання іноземної мови у системі вищої школи. Електронні курси, віртуальні бібліотеки, відкриті іншомовні форуми, онлайн-спілкування, засоби дистанційного навчання – все це є реальністю сьогодення [2].

Проте, звичайно ж, всі вони повинні відповідати головним завданням системи викладання іноземних мов в умовах вищої школи – забезпеченню належного рівня підготовки студентів з іноземної мови відповідно до вимог державного освітнього стандарту та вихованню й розвитку студентів засобами англійської мови за допомогою наукової та організаційно-методичної роботи. З огляду на ці завдання слід звернути увагу на такі основні сучасні форми та підходи до організації освітнього процесу у вишах з іноземної мови:

- професійно орієнтоване навчання;
- метод творчих проєктів;
- ігрові технології;
- технології інтенсивного й дистанційного навчання;
- інформаційні та телекомунікаційні технології;
- робота з навчальними та контролюючими комп'ютерними програмами з іноземних мов;
- створення навчальних презентацій;
- навчання іноземної мови в комп'ютерному середовищі (форуми, блоги, електронна пошта);
- тренінгові системи навчання;
- новітні тестові технології, а саме: створення бази матеріалів з іноземної мови для проведення комп'ютерного тестування з метою контролю знань студентів тощо.

Специфіка вибору викладачем сучасної форми, методу чи способу вивчення іноземної мови залежить від багатьох чинників, а саме:

- 1) загальної мети та завдань підготовки майбутніх фахівців та місця іноземних мов у процесі цієї підготовки;
- 2) часу та термінів, які викладач обирає для вивчення;
- 3) рівня забезпеченості сучасними матеріалами, засобами та інструментами викладання іноземних мов у конкретному вищому навчальному закладі;
- 4) наявного рівня підготовленості студентів, особливостей їх психічного складу тощо [4].

Впровадження сучасних форм та способів організації освітнього процесу під час викладання іноземних мов у системі вищої освіти дасть змогу студентам:

- удосконалити свої навички аудіювання та читання, комунікативного мовлення;
- подолати мовний бар'єр завдяки якомога повнішому зануренню в іноземне мовне середовище;
- ознайомити з сучасними онлайн-ресурсами навчання іноземної мови, які сьогодні пропонують дуже багато цікавої та необхідної студенту інформації;
- стимулює подальше обговорення визначених програмою тем і дискусій іноземною мовою в позааудиторний час, що в кінцевому підсумку приводить до підвищення мотивації до вивчення іноземної мови як такої й подальших успіхів у професійній діяльності [1].

Крім того, такі новітні форми, способи та методи організації освітнього процесу дають змогу студентам отримати доступ до принципово нових джерел інформації, підвищити ефективність їх самостійної діяльності, що в умовах сьогодні (переважна більшість студентів при вивченні іноземної мови нині працює в дистанційному режимі з огляду на війну з РФ) надає нові можливості для покращення ефективності вивчення іноземних мов.

Не слід також забувати про рівень цифрової грамотності викладачів іноземних мов, які в умовах впроваджуваного дистанційного та змішаного навчання, повинні вміти підготувати необхідні навчальні матеріали цікаво та мотиваційно, підібрати актуальний зміст завдань, ефективно використовувати наявні цифрові ресурси, активно застосовувати професійну лексику, оптимізувати лексично-граматичне наповнення матеріалу тощо.

Також в цьому плані слід згадати про найбільш популярні та високоефективні цифрові ресурси при вивченні іноземних мов, які сьогодні використовуються для розвитку лексичної, граматичної, комунікативної компетентності, такі, як, наприклад Quizlet, MasterTest, Online Test Pad, Kahoot!, ClassMaker, технології SKYPE або MS TEAMS, інструменти MOODLE і Google Class, Zoom, Google Meet, Skype, MS Teams, Discord тощо. Для розвитку комунікативних вмінь студентів під час вивчення іноземної мови сьогодні застосовують Speakepipe-диктофон, Padlet чи просто записи монологів у будь-яких месенджерах [2].

А для вивчення краєзнавчих тем доцільно використовувати карти Google, які можна впроваджувати як допоміжні екскурсійні матеріали (наприклад, на

заняттях з німецької мови при вивченні матеріалу про столицю Німеччини Берлін завдяки новітнім технологіям Google-карт можна у віртуальному режимі «пройти» відомими вулицями міста й побачити обговорювані пам'ятки архітектури..

Таким чином, вказані форми, способи та технології організації освітнього процесу з вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах сьогодні спрямовуються на цифровізацію та інформатизацію навчання, підвищення мотивації студентів, розвиток їх самостійної творчої діяльності, формування лексико-граматичних, комунікативних вмінь, міжкультурних та професійних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Білоцерковець А. Новітні методи викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у ВНЗ. Дослідження та впровадження в початковий процес сучасних моделей викладання іноземної мови за фахом : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з питань методики викладання іноземної мови, 15 травня 2017 р. Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С. 21 – 22.

2. Зубенко О., Столяренко О. Новітні методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти: виклики дистанційного та змішаного навчання // Актуальні питання гуманітарних наук. Педагогіка. Вип 43, том 1, 2021. С. 271 – 276. УДК 378, DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-1-40>.

3. Пасічник О. Сучасні технології навчання як засіб самореалізації студентів в освітньому середовищі ЗВО. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019. Вип. 69. С. 162 – 166.

4. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової перед вищої та вищої освіти. МОН: вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchanniabookletsreads-2.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

5. Шаргун Т.О., Бушко Г.О., Мосіна Ю.С. Сучасні аспекти викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020, № 70, Т. 4. С 205 – 210. УДК [378.091.3.016:811.111], DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.38>.

ДИШЕЛЬ Галина Олександрівна

САМООСВІТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА» ТА «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»

Офіційною датою запровадження дистанційного навчання в Україні можна вважати 21 січня 2004 року – наказом № 40 Міністерства освіти і науки

України затверджено «Положення про дистанційне навчання», яке поклало початок запровадженню нових технологій у галузі освіти. У наказі зазначається, що «дистанційне навчання» – сукупність сучасних технологій, які забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій від тих, хто навчає, до тих, хто навчається.

Популярність дистанційної освіти різко зросла в період всесвітньої пандемії коронавірусної інфекції. Здобувачі вищої освіти були позбавлені можливості очного навчання, з'явилася нагальна потреба у фахівцях, які є всебічно компетентними у своїй професійній діяльності, а особливо здатними до самоосвіти. Саме через пандемію та обумовлені нею карантинні обмеження дистанційне навчання мало змогу удосконалитися та вийти на новий рівень свого розвитку. Сьогодні в системі дистанційного навчання задіяні близько трьох мільярдів осіб.

Основним принципом дистанційного навчання є свідомість до самостійного опрацювання матеріалу. Обов'язком здобувача має бути самостійне поглиблення своїх знань, ознайомлення з останніми досягненнями науки й техніки, швидко вчитися й ефективно оволодівати інформацією, що постійно оновлюється. Основними інструментами для отримання знань є: ваш комп'ютер, ноутбук, смартфон, планшет, iPad чи навіть телевізор із доступом в Інтернет та викладач, який по той бік екрану. Провідні фахівці вказують, що за таких умов, функції здобувача не змінюються, він залишається активною і самостійною навчальною одиницею, водночас педагог є не лише носієм та надавачем знань, а стає тьютором і наставником, виконує роль особистого менеджера в освітній діяльності.

Одним із найпоширеніших віртуальних середовищ навчання у світі і в останні роки серед вищих навчальних закладів України є платформа Microsoft Teams. Ця система має широкі можливості організувати повноцінний навчальний процес, як систему контролю і оцінювання навчальної діяльності здобувачів, а також різноманітні необхідні складові системи електронного навчання. Заняття в системі Teams можна проводити, як online, так і використовувати змішане навчання, поєднуючи традиційне навчання із самостійною роботою здобувачів на віртуальній платформі. Система дуже гнучка – викладач розробляє зміст дидактичних матеріалів з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів, самостійно створює дистанційний навчальний курс, власноруч налаштовує доступ до власних курсів використовує часові обмеження, консультує з питань виконання дидактичних завдань; координує самостійну навчально-пізнавальну діяльність здобувачів; здійснює моніторинг виконання завдань, аналізує та оцінює стан виконання навчальних завдань, проєктів згідно з положеннями до освітнього процесу закладу освіти, забезпечує суб'єктно-суб'єктні взаємини у процесі дистанційного навчання між викладачем і здобувачами.

MSTeams має зручний інтерфейс та можливість запису, це дає змогу переглядати лекції в необмеженій кількості, у зручний час, що в свою чергу

сприяє кращому розумінню матеріалу, підвищенню ефективності самостійної роботи, формуванню та закріпленню різних професійних навичок, а викладачам в свою чергу дає змогу реалізовувати абсолютно нові форми та методи навчання.

Особливість підготовки фахівців з фізичної культури та фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти полягає в тому, що значна частина здобувачів є спортсменами різної кваліфікації, їх навчання пов'язане із постійними тренуваннями, від'їздами на змагання та тренувальні збори. За традиційної форми навчання здобувачам доводилося пропускати певну кількість аудиторних занять зокрема медико-біологічних дисциплін, що у подальшому призводило до проблемам щодо засвоєння навчального матеріалу, формування вмінь і навичок на належному рівні та відповідності компетенціям спеціаліста в галузі фізичної культури. Тому, певною мірою, дистанційне навчання сприяло вирішенню даного питання.

Задля максимально повного розвитку у здобувачів комунікативних, аналітичних, рефлексивних умінь та навичок самоорганізації та самостійного навчання, за допомогою інформаційно-освітнього порталу MSTeams викладачами кафедри біології і охорони здоров'я створені електронні навчально-методичні комплекси з дисциплін. Такі дидактичні системи містять наступний перелік навчальних матеріалів:

- методичні матеріали: робоча програма навчальної дисципліни та силабус;
- навчальні матеріали: лекції, лабораторні і практичні роботи й презентативний матеріал до них, словники термінів / глосарій, тематична колекція фото-, аудіо- та відео-матеріалів;
- контроль знань: критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти, завдання для самостійної підготовки: тести, питання для підготовки до екзамену, зразки білетів;
- література: основна, додаткова, Internet-ресурси, електронна бібліотека ЗВО;
- навчально-дослідна робота здобувачів: перелік тем для підготовки доповідей, презентацій, рекомендації щодо виконання навчально-дослідної роботи.

Практика дистанційного навчання вказує, що здобувачів освіти можна виокремити на дві категорії: перша – ті, що швидко сприймають інформацію та опрацьовують її самостійно та друга – ті, яким потрібно постійно нагадувати, посилювати мотиваційні моменти й стимулювати. Побудований таким чином освітній процес створює комфортне інформаційне освітнє середовище і систему комунікації, що надають всю необхідну інформацію яку можна засвоювати у власному темпі навчання. Умови сьогодення, Російська збройна агресія проти України, м'яко кажучи, не сприяють швидкості та якості освітнього процесу, а тому створення подібної освітньої інфраструктури є запорукою отримання успішних навчальних результатів у форматі дистанційного навчання.

ДУБОВА Наталія Вячеславівна

КОНТРОЛЬ ФАХОВИХ ЗНАНЬ УЧНІВ ЗПО КУЛІНАРНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У сучасному освітньому середовищі поширюється використання інноваційних методів навчання, які ґрунтуються на компетентнісному підході, що вимагає перегляду критеріїв оцінювальних методик саме з точки зору компетентностей майбутнього фахівця. Оцінювання навчальних результатів повинно ґрунтуватися на рівні досягнення попередньо розроблених компетентностей відповідно до фаху. Компетентності, як результат навчальної діяльності учнів ЗПО, формуються передусім на основі опанування змісту програм навчальних дисциплін. Виникає необхідність впровадження різних підходів в оцінюванні результатів навчальної діяльності, які дадуть можливість отримання цілісного результату якості освіти.

Більшість педагогів, такі як А. Алексюк, Ю. Бабанський, Б. Бітінас, К. Інгенкамп, В. Оконь, І. Підласий, І. Харламов, підкреслюють особливу значущість контролю для здійснення освітнього процесу в сучасних умовах.

Проаналізувавши наукові доробки зазначених учених, ми дійшли висновку, що процес формування контролю фахових знань учнів кулінарного профілю ЗПО є ціленаправленим і організованим процесом оволодіння ними багатофункціональними вміннями самоконтролю та стійкими якостями самокорекції необхідних фахових знань у результаті усвідомленого, планомірного спостереження та фіксації рівня набуття ними соціального досвіду, опанування програмного матеріалу, оволодіння теоретичними і практичними знаннями та формування в них певних особистісних та професійних рис [3].

Викладання дисциплін у ЗПО спрямовується на оволодіння майбутніми кваліфікованими робітниками теоретичними основами технологій виробництва, певними видами практичних робіт. Під час перевірки знань звертають серйозну увагу на ступінь засвоєння учнями навчального матеріалу загально-виробничого характеру, тому що недостатньо якісне його викладання може спричинити фрагментарне, без елементів узагальнення, засвоєння спеціального навчального матеріалу.

Вибір методів перевірки знань залежить також від особливостей навчального матеріалу, наприклад, від того, який він носить характер: теоретичний чи практичний.

Елементи навчального матеріалу у спеціальних предметах істотно відрізняються за своїм складом, що вимагає певної уваги при проведенні перевірки знань. Так, у навчальний матеріал дисципліни «Харчові технології» включено не лише теоретичні та практичні відомості інструкційно-технологічного характеру (про виконання виробничих операцій і техніко-технологічних процесів), а й такі питання як: організація виробництва, безпека

праці, використання машин, механізмів, естетика, економіка, нормування, гігієна праці, промислова санітарія. Включено також елементи знань загальноосвітнього характеру, головним чином, з природничо-наукових дисциплін (фізики та хімії). Всі ці відомості необхідні для виконання технологічного процесу у реальних виробничих умовах.

Під «методами контролю» будемо розуміти способи отримання зворотного зв'язку у навчальному процесі. До методів контролю належать: спостереження, опитування (усне, письмове або комбіноване), аналіз продуктів діяльності (диктант, схема, тощо), бесіда, експертиза, анкетування, інтерв'ю, діагностика, дослідження, рейтинг, облік тощо. За сучасних умов перевагу віддають урізноманітненню контролю, тобто використанню і комбінуванню різних його видів та форм [1].

Перевірку знань педагог проводить регулярно: як в процесі вивчення нового матеріалу, так і під час його закріплення, повторення, систематизації. Враховуючи результати перевірки, педагог може вносити корективи в плани нового навчального матеріалу. Виявленню знань на уроках відводиться різний навчальний час (урок, наприклад, може бути проведено з використанням лекції, бесіди, в формі лабораторно-практичних занять, дискусій тощо).

Обґрунтований відбір методів навчання є необхідним для всіх основних елементів цього уроку: повторення попереднього матеріалу, вивчення нового і його закріплення. Результати перевірки знань залежать від методів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Якщо повідомлення нових знань здійснюється шляхом лекції, то перевірка засвоєння навчального матеріалу проводиться за скорочений час, при цьому доцільніше було б урізноманітнити діяльність учнів з метою їх активізації. На уроках спеціальної технології педагог може прочитати лекції, що присвячені певним технологічним процесам. У кожному окремому випадку мають бути обрані відповідні методи перевірки засвоєного матеріалу.

Практикою доведено, що навчальний матеріал, який було викладено на теоретичній лекції, учнями ЗПО сприймається недостатньо. Тому лекції рекомендовано супроводжувати демонстрацією навчально-наочних приладь. Для більш якісного засвоєння навчального матеріалу учнями, необхідно навчити їх прийомам ефективної навчальної роботи, вони мають навчитися виділяти головний зміст, уміти коротко його сформулювати, занотувати у зошиті тощо. Перевірка знань, особливо у фронтальній формі, дозволяє виявити типові помилки учнів, ужити відповідні заходи щодо їх подальшого запобігання. З цією метою вони проводять поглиблене пояснення важко засвоєного навчального матеріалу [3].

Засвоєнню навчального матеріалу сприяє організація діяльності учнів з використанням мережі Інтернет, довідкових, архівних, бібліотечних літературних джерел. Урок, на якому повідомлення нових знань побудоване за допомогою бесіди, є достатньо ефективним при вивченні багатьох тем спеціальних предметів. Навчальний матеріал цих предметів має практичну

спрямованість, тому що процеси про які йдеться мова у повідомленнях, пов'язані з конкретними відчутними на дотик результатами виробництва.

Під час бесіди виникає контакт між учнями і педагогом, уся група зацікавлена темою бесіди, бере у ній активну участь. Педагогу рекомендується поставити перед учнями запитання, які спрямовані не лише на перевірку засвоєння ними нового навчального матеріалу, а і на встановлення рівня знань, сформованих у них раніше. Виникає необхідність залучати учнів до використання на уроках знань і набутого життєвого досвіду. На таких уроках учні самостійно доповідають, задають питання одногрупникам, знають правильну відповідь, відстоюють власну думку. Активність учасників бесіди залежить від питань, від уміння педагога заохотити групу в спілкування, впродовж якого можна вирішити багато питань з перевірки знань учнів [4].

Під час проблемно-пошукової бесіди учням дозволяється використовувати Інтернет, додаткову літературу, щоб самостійно накопичувати особистий багаж знань. Вирішенню завдань навчання і виховання учнів ЗПО, які пов'язані з перевіркою професійних знань і умінь, значною мірою сприяє проведення уроку-бесіди із запрошенням наставників, досвідчених робітників. Запрошуючи їх на урок, педагог заздалегідь узгоджує з ним тему бесіди, яка може буде пов'язана, наприклад, з раціональними методами виконання тих або інших видів робіт, сучасними способами їх організації, використання нових пристроїв і механізмів тощо [2].

Оцінювання результатів проектної діяльності учнів ЗПО також може виступати однією з форм контролю знань. Систематичне спостереження і контроль за виконанням проекту, заохочування учнів позитивною підтримкою, наголошенням на помилках і встановленням причин їх виникнення, спонукають учнів до сумлінного виконання роботи, формують у них позитивні морально-вольові якості, такі як: самостійність, організованість, наполегливість, старанність, здібність подолання труднощів, ініціативність тощо. Оцінка проекту має носити інтегративний характер, поєднання оцінки усіх етапів його виконання відбувається на підставі обраних критеріїв, для цього педагогу потрібно вести відповідні записи.

Описані вище традиційні методи організації навчання та контролю, пройшовши багаторічну апробацію, хоч і потребують відповідного оновлення, але ґрунтовно сприяють виникненню та удосконаленню нетрадиційних, до яких належать тестові і програмовані (комп'ютерні) методи.

Список використаних джерел:

1. Дубовицька, Т.Д. Діагностика рівня професійної спрямованості учнів. Психологічна наука і освіта. 2004. № 2. С.82–86.
2. Капченко Р. Л., Десненко М. І. Вхідний контроль як засіб підвищення якості професійного навчання. Ринок праці та зайнятість населення. 2012. № 1. С. 23–26.
3. Паламарчук В. І. Формування базового мінімуму знань, умінь і навичок учнів ПТУ : посібник для викладачів і майстрів ПТУ. Київ. 1996. 123 с.
4. Ромащенко І. Контроль знань, умінь і навичок студентів у вищому

навчальному закладі як засіб управління процесом навчання. Молоді і ринок. 2012. № 2 (85). С. 90–93.

ЄВТУШИНА Тетяна Олександрівна

УКРАЇНСЬКИЙ ПІСЕННИЙ ДИСКУРС ВЕСНИ 2022 РОКУ ЯК ПРАКТИЧНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ У ВИШІ

Нині навчальний простір вишу передбачає використання сучасних методів та форм організації освітнього процесу.

На основі практичного досвіду викладання сучасної української літературної мови (синтаксис) та української мови за професійним спрямуванням з'ясовано, що потрібно враховувати ідеї антропоцентричної парадигми, орієнтованої на особистість здобувача вищої освіти з його комунікативними й пізнавальними потребами, актуалізувати культурно-орієнтовані підходи до навчання мови.

Під час формування фахових компетентностей у здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти історико-філологічного й соціально-гуманітарного факультетів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» ефективним практичним методом навчання є використання пісенного дискурсу весни 2022 року. Це вдосконалює здатність аналізувати мовні одиниці та явища, оперувати виражально-стилістичними можливостями української мови, розвиває розумову діяльність, стимулює творчу активність, допомагає вірити, що *життя переможе*.

Український пісенний дискурс останніх ста п'яти днів нашого незламного життя репрезентує наслідки повномасштабного вторгнення росії в Україну, володіє потужним і впливовим ресурсом відтворення ключових культурних цінностей і концептів, апелює до віри в майбутнє України, виховує та об'єднує націю, залишається в активній пам'яті не лише українців, а й світової спільноти.

Під поняттям «пісенний дискурс» доцільно розуміти багатокomпонентне явище, що поєднує вербальний і музичний компоненти; це продукт суспільно й ситуативно обумовленої комунікації під впливом екстралінгвістичних характеристик ситуації спілкування. У процесі взаємодії один з одним вербальний і невербальний компоненти «забезпечують цілісність та зв'язність тексту, його комунікативний ефект» [3, 91].

Трактування пісенного дискурсу регламентують такі його характерні ознаки: комунікативна ситуація, її жанрове втілення та різні концептуальні структури, за допомогою яких автори й виконавці емоційно впливають на реципієнтів, формують їхні соціальні позиції та ціннісні орієнтири.

Значущим компонентом українського пісенного дискурсу періоду повномасштабного вторгнення росії в Україну є прецедентні феномени – релевантні колективні компоненти знань.

Прецедентні феномени належать до сфери культурно-мовної компетенції, яка самоідентифікує людину «як представника конкретного етносу та носія відповідної культури, тобто визначає параметри етнічності й культурної ідентичності – усвідомлення людиною своєї належності до певної культури» [2, 129].

Прецедентні феномени допомагають мовцям експресивізувати зміст висловлення, зробити його більш інформативним.

Беручи до уваги ступінь охопленості носіїв мови, розрізняють такі прецедентні феномени: а) національно-прецедентні феномени, що відомі пересічному представникові певної національної лінгвокультурної спільноти, який входить у національну когнітивну базу і віддзеркалюється в семантиці одиниць мови з національно детермінованим інваріантом сприйняття; б) соціумно-прецедентні феномени, відомі пересічному представникові певного соціуму, який належить до когнітивної бази учасників ситуативно зумовленого спілкування; в) універсально-прецедентні феномени, відомі будь-якій пересічній людині [1, 179 – 181 та ін.].

У досліджуваному українському пісенному дискурсі релевантними є національно-прецедентні феномени, що акумулюють у собі зміст, важливий і загальнозрозумілий для всіх українців.

Зокрема, ще в перший тиждень повномасштабного вторгнення росії в Україну набула нової популярності та стала всесвітнім шлягером пісня часів Богдана Хмельницького – «Ой у лузі червона калина». Софійська площа воєнного Києва допомогла лідеру гурту «Бумбокс» Андрію Хливнюку передати біль нашої країни за допомогою пісні. Починаючи з назви, чуємо національно-прецедентне ім'я – фітосимвол *калина*, який апелює до України, її боротьби за незалежність, що окроплена краплями крові героїв-захисників. Експресивізацію тексту забезпечує віра в майбутнє калини: *«а ми тую червону калину підіймемо»*.

Деякі аналізовані тексти пісенного дискурсу містять національно-прецедентне ім'я – гідронім *Дніпро*: *«Одного разу, ще на світанку, / Земля здригнулась і враз закипіла наша кров. / Ракети з неба, колони танків / І заревів старий Дніпро»* (Христина Соловій «Українська лють»). Персоніфіковане національно-прецедентне ім'я *Дніпро* виконує оцінну функцію, формує в слухачів лють до зображуваних подій першого чорного ранку повномасштабного вторгнення.

Крім того, національно-прецедентними вважаємо «імена» захисників та назви невеликих населених пунктів, по яких жорстоко пройшли ноги окупантів: *«Для Київського Привида / Він, здається, став двадцятим!...Ще про тракторні війська маю розказати.../ Ще лякають ворогів наші біовійни .../ Чорнобайівка є ворогу / Портал на той світ.../ Їхав танк-окупант на долю неминучу, / Башту відірвало йому / Стугоною за Бучу»* (Олександр Пономарьов «Україна переможе»); *«Мов на хресті розп'ята Буча.../ Згадай, Ісусе, нашу Бучу»* (Ірина Федішин «Розстріляна весна»). Світова підтримка України

вможливило зробити припущення, що виокремлені національно-прецедентні феномени незабаром набудуть статусу універсально-прецедентних.

За останні сто п'ять днів національно-прецедентними стали імена, пов'язані із захисниками «Азовсталі»: *«Сонце зійшло над Азовом.../ небо гримить над Азовом.../ Буде до віку стояти / Праведне місто Марії / Доки над гордим Азовом / Сонце встає* («Океан Ельзи» - «Місто Марії»); *«Ти найсильніша надія / Бо ти моя Азовсталь»* (Світлана Тарабарова «Бо ти моя Азовсталь»). За допомогою національно-прецедентних імен *Азов* та *Азовсталь* у цих піснях поєднано любов до Батьківщини, боротьба за неї, самопожертва заради майбутнього України.

У потужному тексті пісні «Заспіваймо пісню за Україну» автор і виконавець О. Пономарьов майстерно використовує прецедентне висловлювання – рядки з поезії «Кавказ» Тараса Григоровича Шевченка: *«І борітеся – поборете / Будь-які змови! / І борітеся – / Поборете все, що у злі!»*. Понад двісті років Шевченкові слова актуальні: *«Борітеся – поборете! / Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава / І воля святая»*. Нещодавно слова Великого Кобзаря підтримували Майдан під час Революції Гідності, а сьогодні підіймають бойовий дух нашим хоробрим воїнам ЗСУ й загалом усім українцям.

Отже, український пісенний дискурс періоду повномасштабного вторгнення росії в Україну цінний для лінгвістики релевантністю національно-прецедентних феноменів. Їхніми вербальними репрезентантами є прецедентні імена та висловлювання, які здебільшого виконують оцінну та прагматичну функції, підкреслюють спільний культурно-мовний простір авторів пісенного дискурсу й реципієнтів, репрезентують право українців бути вільними. Крім того, український пісенний дискурс весни 2022 року важливий і в лінгводидактиці, оскільки є одним із сучасних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Довіра, 2007. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/f>
2. Рябенка І. Концепт ЧАС в англomовному пісенному дискурсі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Сер.: Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2013. № 17. С. 90–94.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716с.

ЖУРАВЛЬОВА Ірина Миколаївна,

СОКОЛЮК Ольга Василівна,

ХРИСТЕНКО Дмитро Олександрович

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Демократизація освіти, надання їй національних рис уже сьогодні привели до певних змін у процесі фізичного виховання підростаючого

покоління. Основним завданням сучасної системи фізичного виховання у закладах вищої освіти є: підвищення у студентів рівня фізичної підготовленості, забезпечення оптимальних умов для їх фізичного розвитку, формування потреби до систематичних занять фізичними вправами. Фізичне виховання є невід'ємною частиною формування загальної та професійної культури особистості сучасного фахівця, системи гуманістичного виховання здобувачів освіти. В той же час, результати численних досліджень науковців свідчать, що сучасні підходи, які використовуються під час організації освітнього процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти, не забезпечують ефективного вирішення означених завдань. Як навчальна дисципліна, у минулому фізичне виховання було обов'язковим для всіх спеціальностей, а зараз взагалі виключається із освітніх програм або частково є в переліку вибіркового освітніх компонентів. Саме тому, пошук нових, ефективних форм організації навчального процесу з фізичного виховання у закладах вищої освіти є важливим завданням фахівців в галузі фізичного виховання [2; 3; 6].

Питання зміцнення та збереження здоров'я здобувачів освіти стоїть на першому місці серед завдань, що поставлені перед системою фізичного виховання у закладах вищої освіти України.

У зв'язку із останніми подіями в країні, вимушеним карантинним режимом та переходом на дистанційну форму навчання, фізична активність критично знизилась не тільки у студентської молоді, а й у більшій частини населення.

Шляхам запобігання розвитку негативних змін в організмі людини в період карантинних обмежень присвячена велика кількість наукових робіт вітчизняних та закордонних вчених [1; 5]. Дехто з них розглядає і пропонує впровадження нових форм занять руховою активністю, інші автори пропонують інновації стосовно змісту навчання здобувачів вищої освіти.

Педагогічні умови, застосування яких дає можливість суттєво підвищити ефективність освітнього процесу здобувачів вищої освіти, вивчали В. Назимок (2012), А. Туренков, Л. Скотникова (2013), В. Гружеский (2014). С. Романчук (2006), М. Конкіна (2008), Е. Конопльова (2008) пропонували використовувати в освітньому процесі студентів інноваційні засоби. Авторський зміст навчання здобувачів освіти в умовах дистанційної освіти пропонували О. Васютинська (2020), Н. Рибачук (2020), С. Моїсєєв, В. Гузар (2020) [4]. Але всі ці рекомендації стосувалися карантину під час пандемії Covid-19 і не торкалися занять фізичними вправами під час воєнного стану. Дослідженню саме цього питання присвячена наша робота.

Умови сьогодення позбавляють людину від безлічі раніше необхідних фізичних навантажень. Відповідно і школярі, і студентська молодь зараз, здобуваючи освіту, значну кількість часу перебувають сидячи за комп'ютерами чи іншими гаджетами взагалі не опікуються своєю руховою активністю.

У наш час тотальної заборони відвідування навчальних та спортивних закладів, спортивних майданчиків сучасна система фізичного виховання

повинна передбачати впровадження цілого ряду ефективних не тільки оздоровчих та тренувальних засобів, а й інформаційних, що повинні використовуватися і під час самостійних занять фізичними вправами для розвитку психофізичних якостей, поліпшення стану здоров'я, працездатності та функцій серцево-судинної, дихальної, нервової та інших систем. Слід зазначити, що в умовах воєнного стану підтримання фізичної форми є важливим аспектом для профілактики порушень фізичного і психічного здоров'я студентської молоді.

Навчальну програму з фізичного виховання реалізують під час навчальних занять із цієї навчальної дисципліни. Однак ці заняття не можуть відновити дефіциту рухової активності здобувачів освіти, забезпечити відновлення їх розумової працездатності, запобігти захворюванням, що розвиваються на тлі хронічної втоми. Означену проблему можливо розв'язати завдяки плануванню та проведенню студентами самостійних занять із фізичного виховання.

Організація самостійної роботи студентів з фізичного виховання у закладі вищої освіти є актуальною проблемою. Здійснювати її можна за такими напрямками:

- усвідомлення необхідності в самостійній роботі (проведення бесід, лекцій, диспутів про життя і діяльність видатних людей, які досягли високих результатів у певних галузях за допомогою самостійних занять), що формуватиме фізичну культуру та бази знань для виховання стійкого переконання про цінність її для майбутніх фахівців;
- вироблення методики самостійних занять (анкетування і спостереження, бесіди, розробки необхідних програм для розвитку різних якостей, враховуючи бажання здобувачів освіти обирати різні форми за індивідуальними графіками, використання контрольних тестів для констатування рівня досягнення мети).

Аналізуючи дану проблему в рамках воєнного стану та дистанційного навчання, слід враховувати, що здобувачі освіти будуть займатися в умовах обмеженого простору. Це можуть бути різноманітні фітнес-вправи, які виконуються з інвентарем та без нього. Найбільш придатні до цього заняття з фітнес-гумками, які не потребують великих фінансових витрат та простору для виконання. Разом з тим, за допомогою цих вправ можна впливати майже на всі м'язові групи. Емоційний та цікавий вид фізичних вправ – аеробіка, яка підвищує мотивацію до занять, поліпшує настрій та самопочуття і, в залежності від виду, що використовується, може сприяти розвитку фізичних якостей і формуванню життєво необхідних рухів [7].

Крім зазначених вище засобів ефективним в умовах, що склалися, може бути метод колового тренування. Цей метод можна успішно використовувати як здобувачам освіти основного відділення, так і тим, хто займається спортом. Використання методу колового тренування на учбових заняттях з фізичного виховання дозволяє змінювати спрямованість вправ в залежності від того, які фізичні якості розвиваються, та дозувати їх відповідно до можливостей

здобувачів освіти. На таких заняттях вивчаються вправи, які в майбутньому можна виконувати і в домашніх умовах. У період дистанційного навчання здобувачам освіти, як правило, пропонуються комплекси колового тренування, які можна виконувати в умовах обмеженого простору. До їх складу можуть бути включені вправи з подоланням ваги власного тіла, біля опори, з невеликими обтяженнями, з дрібними предметами тощо [9].

Розглядаючи організаційні форми процесу фізичного виховання в дистанційному форматі, слід зазначити, що вони повинні включати в себе прямі он-лайн заняття згідно з розкладом і записи даних занять, до яких здобувачі освіти можуть звертатися у вільний час. Також за допомогою сучасних засобів зв'язку, без особливих труднощів можна знайти різноманітні відеоролики із записами комплексів фізичних вправ й обрати ті, які до вподоби, або долучатися до різноманітних онлайн-тренувань, які пропонують відомі фітнес-тренери та досвідчені фахівці у галузі фізичного виховання та спорту.

Зокрема, рекомендовано скласти для себе деякі щоденні правила, наприклад:

- по-перше, ввести правило ранкової гімнастики. Підібрати 8-10 фізичних вправ і щодня виконувати їх;
- по-друге, через певні проміжки часу виконувати розвантажувальні фізкультурні паузи;
- по-третє, підібрати для себе комплекс силових вправ для тулуба, м'язів рук та ніг, виконувати не менше ніж 3 рази на тиждень;
- по-четверте, якщо є можливість, здійснювати тривалі прогулянки на свіжому повітрі, але не сидючи на лаві у парку а гуляти пішки, чи їздити на велосипеді;
- по-п'яте, дотримуватись правил здорового способу життя, тощо.

Отже, залучення інформаційних технологій до сфери фізичного виховання наразі є досить актуальним інструментом. Оскільки в сучасних реаліях нашого життя є можливість використовувати велику кількість різних інформаційних ресурсів для проведення занять, тренувань, надання консультацій у режимі он-лайн, перегляду відео, а також використовувати спеціальні програми для контролю за руховою активністю.

Список використаних джерел:

1. Головійчук І. М. Аналіз динаміки захворювань студентів спеціальної медичної групи. *Молода спортивна наука України*. 2012. Т. 2. С. 57–62.
2. Круцевич Т., Нестеренко О. Ставлення студенток до предмету «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2004. №7. С. 57–59.
3. Круцевич Т., Пангелова Н. Сучасні тенденції щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 109–114.

4. Маракушин А., Чередніченко А., Бондар Л. Фізичне виховання студентів в умовах загальнонаціонального карантину. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т. 4. С. 203–209.
5. Неведомська Є. О. Фізіологія рухової активності: навч. посіб. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2018. 37 с.
6. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 312 с.
7. Шестерова Л., Пятницька Д. Використання вправ з фітнес-гумками для попередження гіподинамії під час карантину у студентів ЗВО. *Фізичне виховання та спорт в закладах вищої освіти* : мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф. Харків : ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2020. С. 53–56.
8. Шестерова Л., Пятницька Д. Використання платформ ZOOM та GOOGLE classroom для проведення занять спортивно-педагогічної спрямованості. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. Харків : ХДАФК, 2021. С. 172–177. URL :
9. Шестерова Л., Синиця Т. Шляхи підвищення мотивації студентів до занять фізичним вихованням в умовах карантину. *Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання і здоров'я людини* : мат-ли VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 348–351.

ЗАВГОРОДНЯ Тетяна Костянтинівна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ У ЗАКЛАДАХ СУЧАСНОЇ РУМУНІЇ

Базова освіта в румунських закладах вищої освіти, починаючи з 2008-2009 рр. ділиться на два види: перший – це короткострокова університетська освіта протягом 2-3 років в університетських коледжах, після закінчення яких видається диплом, що засвідчує закінчення коледжу і здачу випускних іспитів (*diplomă de absolvire*). Відповідно до закону про освіту випускники коледжів можуть продовжити довгострокову університетську освіту відповідно до умов, встановлених конкретним навчальним закладом. Другий вид – це довгострокова університетська освіта (від 4 до 6 років навчання в університетах, академіях та консерваторіях), після завершення якого видається диплом, еквівалентний ступеню бакалавра (*diplomă de licență*). Тривалість навчання у галузі фізичного виховання і спорту – 8 семестрів (4 роки).

Другий ступінь вищої освіти пропонує спеціалізацію чи продовження вищої освіти. Такий формат включає в себе:

- поглиблений курс навчання (1-2 рр.);
- магістратура (1-2 рр.);
- наукова аспірантура (2-3 рр.), організована університетськими вченими радами, які функціонують самостійно, навчання ведеться на міждисциплінарній основі та направлено на підвищення професійної спеціалізації;

- докторантура (4-6 рр.) пропонується університетами і дослідницькими інститутами у денній або вечірній формі навчання. Вчений ступінь доктора засвідчується Державною радою з атестації наукових звань, університетських дипломів і сертифікатів;

- університетські курси підвищення кваліфікації тривалістю не більше одного року, призначені для певних категорій службовців, які не мають диплома про вищу освіту.

Що стосується атестації, то існує широкий спектр наукових ступенів, дипломів про освіту і почесних звань, які можна отримати в Румунії.

- *Certificat de studii* – сертифікат видається студентам, які закінчили навчання у вищому навчальному закладі, але не здали випускних іспитів на здобуття ступеня;

- *Diplomă de absolvire a unui colegiu* – диплом, що засвідчує закінчення навчання в коледжі і здачу відповідних випускних іспитів;

- *Diplomă de licență* – університетський диплом, еквівалентний ступеню бакалавра;

- *Diplomă de magistru / master* – диплом магістра;

- *Diplomă de studii aprofundate* – диплом про завершення курсу поглибленого навчання;

- *Diplomă de studii (academice)* – диплом наукового аспіранта. Цей диплом присуджується вченою радою при вищому навчальному закладі після навчання по двох-або трирічній програмі аспірантури;

- *Diplomă de doctor* – диплом доктора наук (PhD). Це вище вчене звання у всіхобластях науки, що присуджується після 4-6 років навчання і завершення наукового дослідження. Це третя ступінь вищої освіти, наступна відразу за магістерським ступенем, і вона також вимагає здачі випускних іспитів та захисту оригінальної дисертації. Володар диплома доктора наук отримує вчений ступінь доктора наук (PhD) у відповідній галузі науки чи мистецтва;

- *Doctor honoris Causa* – почесне звання, що присуджується вищим навчальним закладом (рішенням ректорату) видатним румунським та іноземним діячам у галузі природничих, технічних і прикладних наук і культури. Іноді це звання присуджується громадським державним та міжнародним діячам у знак визнання їх видатних заслуг [2].

Зміст підготовки фахівця вимагає належного рівня компетенції щодо забезпечення навчально-виховного процесу яка виражається у певний поведінці. В. Марку визначив систему компетенцій здатних забезпечити оптимальну фахову поведінку, а саме: професійні компетенції; спортивні компетенції; соціальні компетенції; психо-педагогічні компетенції; моральні компетенції [3, с. 41-51.].

Відповідно, визначальними принципами діяльності вчителя фізичної культури сучасної румунської школи виокремлені наступні:

1. формування потреби у дітей, молоді та дорослого населення систематично займатись фізичними вправами і активністю, спортом задля гармонійного фізичного розвитку, здоров'я та корисного проведення вільного

часу;

2. індивідуальний підхід до кожного окремого учня, залежно від соціальних вимог, особистих потреб, здібностей і бажань;

3. соціальна інтеграція тих, хто займається руховою активністю і спортом;

4. систематична відповідальна співпраця із родинами, колегами, громадою.

На думку Г. Арделеана, шкільна система є підсистемою суспільства і вчитель фізичної культури поруч з іншими педагогами завжди знаходиться в суспільному середовищі, що і спричиняє наявність вимог до його поведінки і моралі [1].

Систематизація обов'язків і норм поведінки вчителя В. Тирковніку у інтерпретувала їх наступним чином: для вчителя всі учні рівні, незалежно від їх расової та етнічної, релігійної та політичної приналежності; соціального і економічного стану; розумових і фізичних здібностей [4, с. 83]. На думку науковця, вчитель повинен бачити у кожному «той позитивний елемент особистості, на якому повинно базуватись виховання»; не приймати іншу зарплату лише легальну визначених державою [4, с. 83]. Учитель повинен поважати дитину, повідомляти батьків про досягнення в розвитку дитини з метою пошуку спільних рішень та забезпечення прогресу; брати активну участь у соціальному житті суспільства, інформує громадськість про виховні програми, турбуватись про покращення умов навчально-виховного процесу, зміцнення морального, духовного та інтелектуального життя школи тощо. Крім того, приймати активну участь у діяльності професійних спілок, постійно і безперервно підвищувати свій професійний рівень.

Список використаних джерел:

1. Арделеан Г.І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії: дис...канд. з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Т., 2000. 176 с.

2. Румунія. Вища освіта. URL: <http://europeanschool.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/european-exchange-school-guidelines-scan.pdf> (дата звернення 14.10.2021)

3. Marcu V. Pentru un cod deontologic al profesorului de educatie fizica. Sesiunea de comunicari, Consiliul tiintei Sportului din Romania. București, 1992. P. 41-51.

4. Tarcovnicu V. Pedagogia generala. Editura Faclam, 1975. 283 p.

ЗАПОРОЖЧЕНКО Олексій Володимирович

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Чим більшим є стаж роботи викладача у ЗВО, тим більша ймовірність його емоційного та професійного вигорання. Щільний графік роботи, порушення режиму сну, додаткове робоче навантаження у вихідні дні,

віддалена робота за комп'ютером в умовах карантину (у 2020-2021 роках), а, потім, і воєнного стану (у 2022 році), психологічна напруженість у колективі та інші труднощі, з якими стикаються викладачі щодня, можуть бути причиною тривалого стресу, появи небажаного стилю взаємовідносин зі студентами і колегами та взагалі стати приводом піти з професії.

Термін «вигорання» (англ. «burnout») запропонував Г. Фрейдберг у 1974 році для опису деморалізації, розчарування та крайньої втоми, що спостерігаються у фахівців, які працюють у системі професії «людина-людина». Стан емоційного вигорання виникає на тлі хронічного стресу і веде до виснаження емоційно-енергетичних та особистісних ресурсів людини, що необхідні для якісної професійної діяльності. Емоційне вигорання виникає внаслідок внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» і може призвести до виснаження емоційно-енергетичних та особистісних ресурсів людини. Професійне вигорання викладачів ЗВО призводить до поступової втрати «емоційної, когнітивної, фізичної активності, що проявляється відповідними симптомами виснаження і втоми, зниженням задоволення від виконання професійних обов'язків, загостренням хронічних хвороб» [1, с. 106].

Професія педагога вимагає постійного витрачання душевних сил та енергії. Психологічними дослідженнями встановлено, що педагоги входять до групи ризику і є схильними до симптомів поступової емоційної втоми та спустошення, тобто синдрому емоційного вигорання. Багато педагогів відзначають у себе наявність психічних станів, що мають негативний вплив на професійну діяльність: тривожність, зневіру в собі та в доцільності своєї праці, пригніченість, апатію, розчарування, хронічну втому. З метою економії своїх ресурсів багато педагогів вдаються до різних механізмів психологічного захисту, що не усуває проблему емоційного вигорання педагогів, а, навпаки, заганає проблему ще глибше.

Небезпека емоційного вигорання існує як для досвідчених викладачів, так і для молодих фахівців. Ризик збільшують високий рівень емоційної лабільності, необхідність постійного самоконтролю з придушенням негативних емоцій, підвищена тривожність та депресивні реакції, завищена (чи, навпаки, занижена) самооцінка, недостатнє вміння керувати своїми емоційними станами.

Однією з частих скарг педагогів із симптомами професійного вигорання є відчуття внутрішньої порожнечі та апатії, зниження емоційного фону. Цінність людського «живого» контакту йде на другий план, хочеться лише самотності та тиші. У такому стані викладачу складно включатися до робочого процесу, і він може стати «емоційно сліпим і глухим» по відношенню до своїх студентів та колег. Внутрішніх ресурсів не вистачає на те, щоб активно працювати, спілкуватися з сім'єю, досить ефективно та творчо підходити до підготовки цікавих, динамічних та насичених лекційних та семінарських занять. Людина починає почувати себе «роботом». Нерідко викладачі скаржаться на те, що життя минає і що крім дому та роботи не залишилося жодних інтересів. Педагоги, що мають ознаки професійного вигорання відрізняються підвищеною

тривожністю, агресивністю, категоричністю та жорсткою самооцензурою [2, с. 22]. Ці прояви значно обмежують творчість та свободу, професійне зростання, прагнення до самовдосконалення. В результаті викладач стає закритим та несприйнятливим до будь-яких нововведень та змін, оскільки будь-які інновації в навчальний процес потребують багато творчої енергії та наснаги, яких немає.

Стрес, який призводить до вигорання, пов'язаний з тим, що людина надто довго, без почуття внутрішньої згоди робить щось, забуваючи про необхідність дбайливого ставлення до себе, необхідного для збереження свого здоров'я як психічного та фізичного. Синдром вигорання не можна назвати особистою проблемою, оскільки вона стосується не тільки конкретної людини, але й організації, в якій вона працює - знижується ефективність викладача, збільшується кількість помилок, з'являється прагнення піти або відмахнутися від проблем, приймаються поспішні, непродумані рішення [3, с. 115].

Велику роль у формуванні синдрому грають як індивідуальні характеристики самих педагогів, так і особливості їх діяльності, і навіть умови і зміст праці. Між ступенем вираженості синдрому емоційного вигорання у науково-педагогічних працівників ЗВО та рівнем їхньої задоволеності працею існує зворотний зв'язок - чим вищий рівень задоволеності працею, тим менше ймовірність появи синдрому емоційного вигорання [4, с. 115].

Хронічний стрес руйнівним чином впливає на всі рівні та системи людини - на фізичний, емоційний, когнітивний рівень, сферу спілкування і навіть рівень цінностей людини. Чим сильніше вигорання, тим інтенсивніше відчуються його симптоми на всіх рівнях, як зовнішніх (серед студентів і колег), так і внутрішньому (психофізіологічному здоров'ю педагога).

Відповідальність за психологічне самопочуття педагога лягає як на нього самого, так і на психологічну службу, яка створена в багатьох ЗВО. Для того, щоб результат виявився позитивним необхідна постійна співпраця психологічної служби із керівництвом ЗВО з метою психологічного супроводу тих викладачів, що відчують на себе симптоми емоційного вигорання. Напрямами спільної роботи психологічної служби та адміністрації ЗВО можуть бути:

- створення ситуації психологічного комфорту - тобто забезпечення психологічної та емоційної підтримки викладачів через справедливу винагороду за виконувану роботу та преміювання за заслуги;
- мотивація: пошук додаткових стимулів до діяльності, залучення до нових проектів;
- розширення сфери відповідальності, оскільки для багатьох викладачів важливо мати можливість самостійно приймати певні рішення;
- забезпечити умови для комфортної та сприятливої праці;
- організація особистісних тренінгів, мотивуючих семінарів, тренінгів з особистої ефективності, на згуртування колективу, розвиток креативності тощо;
- зворотній зв'язок - важливо відстежувати зміни у стані науково-педагогічних працівників [5, с. 80].

В цілому, адекватне сприйняття світу і самого себе в ньому, підвищення рівня знань способів психологічної самопомоги для зняття стресових станів, загальної психологічної культури педагога сприяє зняттю його емоційної напруги та розвитку емоційної стійкості, підвищенню ресурсності. Все життя – це зміна епізодів нестійкості та стабільності. Отже, зіткнувшись із життєвими труднощами, ми змушені шукати рівновагу між адаптацією до реальності та розвитком своїх потенційних можливостей, що дозволяє зберегти власну індивідуальність та працездатність.

Список використаних джерел:

1. Сипченко О.М., Банченко С.С. Професійне вигорання викладачів з во як психологічна проблема. «Молодий вчений», No 10.1 (62.1), жовтень, 2018 р. С. 106-109.
2. Кошечко Н. Профілактика синдрому «емоційного професійного вигорання» викладача ВНЗ. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка. 2016. Вип. 1. - С. 21-28.
3. Кузнєцов М.А. Емоційне вигорання вчителів : основні закономірності динаміки : [монографія]. Харків: ХНПУ, 2011. - 206 с.
4. Овсяннікова В.В. Особливості синдрому професійного вигорання у викладачів вищого навчального закладу. Проблеми сучасної психології. 2012. No 1.- С. 113-118.
5. Походенко С.В. Синдром професійного вигорання у педагогічних працівників. Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. Вища школа. Комплект. 2009. No 4. - С. 75-87.

ІЛЬЧЕНКО Світлана Віталіївна

QUALITY ASSESSMENT OF THE EDUCATIONAL PROJECT «MARITIME TRANSPORT AND LOGISTICS»

The development of the education system is one of the priority areas of state policy of Ukraine. Compliance of higher education with the requirements of today - economic, social, communication with employers, compliance with modern challenges and the ability to adequately meet the needs of society in qualified personnel, is an urgent requirement for state development, the basis of its competitiveness, potential for innovation.

An important part of human potential is the quality of education, which should be considered in two aspects:

- to what extent the student after receiving the highest qualification on the level of training is capable in the near future to take part in a modern economic life of the state;

- how the received education is able to help the young specialist to be successfully realized in the modern socio-economic system.

Therefore, the defining problem is the quality of education, which is most relevant for the modern system of higher education. Despite the fact that the quality

of education is determined primarily by learning outcomes, it is important to record changes in the system of professional knowledge and skills of students at all levels of the educational process, i.e. the problem of quality of educational programs should be closely linked to.

Today, an important component of the development of education is the need to ensure sustainable high quality educational services and improve it, taking into account the close relationship with the objective and covering all levels of education assessment system. These global trends should be reflected in the Ukrainian requirements for the quality of educational services.

According to existing approaches, the requirements for the quality of master's programs should be considered at three levels:

- at the level of planning or design, when the definition of goals and objectives for quality assurance, and measures are taken to address them;
- at the level of implementation, when resources are implemented and planned works are performed;
- at the level of verification of results, when the evaluation of what has been achieved takes place;
- the last step is a corrective, or guiding, impact based on monitoring what has been achieved.

Also, the master's program must comply, on the one hand, with national regulations on higher education, on the other hand, the basic principles of the Bologna Process, aimed at creating a pan-European educational space, the most important of which are:

- European qualifications structure;
- mobility of students and teachers;
- knowledge triangle;
- multilingualism;
- freedom of learning and teaching;
- ensuring the quality of higher education;
- lifelong learning.

In addition, it is important that master's programs are implemented within the conceptual transition from a teacher-centered learning system to a student-centered education system that is a key, central learning outcome and indicator of the quality and success of educational programs. External and internal evaluation of the quality of master's training captures, respectively, the effective and procedural aspects of education and forms the so-called indicators.

The peculiarity of external evaluation should be its construction, which should take into account the assessment of the user who is not included in the educational process, taking into account the needs of the employer in changing labor market and labor force, as well as meeting the requirements of the state. order for a specialist, based on the long-term needs of society. The main source of ensuring the quality of educational services is the desire to achieve full compliance between the education system, socio-economic realities and the needs of the individual, which takes into account certain requirements.

The analysis of quality assurance models in accordance with the requirements of the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) requirements of ISO 9000: 2015 proved that they can be compatible and applied in an integrated way. The main goals in ensuring the quality of educational programs should be defined:

- establishing a common framework for teaching and learning at European, national and regional levels;
- maintaining mutual trust that promotes recognition and mobility within and across national borders;
- promoting the provision and improvement of the quality of education in the European Higher Education Area;
- providing information on quality assurance.

As the evaluation procedure is aimed at determining the level of quality of the master's project in the field of «Maritime Transport and Logistics», which involves partners from different countries, including the European Community, there is an urgent need to develop Regulations on quality assessment of educational programs and logistics for cities «taking into account the requirements of national (Ukrainian) and European legislation. That is, the Regulation itself must contain thorough information confirming compliance with the Standards for Quality Assurance of Joint Programs in the European Higher Education Area, and meet the requirements of Ukrainian educational legislation, taking into account the necessary information on compliance with national qualifications.

The following is a list of requirements to be met in order to achieve the set quality goal of the Master's program «Maritime Transport and Logistics», aimed at integrating intelligent transport and information technologies in urban transport systems management and implementation in project partner universities.

Table 1 – Standards for ensuring the quality of educational programs:

<i>Learning outcomes:</i>
- their level (compliance of learning outcomes with the Qualifications Framework of the European Higher Education Area (AF-EHEA) and the current national qualifications frameworks)
- subject area (learning outcomes should include knowledge, skills and competences / competences according to the subject area)
- achievements (the results of the completed program should be a demonstration of the achievements of the planned learning outcomes)
- availability of professions that can be adjusted as necessary (in some cases the minimum agreed requirements for training conditions set out in EU Directive 2005/36 / EU or the training conditions set out in the Directive must be taken into account))
<i>Training program:</i>
- educational program (the structure and content of the educational program should ensure that students achieve the planned learning outcomes)
- credits The European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) should be used to implement the program, and the allocation of credits should be clear and

obvious)
- labor costs (the number of hours for which the master's program is designed should be at least 60 credit hours, usually 90-120 hours), at the level of the second cycle. Labor costs and the average period of development of educational programs should be under constant control
<i>Enrollment and recognition:</i>
- enrollment (admission requirements and selection procedures must be appropriate to the level and subject area of the program)
- recognition (recognition of qualifications and periods of study must comply with the Lisbon Recognition Convention and additional documents)
<i>Teaching, learning and assessment methods:</i>
- teaching and learning (the program should be designed according to the planned learning outcomes, and the approaches used in teaching and learning should be adequate to achieve these results. The diversity of students and their needs should be taken into account and respected, especially in terms of potential differences in cultural traditions students)
- methods of student assessment (rules of examinations and assessment of achieved learning outcomes should correspond to the planned learning outcomes. They should be consistently applied to all partner institutions of the project)
<i>Student support:</i>
- student support services should contribute to the achievement of planned learning outcomes, they should take into account the specifics of student learning - participants in academic mobility
<i>Resource:</i>
- staff (the number of staff should be sufficient, and the staff itself - a responsible task of the educational program for qualifications, professional and international experience)
- material and technical base (should fully provide opportunities to achieve the planned project learning outcomes)
<i>Transparency and documentation:</i>
- all relevant information about the program, namely admission rules and procedures, list of courses, examination procedures and assessment procedures, etc., should be properly designed and published taking into account the needs of students participating in academic mobility.
<i>Quality assurance:</i>
- Project partner institutions should apply harmonized procedures for internal evaluation of the quality of education in accordance with the standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG) and taking into account mandatory quality requirements for educational programs developed under national law.

Understanding the quality within this development consists of balancing the goals, objectives and expectations as a result of the implemented educational process.

As a basis, the beneficiaries of this process we consider all persons who are involved (directly or indirectly) in the educational process - students, teachers, support staff, managers (or other staff); external representatives of interests in the results of educational programs - representatives of professional practice, government agencies, society.

The evaluation process should consist of three stages, which include:

- goal setting - for each educational program within the project, the learning outcomes that students must achieve after the learning process are considered.

- implementation - measures, tools and resources that are invested to implement the educational program to achieve the goal;

- verification of results - the internal process of guaranteeing the quality of educational programs with the mandatory introduction of a feedback mechanism, which should lead to continuous improvement of the educational process; and external evaluation of the quality of educational programs, which takes into account both the results of internal evaluation and the conditions for meeting the needs and interests of external users.

Next, the concept of the procedure for assessing the quality of educational programs of the project, based on a number of criteria, each of which is grouped from elements that consistently highlight their substantive and substantive content, taking into account the specifics of the educational project.

The algorithm for evaluating the results of the project and educational programs within this project involves taking into account (evaluation) of three key components: - the quality of internal monitoring and evaluation by representatives of higher education institutions; - the level of assessment by stakeholders, including masters of the project, - quality assessment performed by external experts. As a result of this approach and taking into account the impossibility of quality assessment outside the current monitoring, analysis and early response to challenges during the educational process, we consider it appropriate to support the external evaluation process with internal evaluation of compliance with the Standards-Methodical Commission of the Scientific and Methodological Council of the Ministry of Education and Science of Ukraine and approved by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education, in the form of a Matrix of learning outcomes compliance and competencies with the requirements of national standards.

References

1. ECTS Users' Guide. – European Communities, 6 February 2009. URL : ec.europa.eu/education/lifelong-learningpolicy/doc/ects/guide_en.pdf

2. Convention on the Recognition of Qualifications concerning Higher Education in the European Region. Lisbon, 11 June 1997. [Electronic resource]. URL: [conventions.coe.int / Treaty/ en/Treaties/html/165.htm](http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/165.htm)

3. International Standard Classification of Education. ISCED 2011 / UNESCO. [Electronic resource]. URL : <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

4. The European Qualification Framework. URL : http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm

5. Communiqu of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009. URL : http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communicu_April_2009.pdf

6. Academic Freedom, University Autonomy and Social Responsibility (1998). URL : https://iauaiu.net/IMG/pdf/academic_freedom_policy_statement.pdf

7. University Autonomy in Europe III: The Scorecard 2017. URL : <https://eua.eu/issues/4:autonomy-and-governance.html#sec-autonomy-scorecard>
Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Areas (ESG). К. : CS Ltd., 2015. 32 p.

8. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Areas (ESG). К. : CS Ltd., 2015. 32 p.

**КАЛЮЖНА Оксана Михайлівна,
ХОДОТ Аліна Олексіївна**

РОЛЬ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бурхливе зростання інтересу до інформаційних технологій – важлива складова розвитку суспільства на сучасному етапі. Так, зокрема, дистанційна освіта набула актуальності ще наприкінці ХХ ст. Вільний доступ до програмного забезпечення та різних сервісів мережі Інтернет в останнє десятиріччя забезпечив зростання інтересу до інтернаціоналізації й мобільності освіти, знімаючи географічні та часові обмеження набуття знань. Особливого значення набули дистанційні форми під час карантину, пов'язаного з всесвітньою пандемією Covid-19, застосування яких уможливило організацію навчання на засадах мішаної (контактної й дистанційної) форм здобуття студентами освіти завдяки впровадженню в широку практику хмарних технологій.

Хмарні технології (англ. Cloud Technology) – це спосіб віддаленої обробки й зберігання даних у мережі Інтернет [1, с.7]. Зауважимо, що науковці вважають більш важливим не дослівний переклад («cloud» – «хмара»), а більш точне значення – «розсіяний, розподілений». Тож «хмарні технології» по суті є «розподіленими технологіями» [5].

За цією технологією обробка даних здійснюється завдяки комп'ютерним ресурсам, які надаються інтернет-користувачу як онлайн-сервіси. Тобто для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу, а користувач має доступ до значної кількості програм (платні програми у цьому випадку є безкоштовними або дешевими), без їх установки. Головною вимогою для використання хмарних технологій є наявність Інтернету. Доступ до «хмари» можна отримати з ПК, ноутбука,

смартфона, планшета та інших пристроїв, незалежно від операційної системи, яку вони використовують. Серед позитивних і важливих аспектів звернемо увагу й на той факт, що інформація зберігається в хмарних сховищах і тому її втрата практично унеможлиблюється. Крім того, дуже зручно, що певну інформацію можуть переглядати і редагувати одночасно декілька користувачами з будь-якої точки земної кулі, з різних пристроїв (зокрема, зі здобувачами вищої освіти з КНР). При цьому всі зміни, внесені одним користувачем, будуть доступні і всім іншим, що надає можливість співпрацювати й спільно створювати певний документ, зокрема – брати участь у міжнародних дослідженнях тощо [6]. Тому хмарні технології найбільшою мірою відповідають потребам вирішення нагальних соціально-економічних, наукових та культурно-освітніх проблем сучасного суспільства. Серед останніх, зокрема, підвищення рівня доступності та якості освіти, взаємозв'язок процесів наукових досліджень і підготовки науково-педагогічних кадрів, удосконалення проектування, формування й забезпечення функціонування відкритого освітньо-наукового середовища в закладах вищої освіти [3].

Визнання значущості впровадження хмарних сервісів в освітній процес вищої школи зумовлює його широке й всебічне вивчення сучасними науковцями. Так, теоретичні аспекти використання мережевих сервісів на основі хмарних технологій досліджуються в працях Ю.В. Бикова, В.В. Шевченко, І. С. Маркусъ та ін. М.П. Шишкіна вивчає питання формування і розвитку хмарно-орієнтовного освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти; питання формування і використання ХОНС (хмаро орієнтованого навчального середовища) на базі Microsoft Office 365 ґрунтовно розглянуто С.Г. Літвіною, проблему проектування ХОНС у навчальному процесі досліджує Т.А. Вакалюк, методичні аспекти застосування хмарних технологій в освітній системі розглядають Р.М. Горбатюк, І.О. Потапчук та ін.

Натомість в галузі музичної освіти питанням методики впровадження хмарних технологій у навчальний процес належна увага не приділяється, що суттєво звужує можливості їх використання як у підготовці вчителів музичного мистецтва, так і в їхній майбутній професійній діяльності.

Визначимо спочатку потенційні можливості застосування хмарних технологій у музично-освітньому процесі. На цей час найбільш вживаною в освітніх закладах є програма Microsoft Teams. Її впровадження надає можливість проводити заняття в режимі відеоконференцій, дозволяє студентам і викладачам використовувати хмарний сервіс для організації документообігу, створення простору для спільної роботи в чатах тощо. Цінним для здобувачів є й можливість вільного ознайомлення з викладеними на платформі організаційно-навчальними та методичними матеріалами, зокрема – з розкладом занять, сесії, залікових вимог, критеріїв оцінювання, з Робочими навчальними програмами, силабусами з усіх навчальних дисциплін, скористатися навчальними електронними посібниками, посиланнями на Інтернет-джерела, глосарієм, електронними словниками музичних термінів тощо.

Доцільним є і використання хмарних технологій з метою активізації самостійної й творчої роботи студентів, забезпечених можливістю, відповідно до завдання викладача, розміщати їх у певний термін на платформі. Це можуть бути, наприклад, індивідуальні навчально-дослідні завдання, як-от: письмовий аналіз музичного твору, його вербальна інтерпретація, або розміщення відеозвіту із записом музично-теоретичних, виконавсько-практичних завдань – самостійно підготовленого твору, поточного варіанту роботи над репертуаром тощо [2]. Цінною є й можливість використання на онлайн-заняттях аудіо-, відео-матеріалів для демонстрації, прослуховування й аналізу музичних творів під час викладання дисциплін музично-теоретичного і музично-історичного циклів, здійснення порівняльного аналізу виконання інструментальних та вокальних творів різними музикантами тощо.

З метою дослідження готовності викладачів музично-педагогічного профілю рішення означених завдань за допомогою використання платформи Microsoft Teams, було проведено опитування. В результаті аналізу отриманих даних було встановлено, що 55,6% з них використовують у процесі підготовки здобувачів до професійної діяльності рекомендований сервіс Microsoft Teams. З них 49% респондентів висловили важливі побажання, пов'язані з необхідністю вдосконалення сервісу. Вони стосувалися різних форм організації освітнього процесу – як колективних форм навчання (дисципліни музично-теоретичного, музично-історичного, методичного циклу), так і вокально-виконавської та інструментально-виконавської підготовки, переважно – в силу низької якості відтворення аудіо та відео-інформації.

Звернемо також увагу на те, що більш якісне звукове забезпечення, надзвичайно важливе для повноцінної професійної підготовки фахівців музичних спеціальностей, у порівнянні з платформою Microsoft Office 365, надає застосування сервісу для відео-конференцій «Zoom», мобільних комунікаційних систем WeChat, Viber, Telehramm, які, за результатами опитування дозволяють більш швидко дистанційно з'єднуватися, спілкуватися, особливо – якщо йдеться про індивідуальні заняття з музично-виконавських дисциплін.

Крім того, маємо враховувати, що здобувачі з КНР, які охоче навчаються в українських музичних закладах, не мають можливості в умовах локдауну дистанційно працювати з платформою Microsoft Office 365, що пояснює необхідність віддавати перевагу в їх навчанні відео-конференціям в сервісі Zoom [4].

Отже, актуальною проблемою було визнано необхідність посилити адаптацію електронних ресурсів до потреб роботи над інформацією в аудіо- та відео-форматах. Адже фахова діяльність учителів музичного мистецтва безпосередньо пов'язана із сприйняттям, трактуванням, оцінюванням музичних феноменів і потребує їх накопичення, систематизації й постійного поновлення й взаємообміну із студентами. Також викладачами визначалась необхідність розроблення спеціальних методик з використання «хмарного» програмного забезпечення з врахуванням специфічних мистецьких завдань, зокрема –

методики створення аудіо-тестів, листів самооцінювання та перехресного оцінювання студентів, використання нотно-графічних програм тощо.

Висновки. Впровадження хмарних технологій в освітній процес стало невід'ємною складовою підготовки вчителів музики до професійної діяльності. Підвищення ефективності її впровадження в музично-освітній процес потребує, по-перше, удосконалення самих платформ, які пропонуються до використання викладачам закладів вищої освіти, з врахуванням специфіки і завдань сучасної музичної педагогіки; по-друге, приділення уваги створенню методичних рекомендацій і пояснень щодо можливих форм і методів навчання, організації самостійної й творчої діяльності здобувачів, використання можливих засобів планування освітнього процесу, оцінювання, самоконтролю й контролю його якості.

Створення методичних матеріалів такого роду буде сприяти опануванню хмарними технологіями викладачів і студентів, а з цим – і підвищенню якості отриманої ними фахової освіти та їх підготовці до успішної діяльності в умовах революційних зрушень у інформаційно-комунікативній сфері сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Вакалюк Т.В. (2016). Хмарні технології в освіті. Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного факультету. Житомир: вид-во ЖДУ, 7.

2. Топорівська Я. (2018). Хмарні технології у навчальній діяльності майбутніх педагогів-музикантів. Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство, №2 (вип. 39). 128-134. Наведено за:

<https://sites.google.com/site/hmarnitehnologiie12345/hmarni-tehnologiie>

3. Шишкіна М. Використання хмарних технологій у підтримуванні освітніх досліджень у просторі відкритої науки. Наведено за: <https://lib.iitta.gov.ua/711710/1/%D0%A8%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>

4. Microsoft 365 оптимизации производительности глобального клиента для пользователей из Китая. URL: <https://docs.microsoft.com/ru-ru/microsoft-365/enterprise/microsoft-365-networking-china?view=o365-worldwide>.

5. Хмарні технології. URL: <https://sites.google.com/site/hmarnitehnologiie12345/hmarni-tehnologiie>

6. Хмарні технології: Можливості та недоліки хмарних обчислень. URL: <https://sites.google.com/site/hmarnitekhnolohiyi/mozlivosti-ta-nedoliki-hmarnih-obcislen>

КАЧАЙЛО Ксенія Анатоліївна

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕЛОГІЗМІВ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Компетентісно орієнтоване навчання майбутніх філологів орієнтоване на формування предметних і спеціальних компетентностей, які окреслюють

вияв функціональної грамотності у перекладацькій діяльності. У фаховій підготовці студентів спеціальності 035 Філологія. Спеціалізація – 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська навчальна дисципліна «Сучасна українська мова» має метою інформування про місце й роль української мови в державі і світі, систематизація знання про норми сучасної української мови; розкриття специфіки функціональних стилів сучасної української літературної мови; формування мовнокомунікативної компетенції й головних комунікативних ознак досконалого мовлення; підвищення рівня вмінь з культури усного та писемного мовлення і ділового мовлення, формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.

Провідними із завдань навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» є з'ясувати загальнонаціональний характер сучасної української мови, її місце в системі мов світу, функції мови; засвоїти теоретичні положення про мовнокомунікативну компетенцію, головні комунікативні ознаки досконалого мовлення та культуру усного і писемного мовлення; вільно оперувати набутими знаннями на практиці, здійснюючи правильний переклад текстів різних стилів.

Застосування лінгвокультурологічного аналізу у перекладанні фразеологічних одиниць сприяє не лише виробленню умінь адекватно добирати відповідники із використанням багатства мовних ресурсів мовних систем, але також моделювати власний перекладацький дискурс. Лінгвокультурологічний аналіз дозволяє виокремити національно позначені коротати у структурі семантичного значення фразем, схарактеризувати фонові знання і відтворити їх шляхом добору (прямого чи образного) відповідника.

Завдання. Схарактеризуйте українські прислів'я з позиції української лінгвоментальності. Укладіть словник перекладача (10 прикладів). Зробіть узагальнення про те, як мовна універсалія *кількості* відображається в картинах світу (мови перекладу в межах фахової підготовки).

Одного поля ягода, покласти на обидві лопатки, здерти по три (сім, десять, сто) шкур, витурити у три шиї, наговорити сім мішків гречаної вовни (сім міхів горіхів), сім (сто) потів зійшло, сім раз одмір, один раз відріж, звести до нуля, нуль ціна, сім п'ятниць на тиждень, сім років мак не родив і голоду не було, немов сім баб пошептало, дивитись у сто очей, за одного невинного сто невинних гине, за одного битого двох небитих дають, два хитрих мудрого не переважають, знати як свої п'ять пальців, без п'яти хвилин.

Завдання. Здійсніть лінгвокультурологічний аналіз фразеологізмів, які характеризують комунікативний кодекс українців. Виокремте бінарні опозиції в комунікативному кодексі українців (*правда / кривда; мир / сварка тощо*). Укладіть словник перекладача (10 прикладів). Схарактеризуйте національні традиції, пов'язані з комунікативним кодексом.

Байка байкою, а борщ стигне; Без солі, без хліба худя бесіда; Бог чоловікові не брат, аби з ним жартувати; Брехати – не ціпом махати; Брехня – погана річ, а все-таки її люблять; Будь кришталевий, не оминеш обмови; Від привітливих слів язик не одсохне; Глухий чув, а німий крикнув; Вчи жінку дітей,

а дітей без людей!; Гнів сліпий порадник; Говорить як сорока білобока; Гостре словечко коле сердечко; Дзвону багато, а правди мало; З усіма раджуся, а свій розум маю; Козак з біди не заплаче; Не до ладу казати – краще мовчати; Переказами вовк не ситий; Плач не допоможе, а серцю легше. Хто багато говорить – той мало творить; Як ми о людях – так люде о нас говорять; який розум – така й бесіда; Який привіт – такий одвіт.

Завдання. Поясніть значення фразеологізмів. У разі необхідності користуйтеся довідкою.

Спати як бабак; як воли на різницю; як миша в крупах; далеко, як куцо́му до зайця; любити, як собака палицю; як щиголь співає; і гадки не мав, і зайчатко впіймав; докучати як комарня; попадеться рибка в сіть; витися гадючкою; слухати джмелів; пускати гадюку за пазуху.

Довідка: «змога зловити когось, поквитатись з кимось»; «випадково, без зусиль здобути щось»; «виявляти турботу, піклування про того, хто потім віддячує злом»; «дуже гарно, складно говорить»; «гудіння в голові, переважно від удару»; «велика різниця між кимось або чимось»; «дуже набридати»; «швидко, вправно»; «надзвичайно зручне, приємне середовище»; «дуже міцно»; «проти власної волі»; «зовсім не любити».

Завдання. Використовуючи фразеологічні словники, складіть по 2 речення, взявши для них фразеологізми (5 виразів), які можуть вживатися як у фразеологічному, так і у вільному значенні (наприклад, наламати дров, пекти раків, передній край тощо).

Завдання. Користуючись фразеологічним або тлумачним словником, доберіть кілька антонімічних пар із фразеологізмів (наприклад, легкий на руку – важкий на руку, легкий на підйом – важкий на підйом) (5-10 пар).

Завдання. Користуючись фразеологічним або тлумачним словником, доберіть фразеологізми, які утворюють синонімічні ряди (5-7 рядів).

Завдання. Випишіть із фразеологічних національних словників по три фразеологізми, які можна використати в художньому, розмовному і публіцистичному стилях. Складіть з ними речення.

Лінгвокультурологічний аналіз у перекладацькій практиці дозволяє не лише виробити компетентність у герменевтиці фразеологізмів, що відтворюють ментальність, але також дозволяють здійснити переклад таких мовних одиниць адекватним і точним з позиції мовної картини світу представників лінгвокультури.

КОЗАК Вікторія Ігорівна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні реалії організації освітнього процесу впливають на вимоги до форм і методів навчання, зміст та підходи до викладання навчального

матеріалу. Сьогодні маємо дуже потужний процес інформатизації та наповнення життя і професійної діяльності цифровим середовищем. За останні два роки освітній процес майже повністю перенесений у мережевий формат он-лайн навчання і зараз інтернет-технології обоюдно з'являються із освітніми технологіями як рівноцінні «партнери». Саме тому головною освітньою проблемою сьогодні є дистанційне навчання. І якщо комп'ютерні і телекомунікаційні технології залучені та адаптовані до інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу на різних рівнях і ступенях навчання, то неформальна освіта залишається осторонь.

Саме медіаграмотність наразі визначає ступінь ефективної комунікації між вчителем технологій та учнями у процесі роботи із проектування виробів чи творчими завданнями. Основними заходами та формами взаємодії з учнями можна вважати чати, де використання технологічних можливостей чату у контексті з матеріалами, що завантажують викладач, відбувається синхронізовано, а також заняття через веб технології, які реалізуються через телемережеві можливості Інтернет, де вже окрім візуалізації додається спілкування за допомогою відеокамери та мікрофону. Серед доступних засобів чат-спілкування для он-лайн занять можна визначити:

- месенджери як такі, що мають платформу утворення групи чи спільноти (Facebook, Телеграм, Вайбер), де можна завантажувати файли, надсилати голосові або текстові повідомлення;
- Skype надає можливість вже мати відеозв'язок, але з обмеженою кількістю осіб;
- You-Tube-канали можуть бути використані як банк відео-уроків або презентацій, а також відео-роліки за тематичним напрямком;
- Інстаграм дуже обмежений за своїми технологічними можливостями і має на меті популяризації актуальних тем та короткі відео сторіс для спілкування питання-відповіді.

Сьогодні вже маємо безліч освітніх платформ та онлайн-курсів спеціалізованого напрямку і ось саме вони можуть стати у допомозі при обмеженому часі чи об'єму матеріалу. Опосередковано такі он-лайн-курси сприяють розвитку навичок самостійної роботи через пошуку інформації, сприймання різних за стилем викладання спікерів, отримання досвіду презентацій різного за характером та призначення матеріалу.

У свою чергу, вчитель також може виставляти на різних платформах розроблені ним завдання різної складності від простих вправ, тестів, повторень чи виконання за інструкцією до формування проектних пропозицій, створення творчих колоборацій чи он-лайн майстерень. Зручним простих навчальних завдань освітньої діяльності можуть виступати платформи Kahoot, Quizizz, Idroo, Miro, для вже більш нестандартних і всім різних завдань, а також спрямованих на пошук креативних рішень існують сервіси ClassTime і ClassDojo,

Якби не існували високотехнологічні сервіси і платформи без живого спілкування пояснення і обговорення освітній процес неможливий. Тому

основне дистанційне навчання варто базувати на освітніх сервісах, які вже заміцно зарекомендували себе останні два роки Learning management system з використанням Moodle, Google Classroom, сервіс Microsoft Teams сервісу Microsoft Office 365.

При виконанні творчих проектів із розробкою виробів як ужитково-прикладного мистецтва так і окремих виробів інтер'єру, основними видами онлайн-занять виступають мультимедійні презентації, майстер-класи у прямому спілкуванні із використанням заготовлених заздалегідь частин макету або виробу, розроблення анімаційних проектів тощо, з метою надбання практичних навичок та вмінь будувати об'ємні моделі застосовують графічні програмні продукти для створення візуалізації (3D), віртуальної реальності (VR) або так званої доповненої реальності (AR).

Серед цифрових технологій не аби яке місце займають віртуальні тури по музеям, арт-галереям, гарним старовинним приміщенням щодо їхніх унікальних інтер'єрів, он-бібліотеки дозволяють навіть одразу переглянути каталоги та ознайомитись із наявною літературою, або замовити за умов спеціального доступу.

В межах дистанційного навчання можна реалізовувати зустрічі, які у реальному житті практично неможливі через відстань або складність запрошення, за рахунок організації семінарів, вебінарів, тренінгів із запрошенням відомих мистців, дизайнерів, майстрів тощо, які з легкістю в онлайн-форматі можуть спілкуватися і одночасно презентувати сферу, де реалізувалися та досягли успіху, що може виступити мотивування учнів до інтересу самостійного профільного навчання

Змістовною і головною складовою дистанційного навчання виступає якісний зворотний зв'язок, що регулює рівень опанування матеріалом, стимулює до навчання, надихає на пошуки рішень через пояснення причин неправильного результату та виступає платформою творчих ініціатив учнів, таким собі навчальним стартапом. Тим більш, що переважна частина он-лайн сервісів надають можливість не лише побачити і оцінити, але й написати коментарі до конкретного частини завдання.

Незважаючи на безмежність інтернет-середовищ, все ж великий об'єм файлів утруднює швидку їх обробку і саме тому правильним буде використовувати технології хмарних сервісів, які надають можливість доступу різним користувачам у зручний для них час.

Отже, сьогодні практично кожний вчитель знає і володіє методами і техніками навчання, але у сукупності із технологіями дистанційного навчання може постійно оновлювати і поглиблювати свій професійний рівень та впроваджувати власні ідеї на кшталт «перезавантаження» бачення «як правильно» організувати освітній процес та ставати більш цікавим і «конкурентноспроможним» вчителем.

Список використаних джерел:

1. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017. №2(94). С. 3–6.

2. Державний Стандарт базової і повної середньої освіти / Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2021р.№38 . Управління школою. № 4(52). 2021. – С 27-32.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с. Режим доступу <<https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>>

4. Реформа освіти та науки – Кабінет міністрів України. Режим доступу <<http://surl.li/blgos>>

5. Сухомлин Л.В. Форми активізації пізнавальної діяльності школярів.

6. Сучасна школі України. 2019. №9. С. 49 – 60

7. Саюк В. Ігрові методи та їх дидактичне значення. Рідна школа. 2018. №4. С. 18.

КОЛБИНА Людмила Анатоліївна

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО ДО ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Серед професійних обов'язків педагога, все більшу роль відіграє робота з дітьми з особливими освітніми потребами. Це зумовлено різким зростанням кількості цієї категорії дітей в сучасному суспільстві, що в свою чергу зумовлено соціальними, економічними та екологічними причинами.

Актуальним питанням сьогодення є забезпечення потреб кожної дитини та створення усіх умов для її повноцінної життєдіяльності. При цьому особливої турботи потребують, як виявилось, саме діти з особливими освітніми потребами.

Увага до проблем дітей з особливими освітніми потребами має суспільну значущість, яка зумовила необхідність розробки цілеспрямованих дій для створення сприятливих умов інтеграції в систему сучасних суспільних відносин. Важливим аспектом, що сприятиме реалізації особистісно-орієнтованої підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в системі освіти виступає напрям психотерапевтичної діяльності – арт-терапія.

На основі систематизації та аналізу науково-методичної літератури із означеної проблеми можна дійти висновку, що готовність студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами має певну структуру, в якій можна виокремити наступні компоненти: мотиваційно-особистісний, змістовний, творчий та операційно-дієвий. Кожний компонент готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами характеризувався показниками. Так, мотиваційно-особистісний компонент

готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, визначається такими показниками, як: прагненням до співпраці та допомоги дітям з особливими освітніми потребами; бажанням проявляти власні здібності й уміння у процесі арт-терапевтичної діяльності з дітьми означеної категорії; усвідомленням перспектив професійного самоствердження та зростання; усвідомленням актуальності та важливості в сучасних умовах використання арт-терапії в роботі з дітьми з нетиповим рівнем розвитку; потребі в оволодінні знаннями, вміннями та навичками, що дозволять ефективно використовувати арт-терапію у професійній діяльності, зокрема у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами; визнанні необхідності формування готовності студентів педагогічних ЗВО до використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами; розвиненість професійних особистісних якостей майбутнього спеціаліста, необхідних для успішного оволодіння арт-терапією; розвиненість рефлексивних особистісних якостей, які характеризують ставлення майбутнього фахівця до себе.

Змістовний компонент готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами характеризується знаннями про зміст роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, а саме: знаннями науково-методичної літератури; володіння системою знань про арт-терапевтичну діяльність; розуміння проблем, з якими стикаються діти з особливими освітніми потребами; знаннями міжнародних та державних нормативно-правових документів, якими має керуватися педагог у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами; знаннями арт-терапевтичних методик діагностичного та терапевтичного характеру; знаннями видів арт-терапії, які використовує педагог у роботі з такими дітьми; знаннями форм арт-терапевтичної діяльності педагога у роботі з дітьми з нетиповим рівнем розвитку; знаннями форм групової арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Творчий компонент готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, показниками якого є: соціальна зрілість, активність, відповідальність; схильність до ризику; наполегливість у досягненні мети; допитливість; складність; уява; здатність до генерування великої кількості ідей; творче ставлення до професії; оригінальність; інтуїція тощо.

Операційно-дієвий компонент готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, до якого належать необхідні вміння, а саме, вміння: використовувати профілактичний потенціал арт-терапії в роботі з дітьми означеної категорії; складати модель арт-терапевтичної сесії; складати план роботи різних форм групової арт-терапії; використовувати арт-терапію з метою активізації власного ресурсного потенціалу; модернізувати вже існуючі арт-терапевтичні методики відповідно до цілей своєї роботи.

На основі даних критеріїв було проведено експериментальне дослідження, яке проводилось в чотири етапи. На першому етапі визначалася наявність у студентів-педагогів напрямку мотивації до арт-терапевтичної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Під час другого етапу дослідження визначався рівень арт-терапевтичних знань студентів. Третій етап досліджував питання наявності творчого мислення, оригінальності та унікальності в майбутніх педагогів. Та на четвертому етапі виявляли самооцінку арт-терапевтичних умінь студентів, як майбутніх педагогів.

Експериментальну вибірку склали студенти факультету початкового навчання, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

На першому етапі діагностики було проведено методика діагностики навчальної мотивації студентів А. Реана, В. Якуніна та діагностику рівня емпатії І. Юсупова й отримано наступні результати: на першому та другому місці розташувалися: освітньо-пізнавальні мотиви та мотиви творчої самореалізації (відповідно 45 % та 35% респондентів), на одному з останніх місць виявилися професійні мотиви у 20% респондентів.

Незважаючи на те, що професійні мотиви до використання арт-терапії в майбутній діяльності педагогів на низькому рівні, показники ж мотивів освітньо-пізнавальної та творчої самореалізації мають доволі високий коефіцієнт, це свідчить про те, що сукупність факторів і процесів, які відображаються у свідомості студентів спрямовують особистість на розширення своїх знань щодо арт-терапії та можливостей її використання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Враховуючи ці дані, стало за потрібне більш детально дослідити мотиваційно-особистісний компонент. Для цього студентам була запропонована методика діагностики рівня емпатії за І. Юсуповим.

За результатами дослідження спостерігається, що у більшості по 40% опитаних є достатній та низький рівні емпатії, у меншій частині 15% реципієнтів було виявлено дуже низький рівень емпатії, і зовсім незначна частина – це 5% студентів у яких було виявлено високий рівень емпатії, що не може не засмучувати, адже майбутньому педагогові в своїй професійній діяльності особливо в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами необхідно володіти високим рівнем емпатії та уміннями співпереживати, що й спонукало до проведення наступного етапу дослідження.

На другому етапі діагностики досліджувався змістовний компонент, а саме розуміння майбутніми педагогами змісту арт-терапевтичної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Діагностика проводилася за авторською тестовою анкетною, яка складається з 10 запитань відкритого та закритого типів. Аналіз проводився по кожному питанню. Під час обробки анкети були виявлені такі результати: більшість 40% респондентів знайомі з поняттями, які є значимими для даного дослідження, 35% респондентів «щось чули» про вказані поняття, а 25% студентів взагалі не знайомі з ними. А от з арт-терапевтичними методиками та формами арт-терапевтичної роботи знайомі

лише 20% студентів, тоді як 65% майбутніх педагогів мають мінімальні знання про зміст арт-терапевтичної роботи. Загалом більшість студентів знайомі з арт-терапією та можливостями її застосування в освітньому просторі, менша частина ознайомена саме з методами арт-терапії загалом і арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами зокрема. І тільки 15% опитаних мали досвід роботи з методами арт-терапії в освітній діяльності. Це свідчить про недостатній рівень розвитку показників змістовного компонента в студентів педагогічного напрямку.

Третій етап дослідження визначав рівень готовності студентів до використання арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами за творчим критерієм, за методикою діагностики «Тип мислення» (методика в модифікації Г.Резапкіної). Метою даної методики є визначення типу мислення студентів саме педагогічних ЗВО. За результатами дослідження у 45% респондентів переважає абстрактно-символічне мислення, на другому місці у 35% опитаних проявився наочно-образний тип мислення, а в решти студентів, творче мислення стоїть на третьому місці.

Для визначення заключного операційно-дієвого критерію була запропонована методика «Самооцінювання професійно-педагогічних і арт-терапевтичних умінь» О. Сороки. Методика складається із комплексу професійно-педагогічних умінь і комплексу визначень арт-терапевтичних умінь, які респондентам потрібно було оцінити за 5-тибальною шкалою. За результатами опитування серед професійно-педагогічних умінь, найбільш розвиненими виявилися: уміння майбутніми педагогами організувати довірливі відносини з дитиною з особливими освітніми потребами в 25% респондентів; уміння розвивати конкретні вольові, інтелектуальні, емоційні та фізичні якості дітей з особливими освітніми потребами в 20% опитаних, а от уміння розвивати потенційні можливості таких дітей (з нетиповим рівнем розвитку) у 15% опитаних та уміння приймати оригінальні рішення, використовуючи новаторські форми і методи роботи лише у 5% студентів, тобто розвинені дуже слабо. Розглянемо ще арт-терапевтичні вміння у студентів педагогічних ЗВО, тут уміння розробляти та апробувати корекційні та тренінгові заняття знаходиться на середньому рівні у 20% респондентів, а от уміння використовувати арт-терапію у поєднанні з танцетерапією, казкотерапією, ігротерапією, драмотерапією, фототерапією та музикотерапією на незадовільному рівні виявлено 15% студентів. Отже, за даними методики, можна зробити висновок, що загалом, рівень професійно-педагогічних умінь в студентів є середнім, а рівень арт-терапевтичних умінь є нижче середнього.

Отже, за результатами експерименту виявлено, що основна кількість студентів за мотиваційно-особистісним, змістовним, творчим та операційно-дієвим компонентами готовності студентів педагогічних ЗВО до арт-терапевтичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами мають невисокі кількісні показники, тобто необхідні якості, знання та вміння для використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

виражені слабо. Разом з тим студенти мають доволі непогані показники мотиваційно-особистісного критерію.

Після аналізу отриманих діагностичних результатів вбачаємо розробку та апробацію експериментальної програми, яка має на меті формування компонентів готовності студентів педагогічних ЗВО до використання методів арт-терапії в професійній діяльності.

КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна

МОВНОСТИЛИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ «ТРИМАЙСЯ ЗА ПОВІТРЯ»

Глобалізаційні світові процеси, інформаційна революція зумовлюють суттєві зміни в комунікативному просторі. Формуються нові наукові й творчі підходи до мовознавчої та критичної інтерпретації художнього тексту. В українській словесній творчості кінця ХХ ст. поступово сформувалися певні естетичні орієнтації, новий для пострадянського простору постмодерністський дискурс, принциповими ознаками якого стали відкритий соціально-мистецький простір, парадоксальне поєднання інтелектуалізму та масової культури, стирання психологічних кордонів у творенні й сприйнятті мистецтва, руйнування традиційних для національної поезики естетичних канонів художньої мови. І хоча мовотворчість постмодерністів оцінюють по різному, ігнорувати її присутність в сучасному українському мовно-літературному просторі було б необ'єктивно. Постмодерністський дискурс формує об'ємний сегмент української словесності та показово відбиває особливості національно-мовної картини світу кінця ХХ – початку ХХІ ст. Саме тому всебічне вивчення сучасних мовних процесів неможливе без урахування постмодерністського художнього контексту та визначення його стильових доміант. Літературна мова нашої України є милозвучною та багатогранною, що проявляється у рядках творів українських письменників, особливо, коли автори під час написання використовують місцеві діалекти, регіональні говірки, або ж насичують свої твори значною кількістю ономастичних лексичних одиниць, котрі чи не найкраще передають колорит українського народу. Саме цим фактором посилюється актуальність представленої розвідки, в якій подається спроба лінгвостилістичного аналізу мовних параметрів роману однієї з найяскравіших представниць постмодерністської естетики – Марії Ткачівської. Ми переконані в тому, що вивчення ідіолекту цієї письменниці дасть змогу простежити стан і деякі тенденції розвитку національної мови новітнього періоду, адже ідіолект письменника фактично презентує модель тієї мови, носієм якої є автор. Роман Марії Ткачівської «Тримайся за повітря» – це сучасний роман-сповідь жінки, яка стала на нелегкий шлях – шлях пошуку «примарного» щастя. Життєві колізії, страждання, безкінечні зради, образи –

супроводжують головну героїню майже упродовж всього твору. Варто зазначити, що письменниця надзвичайно оригінальна і водночас смілива, адже у її романі всі три частини («Найдужче в житті я боялася самотності», «Сезонний дотик сльози», «Нога, що залишає сліди») пересипані думками-записами головної героїні від першої особи.

Робота виконана в межах такого розділу мовознавства, як стилістика. Зазначимо, що лінгвістичній проблематиці постмодерністської прози та поезії присвячені праці Л.Ставицької, Г.Сюти, Н.Кондратенко, Т.Єщенко, Т.Берест, О.Переломової, Г.Лукаш тощо. При цьому сучасну українську лінгвостилістику репрезентують дослідження С.Єрмоленко, Л.Мацько, Л.Ставицької, О.Тараненка, Н.Бойко, Н.Сологуб, А.Мойсієнка, Л.Масенко, М.Голянич, Л.Струганець, О.Стишова, В.Чабаненка, Г.Вокальчук та інші.

Об'єктом аналізу обрано мову роману Марії Ткачівської «Тримайся за повітря».

Предмет дослідження – мовностилістичні ресурси фонологічного, лексико-семантичного, словотвірного рівнів, засоби морфології, синтаксису, пунктуації, графіки та орфографії у творі Марії Ткачівської «Тримайся за повітря».

Метою представленого дослідження є комплексний аналіз мовностилістичних ресурсів ідіостилю Марії Ткачівської, опис їх формального значення і семантичного навантаження.

Марія Ткачівська відома як представниця сучасної української романістики, а також як українська письменниця, науковець, викладач, лауреатка міжнародних конкурсів («Коронація слова» 2007, 2012 і 2014 років) та премій (імені Івана Франка (2006), імені Василя Стефаника (2010), Всеукраїнської премії імені Леоніда Череватенка (2017), міжнародної літературної премії імені Миколи Гоголя «Тріумф» (2018)). У творчому доробку письменниці – тексти різних жанрів та стилів, зокрема поезія та проза, але роман «Голос перепілки» особливий тим, що авторка в мовній тканині роману використовує гуцульські діалектизми. Як зауважує М. Хороб, на тлі соціально-історичних катаклізмів (голод – війна – розруха – вивезення українців у Німеччину – поствоєнний мирний час) письменниця зуміла глибоко й правдиво описати життя гуцулів, їхній побут, соціальні й людські проблеми, їхні характери, їхнє формування та виживання, поєднавши в кінці твору, здавалось би, непоєднуване [4, с.519]. Творчість української письменниці Марії Ткачівської є малодослідженою з огляду на кількість опублікованих наукових розвідок та статей за темою дослідження. Проте до наукового огляду творчого шляху письменниці зверталась дослідниця О. Семак у статті «Жінка, закохана в життя (до 50-річчя з дня народження завідувачки кафедри іноземних мов і перекладу Марії Романівни Ткачівської)». У матеріалі, що поданий до наукового загалу, авторка зазначає, що Марія Ткачівська належить до тих людей, які «виліплювали себе самі» [2, с. 12], звертаючи увагу на її творчий шлях. Крім того, у статті подані й автобіографічні дані, особливо описаний період завідування кафедрою іноземних мов і перекладу.

У романі М. Ткачівської було виокремлено два ключові локуси: локус дому та *locus amoenus*. У творі присутній як рідний дім, так і чужий. Рідний сповнений спогадів, а також розчарувань та втрат. Зрештою, він і сам ледь не стає втраченим. Чужий – небезпечний, знаходиться на чужій землі (Іспанія, Італія, Португалія). Головна героїня залишає рідний дім і опиняється в домі чужому, сповненому зневаги та ненависті. Вона шукає *locus amoenus*, що неодмінно пов'язаний у неї з любов'ю. Коли ж не знаходить, пробує створити сама, при чому в чужому домі (малюнок на стіні кімнати Патриції). У місці благоденства вона опиняється теж на чужині, а шлях туди їй показує її коханий. І саме це місце в романі стає символом вірної та щирої любові, а також дарує героїні спокій та гармонію. Місце благоденства зберігає в романі усі характеристики, властиві такій місцині: вода, затінок, весна, квіти, дерева, затишок, любов, умиротворення. Особливістю ж *locus amoenus* у творі Марії Ткачівської є його прив'язаність до чужого простору.

Письменниця на сторінках твору вражає розмаїтістю художніх засобів, що якнайкраще допомагають описати не лише красу української землі та рідного дому, а й протиставити природу чужини, показати культуру й відношення до заробітчан інших національностей. Авторка досить детально намагається передати стан заробітчан за кордом вдаючись до лексичних засобів, що допомагають читачеві краще зрозуміти літературний посил письменниці, детально звернути увагу на деякі аспекти такої трудової міграції, проаналізувати жіночу долю з призми своєрідного борця за власне щастя. Письменниця фокусує увагу на емоційне споглядання, її цікавить широкий спектр почуттів та вражень, які виникають у людей, що розглядають чужинку, їх відношення до головної героїні «*У кімнаті було напівтемно. Дві сивоволосі худі сеньйорки, перенизані з шиї до пальців грядую коштовних золотих низок, сиділи на дорогій шкіряній канапі, зацікавлено оцінюючи нову служницю. У кімнаті повівало духмяними свічками й пеклом*» [3, с.34]. Варто зазначити, що порівнюючи чужину та рідну Батьківщину авторка проводить тонку паралель між врівноваженістю абсолютної краси та розумної затребуваності, що характеризували давній устрій життя людини. У романі прослідковується частотне вживання синонімів. Наприклад, до слова *довготерпіння* подаються такі синоніми: *подай, візьми, віднеси, поклади, випери, витри*. До лексеми *набридло* вживається синонім *остогидло*: «*Скидай із себе, поки ще не пізно, чужу ношу. Андрій майже одужав, а тепер – свої двері на засувку і думай про себе, – не вгавала Оксана. – Мені остогидло навідувати тебе в лікарні!*» [3, с.45].

Авторка майстерно передає діалоги. Але так само доречно вкраплюються в її оповідь роздуми та рефлексії цікавої, спраглої до знання та вражень, а водночас романтичної молодої дівчини, що постійно думає про кохання та намагається притупити муки совісті, бо кохає Андрія, котрий має сина та дружину. Лексика її творів є барвистою, гнучкою й образною, вона чудово відтворює як деталі описів, так і думки та враження авторки. Іноді завдяки проникливим і щирим роздумам книги Марії Ткачівської нагадують інтимно-

сповідальний щоденник. Принаймні в них щось є від щоденника. Бо, читаючи твір можна звернути увагу на коментарі головної героїні свого життя, згадки про свою найріднішу бабусю. Рідний дім – точка початку мандрівки, чужі помешкання – тимчасові зупинки. Соломія прив'язана пам'яттю до рідного дому, детально прописані й рідні люди. *«Соломія чула між сторінками м'який бабусин голос. Голос, який не розчиниться вічністю, бо живе в Соломіїній душі. Голос, який не повторюється, бо дається кожному, як пучок генів чи відбиток пальця при народженні. Соломія досі пам'ятала його, як пам'ятають присмак першого причастя...»* [3, с.67]. Однією з важливих речей, які головна героїня Соломія знаходить у домі бабусі, є записник-порадник, написаний саме для неї: *«Врешті решт я поволі підвелася і взяла до рук саморобну полотняну книжечку, яку знайшла перед тим у себе під подушкою. Вона пахла бабусиними руками. Стало тепліше»* [3, с.17]. Записник бабусі стане згодом символом рідного дому, його пам'яттю, а також оберегом, що даватиме Соломії сили – вона «витягатиме» з нього сторінку за сторінкою тоді, коли буде найважче. Згодом вона напише свою історію, щоб передати у спадок донечці, таким чином відновивши перерваний зв'язок між поколіннями, який розірвала колись її мама. Записник – це чи не єдина річ із рідного дому, яку бере із собою в чужі краї Соломія (на відміну від її чоловіка, що везе з собою записи улюблених іноземних пісень). Або ще такий фрагмент: *«На білій хмарці пам'яті до неї поверталось світло її дитинства. Її спо-га-ди. Спогади потягли її за м'яким бабусиним словом кудись у далекі канікули. «Ведмеді лягають у сплячку взимку, а моя Соломійка все літо проспала б, якби не такі само жовтороті палисвіти, що живуть від літа до літа. Уже знову чатують біля брами. Прокидайся!» – будила бабуся онучку ледь не перед обідом»* [3, с.54].

Мовознавці вважають, що синтаксична організація художнього тексту залежить від філософських настанов письменника, що обирає певні синтаксичні конструкції, за допомогою яких намагається викликати емоції в реципієнта [5]. Мета експресивних побудов виявляється не лише у передачі читачу (слухачу) тієї чи тієї інформації, а й у приверненні уваги до неї й максимальному акцентуванні на певних важливих моментах, адже обов'язковим компонентом будь-якого висловлення є експресивний фактор. Саме тому, твір Марії Ткачівської репрезентує різноманітну семантико-синтаксичну структуру як простих, так і складних речень, на рівні яких прослідковуються різноманітні засоби експресивного синтаксису. Прості речення можуть ускладнюватися вставними й вставленими словами, словосполученнями та реченнями, які не пов'язані граматично з іншими членами речення, однак надають різних смислових відтінків як окремим членам, так і всьому реченню, виражають уточнення або додаткові повідомлення. Наприклад: *«Андрієва мама теж непокоїлася, хоча, здається, не могла осягнути, як усе складно. «Лікарі зроблять, що можуть. Я заплатила, – казала вона синові під час візитів»* [3, с.95]. Також потрібно зазначити, що на відміну від вставних конструкцій, які виражають переважно суб'єктивне ставлення мовця до висловленого, є ще вставлені конструкції, що виражають зауваження, додаткові повідомлення,

зауваження або пояснюють певний член речення чи речення загалом. Так уточнення можна спостерігати на сторінках роману, коли авторка до поданого тексту трактує своє розуміння ситуації, вказуючи свою думку в дужках *«Який довершений канон рівноваги – гаманець вирівнює сутужність на розум. (То тільки в бідних гроші не тримаються дірявих кишень, навіть якщо їх намастити медом)»; «Соломія (тепер уже не Сливоцька, а Поліщук) не цілком погоджувалася з такою Андрієвою філософією. Хіба всі голови мусять бути однаковими!»* [3, с.96].

Роман написаний з призми жіночності, що спонукало письменницю до використання метафор, як стилістичного засобу передачі світосприйняття. Наприклад, *«Приємно було споглядати оливні сади: знову це велике зелене море, край якого десь за межею уяви. На ньому білим айсбергом примостилася хатинка іспанського фермера: далекого від «світу», ближче до Бога!»*, або ж *«Фредерико вкладав Соломію на ложе, до котрого могло торкатися тільки чисте проміння світла, бо затьмарити його не смів сьогодні навіть вітер!»* [3, с.84]. Варто також зазначити, що у творі метафора може передавати емоційність та безвихідність ситуації *«Червона, як рана, пляма розвередилася по підлозі. Довгими білими червами порозповзалися по ній спагеті», ««Ку-пи-ла!» – Її очі нагадували Етну, із якої сипалися палючі вогняні іскри, спустошуючи навколо навіть повітря»* [3, с.56].

Роман містить значну кількість прислів'їв та приказок у прямій мові чи діалогах героїнь. Подібне тяжіння до української народної творчості показує позицію авторки до збереження української ідентичності та культури на сторінках своїх романів. Наприклад, *«Слухай, Олексин, Надя тут, як у Бога за пазухою! – звернулася до нього діловим голосом. – Та в нас проблема: чоловіки у меншості, й горюче закінчується. Пропадаємо! Ти ж у курсі: мертві бджоли не гудуть! – клепала вона язиком»,* про вовка промовка *«А тут – про вовка помовка. Зателефонував Ковіньчин шеф»,* відспівали треті півні *«Уже давно відспівали треті півні, та додому не поспішав ніхто: у Соломії достатньо місця для ночівлі»* [3, с.126].

Отже, аналізований мовний матеріал доводить, що, первинність слова є дієвим чинником побудови лінгвоцентричної системи в художньому дискурсі Марії Ткачівської, що дає поштовх до розкриття стилістичного потенціалу ідіомовлення як першооснови українського інтелектуально-культурного простору на межі тисячоліть.

Список використаних джерел:

1. Деркачова О. С. Locus amoenus у творчості Марії Ткачівської (на матеріалі роману «Тримайся за повітря»). *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. № 3. С. 256-265.
2. Семак О. І. Жінка, закохана в життя (До 50-ліття МР Ткачівської) URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64?Nikr_2015_27_3.
3. Ткачівська М. Тримайся за повітря. URL: https://knigalit/avtorii/marya_tkachvska/book1220012/chitat/?page=4#content

4. Хороб М. Стражденний голос перепілки. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. 2019. № 2(54). С.518-522.
5. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. Київ: Вища школа, 1984. 168 с.

КУЧЕРЯВА Оксана Анатоліївна

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ СИНТАКСИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У Концепції нової української школи зазначено, що сучасний випускник – це особистість, патріот та інноватор, «здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» [1, с. 6]. Особливу увагу школа повинна звернути на розвиток в учнів критичного мислення, креативності, вміння розв'язувати завдання, ефективно діяти в непередбачених ситуаціях. Як підкреслює Кен Робінсон: «Учні стають перед дедалі складнішими викликами, тому школи мусять допомогти їм розвинути унікальні здібності – творчо мислити і діяти» [2, с. 136-137]. Відповідно і сучасний учитель повинен бути активним, творчим, самостійним, володіти ефективними методиками й технологіями навчання та виховання, у т.ч. технологіями формування творчої особистості учня, стратегіями розвитку критичного мислення.

Одним із шляхів досягнення означеної ситуації є створення в університеті, на факультеті, у межах навчального курсу продуктивного середовища пізнання, основою якого є гармонійне поєднання педагогічного, психологічного, інформаційного та пізнавального компонентів.

Започаткована розвідка спрямована на розкриття педагогічного компоненту і має на меті – охарактеризувати та проілюструвати прийоми розвитку критичного мислення в студентів філологічного факультету.

Загальновідомо, що навчальна дисципліна «Сучасна українська мова» орієнтована на ґрунтовну лінгвістичну підготовку студентів, опанування ними літературними нормами, граматичною будовою мови тощо. Водночас практичні заняття повинні формувати в здобувачів уміння творчо працювати над поглибленням та вдосконаленням набутих знань, мислити гнучко, приймати нестандартні рішення, продуктивно використовувати різні види й джерела інформації, тому разом з тренувальними вправами студентам пропонувались завдання творчого характеру й такі, що містили прийоми розвитку критичного мислення, наприклад, асоціативний куш, кубування, діаграма Вена тощо. Проілюструємо названі стратегії.

Наприклад, *прийом «Кубування»* допомагає заглибитись у вивчення певної теми й проаналізувати отриману інформацію з різних сторін. Означену стратегію ми поєднували з тренувальними вправами. Спочатку студенти виконували завдання, спрямовані на закріплення знань про типи складних

речень і розділові знаки в складному реченні, а потім всебічно розглядали порушену в тексті проблему.

Вправа 1.

Прочитайте уривок з курсу лекцій Івана Огієнка «Українська культура». Запишіть, розставивши пропущені розділові знаки. Проаналізуйте порушену в тексті проблему за допомогою методу «Кубування», розглянувши її у шести різних площинах.

Давно-давно ще з самого початку історичного слов'янського життя в середині IX віку Св. Брати Кирило та Мефодій зробили живу людську болгарську мову літературною слов'янською мовою вони переклали церковні книжки на цю живу мову переклали Євангелію і почали цією людською мовою правити службу Богу бо хотіли щоб простий народ розумів все те що чує в церкві. Св. Брати хотіли йти по слові апостола Павла що наказував так «Хто балакає незнакомою мовою той навчає тільки себе. Коли я почну балакати вам чужою мовою то яка буде з того користь бо то ж ви не розумієте мене(...) І коли я молюся чужою мені мовою то хоч дух мій і молиться проте розум мій остається без плода ...».

Розкрийте поняття «рідна мова» за допомогою кубування.

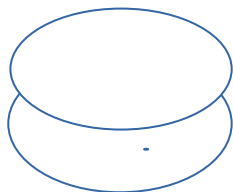
- Опиши.* Рідна мова — це _____ .
- Засоціюй.* Які асоціації у тебе викликає вислів «рідна мова»? _____ .
- Порівняй.* Рідна мова, мов (як, неначе) _____ .
- Проаналізуй.* Визнач тему й головну думку тексту. _____ .
- Аргументи за / Аргументи проти.* Назви переваги навчання рідною мовою. Чому необхідно знати / поважати рідну мову? _____ .
- Застосуй.* Склади висловлювання про рідну мову. _____ .

Як бачимо, на гранях куба можна пропонувати студентам завдання різного характеру: аналітичного, пізнавального, творчого, методичного.

Для порівняння граматичних понять, заглиблення у зміст граматичного поняття або висловлювання ми використовували прийом «Кола Вена», як-от:

Вправа 2. Прочитайте речення. Підкресліть граматичні основи, визначте тип за будовою, зробіть синтаксичний розбір. Порівняйте речення за допомогою вправи «Кола Венна». Накресліть кола Венна в зошиті та виділіть спільні й відмінні риси в обох реченнях.

Здобудеш освіту — побачиш більше світу.

Ми бідні не тим, що нічого не маємо, а тим, що нічого не знаємо.

Під час опрацювання мовного матеріалу корисно практикувати прийоми, побудовані на роботі з асоціаціями, наприклад, *асоціативний ланцюжок, асоціативний куц, ментальна карта*. Вони будуть доцільними як на етапі мотивації, так і на етапі формування практичних умінь і навичок або закріплення отриманих знань.

Однією з важливих властивостей критичного мислення є рефлексивність, тому практичні заняття із синтаксису української мови обов'язково включали завдання на самоаналіз, щоб студенти мали змогу переосмислити отриману інформацію, проаналізувати й оцінити свою діяльність на занятті і прийняти рішення щодо подальшого поглиблення знань і вдосконалення вмінь, саморозвитку. На етапі рефлексії студентам пропонувались, приміром, такі картки:

<i>Робота із складнопідрядним реченням пройшла</i>	
	<i>Ефективно</i>
	<i>Творчо</i>
	<i>Змістовно</i>
	<i>Активно</i>
	<i>Емоційно</i>
	<i>Дохідливо</i>

<i>Я зрозумів, що мені треба</i>		
<i>вивчити</i>	<i>повторити</i>	<i>усвідомити</i>

У підсумку підкреслимо, що коли ми виховуємо майбутнього фахівця – учителя – у творчій атмосфері, пропонуємо йому різні шляхи отримання й поглиблення знань, спонукаємо до роздумів, пошуку відповідей на проблемні завдання, демонструємо різні методичні прийоми, то таким чином налаштуємо студента на майбутню творчу роботу з учнями, сприяємо формуванню в нього таких рис, як ініціативність, самостійність, креативність, а також умінь реагувати на непередбачені зміни й виклики сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / [Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін.]. 2016. Режим доступу до ресурсу: [ukrainska-shkola-compressed.pdf](#).
2. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі / К. Робінсон, Л. Ароніка. Львів: Літопис, 2018. 256 с.

**ЛАЗАРЕНКО Світлана В'ячеславівна,
РОТАР Анна Іванівна**

ІГРОВІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У сучасному освітньому процесі спостерігаються істотні зміни, зумовлені бурхливим розвитком науки і техніки. Змінюється модель навчання: якщо в центрі старої моделі перебував викладач, який визначав напрямок, особливості організації навчання, добір і подачу навчального матеріалу, а основне її завдання полягало в передачі знань з наступною їх точною репродукцією, студенти ж у цій моделі виконували роль пасивних спостерігачів / реципієнтів, то сучасна модель освіти змінює ці позиції: вона фокусується на потребах студента, який з пасивного спостерігача перетворюється на активного учасника навчального процесу та є основним вектором розвитку та організації останнього, викладач у цій моделі лише коригує напрям навчання, створює умови для успішної реалізації усіх можливостей студента, основне завдання освітнього процесу – навчити самостійно здобувати необхідні знання, розвивати свої уміння та навички. Усі ці зміни зумовлюють необхідність провадження в навчальний процес нових методів і технологій навчання, які б посилювали мотивацію, створювали б сприятливі психологічні умови для комунікації, знижуючи психологічний опір, а відтак забезпечували б інтенсифікацію та оптимізацію формування іншомовних компетенцій (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, професійної тощо). До таких методів і технологій належить навчальна гра.

Гру як метод і технологію навчання досліджують науковці різних галузей: лінгводидакти, психологи, педагоги. Дидактичний потенціал гри на уроках іноземної мови вивчали А. Деркач, Л. Грицюк, Г. Китайгородська, Т. Олійник, С. Щербак тощо. Однак мусимо констатувати недостатність наукових розвідок, присвячених висвітленню ролі гри на заняттях з української мови як іноземної (О. Палінська, В. Овдіюк, Г. Швець).

Кореляцію між поняттями «ігровий метод» і «ігрова технологія» представляємо так: ігровий метод – періодичне (одиноке, несистемне) використання певної гри, спрямоване на вирішення однієї конкретної навчальної задачі; ігрова технологія – система ретельно продуманих ігор, що перебувають у тісному логічному і послідовному взаємозв'язку, підпорядковані одній темі й одній навчальній меті, характеризуються поступовим зростанням складності мисленнєвих і мовленнєвих умінь.

Традиційним у лінгводидактиці є поділ ігор на мовні та мовленнєві (комунікативні) [Бігич, Бориско, Борецька, 2013: 125]. Деякі науковці відокремлюють рольові та ділові ігри як самостійну групу [Овдіюк, 2015: 20], проте таке виокремлення, на нашу думку, потребує зауважень: рольові ігри, наприклад, можуть бути спрямовані на формування як мовленнєвої, так і професійнодіяльностної компетенції, адже все залежить від змісту матеріалу,

яким буде наповнена гра. Пропонуємо класифікувати ігрові технології та методи залежно від їх цільового призначення, тобто залежно від того, яка компетенція знаходиться в фокусі тієї чи іншої гри. З огляду на цей критерій виокремлюємо такі ігрові технології і методи: 1) ігри, що сприяють формуванню мовної компетенції; 2) ігри, що спрямовані на формування комунікативної компетенції; 3) ігри, що орієнтовані на розвиток соціокультурної компетенції; 4) ігри, що сприяють формуванню професійнодіяльній компетенції. Кожна з визначених груп має різні варіанти реалізації. Розглянемо кожну з груп окремо.

Ігри, що сприяють формуванню мовної компетенції інофонів, можна поділити на підвиди (залежно від того, що знаходиться в фокусі формування): 1) ігри, основна мета яких – опрацювання фонетики, графіки та орфографії («пошук зниклої букви», «віднайди звукову пару» «знайди помилку», «дешифрування»); 2) ігри, спрямовані на опрацювання морфеміки та словотвору (гри, спрямовані на формування навичок сприйняття, «збери слово», «знайди зайве», «продовжи рядок», «поділи слова на групи за словотворчими моделями», гра «заповни пропуск»); 3) ігри, орієнтовані на опрацювання лексики (кросворди, складання кластерів, «знайди пару»); 4) ігри, спрямовані на вироблення вмінь усвідомлювати та розуміти граматичний і структурний склад речення, здійснювати побудови та трансформацію речень («доповни речення», «зміни речення», «склади речення за моделлю», «підхопи фразу»).

Ігри, спрямовані на формування комунікативної компетенції, реалізуються такими формами: рольові ігри, круглі столи, презентації, складання сінквейнів, метод брейнстормінгу. Досить продуктивною на заняттях з української мови як іноземної є гра, в основі якої метод «фішбоун»: відповідно до цього методу інофони мають прочитати текст, зрозуміти його, а потім намалювати скелет риби, де голова – основна тема тексту, скелет – основні події / основні положення / причини та наслідки (тут можуть бути різні варіанти), хвіст – основна думка тексту / висновки.

Оскільки повноцінне опанування будь-якою іноземною мовою неможливе без формування соціокультурної компетенції, то на заняттях з української мови як іноземної обов'язковими є ігри, спрямовані на розвиток соціокультурної компетенції. Серед таких ігор досить часто використовують такі: назви свято, зображене на малюнку, назви основні традиції його святкування; добери синонім до фразеологізму; поєднай синонімічні / антонімічні фразеологізми. Досить ефективними на заняттях з інофонами є ігри, в основі яких різні види роботи з прецедентними феноменами, наприклад: поєднати прецедентне ім'я з узагальненою характеристикою, відновити лексичну структуру прецедентного феномена, дібрати прецедентний феномен, що характеризує подану ситуацію, знайти в тексті прецедентний феномен і пояснити його значення, продовжити речення, розкривши зміст прецедентного феномена, вжитого у його складі, скласти речення, до складу яких входили б подані прецедентні феномени.

Ігри, що сприяють формуванню професійнодіяльній компетенції, активно впроваджують на основному та просунутому етапах вивчення мови

(рівень B2, C1). Серед цих ігор найактивніше використовують: рольові ігри; створення проєктів; складання діалогу/ тексту відповідно до професійної ситуації; корегування діалогу / тексту відповідно до певної професійної ситуації.

Отже, ігрові методи та технології дозволяють зробити навчальний процес більш цікавим, різноманітним. Вони активізують когнітивні процеси студентів, підвищують мотивацію до навчання, посилюють активність, ініціативність та самостійність слухачів під час навчання, а відтак роблять його більш ефективним, результативним. Проте впровадження ігрових методів і технологій в навчальний процес потрібно бути не хаотичним, а педагогічно доцільним, виваженим, воно повинно відбуватися з урахуванням таких основних принципів: систематичність, тематична доречність, відповідність мовним і комунікативним компетенціям слухачів, свідомість, активність, високий ступінь самостійності, креативність.

Список використаних джерел:

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.

2. Овдіюк В. В. Роль інтерактивних методів навчання у формуванні комунікативної компетенції української мови іноземних студентів. *Актуальні проблеми викладання іноземних мов (української, російської, англійської, китайської, турецької) у вищих навчальних закладах*: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Київ, 24 квітня 2015 р. / КНУ ім. Тараса Шевченка, 2015. С. 17-22.

3. Палінська О. Використання ігор на заняттях з української мови як іноземної. *Українська мова у світі*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф., м. Львів, 8-9 листопада 2012 р. С. 185-191.

4. Швець Г. Д. Ігрові технології в навчанні української мови як іноземної *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. № 5. С. 106-112.

ЛАЗОР Катерина Петрівна

МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Успіх навчального процесу залежить від багатьох факторів, та чи не найбільшу вагу в цьому відношенні набуває здатність викладача налагодити комунікацію, особливо якщо мова йде про дистанційне навчання в умовах нинішньої надзвичайної ситуації воєнного стану. Певні психологічні труднощі, зокрема, відсутність прямого контакту «очі-в-очі», проблема визначення психологічних особливостей особистості в режимі онлайн, неповноцінність психологічної участі, відмова від емоційної співучасті та ілюзія зниження

відповідальності за результати спілкування тощо значно ускладнюють педагогічну комунікацію.

Проблемі налагодження комунікації між викладачем та студентами присвятили свої праці такі науковці, як: Дж. Бернет, К. Беррі, Л. Виготський, Ф. Котлер, С. Моріарті, А. Пулфорд, О. Самотоєнкова Л. Ситниченко, П. Сміт, Д. Шульц та Р. Якобсон. Огляд наявних праць безсумнівно стверджує пряму залежність ефективності навчання від рівня комунікації, проте, методи організації міжособистісної комунікації у закладах вищої освіти потребують перегляду та модернізації з огляду на сучасні умови педагогічного процесу.

Для того, щоб запропонувати дієві методи покращення міжособистісної комунікації та належним чином організувати педагогічну комунікацію важливо розуміти, як саме вищезазначені проблеми впливають на навчальний процес.

Відсутність прямого контакту між викладачем та студентом передбачає певні труднощі у засвоєнні ним матеріалу через неможливість безпосередньо з'ясувати всі незрозумілі аспекти та складність усвідомлення рівня власної успішності в опановуванні дисципліни. Методологічно нівелювати зазначені проблеми дозволяє ретельність та детальність планування занять, наявність зворотного зв'язку в учасників навчального процесу [2, с. 124]. Також науковці стверджують необхідність включати в модуль дистанційного вивчення дисципліни наступні матеріали:

- 1) методичні вказівки з дисципліни, що вивчається;
- 2) довідник теоретичного характеру, словник ключових понять, категорій та показників;
- 3) практичні завдання для контролю засвоєння теоретичного матеріалу;
- 4) проміжні тести для контролю прогресу;
- 5) підсумкові тести;
- 6) додаткові матеріали [2, с. 125].

Окрім належного методологічного підґрунтя важливим є технічна складова комунікації – ті засоби науково-технічного прогресу, посередництвом яких реалізується комунікація. Існують різні стратегії поєднання зазначених засобів, але в цілому вони всі можуть бути розділені на два типи за функціональним призначенням у навчальному процесі:

- 1) засоби синхронного навчання;
- 2) засоби асинхронного навчання.

У контексті цього дослідження особливу вагу мають засоби синхронного навчання як такі, що дозволяють максимально наблизити дистанційний навчальний процес до класичного аудиторного типу та компенсувати мінуси недостатньої психологічної участі, емоційної відстороненості та комунікаційної безвідповідальності його учасників в максимально можливій мірі.

Якщо асинхронне навчання передбачає надання необхідних для навчання ресурсів та самонавчання у зручній для студента час з наданням зворотного

зв'язку через попередньо встановлені часові інтервали засобами електронної пошти чи соціальних мереж, то за синхронного навчання педагогічна комунікація відбувається у реальному часі через аудіовізуальні канали комунікацій [1, с. 119].

В Україні найбільшу популярність отримали такі засоби синхронного дистанційного навчання, як: ZOOM, Skype, Google-Meet тощо. Існують також спеціальні програми для організації синхронного навчання, найвідоміші з яких: Interwise (AT & T), Webex (Cisco), Adobe Connect, Saba Centra, Elluminate, Instante Presenter. Використання зазначених програм не отримало розповсюдження в українських закладах вищої освіти, проте, саме вони визнаються світовою спільнотою як найбільш зручні та ефективні засоби синхронного навчання. З метою покращення міжособистісної комунікації у вищих навчальних закладах України варто звернути на них увагу, адже користь застосування методів синхронного навчання у процесі організації педагогічної комунікації є емпірично доведеною.

Отже, налагоджена педагогічна комунікація як ключовий елемент навчального процесу та запорука якісної міжособистісної комунікації потребує особливого методологічного підходу в сучасних умовах дистанційного навчання.

Недостатній фактор психологічної участі та відсутність прямого контакту можуть бути компенсованими ретельним плануванням, системним підходом до забезпечення навчальними ресурсами та використанням новітніх засобів синхронного навчання – спеціалізованих програм, що шляхом відтворення аудіовізуальної інформації в режимі онлайн уможливають перебіг комунікаційного акту між викладачем та студентами із мінімальним рівнем психологічного дискомфорту.

Популяризація новітніх методів синхронного дистанційного навчання є нагальною освітньою потребою у вищих навчальних закладах України, а їх опанування – пріоритетним напрямком підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В. І. Синхронне та асинхронне навчання, як стратегія сучасної освіти. Україна-Німеччина: горизонти освіти і культури: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 120-річчю Національного університету біоресурсів і природокористування України 23–24 листопада 2017. Київ, Україна: Мілленіум, 2017. С.119–120.

2. Самотоєнкова О. В., Ольвінська Ю. О. Особливості організації та контролю самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку: матеріали міжнародної науково-методичної конференції, 8-9 лютого 2018 р. Одеса, 2018. С. 124–126.

3. Дистанційне навчання очима студентів. Новини Державного університету телекомунікацій. URL: https://dut.edu.ua/ua/news-1-593-9252-distanciune-navchannya-ochima-studentiv_kafedra-menedzhmentu

ЛЕВАНДОВСЬКА Ганна Вікторівна

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ПОНЯТТЯ «ГЕРОЙ» ТА «ГЕРОЇЧНЕ» У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТАМИ – МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Одним із засобів патріотичного та національного виховання підростаючого покоління є книжка. Під час розвитку художнього мислення, емоцій та фантазії дитини, здійснює вплив на почуття та пізнання, дає можливість пережити те, що неможливо пережити у реальності.

Ми сконцентрували свою увагу на героїко-патріотичному вихованні, тому що для усвідомлення патріотичних почуттів під час виховання молодших школярів оптимальним засобом розвитку є образ героя як носія героїзму. Тільки під час вчителя та батьків можна змінити сучасний стан героїко-патріотичного виховання.

Нами було проведено дослідження з метою аналізу сучасного стану знань про героя, якими володіють учні початкової школи та студенти факультету початкового навчання.

Поняття „герой” має багато значень. А за основну ми взяли таке що герой –це видатна своїми здібностями і діяльністю людина, що виявляє відвагу, самовідданість і хоробрість у бою і в труді.

У літературі, також, „героїчне”– це утвердження засобами художнього слова духовної величі людини, зображення і поетизація її мужності і самовідданості в ім'я ідеалів справедливості і високої моралі.”

„Учені визначають три вікових етапи у формуванні національної самосвідомості. „Перший – 6-10 років, другий – 11-15, третій – 16-17 років. Найінтенсивніше відбувається формування національної самосвідомості в середньому шкільному віці, в період активної соціалізації особистості.” На основі знань з історії літератури в підлітка формується усвідомлення своєї особистої належності до національної спільноти. Якщо в початкових класах діти через казки, оповідання, поетичні твори пізнають край, де вони живуть, свою Батьківщину-Україну, дізнаються, звідки вони походять, до якого народу належать, то в середніх класах учні поглиблюють свої знання.

У кожної дитини є свій герой. Для деякого це персонаж мультфільму, для іншого – спортсмен. А для когось це загальнонавчаний, національний герой. Одним з завдань дослідження було: з'ясувати, хто є героєм для сучасних дітей. Нами було проведено анкетування учнів 3 класів. Їм було поставлено два запитання: „Хто такий герой?” та „Яких героїв ви знаєте?” Аналізуючи результати анкетування, ми помітили, що тільки 15% дітей можуть дати одне чітке визначення поняттю „герой”, 85% не можуть визначитись з відповіддю. Ось приклад вдалої відповіді: „Герой – це та людина, яка прославилася на весь світ, зробивши якийсь добрий вчинок для людей.” Усі діти вважають, що герой

повинен бути доброю, мужньою, чемною, сильною людиною. За рейтингом серед дитячої аудиторії найпопулярнішими є такі герої: військовий – 20%, пожежник – 19%, лікар – 17%, Гаррі Поттер – 13% та інші.

Усі діти хочуть бути схожими на цих героїв, вони вважають їх своїми кумирами. Але жодна дитина не назвала своїм героєм якогось відомого воїна, полководця. На нашу думку це сталося тому що зараз мало уваги приділяється вихованню дітей на прикладі відомих героїв, вони майже не читають творів про героїв, про славні давні часи.

Під час роботи з учнями та студентами нами було дібрано твори художньої літератури, у яких розповідається про подвиги козаків, відчайдушних воїнів та героїв.

Методика роботи з такими творами передбачає проведення бесід з дітьми, в яких потрібно підводити їх до розуміння тих критеріїв, спираючись на які вони зможуть правильно зрозуміти й оцінити самого героя, та його вчинки. У бесіді з учнями слід ставити перед ними запитання, які спонукають замислитися над мотивами поведінки героя. Особливо важливо вказати на ті моральні якості, які впливають з його вчинків. Наприклад, герой здійснює вчинок, пов'язаний з безпосередньою небезпекою. Що ним керує: сміливість, хвалькуватість, бажання показати себе? У першому випадку можна наслідувати героя, в інших – ні. І якщо учень бачить тільки вчинок не враховуючи мотивів, моральних якостей, які в ньому проявились, то він буде сліпо наслідувати героя.

І тому ми вважаємо, що під час підготовки майбутніх вчителів початкових класів доцільно ввести спецкурс «Методика роботи з творами героїко-патріотичної тематики на уроках читання у початковій школі».

Цей спецкурс розрахований на один навчальний модуль. і він складається з 6 лекцій та 10 практичних та семінарських занять, і 22 годин самостійної роботи. Під час часткової апробації, цікавою для студентів виявилася тема «Дитяча література як засіб героїко-патріотичного виховання учнів», під час вивчення якої майбутні вчителі мають можливість ознайомитися з жанровим різноманіттям художньої літератури героїко-патріотичної тематики.

Дослідно-експериментальна робота дає змогу сказати, що навчально-виховний процес у загальноосвітній і вищій школі має орієнтуватися на розв'язання найактуальніших для нашої держави завдань і спрямовувати свої зусилля на формування у молоді національної гордості, національної гідності і самосвідомості, на усвідомлення того, що успіх і сила цілковито залежать від співпраці. Проведене анкетне опитування молодших школярів, студентів різних ВНЗ дають підстави стверджувати, що кожна молода людина намагається проаналізувати кожне явище, висловити власну позицію, прагне з'ясувати мотиви поведінки людей, що наважуються на героїчний вчинок. Це неодмінно треба взяти до уваги у виховному процесі вищої школи. Адже героїко-патріотичне виховання – це складний педагогічний процес, який залежить від особистості педагога, його сформованої національної свідомості, педагогічної майстерності, ерудиції. Героїко-патріотичне виховання повинно стати основою

педагогічного процесу у вищих навчальних закладах, природно впливаючи на всі його напрямки.

ЛЕГЕЗА Євген Олександрович

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У СФЕРІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зміни в організації роботи є ознаками змін у культурі, що демонструють відданість організації або підприємства клієнтові. Зміна культури є видимою, коли покращується рівень обслуговування, ліквідовано дублювання, зменшено помилки, пілотні проекти ведуться за участю громадян і, нарешті, процеси постійно вдосконалюються.

Завдання (цілі) Service Ottawa на 2012–2014 рр. зосереджуються на громадянах і персоналі: 1) покращуючи задоволеність громадян/клієнтів, покращити досвід і взаємодію громадян і персоналу щодо послуг міста; 2) покращуючи виконавчу (операційну) здатність, покращити ефективність і результативність процесу надання послуг для досягнення рівня обслуговування, який схвалений Радою і чітко донесений до громадян і персоналу; 3) покращуючи зацікавленість працівників, покращити загальну задоволеність персоналу, який надає і підтримує послуги міста («Дорожня карта з підвищення якості послуг у м. Оттава 2012–2014 рр.»).

Доцільно визначити основні атрибути культури досконалості у наданні публічних послуг: 1. Прихильність до високої якості обслуговування – публічні службовці та керівники чітко зорієнтовані на високу якість в обслуговуванні громадян та клієнтів і задоволення їхніх потреб незалежно від каналу надання послуг та місцезнаходження; 2. Громадянин/клієнт у центрі уваги – публічні службовці та керівники забезпечують зорієнтованість усіх рішень на досягнення інтересів громадянина/клієнта (зовнішнього або внутрішнього); відбувається постійне вдосконалення програм та механізмів залучення зацікавлених сторін; 3. Постійне підвищення якості обслуговування – публічні службовці та керівники забезпечують перманентне покращення якості та своєчасності обслуговування громадян/клієнтів, а також партнерів шляхом прогнозування та адаптації до потреб; 4. Інноваційне організаційне середовище – публічні службовці та керівники забезпечують інноваційний підхід і співпрацю для досягнення бажаних результатів, а також мають відповідні інструменти, ресурси та організаційну підтримку для діяльності; 5. Включеність/ емоційна залученість персоналу (engagement) – кожен зі службовців відіграє вирішальну роль в успіху організації, керівникам необхідно досягнути/забезпечити інтегрованість та продуктивність кожного співробітника на сто відсотків у процесі надання послуг; 6. Підтримуюче лідерство – необхідно забезпечити розвиток лідерства на всіх організаційних рівнях.

Внески керівників повинні бути реальними, постійно видимими, відображати значення організації, а також підтримувати, заохочувати співробітників та сприяти досягненню ними високих результатів; 7. Чуйний сервіс – публічні службовці та керівники повинні оперативно виявляти зовнішні або внутрішні потреби громадянина/клієнта, швидко реагувати на них та забезпечувати належний рівень сервісу, знаходячи підхід до кожного громадянина/клієнта; 8. Постійне навчання – публічні службовці та керівники повинні постійно вдосконалювати свої навички. В основі діяльності – ідеологія «організація, що навчається».

Звернемо увагу на пункт 5 вищенаведених основних атрибутів культури у наданні послуг «включеність/ емоційна залученість персоналу (engagement)». В управлінні персоналом у вітчизняній публічній службі цей термін поки що практично не використовується, а саме з розвитком (підсиленням) включеності HRменеджери сучасних публічних служб пов'язують можливості покращення якості надання публічних послуг. Включеність – це прагнення співробітників робити максимальний внесок у розвиток і успіх своєї організації. Фахівці глобального консалтингового HR-холдингу «Hewitt Associates» вважають, що лише за критерієм включеності/ емоційної залученості персоналу (Employee Engagement) можна судити не тільки про прийняття і розуміння співробітником цілей компанії, але й про його прагнення і зусилля, що робляться для досягнення конкретних результатів.

Модель включеності «Hewitt Associates» передбачає, що про включеність персоналу може свідчити така поведінка: а) співробітники постійно позитивно відгукуються про організацію серед колег, потенційних співробітників і клієнтів; б) співробітники постійно відчувають потребу бути частиною організації; в) співробітники докладають додаткових зусиль на користь організації за власною ініціативою.

Саме тип поведінки «в» дослідники компанії «Hewitt» вважають визначальним. У решті випадків можна бути упевненим тільки в лояльності і задоволеності співробітника. З трьох видів поведінки складається модель включеності «Hewitt» з «S»: Say (висловлюватись) – Stay (перебувати) – Strive (старатися).

Навіть якщо нелояльні службовці в органі публічної влади домінують, можна налаштувати команду на високу якість послуг, цілеспрямовано працюючи з основними факторами, що підвищують включеність. Однак найскладніше в управлінні включеністю – правильно визначити ці чинники. Фактори включеності неповторні не тільки для кожного органу публічної влади, але і для кожної з груп співробітників.

Таким чином, критерії підвищення професійної майстерності підготовки юристів щодо надання публічних послуг в системі вищої освіти полягають в наступному: доброзичливість і комунікабельність службовців; мінімізація ступеня формалізації. Працівникам, зайнятим у сфері обслуговування, бажано надавати певну свободу в діях, щоб вони могли оперативно реагувати на мінливі потреби клієнтів; наділення службовців широкими владними

повноваженнями. Службовці, яким надається можливість самостійно приймати багато рішень, що стосуються обслуговування клієнтів, роблять все, що, на їхню думку, необхідно для задоволення клієнтів; сформоване вміння слухати зовнішніх та внутрішніх клієнтів; ясність організаційних ролей; включеність/емоційна залученість службовців.

ЛЕОНОВА Вероніка Іванівна

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРАКТИК СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

У закладі вищої освіти невід’ємною складовою фахової підготовки студентів є практика. Практика – органічна складова системи їх фахової підготовки.

У сучасних умовах в Україні здійснення практичної підготовки бакалаврів соціальної роботи має свої особливості, які зумовлені специфікою процесу становлення і розвитку соціальної роботи в Україні та професії соціального педагога, соціального працівника. Суттєвим є практичне навчання бакалаврів, зорієнтоване на формування необхідних професійних умінь і навичок, становлення стійкої мотивації активної професійної діяльності.

Практика студентів – той місток між теоретичним навчанням майбутніх фахівців та їхньою самостійною практичною роботою в різноманітних установах соціальної сфери, який сприяє формуванню фаховості. Її розглядають як процес ознайомлення та оволодіння різними методами, формами, видами професійної діяльності. У процесі практики студенти можуть випробувати себе в різних фахових ролях. Практика має неперервний характер. Проводиться щорічно впродовж чотирьох років.

Основні види практик за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»

Шифр за ОПІ	Вид практики	Кількість кредитів(годин)	Семестр	Тривалість у тижнях
ОК 23	Навчальна (ознайомлювальна) практика	4 (120)	2	4 тижні
ОК 24	Навчальна (соціально-волонтерська) практика	5 (150)	4	5 тижнів
ОК 25	Виробнича (соціально-виховна) практика	5 (150)	6	5 тижнів
ОК 26	Науково-дослідна практика	5 (150)	7	5 тижнів
ОК 27	Переддипломна практика	5 (150)	8	5 тижнів

Мета навчальної (ознайомлювальної) практики (1 курс, 2 семестр, 4 тижні) – формування професійної позиції соціального педагога, стилю поведінки, світогляду, професійної етики; аналіз та вивчення особливостей роботи соціального педагога в установах різного типу. Місце проведення практики – загальноосвітні заклади освіти, дошкільні навчальні заклади,

соціально-реабілітаційні центри, школи-інтернати, притулки тощо. Ознайомлювальна практика – перший вид практик в навчальному процесі, що є особливим видом навчальних занять, безпосередньо спрямованих на професійно-практичну підготовку студентів. Практика дає студентам можливість осмислити майбутню професійну діяльність, розвинути професійну допитливість, сформувати початковий інтерес у науково-дослідній сфері. Під час практики студенти мають можливість ознайомитися з особливостями роботи соціального педагога в організації, з основними методами роботи соціального педагога, таких як спостереження, бесіда, анкетування, паспортизація тощо, мають можливість вивчити функції та особливості роботи соціального педагога в організаціях [5].

Основною метою навчальної (соціально-волонтерської) практики (2 курс, 4 семестр, 5 тижнів) є оволодіння вміннями організовувати і проводити оздоровчу, соціально-виховну, просвітницьку, волонтерську діяльність [1, 2], дозвілля дітей та підлітків в умовах неформальних груп, об'єднань, клубів, загонів; закріплення, розширення та поглиблення професійних знань, удосконалення вмінь та навичок, набутих під час попередньої практики.

Метою виробничої (соціально-виховної) практики (3 курс, 6 семестр, 5 тижнів) є закріплення теоретичних знань в галузі соціальної педагогіки, та вдосконалення комплексу професійних умінь відповідно до обраної спеціалізації. Під час практики студенти накопичують матеріал для написання курсового дослідження (проводять констатуючий експеримент, співбесіди з вчителями та учнями, тестування тощо), а також виконують інші завдання. Студент-практикант працює як з дитиною в соціально-педагогічному закладі [4], так і з її найближчим оточенням – родиною, школою, колективом ровесників, організаціями (правоохоронними, медичними, соціальними, освітніми), з якими комплексно співпрацює дана соціальна служба.

Науково-дослідна практика (4 курс, 7 семестр, 5 тижнів) - це пошукова робота студентів, яка полягає в доборі фактичного матеріалу і його аналітичній обробці для написання курсової роботи. Мета науково-дослідної практики - сформувати у студентів навички організації та виконання науково-дослідних робіт відповідно до вибраної спеціальності [3], сприяти розвитку творчого мислення, розв'язанню проблем у процесі наукових досліджень.

Переддипломна практика (4 курс, 8 семестр, 5 тижнів) бакалаврів є завершальним етапом навчання і проводиться на випускному курсі з метою узагальнення і вдосконалення здобутих ними знань, практичних умінь та навичок, оволодіння професійним досвідом та готовності їх до самостійної трудової діяльності, а також збору матеріалів для кваліфікаційної (бакалаврської) роботи. Мета переддипломної практики – оволодіння педагогічним досвідом, сучасними методами, формами організації та знаряддями праці при навчанні студентів соціально-педагогічним дисциплінам у закладах вищої освіти; проведення педагогічного експерименту або апробація та впровадження методичних розробок у навчальний процес загальноосвітніх та спеціалізованих середніх навчальних закладів та ЗВО. Сформувати вміння з

організації та здійснення науково-дослідної і пошукової роботи; перевірити професійну готовність майбутнього фахівця до виробничої діяльності за різними напрямками.

З метою покращення якості проходження практик проводяться двобічні (кафедра педагогічних технологій початкової освіти – база практики) обговорення навчально-методичного супроводження навчально-професійної діяльності студентів-практикантів на засадах запропонованої практики.

Список використаних джерел:

1. Леонова В.І. Волонтерський рух в Україні: метод. реком., Одеса, 2019. 72 с.

2. Леонова В.І., Вігурська В. Волонтерська діяльність підлітка як аспект самореалізації. *Студентські соціальні ініціативи : реалії та перспективи:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Одеса, 24 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 41-44.

3. Леонова В.І. Гасимова А. Організація дозвільної діяльності дітей дошкільного віку з метою згуртування колективу на базі дитячого центру *Студентські соціальні ініціативи : реалії та перспективи:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Одеса, 24 квітня 2019 р.). Одеса, 2019. С. 53-59

4. Леонова В.І., Коваленко Н, Смазнова Д. Організація свята «Магія» як реалізація благодійного проекту. *Науковий вимір соціальних та педагогічних проблем сьогодення:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців. Одеса, 2021. С. 45

5. Леонова В.І. Впровадження педагогічних умов у процесі підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до професійної діяльності *Інноваційні технології у підготовці студентів педагогічних ЗВО* : монографія. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2021. С. 199-238.

ЛОЗОВА Тетяна Петрівна

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ПРИНЦИПИ, ВИДИ ПОРУШЕНЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

У системі освіти України особливої актуальності набувають процеси формування, становлення та розвитку академічної доброчесності. Закон України «Про освіту» визначає академічну доброчесність «як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники у своїй діяльності мають дотримуватись принципів академічної доброчесності, таких як (рис.1):

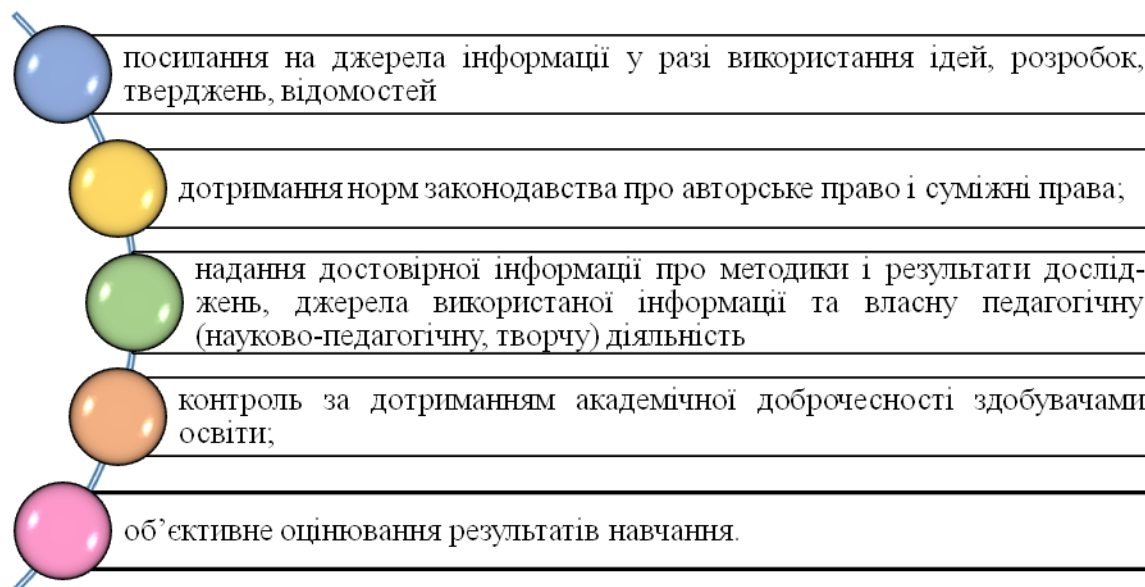

Рис. 1. Принципи академічної доброчесності
Складено на основі [1].

Заклади освіти та наукові установи розробляють та впроваджують корпоративні Кодекси, частиною яких є етичні Кодекси та Декларації з академічної доброчесності. На практиці наукову та освітню діяльність регулюють Положення про академічну доброчесність та запобігання академічному плагіату, створюються комісії з питань порушення академічної доброчесності, вводяться до програми підготовки здобувачів навчальні курси. На даний час актуальними є вебінари, круглі столи, конференції, підвищення кваліфікації та інші заходи, обов'язковим модулем яких є питання академічної доброчесності та запобігання академічного плагіату.

Сучасний етап розвитку освіти та науки в Україні передбачає боротьбу з проявами академічної недоброчесності. Роз'яснювальна робота починається ще зі школи та продовжується протягом всього навчання. Здобувачів інформують про Кодекси (Положення) академічної доброчесності, роз'яснюють його положення, принципи та відповідальність за їх порушення. Керівництво закладів освіти та наукових установ застосовують системи автоматизованої перевірки академічних текстів для встановлення відсотку їх оригінальності.

Для покращення якісних наукових результатів розвивається академічна поведінка, яка спонукає до дотримання етичних принципів та створює сприятливі умови для наукової співпраці між науковцями. Серйозним порушенням етичних норм у науковій практиці виступає одна із форм академічної недоброчесності – плагіат. Згідно ст. 50 Закону «Про авторське право та суміжні права», плагіат – «це оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [2].

Види порушень академічної доброчесності представлені на рис.2.

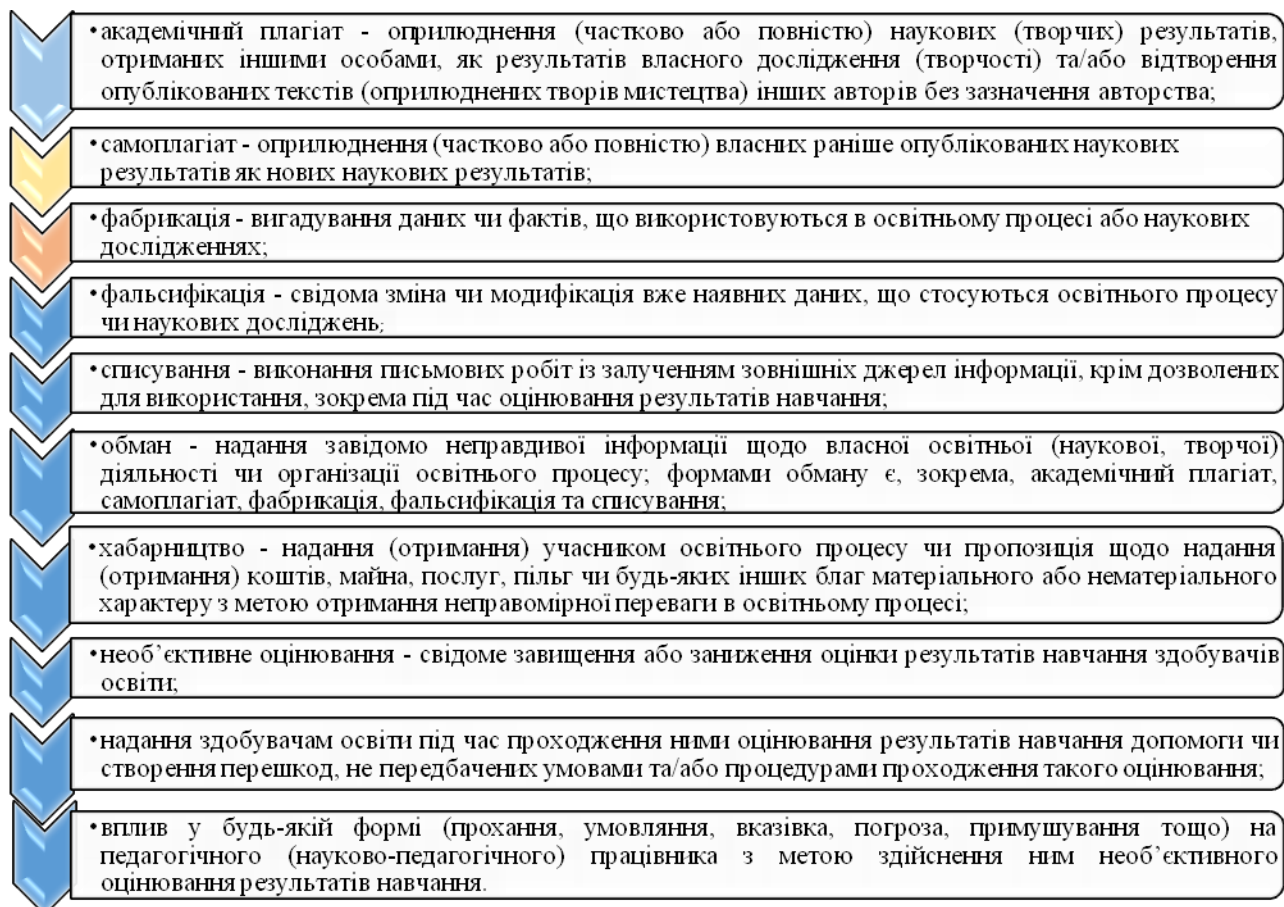

Рис. 2. Види порушень академічної доброчесності та їх характеристика
Складено на основі [1].

Педагогічні, науково-педагогічні працівники та інші учасники освітнього процесу за порушення академічної доброчесності можуть бути притягнені до відповідальності (рис.3).

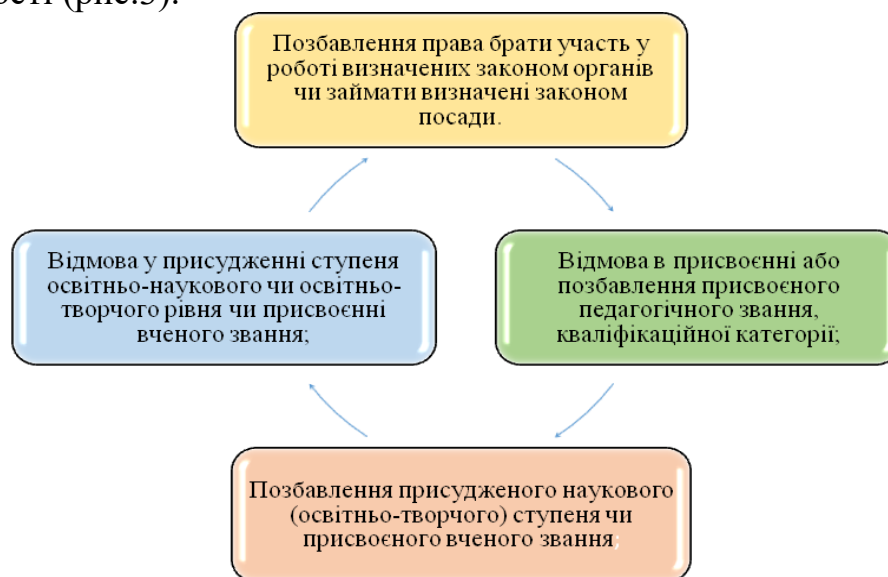

Рис. 3. Види відповідальності за порушення академічної доброчесності
Складено на основі [1].

Отже, академічна доброчесність відіграє важливу та визначальну роль в роботі науковців, науково-педагогічних працівників, аспірантів та інших учасників освітньо-наукового процесу. Розуміння та дотримання принципів академічної доброчесності дозволить ЗВО і науковим установам бути конкурентоспроможними на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

ЛУЦЕНКО Олена Володимирівна

ВПРАВИ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ СТРЕСУ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ

За даними міністра охорони здоров'я України В.Ляшка, у кожній п'ятій людині в Україні з часом будуть спостерігатися негативні психічні наслідки від воєнних дій. Також наслідки психологічної травми будуть впливати на загострення та обтяження протікання серцево-судинних, онкологічних захворювань, цукрового діабету та призведуть до збільшення числа хворих на таку патологію. (1) Відомо також, що стрес та психологічна травма викликають серйозні зміни в роботі різних систем організму, які реалізуються за рефлексорним механізмом та не піддаються свідомому контролю людини.

З огляду на це, надання психологічної допомоги постраждалим від воєнних дій в Україні стає важливою задачею.

Існує багато методик та технік подолання психологічної травми. Більшість із них передбачають індивідуальну роботу психолога з потерпілою особою. Для цього потрібна велика кількість кваліфікованих фахівців та поширення відповідних знань серед населення. Друга особливість більшості таких методик — вони всі пов'язані з необхідністю розповідати про пережиті психотравмуючі моменти. Це може призвести до ретравматизації постраждалого та до вторинної травматизації психолога, що зрештою призводить до професійного вигорання фахівця.

В таких умовах дуже потрібні методики групової роботи та техніки, які людина може використовувати самостійно як профілактичний засіб. Бажано також, щоб вони не були пов'язані з вербалізацією психотравмуючої події.

Таку методику запропонував американський фахівець Девід Берселі. Він назвав її «Trauma Release Exercises» (TRE©) – вправи для подолання стресу та травми. (2) Ця методика ґрунтується на фізіологічній властивості людського організму — нейрогенному треморі. Механізм нейрогенного тремору у тваринному світі є єдиним доступним та ефективним способом подолання

шокових станів при зустрічі із загрозою життю.(3) Але у людей цей механізм соціально пригнічений. Девід Берселі розробив комплекс вправ, які дозволяють полегшити запуск нейрогенного тремору, особливо коли з травмуючої події минув якийсь час.

Хоча техніка і передбачає використання певних фізичних вправ, вони дуже прості і можуть бути виконані у різний спосіб. Ці вправи призначені для полегшення активації м'язів, які «утримують» стресові напруження. У випадку гострої ситуації нейрогенний тремор легко включається навіть без цих вправ.

Ефективність методики обумовлена чітко визначеним взаємозв'язком емоційного переживання психотравмуючої ситуації та певних м'язових груп. Завдяки нейрогенному тремору напруга, яка виникла у м'язах під час психотравмуючої події послаблюється і з часом повністю зникає. Також зменшується негативний вплив на системи організму, спричинений виділенням стресових гормонів та біологічно активних речовин. Разом з тим психотравмуюча подія втрачає своє емоційне забарвлення та припиняє свою руйнівну дію на життя людини.

Метод TRE© є високоефективною та безпечною технікою надання допомоги при психологічній травмі. Також вона може бути використана в індивідуальному форматі. Техніка TRE© є доступним та ефективним способом для самостійного використання будь-якою особою, що пережила або переживає психологічний стрес та психологічну травму.

TRE© є тілесно-орієнтованою технікою. Її використання не має вікових обмежень, що робить можливим її використання навіть у дитячих колективах, у сім'ї, де є літні родичі. Вона також не передбачає актуалізації, вербалізації та аналізу психотравмуючої події, бо будь-яка психологічна травма на тілесному рівні реалізується через один і той самий механізм.

Таким чином, TRE© може бути широко застосована для різних категорій населення, яке потерпає від жахів воєнного часу, як засіб профілактики розвитку посттравматичного стресового розладу, (ПТСР), так і засіб пом'якшення проявів ПТСР, що вже розвинувся.

Опанувати його можуть не тільки психологи, а й лікарі різних спеціальностей, педагоги, соціальні працівники, волонтери, які працюють з постраждалими від надзвичайних ситуацій. Також метод доступний для самоопановування і використання для особистої профілактики стресу та пов'язаних з ним станів.

Список використаних джерел:

1. Ляшко В. Вплив війни на психічне здоров'я — колосальний [Електронний ресурс] / В. Ляшко. — Режим доступу до ресурсу: <https://moz.gov.ua/article/news/vpliv-vijni-na-psihichne-zdorov%e2%80%99ja---kolosalnij---viktor-ljashko>.
2. TRE [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://traumaprevention.com/>.
3. Baboons Save Impala From Leopard and Hyena [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=lAtW7nJUcRA>.

GOOGLE FORMS ТА GNOIMO: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНОГО ТЕСТУВАННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

*Коли ви педагог, ви завжди знаходитеся у потрібному місці в потрібний час. Не існує невдалого часу, щоби отримувати знання.
(Бетті Б. Андерсон)*

Найчастіше викладачі вишів створюють вимірювачі для оцінки компетенцій студентів інтуїтивно та безсистемно, без опори на принципи тестологічної науки. Численні контрольні-вимірювальні матеріали для системи професійної освіти, що розробляються нині, лише імітують за формою тестові, але насправді не відповідають вимогам тестології та компетентнісному підходу до трактування результатів освіти [1]. У фокусі нашої уваги питання менш масштабне: які існують переваги й недоліки в організації комп'ютерного дистанційного тестування на двох платформах - при допомозі Gnomio та Google Forms.

Одразу варто зауважити, що дистанційний формат проведення навчальних занять у закладах вищої освіти спонукав освітян до пошуку зручних та ефективних платформ для організації та контролю знань. Gnomio — це безкоштовний “хмарний” хостинг для Moodle™ (акронім від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment), найпопулярнішого навчального інструменту у світі, що є “free online learning management system”, - як її позиціонують розробники. Аналогічно до функціоналу згаданої в актуальній доповіді від UNESCO [2] Moodle в середовищі Gnomio необхідно створити свій веб-сайт, навчальний курс за обраними із широкого спектру інструментів параметрами і використовувати практично усі можливості Moodle. Зручним є те, що немає потреби інстальовати програму на свій комп'ютер. Програму, яку станом на червень 2022 року використовують мільйони користувачів по всьому світові - носії 42-х мов.

Поява Gnomio, очевидно, стала можливою завдяки тому, що у Moodle переконані, що “... вільний і відкритий доступ до освітніх технологій є основоположним для створення більш справедливого світу, де кожен може отримати якісну освіту. Як система управління навчанням з відкритим кодом, яку можна безкоштовно завантажувати, змінювати та ділитися з іншими, Moodle LMS є остаточним виразом цінностей, які об'єднують ... спільноту розробників, системних адміністраторів, викладачів та учнів” [3]. Так, існує MoodleCloud. Утім, лише протягом пробного 45-денного періоду можна скористатися безкоштовною версією.

	Користувачів	Сайтів	Навчальних курсів
Moodle [1]	316 млн.	179 тис.	41 млн.
Gnomio [2]	1,8 млн.	24,7 тис.	159,4 тис.

(статистичні дані сайтів <https://moodle.org/> , <https://www.gnomio.com/>)

На відміну від Gnomio, у межах якої можна створити власну онлайн-спільноту для навчання й за кілька хвилин активувати свій віртуальний клас із власним субдоменом, безпечним доступом, повними правами адміністрування та абсолютно безкоштовно [4]. Платні версії дозволяють розширити функціонал за рахунок збільшення числа користувачів, курсів, виключення реклами, додавання послуг антивірусу, можливості встановлювати плагіни або теми, використовувати користувацький домен. Утім, для організації та проведення тестування цілком вистачає безкоштовної версії програми.

Якщо в закладі вищої освіти базовим інструментом дистанційної взаємодії є <https://classroom.google.com/>, а відтак засобом тестування Google Forms, то постає проблема належної організації ефективного контролю знань учнів та студентів. Мало звертають увагу на очевидний факт: автори Google Forms замислювали свій продукт, не для тестування у вищій школі, а для анкетування, проведення маркетингових досліджень (“Google Forms is a *survey* administration software”, - читаємо). Таким чином, точність вимірювання уподобань споживачів того чи іншого товару чи послуги вимагала чітко визначеного набору запитань, адресованих респондентам. Про жодні банки питань, із яких програма методом випадкових чисел може брати тестові запитання й пропонувати студентіві, не може йти мови.

Кількарічний досвід паралельного використання тестових можливостей Google Forms та Gnomio дозволив провести відповідних порівняльний аналіз за кількома критеріями:

	Зручність інтерфейсу	Наявність реклами	Опції налаштування тесту	Вибір типів тестових завдань	Банк питань	Зручність уведення тестових запитань
Google Forms	+	+	-	- (10)	-	-
Gnomio	+	-	+	+(17)	+	+

Зрозуміло, вибір щоразу був на користь більш функціональної платформи. Утім, варто зробити застереження, оцінка студентів може відрізнятись від пропонованої тут. Свою роль відіграватимуть такі чинники, як-от сформована попереднім досвідом звичка, негативне сприйняття рекламних оголошень (вирішується відключенням блокувальника реклами), тощо. Пропонування переходу на більш якісні платформи тестування здатне викликати у студентів приховане чи відкрите невдоволення. У такій ситуації можливе, скажімо, комбінування можливостей Google Forms для проведення поточного тематичного тестування, а Gnomio - для підсумкового контролю знань.

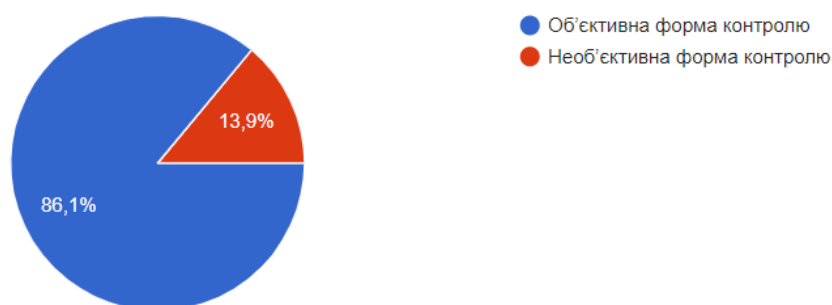
Важливо зафіксувати, що потенційною перевагою комп'ютерного тестування (КТ) є можливість формувати свій тест для кожної особи, яка проходить тестування, шляхом випадкового відбору питань з банку питань,

завдяки чому вона одержує індивідуальне завдання, що не збігається із завданнями інших осіб [5]. На мій погляд, це не просто можливість, а ключова необхідна вимога, якій має відповідати ресурс, при допомозі якого педагог проводить КТ. І цій вимозі не відповідає, нажаль, Google Forms.

Не можна не погодитися, що регулярне використання тестових завдань формує позитивне відношення до процедури КТ [6]. Цю тезу підтверджують результати анонімного анкетування студентів 3-го курсу:

Комп'ютерне тестування як форма контролю знань під час модульної контрольної роботи

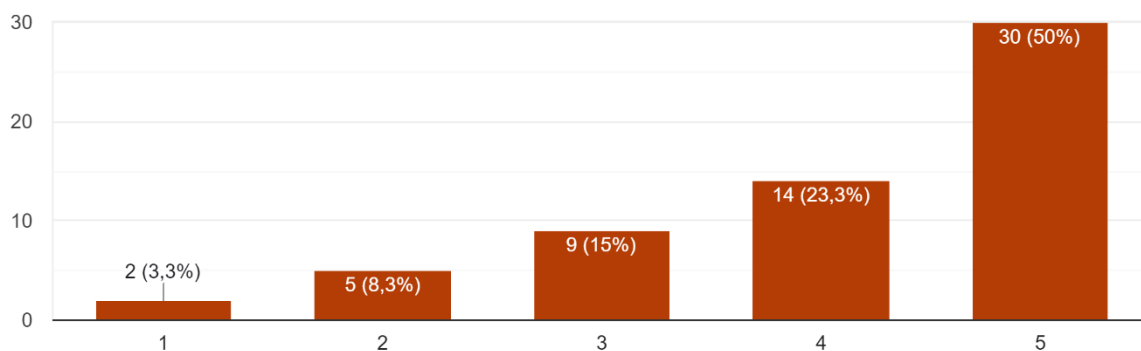
122 відповіді

(прим.: наведено результати добровільного анонімного анкетування студентів 3-курсу переважно денної форми навчання, яким автор викладав навчальну дисципліну “Митне право”; під КТ у даному разі мається на увазі тестування при допомозі MyTest, Gnomio)

Як Ви оцінюєте можливості програми Gnomio?

60 відповідей

(прим.: тут ідеться виключно про функцію КТ; наведено результати добровільного анонімного анкетування студентів 3-курсу переважно денної форми навчання, яким автор викладав навчальну дисципліну “Митне право”)

Зазначу, що не безпідставно автори Gnomio стверджують: “This is a service mainly aimed at small schools and institutions in emerging or developing countries” - Це послуга, в основному націлена на невеликі школи та установи в країнах, що розвиваються. Доступність і функціональність платформи насправду

викликають захоплення, роблять процес наповнення навчальних курсів матеріалами інтуїтивно зрозумілим.

Отже, чи має перешкоджати ширшому впровадженню “хмарних” навчальних платформ і сервісів? Ні, бо саме в такий спосіб у науково-педагогічних працівників з’являється можливість не залежати від стаціонарного чи переносного комп’ютера або сервера. А питання покриття інтернетом більших територій, у тому числі й постраждалих від військової агресії, має перспективу вирішення, в тому числі на фоні повідомлення про надання компанії Starlink Ukraine української ліцензії оператора телекомунікаційних послуг.

Чи варто в умовах воєнного стану з його викликами психологічного, безпекового, комунікаційного, технологічного характеру тощо відмовлятися від використання звичних освітніх інтернет-платформ, LMS, напрацьованих роками методик активізації навчального процесу? Ні, натомість важливо розширювати арсенал ІТ-засобів на фоні покращення цифрової культури та обізнаності усіх учасників навчально-виховного процесу.

Важливо, що саме тепер власники програмного забезпечення для дистанційного навчання пропонують протягом дії воєнного стану безкоштовно користуватися результатами їхніх розробок (як-от Classtime), скасовують часові обмеження й додають нових опцій для відеоконференцій (як-от американська кампанія Zoom Video Communications). Звісно, необхідно варіювати вимоги й застосовуване програмне забезпечення в залежності від того, чи доступними є інтернет, чи є в розпорядженні учня або студента комп’ютерний пристрій із відповідним “софтом”. Індивідуальний підхід у кожній конкретній ситуації забирає значно більше часу, проте толерантне ставлення й принаймні спроба врахувати, в яких складних, часом нестерпних умовах, може опинитися споживач освітньої послуги, дозволять налагодити й зберегти вкрай потрібний саме зараз психологічний контакт “викладач-студент”.

Запропоноване як епіграф до цього тексту висловлювання Бетті Б. Андерсон відносно функції педагога, яку він покликаний виконувати повсякчас, набуває нового сенсу в цифрову епоху. Пошук компромісного варіанту між бажанням спростити собі шлях до позитивної підсумкової оцінки за предмет й потребою отримати об’єктивну інформацію про навчальні успіхи призводить до думки щодо необхідності сполучати функціональні можливості різноманітних інтернет-ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Давыдова О.В. Методика «Создание тестов и тестовых заданий по учебным дисциплинам социально-гуманитарного цикла высшего профессионального образования: компетентностный подход». М., 2012. 57 с. <https://bit.ly/3Qjho0U>
2. AI and education. Guidance for policy-makers: UNESCO (2021) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709/PDF/376709eng.pdf.multi>
3. Empowering educators to improve our world. URL: <https://moodle.com/about/>

4. Gnomio is a free hosting service for Moodle™, the most popular training tool in the world. URL: <https://www.gnomio.com/>

5. Кадемія М. Ю. Комп'ютерна обробка тестів у професійній діагностиці : методичний посібник / М. Ю. Кадемія, О. П. Лящ, А. М. Стець. Вінниця : НМЦ ПТО, 2004. 46 с.

6. Брітавська О.П., Дончев І.І., Бондаренко Н.В., Горохов В.В., Опарін А.В. Особливості комп'ютерних засобів тестування знань. Новітні комп'ютерні технології. 2018. Т. XVI. С.127-133. https://lib.iitta.gov.ua/710632/1/127-133_BritavskaDonchevBondarenkoGorohovOparin.pdf

МАКАРОВА Ірина Олегівна

ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання сьогодні є вимогою часу. Хоча концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні було прийнято ще більш ніж 20 років потому, ця форма навчання використовувалась не досить широко. Але з початком пандемії в 2020 році постало питання швидко впровадити дистанційне навчання як в школах, так і в закладах вищої освіти.

Дистанційне навчання визначається як «організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій» [2]. Дистанційне навчання «вважають особливою педагогічною технологією, в основу якої покладено відкрите навчання з використанням сучасних телекомунікацій для спілкування в інформаційному просторі» [3].

Дистанційна форма навчання має цілий ряд переваг у порівнянні з традиційним навчанням, серед яких гнучкий графік, можливість навчатися у звичному оточенні у відносно автономному темпі [1]. Але з іншого боку саме ці переваги можуть стати недоліками, бо здобувач освіти повинен мати високий рівень мотивації та самоорганізованості. Саме тому при організації дистанційного навчання дуже важливо обрати такі засоби дистанційного навчання та форми подання матеріалів, які б стимулювали здобувачів до регулярної та сумлінної роботи. Потрібно також зауважити, що спочатку масового впровадження дистанційних форм навчання ані освітяни, ані здобувачі освіти виявились до цього не готовими. Викладачам потрібно було не тільки швидко оволодіти відповідним середовищем, але й наповнити його навчально-методичними матеріалами, розробленими з урахуванням особливостей дистанційної форми навчання.

ЗВО мали змогу самостійно обирати середовища для організації дистанційної форми навчання. Розглянемо декілька підходів.

В багатьох ЗВО досить активно працюють з сервісами Google та використовують G Suite for Education - набір додатків, які надаються компанією Google безкоштовно для освітніх установ у рамках обраного освітньою установою домену. До пакету входять стандартні Google сервіси та система управління навчанням Google Classroom.

Для кожної дисципліни Google Classroom створює віртуальний клас, до якого можна приєднатися за унікальним кодом доступу. Сервіс дозволяє розміщувати матеріали різного типу, в тому числі графічну та відеоінформацію, створювати опитування за допомогою власного ресурсу або Google-форм. Для завдань, що розміщуються, викладач може задати термін виконання та максимальний бал, автоматично формується відомість оцінок. Викладач може контролювати своєчасність виконання завдань через сповіщення, що надходять. Спілкування зі студентами відбувається через коментарі, які можуть бути як особистими, так і для всіх учасників. Але такого спілкування замало. Для проведення лекцій або консультацій є змога використовувати, наприклад, Google - Meet, який дозволяє вести онлайн-бесіди в режимі реального часу з комп'ютера або мобільного пристрою. Але, хоча Google – Meet дозволяє запустити презентацію, він не дозволяє робити демонстрацію екрану, що є суттєвим недоліком, так як досить часто у викладача виникає потреба продемонструвати, як робити завдання, або перевірити виконання завдання студентами. В цьому випадку можна використовувати сервіс Zoom, який дає змогу під час онлайн-конференції робити демонстрацію екрану. Для посилення рівня безпеки підключення до конференції організовано по паролю, бажано також використовувати «кімнату очікування».

Таким чином, для організації освітнього середовища під час дистанційного навчання використання тільки Google Classroom недостатньо, доцільно поєднувати з проведенням онлайн-конференцій, наприклад, в Zoom.

Компанія Microsoft для освітніх установ надає безкоштовно корпоративну ліцензію на використання Office 365. До складу пакета Office 365 входить також Microsoft Teams. Будучи віртуальною платформою для проведення зустрічей, Teams містить функції та інструменти, які здатні забезпечити продуктивну спільну роботу команд, в тому числі, забезпечувати організацію і здійснення дистанційного навчання. Його можна використовувати через веб-інтерфейс, або як окремий додаток на комп'ютері чи мобільному пристрої.

В Microsoft Teams для окремої дисципліни створюється команда, до якою приєднуються студенти. В команді викладач розміщує навчальні матеріали, а студенти виконані завдання. Для проведення заняття організовується зустріч, під час якої можливі двосторонні розмови, демонстрація як попередньо підготовленого мультимедійного матеріалу, так поточного вигляду екрана викладацького ПК, демонструючи на ньому презентацію або використовуючи його як інтерактивну класну дошку. Студенти також мають змогу демонструвати свій екран. Таким чином Microsoft Teams дозволяє організувати справжню віртуальну класну кімнату з підтримкою ширококомовних виступів та

двосторонніх розмов, обміну файлами, постановки індивідуальних завдань, прийому та перевірки зроблених завдань.

Розглянувши два підходи до організації освітнього середовища під час дистанційного навчання, вважаємо, що другий підхід є більш вдалим, бо поєднує все необхідне для якісної організації дистанційного навчання в одному додатку.

Список використаних джерел:

1. Власенко І.Г., Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 12-14.
2. Проєкт Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-distancijnu-formu-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
3. Яценко Є., Левандовська І. Дистанційна освіта в освітній діяльності вищої школи: виклики часу Гуманітарні студії: історія та педагогіка, 2021 С. 124-134

МАТВЄЄНКО Ірина Володимирівна

ПАРТНЕРСТВО ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ В СФЕРІ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

На сьогодні термін «партнерство» вже перестає бути суто академічним та дискусійним поняттям. Сучасні тенденції та інтенсивність розвитку суспільства створюють нові передумови для налагодження комунікації між різними групами, в яких на зміну конкуренції (а то й протистояння) приходить конструктивний діалог і порозуміння. Налагодження партнерських відносин стає одним із найважливіших підходів у діяльності інституцій на шляху досягнення спільних цілей, запорукою важливих змін у громадах і суспільстві, в тому числі і в сфері освіти.

Освіта має важливе значення для соціально-економічного розвитку кожної держави. Запровадження інновацій в систему освіти – це складний процес, який характеризується не лише розвитком сучасних технологій в освітньому процесі, але й супроводжується виникненням нових форм партнерства. Зарубіжний досвід свідчить, що інновації в освіті мають багато форм та реалізуються через програми, послуги, процеси на основі партнерства.

Організація UNICEF, яка є світовим лідером із захисту прав та інтересів дітей, співпрацює з громадами, школами та урядами, щоб створити спроможні та інноваційні системи освіти, які покращують навчання для всіх дітей майже в 190 країнах світу. Організація підтримує збір даних задля допомоги урядам оцінити прогрес у низці результатів та зміцнити національні інформаційні системи управління освітою. На цій основі розробляються рекомендації щодо аналізу сектору освіти, які використовуються в державах світу для розробки планів і політики, орієнтованих на справедливість [5].

Стратегічний план GPE 2025 Глобального партнерства розроблений з метою трансформації системи, яка допомагає країнам-партнерам досягти змін, використовуючи глобальні та національні відносини на підтримку своїх пріоритетних освітніх реформ та особливостей державної освітньої політики. План розрахований на п'ять років (2021-2025), головна мета якого полягає в забезпеченні рівного доступу всіх учасників до навчального процесу на основі справедливості, інклюзивності та стійкості системи освіти. Основними цілями визначено [3]:

1. Планування та розробки освітньої політики з урахуванням гендерної проблематики з позицій загальносистемного впливу;
2. Скоординованість дій та мобілізація фінансових ресурсів, щоб уможливити трансформаційні зміни в умовах ризиків та криз;
3. Зміцнення потенціалу з метою досягнення масштабних змін.

Слід наголосити, що визначені цілі на національному рівні підкріплюються єдиною глобальною метою – мобілізацією національних партнерів та внутрішніх ресурсів для досягнення стійких результатів.

GPE співпрацює з глобальними та регіональними партнерами, щоб надати країнам-партнерам можливості трансформувати системи освіти в умовах криз та невизначеності. Пріоритетними напрямками визначено [4]:

- розвиток потенціалу, обмін знаннями та інноваціями: GPE співпрацює з країнами-партнерами для посилення їх потенціалу для планування, розробки політики та моніторингу на основі попиту, надаючи доступ до грантів, технічних рекомендацій та досвіду. GPE пропонує доступ до регіональних і глобальних рішень, включаючи консультаційні послуги, де досвід партнерів може зміцнити потенціал. Країни-партнери також виграють від обміну знаннями та фінансуванням інновацій через GPE Knowledge and Innovation Exchange (KIX);

- підтримка адвокації та соціальної підзвітності: GPE виступає разом із світовими лідерами та їх громадянами, що в подальшому впливає на усвідомлення важливості розвитку систем якісної освіти. Через платформу Education Out Loud GPE представники громадянського суспільства мають можливість брати участь у плануванні сектору освіти, політичному діалозі та моніторингу на національному рівні, а також формується сприятливе середовище для інформування громадянського суспільства щодо прозорості в освіті на глобальному та регіональному рівні;

- налагодження міжсекторальної співпраці: GPE здійснює пошуки для інвестування та співпраці між секторами для покращення результатів освіти на основі принципів прозорості та відкритості. Дії GPE зосереджені на сферах у кожній країні-партнері, які впливають на доступ дітей до освіти та здатність вчитися. Це може включати підтримку країн у розвитку співробітництва, зосередженого, наприклад, на питаннях води, санітарії та гігієни, харчування, здоров'я та клімату тощо.

В Хартії Глобального партнерства у галузі освіти (травень 2022 року) наголошено, що Глобальне партнерство об'єднує розробників, донорів країн, установи, неурядові організації (в тому числі міжнародні та місцеві організації громадянського суспільства), викладачів, приватний сектор та фонди, що підтримують сектор освіти у країнах, що розвиваються [2].

GPE співпрацює з 77 країнами з низькими доходами, щоб допомогти їм створити сильніші та ефективніші системи освіти та покращити обсяги, справедливість та ефективність внутрішніх ресурсів. Країни-партнери приєднуються до партнерства після розробки комплексного плану сектору освіти, схваленого їхніми партнерами. Щоб отримати великомасштабні гранти GPE, уряди повинні виділити значне внутрішнє фінансування освіти. Донори відіграють ключову роль у координації діяльності партнерів у місцевих освітніх групах, а також у розробці та моніторингу освітніх стратегій і програм. Організації громадянського суспільства допомагають формувати освітню політику, контролювати програми та притягувати уряди до відповідальності. Багатосторонні організації відіграють ключову роль у реалізації освітніх програм, нагляді за виконанням грантів GPE та виплатою коштів. Бізнес-спільнота має спеціалізований досвід, ресурси та мережі для вирішення деяких з найбільш нагальних проблем, з якими стикаються системи освіти в країнах з низьким рівнем доходу. Благодійні фонди надають унікальне поєднання стратегічної, технічної та фінансової підтримки інновацій, що веде до кращих результатів у освіті в країнах з нижчим рівнем доходу. GPE надає платформу та підтримку молодим людям, щоб реалізовувати свої власні ідеї щодо трансформації освіти та використовувати власні розробки для реальних змін у глобальній освіті [1].

Аналіз науково-прикладних зарубіжних публікацій показав, що партнерство стає одним із найважливіших підходів у діяльності інституцій на шляху досягнення спільних цілей та запорукою важливих змін у громадах і суспільстві в сфері освіти. Партнерство розглядають як один з видів участі громадськості в процесі публічного управління, який передбачає розподілення відповідальності між суб'єктами управлінського процесу, а також передачу певних повноважень від органів публічного управління та адміністрування громадянському суспільству та його інститутам.

В зарубіжних науково-прикладних дослідженнях здебільшого акценти робляться на: співпраці органів публічного управління та адміністрування і громадськості, а також бізнесу; комунікації між партнерами, у тому числі при тристоронньому партнерстві (органи влади – громадські об'єднання – бізнес);

налагодження партнерських відносин між всіма зацікавленими сторонами; взаємовідносини між партнерами; взаємодії органів влади та громадянського суспільства; державно-громадянська взаємодія. Отже йдеться про партнерство, побудоване на делегування владних повноважень громадським об'єднанням та на відповідальності за результати спільної діяльності в сфері освіти.

Список використаних джерел:

1. About GPE. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/who-we-are/about-gpe>
2. Charter of the Global Partnership For Education. GPE: Transforming Education. May, 2022. URL: <https://assets.globalpartnership.org/s3fs-public/document/file/2022-05-GPE-charter.pdf?VersionId=G4eFzPfcM192QTcOddYzPW1cbdk8MJ0I>
3. GPE 2025 Strategic Plan. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/content/gpe-2025-strategic-plan>
4. How we work. GPE supports governments to transform their education systems by drawing on the breadth and strength of the partnership. GPE: Transforming Education. URL: <https://www.globalpartnership.org/what-we-do/how-we-work>
5. Strengthening education systems and innovation. UNICEF for children. URL: <https://www.unicef.org/education/strengthening-education-systems-innovation>

МЕЛЕНТЬЄВ Олег Борисович

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Позашкільна педагогіка розкриває технологію виховання творчої особистості, створення таких навчальних відносин, при яких кожна дитина прагне до максимальної реалізації своїх сил і творчих здібностей у власних і суспільних інтересах.

Затвердивши себе як повноцінна ланка в ланцюзі безперервного виховного процесу, позашкільні навчальні заклади надають дітям широкі і нетрадиційні можливості для поліпшення психологічного здоров'я, знімаючи щоденні напруги заформалізованого шкільного життя.

Позашкільна робота – це особливим чином організована педагогічна діяльність, що має яскраво виражену специфіку впливу в порівнянні з іншими засобами виховання і визначені переваги, до числа яких відносяться добровільність участі дітей у позашкільних заняттях, диференціація їх за інтересами і схильностями, індивідуальний підхід і т. ін.

Система позашкільного виховання в ідеалі покликана забезпечити можливість кожній дитині у вільний час всебічно розвивати здібності і захоплення.

Слід підкреслити, що в документах ЮНЕСКО коротко сформовані задачі освіти в XXI ст.:

- навчити вчитися (вчитися пізнавати);
- жити (формування культури домівки, мотивації до здорового способу життя);
- жити разом (культура людських відносин, культура спілкування).

Конкретні задачі виховної діяльності позашкільних установ включають: рівноцінний розвиток духовно-морального потенціалу особистості; розвиток художніх, трудових, етичних, естетичних здібностей; формування відповідальності, турботу про здоров'я підростаючого покоління.

Практика сьогодення свідчить, що суспільство і школа ще не зуміли повною мірою скористатися багатими виховними можливостями позашкільних навчальних закладів, у результаті чого залишаються нереалізованими тисячі дитячих талантів і дарувань.

Педагоги-практики, психологи, соціологи весь час досліджують підростаюче покоління, виявляючи сферу їх захоплень, уподобань. В результаті таких досліджень виявлено, що у молоді близько 35 сучасних некерованих захоплень. І задача кожного педагога-позашкільника – створення сприятливих умов до забезпечення інтелектуально-творчого навчання і виховання молоді в позашкільних установах. А для вирішення цієї задачі, необхідно постійно розвиватися, удосконалюватися педагогічному персоналу.

Таким чином, проаналізувавши сучасний стан навчання і виховання в освітніх закладах, ми можемо передбачити, що релігією XXI ст. буде «методика виховання», як окрема галузь загальної педагогіки. Ми повинні знов і знов повертатися до питань Болонського процесу, суть яких полягає в якості освіти навчання і виховання. А саме:

- переорієнтація на компетентністний підхід;
- неперервна самоосвіта;
- нові інформаційні технології;
- вміння співпрацювати;
- перехід на профільне навчання введення нових стандартів;
- формування незалежної оцінки результатів навчання [3].

В умовах конкуренції знань в освітянському просторі на перше місце вийшла якість шкільної та позашкільної освіти. Якість освіти поєднує в собі якість навчання і якість виховання. Отримати високу якість шкільної та позашкільної освіти можна в результаті їх поєднання. А розумне поєднання шкільної та позашкільної виховної стратегії означає початок якісно нового, цілісного підходу до створення особистості в єдиному процесі безперервного навчання, а тому має велике майбутнє. Співробітництво і взаємодія загальноосвітнього та позашкільного навчальних закладів обумовлено двосторонньою зацікавленістю: практична діяльність, яку дитина виконує в позашкільному закладі, стимулює її пізнавальну активність на уроці і вимагає наявності теоретичних знань; навчання в школі, у свою чергу, задовольняє цю активність і дає потрібні знання. Такий взаємозв'язок необхідний на всіх етапах виховання всебічно розвинутої особистості, який здійснюється за принципом

«вертикальної наступності» на всьому шляху безперервного навчання. Якщо школа закладає основи гармонійного розвитку особистості, то позашкільні заклади в органічній єдності зі школою створюють сприятливі умови для подальшого підвищення ефективності цього процесу [1].

Життя, досвід і практика довели: саме позашкільним навчальним закладам належить пріоритетна роль у вихованні і розвитку дитячих дарувань і творчої особистості.

Позашкільної навчально-виховна робота має свою давню та логічно розвинуту історію.

На зламі ХІХ-ХХ ст. в містах виникає індустріальна картина, а сільські вулички вже належать минулому. Розширилися межі міста, зникли вільні простори. Ці добре помітні “цивілізаційні зміни” супроводжувалися високою захворюваністю і смертністю міського люду, пов’язаними з інфекційними хворобами (тиф, холера), – головним чином через брак гігієни. Наслідком було зростання зацікавлення заміськими формами відпочинку, усвідомлення передовою частиною громадськості необхідності організації літнього відпочинку дітей за містом – зокрема у формі таборів (“колоній”). Ідея заснування літніх колоній для дітей народилася в другій половині ХІХ ст. у Швейцарії. 1876 року з ініціативи священика Вальтера Біона виникає перша літня колонія в Цюриху. Вона мала профілактично - лікувальний характер, і призначалася для дітей з ослабленим здоров’ям, головним чином з бідних сімей, яким загрожував туберкульоз. До Польщі ідею В. Біона щодо організації літнього відпочинку для дітей переніс варшавський гігієніст доктор Станіслав Маркевич, оприлюднивши її 1879 року. Думка д-ра Маркевича потрапила на благодатний ґрунт. Для втілення в життя цього задуму у Варшаві було утворене Товариство Літніх Колоній. У квітні 1882 р. на село була вислана перша група дітей з 54 осіб. Так виникає нова форма позашкільного виховання і освіти, яка починалась з літніх таборів [5].

Великий педагог К.Д. Ушинський вважав, що «неможна перебільшувати вплив школи на розвиток дитини. Школа не має права втручатися в чужу для неї область та заважати своїми уроками впливу інших великих вихователів людини: природи і життя». Одне з основних завдань педагога він вбачав в тому, щоб не тільки передавати знання, а й розвивати в учнях бажання і здатність набувати нові знання і пізнавати життя навколо себе [4].

На початку століття були організовані перші позашкільні заклади, діяльність яких в першу чергу була пов’язана з культурно-просвітницькою роботою. Першими позашкільними об’єднаннями як факторами розвитку особистості були клубні об’єднання, спортивні майданчики, літні оздоровчі табори. Організатори позашкільної освіти та виховання намагалися протистояти консерватизму офіційної освіти та виховання і за мету ставили створення сприятливих умов для розвитку як індивідуальних якостей особистості дитини, так і формування в неї відповідальності, солідарності, товаришування. Грані позашкільного життя та різноманітність занять сприяли цьому.

Виникнув як самостійна діяльність, позашкільна робота набула педагогічного статусу завдяки розмаїттю видів, форм демократичної організації дітей та молоді, які спиралися на прогресивні традиції народної педагогіки. Являючи собою частину соціокультурного середовища, позашкільні заклади своєю діяльністю завжди реалізовували принцип зв'язку освіти із життям, активно відгукуючись на всі зміни як у потребах власно дитини, так і суспільства в цілому. Перші роки радянської влади стали часом розквіту позашкільної освіти. Саме тоді стали входити до життя цікаві педагогічні починання, з'являтися оригінальні форми організації дитячого життя; йшло інтенсивне становлення науково-методичної бази позашкільного руху, позашкільної роботи, позашкільної освіти. Велися серйозні наукові дослідження та спостереження за розвитком самодіяльності, творчих здібностей особистості, її інтересів і потреб, вивчалися колективні, групові та індивідуальні форми роботи. Позашкільна освіта була включена до загальної системи народної освіти. Особливий імпульс розвитку позашкільної освіти, відділу позашкільних навчальних закладів був даний Першим Всеросійським з'їздом з освіти, який проходив у серпні 1918 року в Москві. На з'їзді працювала позашкільна секція, яка розробила основні положення позашкільної освіти.

Особливу цінність у розробці теорії позашкільної освіти являє «Енциклопедія позашкільної освіти» професора Є.М.Мединського, яка побачила світ у 1923 році. Вона була одним з фундаментальних досліджень, яке мало теоретико-методологічний характер. Є.М.Мединський підійшов до визначення мети і змісту позашкільної освіти, визначаючи її як безперервний процес, який супроводжує розвиток і формування особистості протягом всього життя людини.

Картина розвитку позашкільної освіти в радянські часи була надто яскравою, наповненою подіями і протиріччями. Видавалися десятки журналів, де регулярно друкувалися науково-педагогічні і методичні матеріали з позашкільної освіти, створювалися все нові і нові організаційні системи, які сприяли включенню дітей до активної творчої діяльності за інтересами, допомагали змістовно проводити час дозвілля та отримувати основи професійної майстерності. Той час вражав розмаїттям форм позашкільної освіти і увагою, яка їм приділялася. Йде інтенсивний розвиток теорії виховання, де ведучим визнається цілісний підхід до особистості вихованця та безпосередньо процесу виховання. Саме в цей період були закладені основи теорії соціального виховання, теорії, яка за думкою А.С.Макаренка, виходила з того, що «людина не виховується частинами» [2].

Перша половина ХХ століття стала часом, коли остаточно сформувалася система позашкільної виховної роботи (позашкільної освіти), що надало можливість стимулювати й розвивати здібності та інтереси дітей в сфері мистецтва, живопису, техніки, туризму, фізкультури і спорту, а також визначилися типи позашкільних навчальних закладів – спеціалізовані та комплексні (багатопрофільні). Сталими вже були зміст і форми роботи

позашкільного навчального закладу. За думкою спеціалістів позашкільний навчальний заклад представляв собою своєрідну спільноту дітей та дорослих, яка характеризується цілеспрямованістю, різновіковим складом учасників навчально-виховного процесу, автономністю існування, циклічністю функціонування, різноманітністю і свободою вибору діяльності, формальними і неформальними відносинами між дітьми і дорослими, можливістю дитини не залежати від стереотипу думки, яка притаманна оточуючим, можливістю виступати у новій соціальній ролі.

Ретроспективний аналіз від пострадянської до сучасної позашкільної освіти дозволяє побачити теоретичні, методичні, практичні основи, на яких в наш час базується система позашкільної освіти України і які гальмують розвиток її сьогодення. Сьогодні в системі позашкільної освіти України діють 1478 позашкільних навчальних закладів і 660 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які охоплюють позашкільною освітою 1 млн. 545 тис. 613 дітей. Система позашкільної освіти продовжує залишатися основним безкоштовним соціальним інститутом, що може ефективно вирішувати проблеми розвитку особистості, сприяти вирішенню життєво важливих проблем освіти, організації змістовного дозвілля, професійного самовизначення молодого покоління. Статус позашкільного навчального закладу передбачає наявність, як мінімум, трьох необхідних умов: по-перше, педагогів-професіоналів; по-друге, розрахованих за рівнями (початковий, основний, вищий) на декілька років освітніх програм, що передбачають певні результати, які повинен отримати вихованець; по-третє, технічного оснащення і фінансового забезпечення.

На сьогодні позашкільна освіта є невід'ємною частиною системи освіти і визнається як владою, так і громадськістю як необхідна складова розвитку особистості дитини, її громадянського становлення і професійного вибору. Мета діяльності позашкільних навчальних закладів – розвиток творчого потенціалу дитини, розкриття здібностей, залучення до світу мистецтва, спорту, науки, техніки [1].

Список використаних джерел:

1. Мелентьев О.Б. Теория і методика позашкільної освіти: навч. посіб./ О.Б. Мелентьев. – Умань.: «АЛМІ», 2021 – 182 с.
2. Макаренко А. С. Книга для родителей. – Pubmix.com, 2012. – 284 с.
3. Позашкільна освіта в Україні: навч. посіб. /За ред. О.В. Биковської. – К.:ІВЦ АЛКОН, 2006. – 224 с.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические произведения. – М.: Просвещение, 1968. – 557 с.
5. Цвірова Т.Д. Розвиток системи позашкільної роботи в Україні в 1930-1941 рр./ Т.Д. Цвірова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр. – К. – Запоріжжя. – 2001. – Вип. 21. – С.259-262.

МЕЛЬНИЧЕНКО Віталій Григорович

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І СТУДЕНТСЬКА СУМЛІННІСТЬ У ВИВЧЕННІ МАТЕРІАЛУ МУЗИЧНО-ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Серед традиційних форм контролю знань з матеріалу музично-історичних дисциплін здавна використовується так звана вікторина з музичних тем. Студент має прослухати та запам'ятати звісну кількість творів композитора чи епохи, що вивчається, а потім за невеликими уривками (20-30 секунд) впізнати твір, означити його автора і назву. Зазвичай такий контроль проводиться в аудиторії під наглядом викладача, тож результат, який показує студент, більш-менш відповідає реальному рівню його знань.

Однак події останнього часу привели до широкого застосування засобів дистанційного навчання та контролю. Звісно, і вікторина з музичних тем теж може проводитися в режимі онлайн. І тут постають проблеми, які досі або не мали значення, або не існували взагалі. Означимо деякі з них.

Музичний твір далеко не завжди лунає на повну гучність. Велика кількість значущих музичних тем за вимогами композитора має звучати тихо. В аудиторії, де панує тиша під час вікторини, музика буде прослуховуватися у будь-якому разі. В той же час подібний уривок, що програється в режимі онлайн, може бути нерозпізнаним і студент отримає оцінку нижчу, ніж міг би. Частковим вирішенням цієї проблеми може бути заздалегідь підготована викладачем обробка тихого уривку за допомогою фільтрів динамічної трансформації звуку (компресор, еквалайзер, мультібенд тощо), але не кожен з музикантів-педагогів, що ведуть музично-історичні дисципліни, володіють такого роду інструментарієм та навичками роботи з ним. До того ж, враховуючи умови сьогодення, далеко не всі викладачі та студенти мають доступ до якісного, стійкого та швидкісного інтернету, який дозволив би проводити вікторини з музичних тем в режимі реального часу.

Ще одне зауваження щодо даної форми контролю в реальному часі стосується студентської доброчесності. Під час проведення вікторини з музичних тем студенту забороняється використовувати підказки, шпаргалки та інше; музику він повинен знати та тримати в пам'яті, бо знання музичних творів є одною з важливих складових частин його майбутньої професійної діяльності. Звісно, більша частина студентів сумлінно підходить до своїх обов'язків, але зустрічаються й такі, які з різних причин не встигли досконало підготуватися до вікторини з музичних тем. Проконтролювати їх дії під час проведення вікторини в режимі онлайн неможливо, тож рівень знань студента і результат вікторини будуть відрізнятися не на користь знань.

Останнього часу вимушено набувають значущості платформи онлайн-тестування, опитування тощо. На подібних платформах можна розміщувати також і вікторини з музичних тем, завдаючи програмі тестування досить гнучкі налаштування (кількість тем, випадковий їх вибір, обмеження часу на проведення вікторини, відповідь не вибором одного з варіантів, а його

друкуванням і тому подібне). Такі можливості (і багато інших) присутні, скажімо, платформі onlinetestpad.com, яка використовується у власній практиці більш ніж два роки. Крім того, випрацюваний за десятиріччя викладацької діяльності принцип «контроль не для покарання, а для вдосконалення знань» на такого роду платформі значно легше реалізувати. Але в контролюванні знань студентів за допомогою вікторини з музичних тем на онлайн-платформах є одна велика вада.

Розвиток штучного інтелекту (далі ШІ) привів, серед іншого, по появи віртуальних помічників (Аліса, Siri, Google Assistant), яким можна задати питання «Що зараз грає». Ще гірше, на наш погляд, що набула популярності програма Shazam, призначення якої саме розпізнання музики, що лунає, за невеликим фрагментом, при тому фрагмент може бути з будь-якого місця твору. До того ж база даних цієї програми вміщує величезну кількість даних про музичні твори, які були оцифровані. Звісно, твори музики академічних напрямків, саме які і є у фокусі уваги музично-історичного виховання, теж присутні серед інших. І практика показує, що студенти із сумнівною сумлінністю нерідко звертаються до можливостей програми Shazam, аби отримати незаслужено високу оцінку.

Визначити, що студент звертався до помочі ШІ, нескладно. За сформованою традицією у вітчизняній практиці означення музичного фрагменту вікторини має бути у вигляді «Автор, назва твору, частина твору» (скажімо, «В.А. Моцарт», «Весілля Фігаро», «арія Керубіно»). Але штучному інтелекту ця традиція невідома, тож він вказує прізвище композитора, назву твору на мові оригіналу чи англійською, часто дефінує виконавців фрагменту, студію запису і так далі – все, що може знайти в своїй базі даних. Студент губиться в безлічі інформації і не знає, що саме позначити в разі вибору відповіді чи написати, якщо відповідь треба вводити власноруч (не кажучи про те, що він взагалі не повинен користуватися «шпаргалкою» у вигляді асистента чи Shazam).

Відомо лише в загальних рисах, як працює ШІ в разі визначення музичного твору. Автори програм-помічників, програми Shazam та подібних не розкривають закладений метод пошуку композицій в базі даних. Деяку інформацію можна знайти в мережі Internet. Єгор Морозов у своїй статті https://www.iguides.ru/main/other/kak_rabotaet_shazam_printsip_raboty_algoritma_po_identifikatsii_pesen/ посилається на роботу одного з авторів Shazam Евері Лі-Чун Вонга (Avery Li-Chun Wang) «An Industrial-Strength Audio Search Algorithm», де той в загальних рисах описує алгоритм роботи програми за допомогою так званих «відбитків» («fingerprint») спектрограм та «сузір'їв» («constellation») найбільш гучних звуків як ідентифікаторів музичного твору (адже справедливо вважається, що мелодія має звучати гучніш за супровод). Для більш рельєфного виділення мелодичної лінії програма дещо підсилює діапазон частот в межах 4-6 kHz. Ця інформація може стати корисною у разі адаптації музичного фрагменту для проведення онлайн-вікторини.

Знання спадщини композиторів майбутньому фахівцю необхідно не лише з точки зору обізнаності та ерудиції, але й для порозуміння традицій, які переходять від одного композитора до іншого, від епохи до епохи, та їх збагачення у творчості кожного митця. Еволюційний процес прослідкувати можливо лише за умов глибокого знання музики різних композиторів та її зіставлення та порівняння. Вікторина з музичних тем саме на це й націлена – виявити реальні знання музичної спадщини. І якщо програма-помічник може визначити, який саме твір лунає, то вона ніяк не підкаже, яким чином гармонічні пошуки Р. Шумана, фактурні та виконавські особливості фортепіанних творів Ф. Листа вплинули на музичне мислення і стиль С. Рахманінова, творчість якого, в свою чергу, підготувала стилістику видатних українських композиторів В. Косенко, Л. Ревуцького, М. Сільванського та інших. Подібні питання щодо творчості різних композиторів, їх взаємозв'язку з великими попередниками та вплив на послідовників вивчає цикл музично-історичних дисциплін. І широта музичних знань студента якраз і надає йому необхідні професійні якості для майбутньої діяльності. Саме тому треба запобігти використанню програм-помічників, програми Shazam під час проведення вікторини з музичних тем в режимі онлайн.

Яким чином можна це зробити? На наш погляд, є п'ять шляхів. Перший – проводити вікторину у вигляді усного опитування віч-на-віч з кожним студентом академічної групи. Позитивною стороною подібного методу є виявлення реальних знань музичного матеріалу і неможливість використання ШІ, негативною – витрата великої кількості часу, який не передбачено ані програмою, ані індивідуальним навантаженням викладача. Крім того, організація подібного процесу пов'язана зі складнощами.

Другий шлях – записати музичні теми на будь-якому інструменті та у такому вигляді пропонувати їх для вікторини. Позитивні сторони: ШІ навряд чи вдасться ідентифікувати подібний запис, тож його використання стане марним. Негативною стороною цього методу слід признати технічні та виконавські складнощі його реалізації.

Як третій шлях для вікторини можливо використовувати файли формату MIDI, в яких за допомогою секвенсора відредагувати гучність мелодійних інструментів та у такому вигляді пропонувати для прослуховування. Позитивні сторони: велика кількість інтернет-ресурсів, де пропонують безкоштовне завантаження класичної музики у вигляді файлів MIDI (але треба мати на увазі, що будь-яка вокальна музика там буде існувати лише у вигляді караоке, тобто партія, яка має співатися, буде програватися яким-небудь інструментом); при наявності певного досвіду можливо навіть самостійно створювати такі файли. Негативна сторона: технічна складність подібної роботи, яка потребує від викладача досконалого знання особливостей формату MIDI, наявності програмного забезпечення для його редагування та вправності у роботі з ним. Крім того, треба мати на увазі, що не всі сучасні пристрої можуть розпізнати та адекватно відтворити для прослуховування формат MIDI-файлу.

Четвертим шляхом бачиться трансформування цифрового запису музичного твору за допомогою еквайзера та компресору, аби змінити «відбитки» та «сузір'я» на невідомі ШІ. Шлях сумнівний: він потребує від викладача знань в галузі цифрового звуку та психоакустики, наявності відповідного програмного забезпечення, апаратних та віртуальних пристроїв, за допомогою яких можна таким чином трансформувати фонограму.

Є й п'ятий шлях. З самого початку навчання прищепити студентам принципи академічної доброчесності з тим, щоб будь-який контроль – залік, екзамен чи державний іспит – став для них не тільки перевіркою знань, але й черговим кроком до наукової гідності, чемності і сумлінності. Тоді у студента не буде спокуси звертатися до помочі штучного інтелекту під час проведення вікторини з музичних тем. І цей шлях здається єдино вірним.

Список використаних джерел:

1. Слухання музики. Музична література. Українське та Світове музичне мистецтво (Музична література). Редактор-упорядник і керівник групи авторів Л. Назар. Львів, Ліга-Прес, 2018. 357 с.
2. Avery Li-Chun Wang. An Industrial-Strength Audio Search Algorithm. <http://www.cs.northwestern.edu/~pardo/courses/eecs352/papers/audio%20fingerprint%20-%20wang.pdf> (ресурс Internet).
3. https://www.iguides.ru/main/other/kak_rabotaet_shazam_printsip_raboty_algorithma_po_identifikatsii_pesen/ (ресурс Internet).

МІШЕНІНА Тетяна Михайлівна

РЕДАКТОРСЬКЕ ЧИТАННЯ ТА КОНТЕКСТНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ МАЙБУТНІМИ РЕДАКТОРАМИ У ЗМІСТІ КУРСУ «МЕТОДИКА РЕДАГУВАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ»

Контекстне навчання майбутніх редакторів орієнтоване на моделювання такої освітньої траєкторії, яка б сприяла формуванню предметних і спеціальних компетентностей, функціональної грамотності. У фаховій підготовці магістрів спеціальності – 014 Середня освіта, предметної спеціальності – 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), спеціалізації – Редагування освітніх видань навчальна дисципліна «Методика редагування медіатекстів» має метою розвиток компетентностей, необхідних для розширення уявлення про методіку редагування медіатекстів, медіалінгвістику й медіаосвіту, оволодіння прийомами, методами й техніками редагування медіатекстів, без яких неможливе ґрунтовне опрацювання видавничого оригіналу медіатексту.

Основними завданнями дисципліни «Методика редагування медіатекстів» визначено: поглибити знання про методіку редагування медіатекстів; онтологію медіалінгвістики, медіаосвіти, (з урахуванням взаємозв'язків із суміжними галузями), методичний інструментарій у редагуванні медіатекстів; розширити уявлення про медіадискурс у сучасному цифровому полікультурному просторі, моделі медіакомунікації; архітектоніку медіатексту;

забезпечити методичну підготовку майбутніх фахівців у редагуванні медіатекстів із застосуванням прийомів, методів і технологій; сформуванню знання основних методів, прийомів і технологій аналізу архітектоники медіатексту й редагування залежно від типології й жанристики; виробити вміння застосовувати прийоми, методи й технології у редагуванні медіапродукту з урахуванням специфіки медіатексту; розробляти процедуру контент-редагування задля дотримання текстуальних, художньо-технічних, художньо-графічних і технологічних вимог до культури медіавидання.

Редакторське читання соціальної реклами передбачає в рамках контекстного підходу урахування нормативності (відповідність чинним вимогам правопису, дотримання комунікативно-стилістичних ознак дискурсу) медіапродукту, з одного боку, з іншого, – ментальної впливовості, регіональної / світової інтерпретації порушеної теми / проблеми.

Прикладом може слугувати розроблення власного проєкту соціальної реклами.

Вихідна інформація: Соціальна реклама як медіатекст рекламного підстилю інформаційного стилю. Функції соціальної реклами.

Ознайомтесь із текстами соціальної реклами та роз'яснювальним супроводом, який використайте у розробленні фрагменту уроку-віртуальної екскурсії. Сформулюйте проблему. Подайте аудіо- та відеосупровід. Роз'яснювальний текстовий супровід поглибте аргументами.

Наводимо досвід моделювання соціальної реклами із запобігання проблемі вживання енергетичних напоїв, пропагуючи здоровий спосіб життя, сприяти позбавленню в молоді шкідливих для її здоров'я звичок.

Проєктування дослідження передбачає такі етапи дослідження:

1 етап: Визначення проблематики. Світова проблема: життєзбереження; філософія здоров'я; філософія здорового способу життя; поняття цілісності особистості.

2 етап: Моделювання проблеми як оцінювального і спонукального дискурсу в рамках осмислення проблеми на рівні регіонального, вітчизняного і світового рівнів, наприклад: «Енергетичні напої – «надають крила» чи вбивають?..», «Магія енергетичних напоїв?», «Невічна енергія енергетичних напоїв?», «Вічний двигун енергетичних напоїв?».

3 етап: Ознайомлення з текстами, що містять інформацію, яка сприятиме розумінню сутності проблеми; фактичний матеріал, який дозволяє узагальнити інтегративну інформацію щодо розглядуваного питання, як-от:

Текст 1. Історія виникнення енергетичних напоїв (причини поширення серед молоді; законодавча база обмеження / заборони споживання енергетичних напоїв; вивчення проблеми споживання енергетичних напоїв і підліткового алкоголізму).

Текст 2. Менеджмент енергетичних напоїв (вітчизняний і світовий ринок). Популярні марки енергетичних напоїв (*Adrenalin Rush, Red Bull, Burn, Monster, Flash, Hi, Tornado*). «Напої третього тисячоліття» і природні стимулятори (Азія – ефедрин, Близький Схід – кава, Далекий Схід – лимонник

китайський, Південно-Східна Азія та Китай – чай, Південна Америка – мате, Монголія – женьшень тощо).

Текст 3. Вплив на організм людини систематичного споживання енергетичних напоїв (серцево-судинні проблеми, стомлюваність, виснаження організму; провокування збільшеного споживання алкоголю).

Текст 4. Склад напоїв, що віднесені до енергетичних: аналітика їх хімічного складу (кофеїн, таурин, карнитин, гаурана, вітаміни групи В, рибофлавін, аскорбінова кислота, женьшень).

Дослідіть, послуговуючись галузевим контентом, рекомендаційні поєднання складників речовин профілактичної дії та речовин, які призводять до суттєвого послаблення захисних функцій організму й імунітету. Апелуйте до національних рецептів.

Спродуйте текст освітнього характеру щодо позитивних і негативних характеристик складників, схарактеризованих у таблиці (обсяг – 1 сторінка).

Розробіть 3 (три) приклади соціальної реклами заданої тематики (вербальний, відеосупровід).

Розробіть фрагмент інтегрованого уроку / позакласного заходу із використанням медіатексту «Енергетичні напої і наше здоров'я», «Вода – основа життя».

Контекстне навчання майбутніх редакторів орієнтує на попереднє вивчення інформації, аналітика якої уможливорює моделювання дискурсу тексту медіапродукту (зокрема соціальної реклами) відповідно до наукової презентації фактів, архітектоніки сучасного розуміння цілісності особистості (здоров'язбереження), а також гуманної настанови моделювати текстовий супровід.

Список використаних джерел:

1. Городенко Л. Новітні медіа: мережеві інформаційно-комунікаційні ресурси : монографія. Київ : Академія Української Преси, 2010. 172 с.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / авт. колектив: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, Д. Ю. Дзюба та ін. / за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ, 2012. 344 с.

3. Потятиник Б. Медіа: ключі до розуміння. Серія : Медіакритика. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.

4. Почепцов Г. Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks: медіакомунікації. Київ : Спадщина-Інтеграл, 2014. 464 с.

5. Шевченко Л.І. Медіалінгвістика : словник термінів і понять / Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов / за ред. Л.І. Шевченко. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с.

НЕНКУ Наталія Василівна

MARIA KULIKOVSKA AND HER COLLECTION OF SCULPTURES «MY SKIN IS MY BUSINESS»

The topic will be relevant for people living in Ukraine and remembering the events of 14 years that took place in Donetsk. It tells interestingly about the fragility of the body and the idea of one's own body in public space. Initially, it seems that the topic is only about creativity, but this collection has a strong connotation that a person is a fragile shell that can disappear at any moment, so don't forget about finding your identity and a place where you can be yourself.

The aim of my report is to acquaint with the characteristic features of work of the sculptor, to reveal the essence of her collection of sculptures «My skin is my business».

Maria's path as an architect, artist and performer began back in the 90s on the coast of two seas – the Black and Azov Sea, in the Crimea. She was born at the turn of the eras, when the state decided to start restructuring and move to capitalism and market relations. Maria made the first mask in late 2009 – early 2010. It was a kind of reflection and psychotherapy: a reaction to many injustices in relation to women in the conditions of the Ukrainian patriarchal society. At that time, she had a very unhealthy relationship with her ex-husband, she felt it, but there was no strength to resist – no one supported her. Perhaps it was some kind of intuitive form of protest.

For many years Maria Kulikovskaya has been working on a series of casts of her body from the most unexpected materials – soap, resins, wax and all kinds of “fillings” such as chains, plants or bullets are used. These sculptures are made in collaboration with the artist's husband Oleg Vinnichenko. At first, the idea of soap casts of Mary's body, as well as plaster casts, placed in a public space, unprotected from wind, rain, snow, referred to the revival concept of vanitas – a person is like a soap bubble; remember that you are mortal. The purpose of the sculptures was to remind both themselves and those around them that the human body is a fragile and unprotected shell that can disappear at any moment. «I create works, give them to the world – and then they live, something happens to them, this is their own story. And at the same time it allows you to look into the future, as it were – I don't know how I will grow old, how I will die, how my body will decompose. It may sound creepy, but there is a certain beauty in it – more beauty than ideality»- says Maria.

In connection with the war, everything changed: Maria lost her home in the Crimea, part of her body casts after the outbreak of the war in Donbass remained in the Donetsk «Izolyatsia» gallery. The gunmen took over the gallery and used the casts as targets for shooting. This was a serious shock for Kulikovskaya, which she reflected in a project for the Saatchi Gallery in London, where in 2015, being completely naked, she smashed casts of her own body with a hammer. This helped the artist to live through the pain caused by the annexation of her native Crimea and the subsequent war.

Now Maria's work is an attempt to realize her place in a global society, a search for identity, a solution to the national and even linguistic issue, a constant search for a home, a place where a person can be who he is – constantly changing and different.

This collection reminds us once again of the importance of accepting ourselves and our body. After all, an ordinary human body – as it is, with all its flaws – is perceived unhealthy. It was not so popularized ten years ago.

I am close to Maria's thoughts, her desire to fight and an attempt to study her body. For me, this collection is a motivation to create something new. It makes you want to «mold yourself».

References:

1. Моя шкіра – моя справа. Виставка Марії Куліковської. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ofam.org.ua/mariakulikowska2019>. – Дата доступу: 27.01.2021
2. Говорить художниця: Марія Куліковська, «Моя шкіра – моя справа». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostranstvo.media/uk/govoryt-hudozhnyczya-mariya-kulikowska-moya-shkira-moya-sprava-ru/>. – Дата доступу: 27.01.2021
3. Виставка Маші Куліковської в Одеському художньому музеї. [Електронний союз]. – Режим доступу: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/moe-telo-moe-delo-vystavka-mashi-kulikovskoy-v-odesskom-hudozhestvennom-muzee.html>. – Дата доступу: 30.01.2021

НІКІШИНА Анжела Володимирівна

СУЧАСНИЙ ПЕДАГОГ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Наше життя постійно змінюється завдяки новітнім технологіям. Ці зміни охоплюють різні сфери суспільства, включаючи освітню. Використання сучасних методів є важливою частиною діяльності викладача.

Весь світ опинився у складній ситуації у зв'язку з поширенням Covid 19, саме сучасні методи та технології допомогли нам продовжити освітній процес з найменшими втратами в якості освіти.

Викладачі змогли працювати на різних освітніх платформах, проводити заняття у реальному часі, зробити свої заняття різноманітними, застосувати творчий підхід, що значно підвищило мотивацію студентів. Так, дуже важливим стало використання платформи Moodle в умовах змішаного та дистанційного навчання. У ХНЕУ ім. С. Кузнеця ми працюємо на сайті персональних навчальних систем, де розташована інформація про користувачів, є усі необхідні курси, посібники, тести. Ми можемо вести журнал оцінок та відправляти повідомлення студентам.

Вважаю, що ми насилу могли б зараз обійтися без хмарних технологій. Хмарні сховища сьогодні активно застосовуються в освітньому процесі. Dropbox, Onedrive, Google диск дають кращі можливості для збереження, синхронізації матеріалів, їх обміну с іншими викладачами та студентами. Також слід пом'ятати про безпеку, отже хмарні сховища надають посилене шифрування і конфіденційність.

Різноманітні веб-додатки (myQuiz, Survio, Canva, Mindomo, Comapping) дозволяють піднести будь-яку інформацію в інтерактивній формі, поєднуючи емоції реальних зустрічей і змагальний елемент, створювати діаграми, презентації, опитування або анкету, вставити в них зображення або кліпи, доповнити сучасним стилем, внести інтерактивні графіки.

Доцільно використовувати елементи гри як можна частіше на заняттях. Ігри є дієвим засобом виховання розумової активності тих, хто навчається, активізують психічні процеси, підвищують мотивацію та захопленість учнів.

Слід також згадати сервіси корпорації Google та їх важливість в роботі викладача або студента. Наприклад, Google Scholar дозволяє швидко і якісно виконувати великий пошук наукової літератури, класифікує статті, оцінюючи весь текст кожної статті, її автора, видання, в якому стаття з'явилася, і частоту цитування даної роботи в науковій літературі.

Використання Блогу у професійній діяльності дуже корисне для зберігання методичного портфоліо користувача, може стати середовищем для роботи з різним контингентом користувачів.

Використання хмарного навчального середовища є гарним інструментом для оптимізації освітнього процесу і підготовки навчального закладу до майбутнього. Впровадження хмарних технологій у сучасну систему освіти робить навчання простим та цікавим досвідом для учасників навчального процесу. Студенти й викладачі можуть оцінити доступність та простоту хмарної освіти. Викладачі можуть створювати та проводити онлайн-курси для студентів де завгодно. Студенти можуть з'являтися на віртуальні іспити, ефективно заощаджуючи свій час та витрати.

На сучасному етапі розвитку суспільства і освіти головною метою інформатизації освіти є підготовка студентів до активної життєдіяльності в інформаційному суспільстві, підвищення якості, доступності та ефективності освіти, створення освітніх умов для здійснення навчання протягом усього життя за рахунок широкого впровадження в освітню практику сучасних методів і засобів та комп'ютерно-орієнтованих технологій підтримки діяльності людей.

Список використаних джерел:

1. Воронов В. О. «Використання хмарних технологій в освітньому середовищі». 2014. URL: https://lib.iitta.gov.ua/710437/1/283-293_Voronov.pdf
2. Picciano, A. G. (2017). Theories and frameworks for online education: Seeking an integrated model. *Online Learning*, 21(3), 166-190. <https://doi.org/10.24059/olj.v21i3.1225>

3. Predictions 2021: Cloud Computing Powers Pandemic Recovery. URL: <https://go.forrester.com/blogs/predictions-2021-cloud-computing-powers-pandemic-recovery>

4. Tkachuk V. V. Khmarni obchyslennia yak osnova mobilnoho navchannia [Cloud computing as a basis for mobile learning] / V. V. Tkachuk // Khmarni tekhnolohii v osviti : materialy Vseukrainskoho naukovo- metodychnoho Internet-seminaru (Kryvyi Rih – Kyiv – Cherkasy – Kharkiv, 21 hrudnia 2012 r.). – Kryvyi Rih: Vydavnychi viddil KMI, 2012. – S. 54. (In Ukrainian)

5. Turavinina O. M. Cloud learning technologies for students / O. M. Turavinina // New computer technology. – 2012. – Vol. X. – P. 119-121. (In Ukrainian)

НОЗДРОВА Оксана Павлівна

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Соціальні зміни сьогодення означили контури нової освітньої парадигми освіти, суть якої полягає у тому, що основний акцент у роботі педагога з позиції функціонального виконавця зміщений на розвиток творчих аспектів його педагогічної праці. У зв'язку з цим організація освітнього процесу в закладах вищої освіти неможлива без професійного саморозвитку педагогів, що передбачає одна з компетенцій – це здатність здійснювати професійний та особистий саморозвиток, проектувати подальші освітні маршрути й професійну кар'єру, яка освоюється у рамках програми педагогічної освіти [4].

Професійну компетентність педагогічних кадрів досліджують Г. Ю. Сорокіна, П.М. Щербань, В. Г. Кремень та ін. У вітчизняній педагогіці приділяється велика увага питанням самоосвіти, самоактуалізації, самовдосконалення майбутніх педагогів (І. А. Зязюн, О.Б. Кисельова, Л. М. Кобильнік, В. П. Шпак), проте проблема самоосвітньої діяльності педагогів залишається малодослідженою.

Ми у дослідженні розкриваємо цей аспект та звертаємо увагу на цінності професійної діяльності майбутніх вчителів. Це знання, вміння, концепції, ідеї, які набуті особистістю та оцінюються нею як позитивні, мають значущість для суспільства, окремої педагогічної системи, конкретної людини. Від вчителя Нової української школи вимагається високий професіоналізм у роботі, соціальна активність, творче ставлення до своєї праці, толерантність, вміння співпрацювати з оточуючими.

Мета дослідження – розкрити механізми управління процесом професійного саморозвитку майбутніх вчителів шляхом організації дослідницької діяльності в освітньому процесі у закладах вищої освіти;

проаналізувати та окреслити цінності професійної діяльності майбутніх педагогів в інноваційному освітньому закладі.

Сучасне суспільство потребує педагога, який готовий до активної участі в інноваційних процесах, здатний до сприйняття нових ідей. Він повинен компетентно вирішувати професійні завдання. Проблема професійно-особистісного становлення майбутніх вчителів розглянута з позиції того, що основний внутрішній механізм розвитку особистості - це розвиток позитивного ставлення до себе. Він розглядається як особистісний ресурс професійного успіху сучасного педагога.

Це активна участь студентів в різних професійних співтовариствах за фахом, конкурсах, творчих об'єднаннях, соціально значущих проектах; це досягнення соціального визнання результатів їхньої діяльності. Завдяки такій професійній активності майбутні педагоги отримують можливість вийти за рамки програмної діяльності, розширити можливості персоналізації й отримати соціальний доказ своєї спроможності та компетентності.

Професійна діяльність майбутніх вчителів занурена в контекст інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти, що вимагає від них підвищеного рівня розвитку здатності до особистісного та професійного росту.

Упровадження в сучасну освіту ідей особистісно-орієнтованого підходу поставило проблему не тільки підготовки майбутніх вчителів до реалізації цих ідей, а й переорієнтації самих педагогів із дисциплінарної на особистісну модель взаємодії з дітьми. Ми впевнені, що тільки за цієї умови можливо впровадити нові технології навчання й виховання, які орієнтовані на саморозвиток усіх учасників педагогічного процесу. Ми визначили, що професійний саморозвиток фахівців може реалізовуватися за напрямками самоствердження, самовдосконалення та самоактуалізації.

Необхідно зупинитися на дослідницькій діяльності майбутніх вчителів у закладах вищої освіти. Під дослідницькою діяльністю студентів у сучасному освітньому просторі ми розуміли таку організаційну форму навчально-виховної роботи, яка була б пов'язана, перш за все, з рішенням творчих, дослідницьких завдань з різних дисциплін. В процесі дослідження ми виявили, що роль викладача в дослідницькому навчанні істотно відрізнялася від тієї, яка відводилася йому в навчанні традиційному, де основою були переважно репродуктивні методи навчання. Як відомо, у традиційній освітній практиці основна функція педагога полягала у трансляції інформації - викладанні, у дослідницькому ж навчанні ця функція повинна була відходити на другий план. Викладач під час такого навчання перетворювався на консультанта, помічника для початківця-дослідника.

Також в умовах дослідницького навчання викладач для студентів ставав зразком для творчої діяльності, тим, у кого можна й потрібно було вчитися цьому підходу. Це істотно змінювало змістовне наповнення всього процесу підготовки майбутніх вчителів до занять, вимагало від них, крім ерудиції, вміння передавати знання іншим. Вчитель повинен був бути здатним не тільки самому вести дослідницький пошук, а й спрямовувати ці пошуки в потрібне русло, а головне - вміти мотивувати цим інших людей. Сучасному суспільству

потрібен учитель, професійно-педагогічна діяльність якого відповідає новим підходам до організації освітнього процесу. Особливу увагу у дослідженні ми приділяли аксіологічним складникам професійної діяльності майбутнього вчителя, його професійним цінностям.

Метою нашого дослідження було визначення цінностей професійної діяльності майбутніх педагогів Нової української школи в інноваційному освітньому закладі, тому ми зупинилися на найбільш повній, на наш погляд, класифікації педагогічних цінностей, що була запропонована І. Ісаєвим [2]. Класифікація побудована була на ідеї комплексного осмислення педагогічної діяльності як основи педагогічної професії. Розглядаючи цінності в педагогічному процесі як умову й результат професійної діяльності, він відзначав різні рівні існування педагогічних цінностей та розподіляв їх на групи: 1) суспільно-педагогічні; 2) професійно-групові, 3) індивідуально-особистісні [2]. Із позицій нашого дослідження актуальними були професійно-групові цінності (сукупність ідей, концепцій, норм, які регулювали професійно-педагогічну діяльність у певних професійних групах: наприклад, школа, коледж, університет). З-поміж професійно-групових цінностей вчений виділяв: 1) цінності-цілі – цінності, що розкривали значення і сенс цілей професійної діяльності майбутнього педагога; цінності-засоби – цінності, що розкривали значення засобів здійснення професійної діяльності; 2) цінності-ставлення – цінності, що розкривали сенс ставлень як основного механізму функціонування цілісної педагогічної діяльності; 3) цінності-знання – цінності, що розкривали сенс психолого-педагогічних знань у процесі здійснення педагогічної діяльності; 4) цінності-якості – цінності, що розкривали значення й сенс якостей особистості педагога (різноманіття пов'язаних індивідуальних, особистісних, професійних якостей особистості вчителя як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, що виявлялися в спеціальних здібностях: здатності до творчості, здатності проектувати свою діяльність та передбачати її наслідки) [2].

Ми згодні з цією класифікацією й ураховуючи основні компоненти реформи загальної середньої освіти, закладені в Концепції Нової української школи, спробуємо окреслити професійні цінності майбутнього сучасного вчителя.

Виокремимо напрями діяльності закладу освіти, що безпосередньо стосується майбутньої професійної діяльності вчителів і цінностей їх професійної діяльності: 1) педагогіка партнерства, 2) нові стандарти й результати навчання; 3) готовість до інновацій [5].

Педагогіка партнерства передбачала співпрацю й відкритий діалог усіх учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, батьків) та базувалася на принципах поваги до особистості кожного, толерантності, доброзичливості й позитивному ставленні, прийнятті та погодженні спільних правил і обов'язків, визнанні цінності родини та студентського колективу. Відповідно, цінностями професійної діяльності майбутнього вчителя мали бути повага, прийняття, співпраця, щирість, толерантність, підтримка, родина. Наприклад, розвитку

евристичного рівня творчої активності студентів сприяла організація семінарів у формі, наближеній до **ділової гри**. Студентам пропонувалося розв'язати різноманітні навчально-творчі завдання, які були пов'язані єдиною сюжетною лінією з вибором стратегії поведінки, плануванням дій на три-чотири кроки вперед (вони на початку заняття планували результат, якого вони мали досягти наприкінці, подолавши певні випробування). Застосування на заняттях **інтерактивних методів навчання** вносило у навчальний процес елементи дослідження, пошуку; порівняння різноманітних фактів, явищ, позицій, висновків, допомагало майбутнім вчителям чіткіше сформулювати власну точку зору.

Нові стандарти й результати навчання. У центрі освітнього процесу в Новій українській школі є особистість учня, його потреби, мотиви, попередній досвід, здібності, активність, інтелект, індивідуально-психологічні особливості, ціннісні орієнтири. Організація освітнього процесу у закладах вищої освіти, що орієнтований на формування в студентів ключових компетентностей для життя, вимагає нових підходів до організації освітньої діяльності та до оцінювання результатів навчання. На семінарських та практичних заняттях ми ефективно впроваджували інтерактивні, діяльнісні методи, групові форми роботи, а також застосовували різні види оцінювання студентів. Тут професійними цінностями виступали рівність, справедливість, повага, відкритість, мотивація й заохочення студента, культура довіри.

У Концепції Нової української школи інтегрованому підходу приділено особливу увагу. Впровадження інтеграції в освітній процес сприяло розв'язанню низки важливих дидактичних проблем: усунення інформаційної переваженості процесу навчання; ущільнення, й концентрація знань студентів; націлення умінь й навичок на формування самостійності й творчості; орієнтацію їх у складних умовах сучасного життя та раціонального використання засвоєних знань. Ми використовували інтегровані форми організації навчання в освітньому закладі, до яких належали: **інтегроване семінарське заняття** (виклад навчальних тем, близьких за змістом, логічно взаємопов'язаних, об'єднаних провідною ідеєю, реалізація якої забезпечувала цілісність заняття, підвищення його пізнавальної цінності); **проектна робота** (групове й індивідуальне розв'язання студентами комплексних педагогічних завдань, що передбачало застосування сукупних знань і вмінь із різних дисциплін).

Готовність до інновацій. У концепції Нової української школи, а також у Законі України «Про освіту» достатньо актуалізовано питання академічної свободи, що надає вчителю право самостійно обирати форми, методи навчання, методичне забезпечення освітнього процесу, а також вільно розвивати свої професійні компетентності за принципами доступності, відкритості, вільного вибору. Надана вчителю свобода у професійній діяльності передбачає особисту відповідальність, прагнення до постійного самовдосконалення, самореалізації і творчості, що також є професійними цінностями.

Висновки. У дослідженні ми визначили, що управління професійним саморозвитком майбутнього педагога у закладах вищої освіти орієнтоване, по-перше, на інтереси й потреби педагога (інновації, нововведення, авторські програми, результативні педагогічні технології, програми професійного саморозвитку); по-друге, на інтереси педагогічної спільноти (передовий педагогічний досвід); по-третє, на інтереси соціуму (концепція розвитку освіти, програма модернізації, інструктивно-методичні листи).

Було окреслено основні цінності професійної діяльності майбутніх вчителів відповідно до цих напрямів. Це педагогіка партнерства, що передбачала співпрацю й відкритий діалог усіх учасників освітнього процесу (викладачів, батьків, студентів). Студенти були завжди готовими до впровадження інтерактивних методів, групових форм роботи на семінарських заняттях.

Готовність до інновацій – це професійні цінності вчителя Нової української школи, майбутніх педагогів, які гуманістичні за своєю сутністю та зосереджують у собі широкий спектр всіх духовних цінностей суспільства. Доведено, що професійні цінності майбутнього вчителя повинні складати цілісну систему, тільки в цьому випадку вони зможуть виконувати роль головних орієнтирів для його професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Клочко А. О. Самоосвітня діяльність вчителя як педагогічна проблема. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Київ: Освіта, 2005. Вип. 36. С. 266-273.
2. Воротникова І. Моделі професійного розвитку вчителів в умовах реформи післядипломної педагогічної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія та практика*. Київ: Либідь, 2018. № 3-4. С. 200.
3. Концепція Нової української школи: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagaina>
4. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / За ред. Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. Є. Трубачова. Київ: Вид-во «К.І.С.», 2004. 112 с.
5. Сидоренко В.В. Концептуальні засади української школи: ключові компетентнісні орієнтири, освітні результати. *Педагогіка і психологія*. № 5. 2018. С.34-38

ОРЛИК Надія Анатоліївна

ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МЕДИЧНА БІОЛОГІЯ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Отримання медичної освіти, зокрема спеціальності лікаря, не передбачає дистанційного навчання. Специфіка та рівень відповідальності професії, яку

здобувають студенти на медичному факультеті, висуває високі вимоги до підготовки кваліфікованого фахівця.

Пандемія коронавірусної інфекції та обумовлені нею карантинні обмеження змусили перейти до роботи зі здобувачами в режимі «online–offline».

Перед викладачами постали складні питання комунікації зі здобувачами. Заняття проводилися на різноманітних платформах, в залежності від можливостей і уподобань викладачів та здобувачів, необхідно було генерувати, пам'ятати всі логіни та паролі, підлаштовуватися до особливостей і вимог освітніх порталів. Виникали складнощі із відправленням завдань, контролем їх виконання. Okремо слід відзначити проблему оцінювання знань, адже за умов дистанційного навчання, складно встановити чи користувався здобувач допоміжною літературою під час виконання контрольних робіт.

Учасникам освітнього процесу було важко налаштовуватися на дистанційне навчання через недосконалість покриття інтернет-мережі, відсутність «робочого місця» в домашніх умовах. Певна частина здобувачів та викладачів мали комп'ютерну техніку, яка не відповідала вимогам освітніх програмних середовищ.

Заклади вищої освіти стикнулися із проблемою централізованої організації освітнього процесу. Університет Ушинського у короткі терміни успішно подолав більшість перешкод дистанційного навчання.

Запропоновано безпечну платформу Microsoft Office 365 Education – масштабований Інтернет-портал, розгорнутий в освітньому середовищі. Структура Microsoft Office 365 складається з набору програм, які базуються на хмарних сервісах і включають в себе безкоштовну електронну скриньку, службу обміну миттєвими повідомленнями, засіб проведення відеоконференцій і здійснення голосових викликів. Office 365 поєднує можливості знайомих додатків Office для настільних систем з Інтернет-версіями нового покоління служб Microsoft для зв'язку і спільної роботи. Для учасників освітнього процесу університетом проведено навчальні курси з роботи на платформі Microsoft Office 365.

Програмні продукти Microsoft Office 365 дозволили створити в Університеті Ушинського онлайн-середовище для комунікації та колаборації учасників освітнього процесу, підтримки дистанційного навчання, а отже, підвищили рівень організації роботи і навчання у закладі освіти.

Досвід показав, що викладання медичної біології у режимі змішаного навчання може бути достатньо ефективним. Традиційно «медична біологія» посідає чільне місце в системі суміжних наук і викладається на першому курсі, оскільки є базовою, багатокомпонентною і інтегрованою дисципліною. Вивчаючи її здобувачі знайомляться з основними досягненнями молекулярної і клітинної біології, генетики людини і паразитології. Специфіка дисципліни спонукає застосовувати різноманітні методики, технології і педагогічні прийоми для підготовки студента як майбутнього фахівця. Так, для підтримки ефективності навчання на високому рівні, сформовано контент навчальної

дисципліни максимально орієнтований на здобувача освіти, який містить різноманітні види освітньої діяльності. У команді дисципліни «Медична біологія» для користування здобувачів завантажені методичні рекомендації, силабус та робоча програма навчальної дисципліни; навчальні посібники, лекції та презентативний матеріал до них, відеоматеріали, рисунки та схеми; до кожного заняття підготовлені тестові питання із тестового контролю КРОК-1 попередніх років, блок ситуативних задач (кейс-стаді), набір фото мікро- та макропрепаратів збудників захворювання для розпізнання та характеристики. Виконання завдань чітко регламентовані у часі.

В умовах воєнного стану перед викладачами і здобувачами постало питання оптимальної і безпечної організації освітнього процесу, у синхронному та асинхронному режимах, з використанням групових, колективних чи індивідуальних форм роботи, а заняття та контроль виконання завдань – гнучкими і регулюватися в залежності від поточної ситуації. Учасники освітнього процесу обмежені в ресурсах, тому контент дисципліни має бути наповненим якісним і сучасним матеріалом.

Оптимальним вирішенням даного питання є розробка навчального зошита, який містить усі теми практичних занять і самостійної роботи відповідно до затвердженої робочої програми навчальної дисципліни «Медична біологія». Навчальний матеріал практичних робіт однаково структурований та має такі компоненти: тема, мета, обладнання, питання до контролю теоретичних знань з теми, завдання із структурування теоретичного матеріалу, практичні роботи для закріплення теоретичного матеріалу, засвоєння практичних умінь та навичок, тестові завдання попередніх років для підготовки до інтегрованого іспиту із КРОК-1.

Виконуючи під час самопідготовки теоретичні завдання здобувач знайомиться з новим матеріалом, узагальнює і структурує його, у практичних завданнях – звертає увагу на більш складні для нього питання або відмічає свої помилки в узагальненні теоретичних знань. Використання навчального зошита з такою структурою дозволяє здобувачеві мати у близькій доступності максимально повну інформацію з дисципліни. Для викладачів зручно контролювати якість виконаних завдань, оцінювати знання здобувача, ступінь його теоретичної підготовки, оволодіння практичними вміннями та навичками.

На сьогоднішній день, в основі здобуття освіти покладена контрольована інтенсивна та цілеспрямована до самонавчання самостійна робота здобувача, який може навчатися у зручному для себе місці у зручний час. Через проведення бойових дій на території України, на перший план виступає індивідуалізація навчання, яка вимагає від викладача витратити більше часу на підготовку методичного матеріалу, контролю та оцінки знань, умінь та навичок здобувача.

Досвід дистанційного навчання через карантинні обмеження спричинені пандемією коронавірусної інфекції (COVID-19) став при нагоді в організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Завдяки чому здобувачі вищої освіти практично не втратили дорогоцінний час навчання.

Організоване за таким планом навчання мінімізує питання якості та доступності освіти і сприяє підготовці кваліфікованих конкурентноспроможних кадрів з високим рівнем сформованості професійних знань, умінь, навичок, творчого мислення, національної свідомості, мобільності та здатності до саморозвитку й самовдосконалення.

ОСИПОВА Тетяна Юрївна

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

Інтерактивні методи навчання набувають все більшого поширення в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів. І це не під підстави, оскільки саме вони забезпечують формування у здобувачів вищої освіти умінь і навичок комунікативної взаємодії (soft skills), які вони зможуть використовувати під час майбутньої професійної діяльності. В університеті Ушинського у підготовці студентів за ОПП 014. Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова та зарубіжна література) викладаються такі педагогічні дисципліни як «Педагогіка» (1 і 2 роки навчання), «Теорія і методика позашкільної освіти», «Методика виховної роботи», «Гурткова робота» (3 рік навчання). Під час викладання зазначених навчальних дисциплін широко впроваджуються інтерактивні методи навчання, які викликають значний інтерес у здобувачів освіти і сприяють підвищенню мотивації студентів до їх вивчення.

Крім того, використання інтерактивних методів навчання сприяє активізації студентів, залучає їх до освітнього процесу як активних учасників, стимулює пізнавальну діяльність, сприяє формуванню вмінь працювати в команді та розвитку комунікативних, організаційних, аналітичних і творчих здібностей здобувачів, розвиває логічне і критичне мислення, створює доброзичливу атмосферу в студентській групі. Хочемо поділитися досвідом тривалого впровадження інтерактивних методів навчання

Так, під час викладання всіх педагогічних дисциплін широко використовуються *інтерактивні лекції*. Інтерактивна лекція – заняття, на якому нові знання студент одержує через проблемність питання, завдання чи ситуації. При цьому процес пізнання студентів у діалоговій співпраці з викладачем максимально наближений до дослідницької діяльності. Зміст проблеми розкривається шляхом організації можливих варіантів її розв’язання чи за допомогою аналізу традиційних і новітніх поглядів на проблему [2, с. 103–104], у ході інтерактивних лекцій студенти активно включаються в обговорення основних понять і педагогічних термінів, закладених у пропонованій темі. Вони мають можливість висловлювати власні міркування, ставити запитання, які виникають під час обговорення теми, набувають навичок слухати один одного, не перебивати, не критикувати, самостійно мислити, наводити доцільні приклади із власного шкільного досвіду тощо. Як

засвідчують студенти, проведення таких лекцій допомагає їм краще зрозуміти матеріал, який вивчається, оскільки вони займають не пасивну позицію слухача, а активно включаються в освітній процес.

Значний інтерес у студентів викликає проведення **круглих столів**. «Круглий стіл» – вид групового вирішення тих чи інших питань, якому властиві певний порядок і черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх [1]. Перевагою такої форми проведення практичних занять є те, що студенти мають можливість не лише обговорити матеріал лекційного заняття, а й значно доповнити її. Так, наприклад, вивчаючи тему «Педагогічна майстерність учителя української мови і літератури», на практичному занятті студентам було запропоновано підготувати інформацію про складники професійної компетентності вчителя. Для цього їм потрібно було самостійно знайти матеріал в мережі Інтернет щодо таких складових професійної компетентності вчителя української мови і літератури, як психологічна, мовленнєва, лінгвістична, комунікативна, організаційна, інтерпретаційна, мультимедійна, інформаційна, рефлексивна, полікультурна тощо. Підготовка до проведення круглого столу сприяла формуванню у студентів умінь самостійної роботи, вчила готувати презентації до інформаційного повідомлення, визначати роль обраного виду компетентності у професійній діяльності вчителя української мови. За свідченням студентів, така форма проведення практичних занять сприяла поглибленню знань щодо теми, яка вивчається, підвищувала зацікавленість до вивчення навчальної дисципліни. Також у межах навчальної дисципліни «Педагогіка» проводяться круглі столи з таких тем, як: «Образ учителя в кіно», «Типізація стилів спілкування вчителя», «Вимоги до вчителя в історії педагогіки», «Народна мудрість про професію вчителя», «Складники професійної культури вчителя української мови і літератури» «творча діяльність на уроках української мови/літератури» (1 курс), «Поєднання методів і форм навчання», «Сучасні технології навчання» (2 курс) тощо. Готуючись до проведення занять у форматі круглого столу, студенти наводили приклади зі свого шкільного життя, що сприяло дотриманню принципу зв'язку із життям і сприяло усвідомленню значущості отримуваних знань із психолого-педагогічних і фахових навчальних дисциплін для своєї подальшої професійної діяльності.

Зі студентами 3 курсу на заняттях педагогічних дисциплін темами круглих столів виступили такі: «Сутність педагогіки співробітництва в школі», «Вікові особливості старшокласників», «Лідерство в освіті», «Роль стимулювального і розвивального середовища у формуванні лідерських якостей старшокласників» (Теорія і методика позашкільної освіти), «Вимоги до вожатого/ вихователя» «Особливості організації виховної роботи з дітьми різних вікових груп» (Методика виховної роботи). «Види позакласної роботи в школі: мета і завдання» «Організаційні засади діяльності шкільних гуртків», «Види гурткових занять», (Гурткова робота)

За свідченням студентів, така форма проведення практичних занять сприяла кращому розумінню ними теми, що вивчається, підвищувала зацікавленість до вивчення навчальної дисципліни.

Іншою інтерактивною формою роботи, що також активно впроваджується на практичних заняттях педагогічних дисциплін є **дискусії**. Дискусія – це насамперед уміле використання учасниками заняття таких методів, як переконання, правильні емоції, компромісні рішення, селективний відбір інформації, вибудовування розумних відносин між прихильниками різних позицій [5, с. 191]. Наведемо приклади тем дискусій: «Сучасний учитель – який він?», «Чи повинен учитель бути артистом?», «Чи можна перевиховати особистість?» (Педагогіка), «Чи потрібен школі педагог-організатор?», «Учнівське самоврядування: міф чи реальність?» (Теорія і методика позашкільної освіти).

Застосування під час вивчення педагогічних дисциплін методу дискусії сприяла формуванню у майбутніх учителів-філологів таких необхідних педагогічних умінь, як уміння правильно висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну думку, уміння слухати інших студентів, уміння обирати компромісні рішення щодо порушеної проблеми тощо.

Іншим неімітаційним методом є **аналіз конкретних професійних ситуацій (кейс-стаді)**, який полягає у вивченні, аналізі й прийнятті рішень у зв'язку з конкретною ситуацією, що виникла внаслідок певних подій у конкретному освітньому закладі у визначений проміжок часу. Аналіз конкретної ситуації – це глибоке й детальне вивчення реальних чи штучно створених умов професійної діяльності, необхідне для того, щоб з'ясувати характерні особливості майбутнього фаху [3, с. 125]. На заняттях педагогічних дисциплін зокрема проводилися кейс-стаді за такими темами: «Педагогічні ситуації в школі (в діадах: учитель-учні, учні-учні, учитель-учитель, учитель-батьки, учитель-адміністрація), «Педагогічні і конфліктні ситуації і роботи з важковиховуваними і обдарованими учнями» (Педагогіка) «Конфлікти в таборі та шляхи їх вирішення» (Методика виховної роботи). Використання такого інтерактивного методу сприяло виробленню у студентів уміння знаходити шляхи виходконструктивні рішення у запропонованих ситуаціях, а також вміння конфліктостійкості, емоційної саморегуляції тощо. Використання такого методу навчання сприяло усвідомленню студентами того, що професійна діяльність учителя насичена різноманітними педагогічними ситуаціями і вони мають бути підготовленими до їх вирішення та нести відповідальність за свої рішення, такі заняття формували в них такі вміння, як ухвалювати рішення, урахувувати вікові особливості учнів, емоційної саморегуляції.

Значний інтерес у студентів викликають заняття, які проводяться у формі **рольових ігор**, які також активно використовується на заняттях педагогічних дисциплін. Як зазначають М.Семенюк і О.Яструб, ігрова діяльність дозволяє створити атмосферу інтелектуального пізнання, творчої ініціативної діяльності, максимально наближеної до практики роботи в школі. [4]. Рольова гра – це заняття, на якому кожний студент має можливість «приміряти» на себе роль

вчителя, при цьому інші студенти виконують ролі учнів або батьків. Перед проведенням рольової гри кожний студент отримував, наприклад, завдання: підготувати за власним вибором фрагмент уроку або виховного заходу, зазначаючи тему, навчальний предмет та клас.

Під час проведення педагогічних дисциплін на історико-філологічному факультеті Університету Ушинського зі студентами було проведено такі рольові ігри: «День або тиждень української мови / літератури», «Урок української мови/літератури з використанням ігрових методів навчання», «Класна година», «Батьківські збори» (Педагогіка), «Комунікативний тренінг та тренінг емоційної саморегуляції для лідерів (Теорія і методика позашкільної освіти), «Колективні творчі справи в таборі», «Ігрова діяльність у дитячому таборі», «Веселі старты», «Загальнотабірний виховний захід» (Методика виховної роботи), «Інтелектуальні ігри на заняттях мовно/літературного гуртка» (Гурткова робота). Студенти, які виконували роль учителя намагалися дібрати цікавий матеріал, завдання для «учнів». Студенти, які виконували роль учасників (учнів або батьків) оцінювали зміст уроку або виховного заходу, логіку викладання, доцільність обраних методів і засобів навчання, використання завдань (ігрових методів, конкурсів, дидактичних ігор, змагань тощо) для учнів, доступність, емоційність, культуру спілкування, педагогічну техніку.

Підсумовуючи, доходимо висновку, що, як свідчить наш власний досвід і тривалі спостереження за студентами під час викладання педагогічних дисциплін, використання інтерактивних методів навчання під час вивчення педагогічних дисциплін, значно сприяє не лише активізації пізнання та підвищення мотивації до вивчення педагогічних дисциплін, а й змінює погляди студентів на свою майбутню діяльність, сприяють усвідомленню значущості обраної професії. Такі заняття допомагають студентам – майбутнім учителям самореалізовуватися, самоутверджуватися, виявляти й розвивати власний творчий потенціал, вони стають більш упевненими у своїх можливостях. Студенти на таких заняттях не лише отримують або поглиблюють теоретичні знання, а й набувають практичних умінь і навичок, які сприятимуть успішному здійсненню професійної педагогічної діяльності в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Барабаш О.Я. Інтерактивні технології навчання: круглий стіл. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1212#:~:text=«Круглий%20стіл»-%20вид%20групового,права%20і%20позиції%20всіх%20присутніх>.
2. Радченко А. Є. Радченко А. Є. Професійна компетентність учителя. Харків : Вид. група «Основа», 2006. 128 с.
3. Руденко В. М. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси, 2010. 288 с.
4. Семенюк М.П, Яструб О.О. Навчально-педагогічні ігри у формуванні професіоналізму майбутнього вчителя URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153576363.pdf>

5. Шкільняк Л. І. Дискусія як метод інтерактивного навчання у вищій медичній школі. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2015. № 1. Т. 19. С. 190–192

ОСЬКІНА Наталія Олександрівна

ЗМІШАНЕ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Швидко змінювані характеристики електронного навчального середовища вимагають адаптації студентів та урізноманітнення процесу організації змішаного навчання. Рекомендації щодо вдосконалення змішаного процесу навчання мають бути адаптивними до зовнішніх, внутрішніх умов процесу навчання. Ці рекомендації формуються шляхом аналізу навчальної діяльності студентів. Студенти отримують можливість розвивати свої комунікативні іншомовні навички шляхом онлайн-взаємодії один з одним, обговорення проблем у форумах і чатах, виконання інших дій. Крім того, змішане навчання дає ряд важливих переваг для викладачів та студентів, роблячи їх активними учасниками навчального процесу, відповідальними за результати власної діяльності. Незважаючи на те, що розробка електронних курсів на першому етапі займає тривалий час, це дає можливість викладачам оптимізувати свій час та підтримувати якість навчального процесу. Запропонований режим навчання допомагає задовольнити нові вимоги освітньої системи, де інформаційні технології та використання Інтернет-ресурсів відіграють важливу роль.

Основні напрями розвитку змішаних навчальних курсів [1]:

1. Онлайн взаємодія з іншими студентами та викладачами.
2. Застосування принципу адаптивності в процесі змішаного навчання.
3. Розробка завдань та вибір технологічних засобів.
4. Різноманітність форм змішаного навчання, як то відеолекції, блоги та чати замість лише надання контенту лекції, формулювання завдання та надання матеріалів для самостійної роботи.
5. Чіткий зв'язок та інтеграція між компонентами курсу, кожен з яких доповнює, підтримує та розвиває інший.
6. Оцінювання роботи, заснованої на технології (включаючи усні та/або письмові роботи), інтегроване в загальну оцінку студентів.
7. Контекст проекту змішаного навчання, який враховує місцевий контекст, включаючи потреби, навички, очікування та переконання студентів і викладачів.
8. Підготовка викладачів для успішного впровадження змішаного підходу.
9. Проведення початкової підготовки студентів, які відчують складності із самостійною роботою.

Для покращення процесу змішаного навчання рекомендовано використання послуг команди розробників, дизайнерів, програмістів і

професіоналів для розробки програм і курсів змішаного навчання [2]. Однак на практиці через обмежений бюджет університету викладачі мають виконувати функції цих команд. Викладач відповідає за матеріали, технічне забезпечення, оцінювання, контроль учнів. Основним недоліком є відсутність у викладачів досвіду розробки таких курсів.

Під час вивчення іноземних мов студенти переходять від особистого спілкування до асиметричної роботи в процесі інтеграції змішаного навчання, де технологія є ефективним інструментом для обміну та спілкування. Змішане навчання поступово знижує роль викладача як організатора процесу вивчення іноземних мов: вчитель відповідає на запитання, ставить завдання, розв'язує задачі. Одночасно роль викладача змішується від суб'єкта передачі інформації та знань наставнику з акцентом на студента як ключового суб'єкта навчального процесу. Змішане навчання забезпечує розвиток соціальних та комунікативних навичок студентів; розвиває здатність ефективно взаємодіяти та обмінюватися для вирішення спільних проблем. Такий підхід, орієнтований на студента, підвищує рівень мотивації всіх зацікавлених сторін: викладач відчуває себе більш потрібним, особливо коли виникають проблеми, студент стає більш організованим і відповідальним, а також самостійним.

Основними перспективами підвищення ефективності індивідуальної роботи студентів із змішаного вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах є вдосконалення основних напрямів розвитку змішаних курсів. Ці напрямки включають взаємодію, дослідження, розробку завдань та інструментів, матеріали, інтеграцію, оцінку, зміст, підготовку викладачів, навчання студентів.

Список використаних джерел:

1. Hockly, N. (2018). Blended learning. *ELT Journal*, 72(1), 97–101.
2. Temelman-Yogev, L., Katzir, T., & Prior, A. (2020). Monitoring comprehension in a foreign language: Trait or skill? *Metacognition and Learning*, 15(3), 343–365.

ПАРТОЛА Вікторія Вікторівна

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО

Сучасні освітні стандарти висувають високі вимоги до вищої педагогічної професійної освіти. ЗВО повинен підготувати кваліфікованих фахівців, здатних до ефективної роботи, готових до постійної самоосвіти, які вміють мислити творчо, брати на себе відповідальність, працювати в команді та ін. Традиційні підходи до навчання студентів, що засновані на засвоєнні якомога більшого обсягу знань та здатності вирішувати типові завдання, не в змозі задовольняти усі потреби сучасних запитів у кваліфікованих фахівцях педагогічного

профілю. Тож, як наслідок, сучасна педагогіка змушена шукати нові підходи до освітнього процесу з метою підвищення якості підготовки майбутніх педагогів.

До найбільш значимих критеріїв ефективності освітнього процесу у Вищому освітньому закладі освітяни відносять використання елементів сучасних продуктивних підходів в освітньому процесі, «нетрадиційних» для вищих освітніх установ методів та технологій навчання здобувачів а також продуктивність та практичність отриманих знань здобувачем. Найбільш цим критеріям відповідає застосування в освітньому процесі здобувачів інтерактивних технологій навчання. Особливого значені набувають вони для ЗВО педагогічного профілю, оскільки у майбутньому майбутні педагоги зможуть застосовуватися їх у своїй професійній діяльності для підвищення ефективності власної навчальної діяльності.

У науковій літературі питанню використання інтерактивних методів та технологій навчання в освітньому процесі присвячено чимало досліджень. Роботи М. Бірштейна, В. Буркова., В. Ефімова, Р. Жукова, А. Самолкіна, С. Сисоєва, С. Шевчук, О. Шевчук, В. Скороходова та ін. підкреслюють значимість їх для підвищення ефективності освітнього процесі закладів освіти.

Інтерактивне навчання – навчальний процес, що ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації і становить соціально мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії [3].

Перевага в освіті здобувачів інтерактивних технологій навчання порівняно з традиційними за Сисоєвою С., полягає в тому, що під час такого навчання найбільш ефективно забезпечуються комунікаційні зв'язки між студентом і викладачем, сприяючи тим самим утвердженню їх партнерських відносин [2].

Однією з важливих особливостей інтерактивних методів і технологій навчання є те, що процес навчання відбувається у сумісній груповій активній діяльності здобувачів, що дозволяє стимулювати співпрацю та взаємонавчання між здобувачами, створити атмосферу творчого пошуку, проявити індивідуальні здібності кожного члену команди. Колективні форми роботи надають можливості для формування у здобувачів комунікативних навичок, навичок роботи у команді, сприяють виробі толерантного та шанобливого ставлення до всіх членів команди. Таким чином у студентів формується соціальна компетентність (здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня одна з ключовою компетентністю майбутнього вчителя), що належить до загальних компетентностей вчителя [1].

До інтерактивних методів і технологій навчання, що застосовуються на сучасному етапі у стінах вищих педагогічних установ належать: тренінги, методи колективної генерації ідей, методи мозкової атаки, вікторини, дискусії, круглі столи, робота в групах, тематичні дослідження, демонстрації тощо.

Останнім часом заклади вищої освіти стали активно включати у навчальний процес таку інтерактивну форму роботи зі студентами як «event-заняття», що ґрунтується на event-технології, що дозволяє перетворити заняття за допомогою допоміжних ефектів на виняткову подію для особистості.

Метою event-технологій в освітньому процесі є:

- допомогти реалізувати особистісні запити у процесі освіти;
- сприяти успішному освоєнню дисципліни;
- навчити співпрацювати, взаємодіяти (працювати у команді);
- соціалізація та професійне самовизначення особистості.

«Event-технології» виконують такі функції, як:

- дидактичну;
- релаксаційну;
- соціалізуючу.

Event-заняття не може замінити лекційні або практичні заняття та викладач обмежений у часі навчальною програмою. Однак у засвоєнні складного та об'ємного розділу дисципліни, event-заняття будуть сприяти заповненню прогалін у пройденій теоретичній частині дисципліни, закріпленню теоретичних положень та вмінню застосовувати їх при виконанні практичних завдань.

Отже, застосування інтерактивних технологій і методів навчання в підготовці майбутніх учителів сприяє активізації участі студентів в опануванні змісту навчальних дисциплін, сприяє їх продуктивності та практичності, підвищує комунікативні якості здобувачів вищої педагогічної освіти, у цілому забезпечуючи тим самим ефективність процесу навчання здобувачів.

Список використаних джерел:

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства освіти і науки від 23.12.2020 р. № 2736. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>.

2. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. К., 2011. 324 с.

3. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі навч.-метод. посіб. Київ., 2009. 80 с.

ПЕТУХОВА Ірина Олексіївна

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НУШ

Нова українська школа – це середовище активного навчання, де учні можуть розвивати навички, які у майбутньому стануть їм у пригоді в реальному

житті. Такий підхід отримав назву діяльнісного, а його ідеї знайшли розвиток у Державних стандартах базової середньої освіти. Діяльнісний підхід відображено в цілях та вимогах до результатів освіти, що перекликається із принциповими положеннями Концепції Нової української школи, а саме:

✓ цілі освіти: не сума «знань, умінь, навичок», а сформовані пізнавальні та особистісні здібності учня;

✓ вимоги до результатів освіти: формується особистість із набором компетенцій та освоєння учнями «універсальних навчальних процесів».

Універсальні навчальні дії як сукупність способів дій учня забезпечують його здатність до самостійного засвоєння нових знань і вмінь: уміння вчитися, робити свідомий вибір, вирішувати реальні життєві проблеми, бути конкурентним, що є дуже актуальним та ключовим у процесі підготовки майбутніх учителів технологій. Адже саме через діяльнісний підхід відбувається формування універсальних навчальних дій у закладах загальної середньої освіти, а ключових компетентностей – у соціумі. Діяльнісний підхід як складова фахової та педагогічної підготовки вчителів технологій змінює такі цілі освіти:

- дає не так багаж знань, при всій їхній значущості, як забезпечує загальнокультурний, особистісний та пізнавальний розвиток учня, тобто озброює вмінням учитися;

- визначає нові вимоги до змісту навчальних програм – вони повинні забезпечити високу мотивацію учнів до предмета;

- визначає нові вимоги до організації навчання – перехід до активних методик та освітніх технологій;

- змінює роль учня – він перетворюється із об'єкта на суб'єкт навчання, стає його учасником, а як наслідок – мотивація, активність, інтерес до пізнання;

- змінює роль учителя: він тепер не єдине джерело знань, не інформатор, не контролер, а насамперед організатор, координатор, тьютор, наставник, помічник, консультант;

- сприяє формуванню ключових компетенцій учнів.

Таким чином, за умов діяльнісного підходу учень на заняттях з технологій через створення вчителем відповідних педагогічних умов сам здобуває знання у процесі власної навчально-пізнавальної діяльності.

У Законі України «Про освіту» діяльнісний підхід визначений як основа концепції розвивального підходу в освіті. Такий підхід тісно пов'язаний із комунікативним, оскільки передбачає навчальне співробітництво, в якому зацікавлені як ініціативні учителі, так і учні. Саме на уроках технології командна форма роботи учасників освітнього процесу надає широкі можливості реалізації цього підходу при виконанні творчих проектів. Спираючись на принцип єдності свідомості та діяльності у своїх працях С. Л. Рубінштейн визначив власний варіант діяльнісного підходу, а саме, суб'єктно-діяльнісного, за якого «суб'єкт у своїх діях не тільки виявляється і проявляється, а й створюється і визначається. Тим, що він робить, можна визначити те, чим він є

та сформувавши його самого».

У свою чергу А. Н. Леонтьєв надав більше розуміння принципу єдності свідомості та діяльності шляхом представлення цього принципу у поєднанні психіки через різні її форми і прояви. Так складовими вищезазначеної діяльності є три структурні одиниці:

- 1) діяльність – мотиваційна складова;
- 2) дія – спрямовується метою;
- 3) операція – реалізація створення відповідних умов її руху.

З уведенням Д. Б. Ельконіним поняття провідної діяльності, котра має більшу відповідність до пріоритетного мотиву у конкретний віковий період чи будь-якої ситуації, що є важливою для особистості. Таким чином, особистість стає активною саме у процесі комунікації з оточуючим середовищем і містить алгоритм рішень життєво важливих, які за своєю суттю спрямовують формування і розвиток особистості. Можна визначити основні дидактичні принципи діяльнісного підходу в процесі навчання технологій:

- принцип діяльності: учитель на уроці повинен створити такі умови, за яких учні не просто отримують готову інформацію, а самі добувають її;
- принцип безперервності: результат кожного етапу навчання є основою для наступного;
- принцип цілісності: знання та практика доповнюють один одного, сприяючи формуванню гармонійно розвиненої особистості;
- принцип «мінімаксу»: школа надає кожному учневі інформацію в тому максимальному обсязі, в якому може її засвоїти;
- принцип психологічного комфорту: створення на уроках доброзичливої атмосфери та мінімізація можливих стресових ситуацій;
- принцип варіативності: здатність учня дивитись на означену проблему чи проблемну ситуацію з різних боків і визначати кілька можливих варіантів рішення;
- принцип творчості: стимулювання в учнів творчих підходів до навчання, надання їм можливості здобувати досвід своєю творчою діяльністю.

Саме діяльнісний підхід у навчанні технологій найбільш спрямований на створення умов рішення творчих і креативних завдань, які сприяють розвитку логічного та творчого мислення, мовлення та мотивації щодо виникнення інтересу самостійно пізнавати світ.

Американський учений Дж. Дьюї запропонував концепцію «навчання через діяльність», тобто навчання думки дії. Серед запропонованих ним принципів були такі: урахування інтересів учнів; навчання через діяльність;

пізнання і знання – результат долання труднощів; вільна творча робота та співробітництво. У процесі підготовки майбутніх учителів технологій та вирішенні ними педагогічних творчих завдань, що передбачають активне мислення та комунікацію, діяльнісний підхід ставить перед ними такі завдання:

- розвиток та виховання особистості відповідно до вимог сучасної інформаційної спільноти;
- розвиток учнями здатності самостійно отримувати та обробляти

інформацію з навчальних питань;

- індивідуальний підхід до учнів;
- розвиток комунікативних навичок учнів;
- застосування творчого підходу у процесі здійснення педагогічної діяльності;
- самостійне здійснення алгоритму дій, спрямованих на отримання знань та вирішення поставлених перед ними навчальних завдань.

Щоб діяльнісний метод працював ефективно, в педагогіці розроблено різні технології, зокрема:

- проблемно-діалогічну – спрямовану на постановку навчальної проблеми та пошук її вирішення (учитель разом із дітьми формулюють тему уроку й у процесі взаємодії вирішують поставлені освітні завдання, внаслідок чого в учнів формуються нові знання);
- оцінювання – в учнів формується самоконтроль, здатність оцінювати свої дії та їхній результат самостійно, знаходити свої помилки (розвивається мотивація до успіху);
- продуктивного читання – дозволяє вчитися розуміти прочитане, отримувати з тексту корисну інформацію та формувати свою позицію у результаті ознайомлення з новою інформацією.

Таким чином, важливими якостями на сучасному етапі розвитку технологічної освіти є: здатність самостійно отримувати та обробляти інформацію, формувати свою думку на основі отриманої інформації, самостійно знаходити та виправляти свої помилки. Адже, діяльнісний підхід у навчанні передбачає проведення уроку, на якому учень є активним суб'єктом педагогічного процесу, а для вчителя важливим є самовизначення учня в процесі навчання. Пропонуємо розглянути план діяльності вчителя технологій та учнів на різних етапах уроку. Застосування діяльнісного підходу на практиці ефективно лише у разі правильної реалізації його принципів. Із цією метою вчитель повинен скласти план уроку та провести його відповідно до алгоритму організації уроку за діяльнісним підходом через мотивацію інтересу до предмета та процесу навчання і навичок самостійного вивчення матеріалу з поставлених питань.

Як результат вище визначеного активна особистість з установкою на життєво принципову орієнтацію впроваджує отриманні компетентності як в життєвих ситуаціях так і в навчальних. Тут вже можна констатувати, що така особистість здатна самостійно визначати власні цілі, знаходити шляхи рішення та нести відповідальність за отримані результати. Досягнення таких результатів обумовлене розумінням вчителями технологій, що сучасний освітній процес передбачає спільну діяльність учня та педагога та має бути заснований на принципах співробітництва та взаєморозуміння.

Отже, діяльнісний підхід у системі підготовки майбутніх учителів технологій в умовах НУШ характеризується чітким направленням освітнього процесу на створення педагогічних умов для розвитку ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, реалізації теоретичних знань

при вирішенні практичних завдань, формування здатності працювати в команді та самостійної пізнавальної діяльності, успішної інтеграції у соціумі та професійній самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя контексті Концепції нової української школи. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Слов'янськ, 2019. Вип. 11. С. 93-106.
2. Галюка О. Соціально-професійні ролі вчителя в умовах Нової української школи. 2022. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/263-sotsialno-profesijni-roliv-chitelya-v-umovakh-novoji-ukrajinskoji-shkoli>
3. Компетентності НУШ для учнів. RTL: <https://cutt.ly/okgdey7>
4. Пушкарьова Т. О., Воронцова Е. В. Типи уроків у діяльнісній технології навчання. RTL: <https://cutt.ly/nkscYkh>
5. Сорочук І. І. Роль діяльнісного підходу у процесі становлення педагога нового покоління. RTL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12.1/15.pdf>

ПЕТУХОВА Тетяна Анатоліївна

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НУШ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Як зазначається у Концепції Нової української школи, здобувачі освіти мають розуміти важливість і вміти отримувати освіту та практичний досвід протягом всього свого життя та професійної діяльності, мати сформоване критичне мислення, визначати предметні цілі та виробляти алгоритми їх досягнення, формувати власні творчі ідеї, а також мати навички командної співпраці, комунікувати в полікультурному оточенні та постійно прагнути оволодіти вміннями і компетенціями, яких сьогодні потребує більшість професій. Тому важливо створити умови, за яких учні перетворюються із об'єктів впливу на суб'єктів взаємодії і стають:

- активними учасниками процесу навчання;
- переборюють страх критики;
- вчаться слухати одне одного;
- толерантно ставитися до іншої думки;
- приймати групові рішення.

За новою освітньою політикою держави, що закладена у концепції Нової української школи ще два роки тому, відбувається багаторівневий процес наукового обумовлення сутності, обґрунтованого відбору різних за напрямками форм і методик щодо організації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, а разом із тим і професійного рівня вчителя.

Сучасні освітні послуги виходять із загальної освітньої політики держави, яка регламентує основні потреби особистості у соціальному, культурному та ментальному аспектах у збалансованому відношенні до міжнародної освітньої арени. Сучасний учитель має бути готовим змін у змісті навчальних завдань та самому вирішувати складні комплексні завдання, а саме:

- опрацювати пілотні Модельні навчальні програми та визначити можливі шляхи адаптації або модернізації у відповідності до потреб учнів;
- впроваджувати інтеграційний підхід при розробці навчальних програм з дисципліни або курсової підготовки;
- мотивувати та підтримувати потяги учнів до навчання та прагнення дослідницької діяльності;
- формувати в учнях установку готовності шукати нові шляхи рішення невдалих результатів і бачити отриманий результат як основу змін стратегії пошуків, що надає впевненість учням;
- проводити аналіз і порівнювати результати із закладеними вимогами та елементів процесу впровадження нових навчальних програм, приймати рішення щодо їхнього корегування, а також шукати нові підходи навчання, виховання, розвитку і соціалізації дітей та учнівської молоді відповідно до їхніх індивідуальних потреб.

Ураховуючи особливості дітей нового покоління, вчитель технологій має володіти відповідними вміннями й навичками. Означене вище обумовлює зміну у підході до навчання через просту комунікативну функцію передавання інформативного матеріалу на підхід в освітньому процесі через бачення особистісного навчального спрямування щодо розвитку учня.

Таким чином, учитель змінює функцію вербального джерела інформації, а стає менеджером освітнього процесу, організація якого передбачає процес формування гармонійної особистості у відповідності рівню як вікових особливостей та потреб, так і враховуючи фізіологічні та особистісні емоційно-психологічні особливості учня. Саме у такий спосіб розуміння сучасної організації освітнього процесу в умовах Нової української школи, вчитель технологій має змогу розробити структуру та план реалізації освітнього процесу щодо формування моральних і культурних цінностей національної спадщини, установки життєвої стійкості до стресових та проблемних ситуацій, розвитку пізнавального інтересу до самостійної творчої діяльності та мотивації до дослідницької діяльності.

Сучасне бачення змісту педагогіки співробітництва передбачає окрім ігрової навчальної діяльності, колективної та групової форм, також організацію мікрогруп та роботу в змінних групах. Проте співробітництво не зводиться виключно до групової роботи, адже основним його методом є навчальний діалог. Ознакою співробітництва може бути і колективна спільна діяльність. Ключовим поняттям педагогіки партнерства є «взаємодія». Саме через якісну наповненість комунікації обумовлюється ефективність реалізації реалізації суб'єкт-суб'єктного підходу в освіті, а отже, і вибудовування продуктивної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу.

Організація парної роботи передбачає: визначення завдання; об'єднання учнів у пари; з'ясування розуміння суті завдання; створення критеріїв оцінювання завдання; визначення часу на його виконання; обговорення своїх ідей (повинні досягти згоди щодо відповіді або рішення); представлення результатів; зворотний зв'язок.

Одна із найбільш відповідальних функцій учителя – здійснення (спільного з учнями) аналізу процесу навчання не тільки під кутом зору отриманих результатів, а й доцільності обраних шляхів, способів вирішення поставлених завдань, ефективності кооперування зусиль, міжособистісних взаємин тощо. Здійснюючи рефлексію, важливо зважати на такі показники:

- уміння спланувати виконання завдання в групах;
- брати участь в обговоренні;
- висловлювати власну думку;
- користуватися етикетними формулами;
- уникати конфліктів;
- виявляти повагу до інших думок, взаємоповагу;
- бажання й уміння попросити про допомогу інших учасників груп;
- надати допомогу іншим;
- бути активним і самостійним у виконанні завдань;
- оцінювати власну роботу і роботу однокласників.

Способи оцінювання діяльності при кооперативному навчанні: самооцінювання результатів діяльності учнями; взаємооцінювання членів груп; оцінювання роботи дітей педагогом, відповідно до критеріїв.

Інструменти оцінювання залежать від того, що ми хочемо оцінити: індивідуальні та групові результати навчання; командну роботу; спільний процес; кінцевий продукт.

Таким чином, впровадження освітніх технологій, що передбачаються у реалізації концепцій Нової української школи, надають широкі можливості вчителю технологій опанувати та впровадити інноваційні методи та сучасний інструментарій щодо викладання, новий комунікативний рівень між учасниками освітнього процесу, за особливих умов швидкої адаптації учнів до цифрового середовища та мережевих технологій. Саме спілкування «на партнерських рівнях» з учнями з використанням у викладенні матеріалу сучасних теорій, термінів, гаджетів, додатків тощо сформує вчителя технологій у ефективного менеджера освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Борисова Т. М., Гулак В. О. Проектування процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за принципом наступності // Журнал, - The 6th International scientific and practical conference—Results of modern scientific research and development (August 22-24, 2021) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2021. 517 p. Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=PKiG3cwAAAAJ&citation_for_view=PKiG3cwAAAAJ:_kc_bZDYkSQc

2. Концепція НУШ [Електронний ресурс] URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainskashkola>

3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. – Kyiv : Litera LTD, 2018. – 160 s.

4. Ціпан Т.С. Інноваційні форми та методи педагогічної взаємодії школи і сім'ї у вихованні учнівської молоді // Інноватика у вихованні. Збірник наукових праць. Вип. 12 /упор. О. Б. Петренко; ред. кол. : О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан, Н. М. Гринькова та ін. – Рівне, 2020. – с.235-241 DOI <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i12.313>

5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.

***РУЧКІНА Маріанна Миколаївна,
ПЄНОВ Вадим Васильович,***

МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Проблема здійснення моніторингу в освіті на сьогодні є надзвичайно актуальною, оскільки саме моніторингові дослідження дають можливість цілісно побачити реальний стан освіти, але важливим є не просто моніторинг освіти, а відстеження та прогнозування її поступового динамічного розвитку. Для сучасного керівника закладу освіти моніторинг має стати не просто процедурою, системою, а новим стилем в його науково-педагогічній та управлінській діяльності з оновленим мисленням, яке міститиме в собі неперервні і довготривалі спостереження, аналіз, синтез, порівняння, уміння здійснювати різноманітні інтелектуальні операції, необхідні в різних ситуаціях та умовах, які вимагатимуть і висновків, і узагальнень, поширення інформації і прогнозування динаміки та основних тенденцій розвитку. Сучасні соціально-економічні та політичні зміни стали передумовою реформування національної системи освіти. Основною соціальною вимогою українського суспільства є потреба в якості шкільної освіти.

Аналіз визначення поняття «моніторинг» в наукових джерелах дає підставу для висновку, що чітко визначеного й однозначного трактування цього поняття немає. Це пов'язано з тим, що моніторинг належить як до наукової, так і до практичної сфери діяльності. Він може розглядатися і як засіб дослідження реальності, і як засіб, який забезпечує управління своєчасною та якісною інформацією. Найбільш поширене визначення цього поняття це «постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням – спостереження,

оцінювання й прогнозування стану довкілля у зв'язку з діяльністю людини» (словник іншомовних слів Л. Крисіна).

Так, І. Булах у своєму дослідженні розглядає освітній моніторинг як систему організації збору, збереження, обробки і розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервне відстеження за її станом і прогнозом розвитку [1].

Сьогодні поняття «моніторинг» досить часто вживається у педагогіці, науковій літературі, методичних розробках, де означає процедуру систематичного збору даних про актуальні аспекти на різних рівнях. Слід зазначити, що освітній моніторинг є головним засобом контролю і є категорією як педагогічною, так і управлінською, оскільки поєднує принципи управління закладом освіти із загально педагогічними принципами функціонування освітньої системи. Управління в системі освіти, обстеження та визначення її стану можливе лише при здійсненні рівневого моніторингу.

У своєму дослідженні І. Булах розглядає рівні управління відповідно до здійснення моніторингу на цих рівнях і виокремлює такі: локальний, муніципальний, регіональний, державний та міжнародний. Так, на локальному (заклад освіти) рівні здійснюється фіксування освітнього моніторингу в вигляді системного узагальнення діяльності закладу освіти щодо досягнення поставленої перед ним мети, а також діяльності та успішності кожного студента, формується прогностична інформація в її психолого-педагогічній інтерпретації. Муніципальний рівень передбачає узагальнення діяльності муніципальної системи освіти в цілому та її елементів, які порівнюються один з одним, з урахуванням специфіки функціонування кожного суб'єкта освітньої системи (школи, ліцею, гімназії, коледжі, вищі навчальні заклади); розробляється прогноз розвитку навчальних закладів. На регіональному рівні освітній моніторинг фіксує стан діяльності регіональної системи освіти в цілому та її елементів, визначає регіональну специфіку та її завдання щодо інтегрування регіональної освіти відповідно до державної політики. Наступним є державний рівень, який узагальнює діяльність державної системи освіти, визначає її стан, формує державну політику розвитку освіти в цілому. Найвищим рівнем дослідницею виокремлено міжнародний. На цьому рівні освітній моніторинг забезпечує визначення рівня освітньої системи країни в контексті міжнародних стандартів і сприяє створенню освітньої політики узгодженої із загальносвітовими тенденціями розвитку [1].

Отже, моніторинг є важливою складовою управлінської діяльності незалежно від рівня управління. Об'єктом нашого дослідження є напрями здійснення моніторингу у закладі загальної середньої освіти. У загальноосвітньому закладі моніторинг досліджує такі складові системи освіти, як: ресурси, що вкладаються в освіту (стан шкільних будівель, обладнання, забезпечення навчальними матеріалами, кількість учителів, витрати на освіту); освітній процес (навантаження вчителів, розподіл годин із предметів, структурування змісту освіти); результати, що їх продукує освітня система (досягнення учнів із ключових дисциплін, професійний успіх тощо).

Розробці зазначених питань приділяють увагу О. Ануфрієва – оцінка освіти на базі кваліметричного підходу, В. Бикова – специфіка використання освітнього моніторингу, В. Бондар – технологія і теоретичні основи педагогічного аналізу, Г. Дмитренко, В. Олійник – основи вимірювання результативності діяльності педпрацівників, Г.Єльнікова – моніторинг діяльності учнів та вчителів у межах адаптивного управління, основи адаптивного управління, Т. Лукіна – вивчає питання моніторингу якості освіти та ін.

У рамках пілотного дослідження з'ясовано, по-перше, що сьогодні моніторинг є важливою складовою ефективного управління закладом освіти, по-друге, виявлено який моніторинг систематично проводиться в закладах загальної середньої освіти. Результати пілотного діагностування засвідчили, що 73% шкіл систематично проводять моніторинг результатів навчальних досягнень учнів з різних дисциплін; 43% шкіл проводять моніторинг результатів управлінської діяльності керівників; 45% – моніторинг результатів виховної роботи; 97% – моніторинг за відвідуванням учнями школи; 98% – моніторинг ведення документації тощо.

Отже, теоретичний аналіз літератури та результати моніторингового дослідження засвідчили, що моніторинг є важливою складовою ефективного управління сучасним закладом освіти. Значущим є врахування чинників, що впливають на результати моніторингу та процес планування освітньої діяльності, а саме: чинники, що перевертають істинні оцінки; досконалість діагностичного інструментарію; професійність і відповідна підготовленість кадрів; зміна кадрів у процесі дослідження; періодичність проведення діагностування; відбір учасників дослідження; вплив соціально-територіального середовища; швидкість протікання періоду адаптації учасників дослідження; фактори, що не змінюються з часом, і фактори, що змінюються.

Список використаних джерел:

1. Булах І. Моніторинг якості освіти. URL : <http://do.gendocs.ru/docs/index-1128.html>.

ПОЛИЩУК Наталія Миколаївна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ЗВО

У науково-педагогічній літературі та педагогічній практиці поняття «навчальний процес», «процес навчання», «навчання» часто створюють синонімічний ряд. Проте чисельні дослідження, зокрема, С.І. Архангельського, Ю.К. Бабанського, В.І. Бондаря, С.П. Баранова, В.І. Загвязинського, В.В. Краєвського, В.С. Лед-ньова, І.Я. Лернера, В.І. Лозової, І.В. Малафіїка, В.А. Онищука, В.Ф. Паламарчук, П.І. Підкасистого, О.Я. Савченко,

В.О. Сластьоніна, М.М. Скаткіна, Г.І. Щукіної, В.В. Ягупова та інших, наголошують на суттєвій відмінності між ними.

У «Сучасному словнику з педагогіки» навчання визначене як «цілеспрямований педагогічний процес організації й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів з оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвитку творчих здібностей, світогляду, морально-етичних поглядів і переконань» [2, с. 199]. Як бачимо, це, по суті, не визначення навчання, а перелік завдань, які постають у його процесі (оволодіння науковими знаннями, уміннями й навичками, розвиток творчих здібностей, світогляду, морально-етичних поглядів і переконань учнів), а також засобів, за допомогою яких ці завдання вирішуються (організація й стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності учнів). Відтак, у даному підході відображено лише процесуальний характер навчання, а не розкривається його зміст і сутність.

Існують й інші визначення даної категорії. Так, Б.Т. Ліхачов трактує навчання як суспільне явище, сутністю якого є цілеспрямована, організована, систематична передача старшим і засвоєння підростаючим поколінням досвіду суспільних відносин, суспільної свідомості, культури виробничої праці, знань про активне перетворення й охорону навколишнього середовища; як процес являє собою цілеспрямовану, організовану за допомогою спеціальних методів і різноманітних форм активну навчальну взаємодію вчителів та учнів [3, с. 20].

Навчання - це не одна діяльність.

Процес навчання - це спеціальна форма передачі й засвоєння суспільно-історичного досвіду, придбаного людьми протягом століть і вираженого у вигляді системи наукових знань, суджень, правил тощо. Як процес, навчання містить у собі дві органічно пов'язані діяльності (або субдіяльності), а саме: викладання - діяльність учителя (викладача) у процесі навчання, спрямований на організацію навчальної діяльності учнів (студентів), планомірну, систематичну передачу змісту освіти й формування необхідних якостей особистості; учіння (научіння) - процес діяльності того, хто навчається (як під керівництвом, так і в ході самоосвіти), спрямований на засвоєння змісту освіти й досвіду навчально-пізнавальної діяльності [1, с. 126].

Ознаками навчання як дидактичного процесу є

- спрямованість на досягнення цілей, обумовлених навчальною програмою;
- наявність того, хто навчає, і тих, хто навчається;
- спільна навчально-пізнавальна діяльність того, хто навчає, і тих, хто навчається;
- спеціальна планомірна організація й керівництво;
- цілісність, єдність, тривалість, систематичність;
- цілеспрямована взаємодія того, хто навчає, і тих, хто навчається, у процесі якої відбувається досягнення запланованих результатів [3, с.4].

Учіння обумовлюється й спрямовується змістом освіти, діяльністю вчених-викладачів, що навчає й формує, і передбачає самостійну роботу

студента. Зміст учіння містить у собі види діяльності, освоєння яких передбачається відповідною спеціальністю, і знання, на яких ці види діяльності засновані.

У діяльності навчання досить дискусійним є становище того, хто навчається, оскільки він виступає тут у двох іпостасях - і об'єкта, і суб'єкта. Ця обставина обумовлена тим, що діяльність того, кого навчають, спрямована на перетворення самого себе, у даному випадку - на самонавчання й самоосвіту. І зрозуміло, що хоча той, кого навчають, і є об'єктом викладання й учіння, сказати, що він є об'єктом навчання не буде правильним. Тим більше не можна говорити про те, що той, кого навчають, є лише суб'єктом навчання, тому що в навчанні два суб'єкти - той, хто навчає, і той, кого навчають. І те, що «той, кого навчають, повинен стати й об'єктом, і суб'єктом навчання», є одним із вирішальних методологічних принципів педагогіки, який на сьогодні визначений у якості спрямовуючого вектору розвитку педагогічної науки.

Під поняттям «навчальний процес» розуміють специфічний процес навчання у певному навчальному закладі. Навчальний процес охоплює всі компоненти навчання: діяльність викладача, діяльність тих, хто навчається, засобів, за допомогою яких здійснюється цей процес, форми, у яких він реалізується [1, с.68]. На відміну від цього дидактичне поняття «процес навчання» охоплює тільки діяльність того, хто навчає, та діяльність того, хто навчається [2, с.16].

Процес навчання у вищій школі В.І. Лозова розглядає як спеціально організовану взаємодію суб'єктів пізнавальної діяльності, яка моделюється (визначаються її цілі, завдання, зміст, структура, методи, форми, мотиви навчальної діяльності студентів, функції навчання) для активного опанування студентами основами соціального досвіду, накопиченого людством у різних галузях науки з метою розвитку інтелектуальної, чуттєво-вольової сфер їхньої життєдіяльності, виховання потреби в самоосвіті, самовихованні [3, с. 89].

Основними функціями процесу навчання є - освітня, розвивальна та виховна. Поряд з ними, з огляду на сучасне розуміння змісту освіти, навчання виконує також комунікативну й управлінську функції. У вищій школі провідні функції навчання доповнюються професійною функцією. За М.М. Фіцулою, значення професійної функції виявляється в тому, що навчально-виховний процес набуває професійної спрямованості [4, с. 80], що однак не означає його орієнтацію на суто прикладний характер.

Особливість організації навчального процесу у вищій школі сьогодні означає необхідність реалізації всіх функцій, що забезпечується введенням трьох основних циклів підготовки фахівця:

1. Гуманітарної та соціально-економічної підготовки.
2. Математичної, природничо-наукової підготовки (для спеціальності «Математика»).
3. Професійної та практичної підготовки.

Та, крім того, розподілом навчального навантаження на нормативну та варіативну частини.

Основними особливостями навчання у вищій школі є наступне:

- Засвоєння наукових знань і набуття практичного досвіду відбувається під знаком професійної спрямованості, тобто у плані підготовки до діяльності в галузі обраної професії.
- Вивчення науки та її розвитку. Студент опановує процесом формування наукових знань і методами самої науки, знайомиться з її проблемами, завданнями та способами їхнього вирішення.
- Поєднання наукового й навчального процесів. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів протікає разом з дослідницькою роботою [2, с. 6].

Навчальний процес у вищій школі може бути представлений у вигляді певного комплексу співвіднесених і взаємообумовлених компонентів певної системи. Така система, за С.І. Архангельським, носить характер складної адаптованої поведінки сторін - того, хто навчається, і того, хто навчає, на основі руху й аналізу навчальної інформації [1, с. 264].

Виходячи з цього, основними структурними елементами навчального процесу виступають:

- цілі навчання, які є ідеальною моделлю бажаного результату засвоєння змісту освіти;
- зміст освіти, під яким розуміється педагогічно адаптований соціальний досвід;
- методи навчання й учіння;
- організаційні форми навчання;
- реальний результат

Побудова системи навчального процесу перш за все виходить із загальних завдань вищої освіти та професійної підготовки фахівця даного профілю. Відтак, система навчального процесу у вищому навчальному закладі є підсистемою, ієрархічно підпорядкованою системі освіти даного суспільства та, у свою чергу, перебуває у прямих та опосередкованих зв'язках з галузевою наукою, частковими методиками. Ці зв'язки визначають провідні методи, форми, засоби організації навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Педагогика : учеб. пособ. / под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1988. – 479с.
2. Буева Л. П. Человек, культура и образование в кризисном социуме / Л. П. Буева // *Almamater*. – 1997. – № 4. – С. 11–17.
3. Радугин А. И. Философия: курс лекций : учеб. пособ. для студ. вузов / Радугин А. И. – М. : Центр, 2003. – 270 с.
4. Михайличенко І. В. Способи оптимізації формування професійної культури працівників органів внутрішніх справ / І. В. Михайличенко // *Наукові записки : зб. наук. пр.* / [упоряд. Р. М. Романов] ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград : [б. в.], 2004. – Вип. 54. Педагогічні науки. – С. 117–121.

ПОСТОЯН Тетяна Григорівна

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних соціально-економічних умовах виділяється освітня тенденція – професіоналізація вищої освіти, що означає перехід від вищої академічної, фундаментальної освіти до професійної освіти, зміст та технології якої мають відповідати майбутній професійній діяльності здобувачів освіти.

Вочевидь, що вища освіта має бути практико зорієнтованою, а освітня система має будуватися з урахуванням перспектив професійної діяльності, у зв'язку з чим контекстне навчання є актуальним у світовій освітній практиці.

Контекстне навчання перспективний практико зорієнтований напрямок професійної підготовки, в якому поєднуються наука, різні види діяльності, традиційні та інноваційні форми, методи та засоби навчання, моделюється професійна діяльність майбутніх фахівців з орієнтацією на предметний, виховний та соціальний компоненти змісту освіти.

Контекстне навчання поряд з формуванням у здобувачів освіти загальних та спеціальних компетентностей, забезпечує набуття соціально значущих цінностей, прийняття морально-етичних норм і зразків поведінки, розвиває професійно значущі якості особистості та комунікативну компетентність. Все це вимагає спеціальних умов професійної підготовки, базуючись на положеннях, що діють у соціальному середовищі та професійному співтоваристві.

Контекстне навчання поширене у світі, оскільки забезпечує розвиток професійної освіти. Так, Є. Джонсон, підкреслює доцільність поєднання в освітньому процесі практики вирішення реальних проблем життєвого та професійного характеру. Автор визначає контекстне навчання як концепцію викладання та навчання, що допомагає педагогам співвідносити зміст навчального предмета з ситуаціями реального світу і мотивує студентів встановлювати зв'язки між знаннями та їх застосуванням у житті [4].

А. Вербицький визначає контекст як відображення у свідомості та психіці людини системи внутрішніх та зовнішніх умов її життя, поведінки та діяльності, що впливає на сприйняття, розуміння та перетворення суб'єктом конкретної ситуації, надаючи їй сенсу та значення [8]. Науковець відносить до внутрішніх умов особистісні характеристики, психологічні особливості суб'єкта навчання, знання та досвід людини. Зовнішні умови – це сукупність предметних, соціокультурних, просторово-часових та інших характеристик ситуації [2, С. 79].

Для ефективнішої роботи в умовах контекстного навчання А. Вербицький пропонує створювати «контекст» – середовище освітнього спілкування, що надає можливість здобувачам освіти активно взаємодіяти з

«опонентами», надавати аргументи, коментувати та оцінювати діяльність, накопичувати досвід [1].

Бернс і Еріксон виділяють п'ять методів навчання, використовуючи ресурс контексту, зокрема:

- проблемне навчання,
- навчання у співпраці,
- проєктне навчання,
- технологія майстерень, «трудова» навчання [3].

У контекстному навчанні використовуються можливості нових форм лекцій (лекція проблемного характеру, лекція візуалізація, лекція вдвох, лекція із заздальгідь запланованими помилками, лекція прес-конференція), семінарів (семінар як взаємодія, семінар-дискусія, семінар-дослідження), можливості аналізу конкретних ситуацій або вирішення кейсів, методів імітаційного моделювання, рольових ігор, інноваційних інформаційно-комунікативних технологій (проєкти, міні-дослідження, волонтерська діяльність) тощо.

У професійній підготовці майбутніх фахівців широко використовується технологія квазіпрофесійної діяльності. Квазіпрофесійна діяльність розглядається як сполучення навчальної та професійної активності здобувачів освіти, налагодження контактів викладачів, студентів та фахівців майбутньої професійної сфери. Здобувачі освіти долучаються до навчальної за формою та професійної за змістом діяльності, що дозволяє їм набути певний досвід, вирішувати професійні проблеми, зрозуміти сутність питань, що виникли. Найчастіше квазіпрофесійна діяльність реалізується в імітаційній та ігровій моделях, у формі ділової гри.

Імітаційна освітня модель – це система організації освітнього процесу, де моделюються професійні ситуації. За таких умов теорія трансформується у практичну версію професійної діяльності. Здобувачі освіти включаються до ігрової діяльності, технології майстерень, що передбачає інтелектуальний пошук, використання аналізу, синтезу, прийняття рішення на засадах реалізації функції сенсоутворювальних контекстів.

Контекстне навчання представляє науково-методичний інтерес як система, що відкрита інноваційним технологіям. Діджиталізація сучасного освітнього процесу дозволяє включити до освітнього процесу віртуальні моделі, візуалізацію та анімацію об'єктів, здатних демонструвати специфіку професійних процесів.

Поєднання традиційних та інноваційних освітніх технологій сприяє досягненню вимог, що висувуються суспільством та роботодавцями до сучасної професійної підготовки.

При укладанні робочої програми навчальної дисципліни на засадах контекстного навчання рекомендуємо:

- акцентувати увагу на вирішенні професійних, соціальних проблем,
- визнати необхідність навчання в різних контекстах (професійному, громадському, побутовому),

- навчати здобувачів освіти самоосвіті,
- заохочувати здобувачів освіти навчатися один у одного (робота у парі, у команді),
- використовувати автентичне оцінювання (розробка відповідних критеріїв оцінювання різних видів роботи здобувачів освіти).

Висновок. Використання в контекстному навчанні різноманітних технологій зі значним потенціалом для детального розгляду теоретичних засад гуманітарних, соціальних, виробничих процесів; моделювання перспективних рішень професійних проблем; обговорення та поширення в діалогічному процесі актуальних морально-етичних дилем у загальнокультурному або професійному контексті, дозволить створити якісну платформу для реалізації практико зорієнтованої професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти.

Контекстне навчання є перспективним, оскільки відображає специфіку професійної освіти, особливості підготовки сучасного фахівця.

Список використаних джерел:

1. Вербицкий А. А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. М. : ИЦ ПКПС. 2004. 84 с.
2. Словарь / под ред. А. В. Петровского // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь : в 6 т. / ред.-сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского. М. : ПЕР СЭ, 2005. С. 79.
3. Berns R. G., Erickson P. M. Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy // The Highlight Zone: Research Work. 2001. № 2 (5). P. 1–8. URL: <https://ru.scribd.com/document/209938778/NCSTE-Highlight05-Contextual Teaching Learning> (дата звернення: 10.04.2022).
4. Johnson E. B. Contextual Teaching and Learning. Corwin Press, INC. A Sage Publications Company. Thousand Oaks, California. 2002. 196 p.].

***ПРОКОФ'ЄВА Лілія Анатоліївна,
ТІТОВА Ганна Віталіївна***

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СТІЙКОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті розкривається значення сучасних ігрових технологій у процесі вивчення фізичної культури з метою розвитку творчого потенціалу школярів та формування стійкого інтересу й мотивів до систематичних занять фізичною культурою,

Ключові слова: ігрові технології, гейміфікація, мотивація, інтерес.

Постановка проблеми Сучасна система освіти в Україні на усіх рівнях зазнала безліч змін та нововведень протягом останніх років і продовжує видозмінюватись згідно вимог та потреб суспільства. Інформатизація освіти визначає розвиток таких трендів, як мобільне навчання, онлайн навчання та ін.

Розвиток комп'ютерних мереж і веб-додатків роблять освіту доступнішою, а використання інтерактивних сервісів дозволяє здійснювати це більш цікаво, підвищуючи мотивацію до навчання. Ще одним ключовим освітнім трендом сучасної освіти є її гейміфікація (ігрофікація) – використання елементів комп'ютерних ігор у неігрових ситуаціях. Основна мета і завдання цього процесу полягають у залученні учнів до навчання новим видам діяльності, та підвищенні уваги й поліпшення їх мотивації при вирішенні практичних завдань. У процесі навчання формується критичне мислення, креативність, співпраця та комунікація, а також навички у сфері інформації, медіа та технологій (Binkley et al., 2014).

В основі формування в учнів інтересу та мотивації до занять фізичною культурою є складна рухова діяльність з підключенням процесів осмислення і вправлення. Як зазначає Л. Вареніна, сучасні освітні дослідження вказують на те, що зацікавленість до вивчення впливу ігор на навчання зростає, значущість ігрових технологій не вичерпується лише їх розважально-реактивними можливостями, а їх феномен полягає саме у тому, що будучи розрядкою та розвагою, вона водночас здатна перерости у навчання, у творчість, у моделювання людських стосунків.

Водночас, дослідження показали, що розважальні ігри здатні сприяти осмисленому вивченню через надання гравцям адаптивних викликів, цікавості, самовираження, відкриття, негайного зворотного зв'язку, чітких цілей, контролю над гравцями, занурення, співпраці, конкуренції, змінної винагороди та низького рівня невдач (наприклад, Anderson, 2011; Gee, 2007; Squire, 2011).

Сьогодні, як ніколи, високо мотивовані та талановиті школярі потребують нових підходів у навчанні фундаментальних та професійних дисциплін, що підтверджують дослідження багатьох учених у цій галузі.

Актуальність теми, обраної нами для дослідження, полягає у дослідженні впливу ігрових технологій на формування позитивних мотивів, які б спонукали учнів до активних занять фізичними вправами, розвивали інтерес та свідоме творче ставлення до уроку фізичної культури.

Потреба в застосуванні гейміфікації виникла в силу необхідності модернізації застарілих мотиваційних схем, де заохочення і покарання вже не дають потрібного результату. Адже, навчання на основі ігор, особливо серйозних ігор, що наповнені змістом, швидко підхоплюються учнями й можуть з успіхом застосовуватися в освітньому процесі. Використання гри у сучасному освітньому просторі, через розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій та індивідуальних електронних приладів, стало масовим явищем і дало змогу розширити спектр доступних ігор для учнів.

Термін гейміфікація (ігрофікація, англ. *gemi-fication*) став частиною методичної термінології у освіті, саме через підвищений інтерес до ігор, що впроваджені у різних областях. Під игрофікацією, розуміють використання ігрових елементів у неігровому контексті. Незважаючи на досить активне використання ігор у педагогічній практиці, сам термін игрофікація доки не отримав розповсюдження. Науковці А. Безсмертний, А. Редькіна, Л. Вареніна

та ін., зазначають, що ігрофікація є одним із ефективних методів формування та підвищення мотивації, але у освітньому процесі даний метод використовується досить рідко, через відсутність систем, які об'єднують змагальний, ігровий та візуалізований підходи і активізують навчально-пізнавальну діяльність. В свою чергу, Вареніна Л. пропонує звернути увагу на можливість розвитку і розкриття творчих здібностей учнів через використання ігрових технологій. Практичний досвід використання вказаного підходу дозволяє значно підвищити ефективність освітнього процесу. Авторка вказує, що гра може виступати і засобом і формою самоконтролю у освітньому процесі. У педагогічному процесі елементами ігрофікації виступають різні ігрові стратегії, які підвищують інтерес учнів до процесу навчання, та є засобом формування стійкої мотивації [1].

Вище вказані науковці вважають, що гра визначається як певний процес, в якому беруть участь дві або кілька сторін, які конкурують між собою і переслідують певну мету. Використання сторонами тієї чи іншої стратегії може призвести до перемоги чи поразки. Гра – це такий вид діяльності, в якому відтворюються соціальні стосунки між людьми. У грі виділяють такі структурні елементи: сюжет, ролі, правила. Гравці розподіляють ролі та втілюють їх відповідно до сюжету, підкоряючись певним правилам.

Багато дослідників гри відзначають мобілізацію та активізацію можливостей особистості, реалізацію її творчого потенціалу, оскільки грі притаманні такі характеристики, як імпровізація, дух суперництва, емоційна складова та задоволення. Але значення ігрової технології неможливо обмежити та оцінити лише розважально-рекреативними можливостями.

На основі вивчених публікацій ми зазначаємо, що у сучасній системі освіти, яка впроваджує активізацію та інтенсифікацію навчального процесу, формування необхідних компетенцій, можна рекомендувати використання ігрових технологій при викладанні будь-яких предметів та дисциплін.

У зарубіжній та вітчизняній науці велика кількість праць присвячена вивченню ігор у рамках освітнього процесу. Серед сучасних вітчизняних дослідників, що описують використання ігрових елементів, особливу позицію займає А. Мазеліс. На думку вченого, основним принципом гейміфікації виступає забезпечення зворотного зв'язку від користувача та швидке освоєння всіх функціональних можливостей. До методів гейміфікації А. Мазеліс відносить створення легенди, що забезпечує ефект причетності користувачів до досягнення загальної мети. Автор виділяє такі суттєві риси, як механіка (використання елементів, властивих для ігрового процесу, наприклад, віртуальні нагороди, статуси, окуляри, віртуальні товари), естетика (загальне залучення в гру, що викликає емоційний відгук), соціальна взаємодія (різні техніки між користувачької взаємодії), динаміка (використання сценаріїв, які вимагають реакції та уваги користувача в реальному часі)

А. Безсмертний та А. Гаєнкова, дають визначення ігрового навчального комунікаційного середовища, під яким розуміється єдина високотехнологічна соціалізована та інформаційна освітня платформа, що створює умови для

мотивування та саморозвитку учнів і педагогів, які взаємодіють творчо в освітньому процесі.

Ігрове освітнє середовище, на думку дослідника, приваблює учнів низкою переваг:

- безперервно оновлюваними технічними засобами, за допомогою яких відбувається процес навчання; ігровими продуктами, у яких необхідно зробити практичне рішення задач; можливістю взаємодіяти з іншими користувачами платформи;
- персональним середовищем, створеної учнями – особистим кабінетом, особистими сервісами, мережевим портфоліо, виходом у мережеве співтовариство;
- можливістю індивідуалізованого навчання та розвитку, самостійним плануванням режиму та пошуком необхідного та достатнього;
- новим типом взаємовідносин в освітньому процесі, формально-неформальним, де відбувається пізнання через комунікацію і соціалізацію, самонавчання і можливість навчання у відриві від класичної класно-урочної системи [2].

Як зазначає Д. Півнев і Ч. Крук в ігровому освітньому середовищі інструментами залучення уваги учнів виступають почуття, емоції, цінності, самореалізація, інтеракція з освітнім співтовариством, а також можливість впливати на події в ігровому просторі. Формування внутрішньої мотивації до навчання починається з залучення в гру. У ігровій ситуації мотивація учнів спрямована на вирішення практичних завдань високого рівня складності, при самостійному виборі інструментарію. Пошукова активність сприяє розвитку внутрішніх мотиваторів, таких як самооцінка, моральні принципи, інтереси та переконання[3].

Основною відмінністю використання ігрових платформ (комунікаційного освітнього середовища) від традиційних форм освіти є активна участь користувачів; знання тут не транслюються, а добуваються учнями самостійно. На початковому етапі роботи навчальний матеріал опрацьовується учнями самостійно (аналогічно навчанню в традиційному освітньому середовищі), потім їм пропонується вирішити практичні завдання у віртуальній грі [3].

І. Бахметьева зазначає, що однією з найважливіших характеристик гейміфікації – є ігровий дизайн, під яким розуміють візуалізацію змісту в ігровому стилі. Будь-який дизайн завжди має на меті урізноманітнити навчальний матеріал зробити його доступним і зрозумілим та спрямованим на учнів. Процес гейміфікації передбачає впровадження в освітній процес елементів комп'ютерних ігор і соціальних мереж, що дозволить створити більш зручне для учнів середовище і підвищити мотивацію. Головна особливість гри полягає в здібності захопити гравця на довгий час, утримувати його увагу. Дана якість приваблює розробників комп'ютерних ігор і є психологічною базою як для традиційних педагогічних ігор та і для ігрофікації.

Як передбачає С. Нікітін ігрофікація незабаром займе лідируючі позиції серед додаткових освітніх технологій. Автор пропонує ряд способів гейміфікації навчання, перерахуємо їх:

1. Створення ігрових моментів, що підтримують мету навчання. Це дозволяє розвивати мислення та кмітливість.

2. Використання нагород у освітньому процесі. Отримання заохочення за виконання завдання сприяє максимальному прояву здібностей школярів.

3. Матеріалізація ідей. Роблячи ідеї відчутними і зрозумілими, педагог спрощує засвоєння матеріалу учнями.

4. Поділ курсу за рівнями складності. Кожен рівень передбачає подолання перешкод і протистояння при постійному наростанні складності змісту.

5. Перевага практики над теорією. У гейміфікованому навчанні учні повинні оперувати знаннями, застосовувати їх, а не лише мати теоретичну сторону.

6. Заохочення самостійності. Використання ігрофікації в навчанні дозволяє учням виявляти більше самостійності і вчитися на власному досвіді.

7. Включення рольових ігор у процес навчання. У рольовій грі учень діє від імені свого персонажа, використовуючи знання і навички для вирішення завдань у незвичайній ситуації.

8. Створення ситуації суперництва. Гейміфікація навчання передбачає суперництво та протистояння учнів у процесі досягнення цілей. Результати діяльності можуть відображатися у турнірній таблиці.

9. Створення ситуативності в освітньому процесі. Ситуативне навчання використовується у навчальних симуляціях, де учні вивчають систему, граючи з її моделлю [2].

Досвід застосування віртуальних ігор показує, що бажання вчитися в учнів значно зростає. За відсутності мотивації навчання нічого очікувати ефективним, підвищення мотивації необхідно орієнтуватися вирішення практичних завдань і отримання видимих результатів (І.Бахметьєва).

Отже, як зазначають Л. Жиділова та К. Ляшенко, впровадження гейміфікації допомагає вчителю мотивувати дітей і залучати їх до освітнього процесу, дозволяє дітям вчитися в інтерактивному середовищі, в якому вони можуть тренуватися, робити помилки і виправляти їх тощо. Тобто ігрофікація – це активний стиль навчання, від якого неможливо втомитися.

На сьогоднішній день педагоги спільно з дизайнерами комп'ютерних ігор розробляють візуалізовані моделі навчання та модульні навчальні програми на базі віртуальних ігор. Ігрові модулі грають роль систематизованого способу освоєння навчального матеріалу, який дозволяє отримати практичні знання учням у різних предметних областях (М. Ермолаєва). Ситуаційні моделі застосовуються в іграх, в яких навчання засноване на прикладі підходу case-study з використанням можливостей комп'ютерних ігор (створення діалогів, візуалізація героїв, довкілля) (М. Безсмертний М. Гаєнкова)[4].

Окрім того, згідно до оновленого Державного стандарту базової середньої освіти здобувач освіти має володіти ключовими компетентностями, до яких

належить і компетентність щодо, здорового способу життя яка реалізується через уроки фізичної культури та позаурочні форми фізичного виховання, що передбачає уміння свідомо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших; організувати гру чи інший вид рухової діяльності, спілкуватися в різних ситуаціях фізкультурно-спортивної діяльності.

Тому актуальним питанням сьогодення є використання гейміфікації на уроках фізичної культури та в позаурочний час, що сприятиме краще організувати активне освітнє середовище, забезпечити різні форми інтегрованого навчання, здійснювати моніторинг розвитку учнів різного віку згідно до Концепції Нової української школи та оновленого Державного стандарту базової середньої освіти, методикам компетентнісного навчання. Отже, використання у навчально-виховному процесі фізичної культури квестів та інших ігрових технологій стимулюватиме інтерес учнів, сприятиме використанню знань засвоєних раніше, а ігрові елементи будуть викликати позитивні емоції щодо вивчення нових фізичних вправ та формуватимуть стійку мотивацію та стимулюватимуть учнів наповнення власного життя активними вправами та руховими діями.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження гейміфікації у навчальний процес фізичної культури.

Список використаних джерел:

- 1.Томілова О.В. Досвід застосування концепції Гейміфікація для підвищення ефективності навчальних занять. [Електронний ресурс]:URL: <http://dgng.pstu.ru/conf2015/papers/94/>
- 2.Никитин С. И. Геймификация, игрофикация, играизация в образовательном процессе // Молодой ученый, 2016. - №9. - С. 1159-1162.
- 3.Пивнев Д.И. Роль игрофикации в образовании: опыт создания игрового модуля// Гуманитарная информатика, 2017. - №12.- С.43-46.
- 4.Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі – [Електронний ресурс]/О. В. Ільченко. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/.

***ПРОСЕНЮК Анжела Іванівна,
РУДЕНКО Юлія Анатоліївна***

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ МЕТОДИК

У реформуванні сучасної освіти зростає необхідність використання педагогічних ідей, спрямованих на посилення конструктивної ролі вихователя – фахівця, який забезпечує освітні потреби дітей вже на початковій ланці системи освіти. Спонукає також до перегляду ролі й місця вихователя у переліку

факторів впливу на свідомість дітей дошкільного віку, зокрема, виховання морально-етичних почуттів, що зумовлено низкою негативних чинників, наприклад, доступністю візуалізації далеко не зразкових моделей поведінки персонажів мультсеріалів, відео- та комп'ютерних ігор тощо. Тому принципового сенсу набуває питання правильного педагогічного впливу з координуванням потреб, бажань, інтересів і дій дітей, виховання в них шляхетних почуттів. Здійснити це має насамперед вихователь, добре обізнаний у царині культуротворчих чинників з належним рівнем базової та професійної культури.

До проблеми становлення культури педагога долучилися дослідники: Т. Андрущенко, Ю. Бабанський, В. Буряк, Б. Гершунський, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, М. Фіцула та ін. За виховання на основі засвоєння культурний і моральних цінностей ратують В. Брожик, В. Гриньова, С. Золотухіна, Р. Сербожкіна та ін.

Звертаючись до феномену культури, ми дотримуємося наукової думки про те, що поняття «культура» було сформульовано як таке, що притаманне лише людині, а також як «міра і синтетична характеристика її духовного, морального і професійного розвитку» [2, с.185].

Як зазначалося вище, сучасна освіта на всіх її ланках засвідчує внесення радикальних змін в процес раціонального використання можливостей та гідну відповідь на виклики сучасного сьогодення, зокрема вимушену організацію змішаного навчання, карантинні обмеження, збільшення соціальної дистанції, відсутність аверсивної стимуляції суб'єктів освітнього процесу, перенасичення медіа простору фейковою та науково не підтвердженою інформацією, спонукання користувачів Інтернету до поверхневого викладу інформації в текстах, що не перевищують обсяг 50 знаків тощо.

Актуальність та нагальна затребуваність формування ціннісних орієнтацій із розвитком такого важливого її складника як культурна компетентність у майбутніх фахівців дошкільної освіти наразі особливо очевидна, оскільки в епіцентрі драматичних подій, які переживає наше суспільство, опинилися діти.

Відтак, освітній процес на факультеті дошкільної педагогіки та психології вибудовується так, щоб і на аудиторних заняттях, і в поза аудиторний час студентам надавалася можливість проявити свої почуття й здійснювати відповідний емоційний відгук на отриману інформацію, звичайно, науково перевірену.

Як засвідчує практика, ефективною в цьому напрямі є дотримання правил інтерактивного навчання.

Українськими дослідниками О. Пометун, Л. Пироженко схарактеризовано цілі й завдання інтерактивного навчання:

- розширення пізнавальних можливостей ;
- можливість перенесення отриманих умінь, навичок та способів дії у повсякденне життя;

- формування глибокої внутрішньої мотивації.

Також науковцями було подано класифікацію інтерактивних технологій: за формою організації освітньо-виховної діяльності (О. Пошетун, Л. Пироженко), за розподілом інтерактивних методів (В. Мельник).

У ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в межах викладання фахових методик «Методика навчання української мови в ЗДО», «Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності в ЗДО», «Методика організації «Теорія і методика музичного виховання», «Теорія і методика співпраці закладів дошкільної освіти з родинами» студентами факультету дошкільної педагогіки і психології денної та заочної форми навчання здійснюється порівняння різних моделей навчання (пасивна модель, активна модель, інтерактивна модель), що дає майбутнім вихователям ЗДО активно долучитись до дискусійного обговорення, відчувати свою спроможність на дієву допомогу суб'єктам освітньої діяльності.

Впровадження інтерактивного навчання передбачає знання та дотримання правил його організації:

1. До роботи мають долучатися усі студенти;
2. Активна участь у роботі заохочується;
3. Студенти самостійно розробляють і виконують правила роботи в малих групах.

Досвід такої роботи засвідчує, що значно урізноманітнюються форми й методи роботи з використанням інтерактивних технологій (презентаційні інтеракції, інсценування, ділові ігри, неімітаційні інтеракції, проблемні лекції, конференції, практикуми тощо).

Отже, окреслене переконує, що: оновлення змісту освіти варто спрямовувати на подолання розриву між її соціальними функціями; значущим фактором у пізнанні соціокультурної реальності, якісному та результативному входженні студентів у сучасний інформаційний простір є підвищення рівня базової та педагогічної культури, смисл якої досягається за її освоєння й відповідної діяльності; орієнтування студентів педагогічних ЗВО на постійне підвищення рівня педагогічної культури фахівців дошкільної освіти передбачає покращення результативності у їхньому професійному становленні.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці методик щодо підвищення рівнів медіа освіти та медіа грамотності в процесі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект Київ: Деміург. 2005. 228с.
2. Гіптерс З. В. Культурологічний словник – довідник. К: «Професіонал». 2006. 328 с.
3. Юрій М. Ф. Етнологія: навчальний посібник / М. Ф. Юрій. – К.: Дакар. 2006. 360с.

РАССОМАХІНА Ольга Андріївна

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Наукова робота науково-педагогічних працівників апіорі повинна бути ефективною. Проте, у відомих міжнародних рейтингах вищих навчальних закладів сьогодні представлено далеко не всі українські вищі навчальні заклади, та кількість представлених українських вищих навчальних закладів, на жаль, не досить велика, в основному представлені українські вищі навчальні заклади отримали високі показники та місця у світових рейтингах саме завдяки технічним спеціальностям та комп'ютерним наукам [1]. Як би важко нам не було, але орієнтація на міжнародні освітні рейтинги, на здобуття наукометричних показників та оприлюднення результатів своєї наукової діяльності у наукових міжнародних виданнях міцно увійшли до нашої сьогоденної наукової реальності, стали однією із груп та пунктів ліцензійних вимог до науково-педагогічних працівників. Чи має ставати на заваді у здійсненні наукової діяльності науково-педагогічного працівника недостатня фактична кількість індексованих у наукометричних базах Scopus і Web of Science українських наукових журналів, наприклад, у галузі юридичних наук? Чи має ставати на заваді українським вченим-правникам недостатня матеріальна та технічна готовність українського суспільства та держави до постійних нових вимог щодо оприлюднення наукових результатів? І чи ставить це під сумнів потрібність викладачів-науковців? Звичайно, що ні, гарні публікації у профільних фахових виданнях України та гарні показники наукової, науково-методичної, навчальної та організаційної роботи завжди були та будуть у багатьох вітчизняних колег, що і зробило та робить їх відомими в українському суспільстві та у вітчизняному науковому і професійному середовищі. І ніякі організаційно-правові вимоги та зміни не повинні нівелювати ці результати. Будь-які організаційно-правові зміни у організації освітнього процесу не повинні заважати академічній свободі та свободі наукової творчості [2, ст.41, ст.57; 3, п.5]. Тож маємо рухатися вперед, використовуючи увесь свій інтелектуальний, методичний, креативний та інноваційний потенціал, для входження на світовий освітній ринок, до світової науки, для самостійної побудови міжнародних наукових зв'язків, напрацюванню контактів із вченими-колегами, вченими-юристами із зарубіжних держав, акумулюючи усю свою волю та усі свої зусилля.

У зв'язку з цим, саме час ще раз звернути увагу на науково-методичне забезпечення науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, без якого не вдалося б досягти потрібних та високих результатів у попередні періоди і без якого не вдасться досягти необхідних показників науково-педагогічної діяльності у майбутньому. Наукові дослідження та наукові спостереження, які здійснює викладач-науковець у процесі своєї науково-

педагогічної діяльності та які він апробує на наукових заходах, є основою для усіх видів його професійної діяльності, як науково-педагогічного працівника, яка одночасно опосередковує усі сфери його професійних активностей та інтересів. Індивідуальні наукові дослідження та індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) здобувачів вищої освіти також належать до його складових.

Деякі автори визначають науково-методичне забезпечення навчального процесу, як сукупність документів, наукових, навчальних, методичних матеріалів, які: 1) описують зміст; 2) встановлюють структуру; 3) визначають результат; 4) регламентують перебіг навчального процесу [4, с. 1]. В цілому, обсяг даного поняття багато в чому залежить від конкретного змісту освітнього законодавства в той чи інший проміжок часу.

У Рекомендаціях з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти МОН України [5, п. 2] передбачено, що основним навчально-методичним документом, передбаченим освітнім законодавством є робоча програма; навчальна програма, як її основний складник; контрольні завдання для оцінювання рівня знань студентів при проведенні акредитації спеціальності або освітньої програми; інші форми навчально-методичного забезпечення – підручники, навчальні посібники, авторські матеріали, розроблені викладачем (конспекти лекцій, методичні вказівки та рекомендації, індивідуальні завдання, збірники ситуаційних завдань або кейсів, приклади розв'язування типових задач або виконання типових завдань, комп'ютерні презентації, ілюстративні матеріали, каталоги ресурсів тощо). У даних Рекомендаціях МОН України не виділяється окремо така група навчально-методичного забезпечення, як науково-методичне, але наведені види та форми навчально-методичного забезпечення мають змістовний і смисловий зв'язок із наукою та її результатами, зокрема, з авторським науковим доробком викладача. Тобто певна частина навчально-методичного забезпечення - це також і призма, через яку науково-педагогічний працівник може проявити свої здібності, в тому числі наукові, та розкривати результати своєї індивідуальної наукової діяльності. Крім того, спостерігається тенденція до зменшення обов'язкових видів навчально-методичного забезпечення, концентрується увага саме на основних його формах, як імперативних, поступово відбувається відхід від висування необґрунтовано надмірних вимог до змісту та обсягу навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін і перехід до проявів академічної свободи у даній сфері з метою спрямування ресурсів на індивідуальну роботу зі здобувачами вищої освіти, на розвиток закладу вищої освіти, розвиток наукових проєктів та на міжнародну співпрацю.

Тож не будемо забувати, що свобода науки полягає в першу чергу у свободі вибору напрямів дослідження, проблем та методів їх вирішення, у науковому професіоналізмі, свободі від цензури наукової творчості та від монополізації того чи іншого наукового напрямку [3, п. 1.8]. А право на академічну свободу передбачає самостійність та незалежність учасників освітнього процесу під час здійснення педагогічної, науково-педагогічної

діяльності, яка здійснюється на принципах свободи слова і творчості, принципах поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується із врахуванням встановлених законом обмежень [2, п. 3, ч. 1 ст. 1]. Зазначені принципи мають розповсюджуватися і на сферу наукової та начально-методичної діяльності науково-педагогічного працівника, активно дотримуватися в ній. Адже саме у цій площині може відбутися зустріч сучасної науки та кінцевого споживача освітнього процесу, донесення інноваційних, сучасних наукових знань до здобувача вищої освіти, його знайомство з системою профільної науки, зі сферою фундаментальних та прикладних досліджень.

Нерідко до науково-методичного забезпечення відносять також державні стандарти освіти, різні види навчальних планів, програми навчальної, виробничої та інших видів практик. Конкретний перелік видів та форм навчально-методичного забезпечення навчального процесу має визначатися Положенням про організацію освітнього процесу у вищому навчальному закладі. А на теоретичному рівні дане питання опрацьовує, в тому числі й така галузь знань і науки, як педагогіка вищої школи. На мою думку, перелік науково-методичного забезпечення дисципліни має охоплювати саме змістовні та інформативні навчальні матеріали та засоби навчання, які пов'язані з результатами наукових досліджень, це те, що більше стосується змісту кожної навчальної дисципліни. Як бачимо, у законодавстві окремо не виділено групи або види методичного забезпечення за напрямками науково-педагогічної діяльності, окремо не виділено поняття науково-методичне забезпечення, інколи ці поняття навіть ототожнюють.

Висновки. Науково-методичне забезпечення навчальних дисциплін - це призма, через яку науково-педагогічний працівник може проявити свої здібності, в тому числі наукові, та розкрити результати своєї індивідуальної наукової діяльності. Науково-методичне забезпечення включає наукові дослідження та наукові спостереження, які викладач-науковець здійснює у процесі своєї науково-педагогічної діяльності та які він апробує на наукових заходах, а також індивідуальні навчально-дослідні завдання та авторські матеріали, розроблені викладачем, які застосовуються у навчальному процесі вищого навчального закладу. Науково-методичне забезпечення науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів є основою для усіх видів їх професійної діяльності та науково-педагогічної зокрема, і одночасно опосередковує усі сфери їх професійних активностей та інтересів, створює необхідні передумови, умови та засоби для досягнення, як навчальних, так і наукових цілей, у процесі освітньої діяльності та її необхідних показників. Науково-методичне забезпечення сприяє у підготовці здобувачів вищої освіти до їх майбутньої професійної діяльності, а також налагодженню їх самостійної роботи, забезпечує зв'язок освіти із рівнем сучасної науки, ознайомлення з основними закономірностями процесу та методикою наукового пізнання.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко С. Науковець публікується, університет рейтингується. Освіта.ua, 02.10.2019. URL: <https://osvita.ua/vnz/65702/> (дата звернення: 08.06.2022).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print>.
3. Етичний кодекс ученого України. Постанова загальних зборів НАН України від 15.04.2009 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#top>.
4. Жорнова Олена, Жорнова Ольга. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги. Вісник Книжкової палати. 2012. №2. С.1-4. URL: https://www.lib.dp.ua/text/vkr_2012_2_7.pdf.
5. Рекомендації з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої освіти. Лист МОН України від 09.07.2018 р. № 1/9-434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-434729-18/print>.

РУДІЧЄВА Наталія Костянтинівна

ФОРМУВАННЯ АКСІОЛОГІЧНИЙ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Основним завданням сучасного педагогічного закладу вищої освіти є професійна підготовка педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства.

Практика свідчить, що на сучасному етапі розвитку суспільства найбільша небезпека – це криза самої людини, бездуховність, втрата людських якостей, особливо таких як Добро, Краса, Істина, Праця, які формуються в процесі соціалізації нових поколінь.

Формування аксіологічної компетентності учнів молодшого шкільного віку є однією з головних задач, що постає перед вчителями початкової школи. Як наголошено в нормативних документах, починаючи з початкової школи, відбувається формування ключових компетентності особистості, зокрема і аксіологічної. Саме учитель початкових класів, який закладає підґрунтя для успішного розвитку особистості учнів молодшого шкільного віку, має вагомий вплив на будь-які перетворення в освіті, що, в свою чергу, вимагає зміни погляду та його діяльності на нові педагогічні цінності.

Наукові дослідження з проблеми підготовки майбутніх учителів та педагогів до формування аксіологічної компетентності учнівської молоді висвітлено в працях І. Галян, О. Галян, О. Л. Яновської, А. Яновського. У наукових наробках Л. Примачок поряд з висвітленням проблеми формування професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації, представлена аксіологічна компетентність, яка є складовою професійної компетентності. У

дослідженнях вчених І. Галян, О. Галян аксіологічна компетентність педагога представлена «як наявність індивідуальної здатності (уміння) набувати впродовж усього життєвого шляху аксіознання та інтегрувати його в смислові структури» [1, с. 23].

Л. Примачок наголошує на важливості формування аксіологічної компетентності фахівців з фізичної реабілітації і розглядає аксіологічну компетентність як «специфічну готовність і, разом з цим, – здатність суб'єкта до постійної цілеспрямованої активності зі зміни особистісних рис і поведінкових характеристик, з розвитку та раціонального використання своїх психічних потенціалів» [2, с. 202].

Л. Яновська підкреслює важливість підготовки майбутніх учителів історії до формування в учнів аксіологічної компетентності. У наукових здобутках дослідниці зазначено, що аксіологічна компетентність – «це система особистих моральних цінностей, що базується на вмінні аналізувати, синтезувати, критично оцінювати історичні факти, події, історичних діячів тощо [4, с. 257].

І. Степаненко розглядає поняття «аксіологічна компетентність» як «здатність критично-рефлексивного сприйняття цінностей і вироблення власної, усвідомленої аксіологічної позиції» [3, с.11].

Узагальнюючи виокремлені визначення, можна зробити висновок, що формування аксіологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів – цілеспрямований процес побудови системи професійно важливих особистих моральних цінностей, що базується на вмінні аналізувати, синтезувати, критично оцінювати інформацію і вироблення власної, усвідомленої аксіологічної позиції. Вважаємо важливим моментом у створенні власної позиція наявність внутрішнього стрижня.

Вважаємо, що для ефективної підготовки майбутніх учителів початкових класів до формування в учнів аксіологічної компетентності доцільно впроваджувати на заняттях моделювання педагогічної діяльності та залучати до активної участі у педагогічних тренінгах.

На лекційних та практичних заняттях створювати ситуації поведінкового характеру, які виникають стихійно або підготовлені заздалегідь; пропонувати незакінчені педагогічні ситуації та ситуації-вправи, які вимагають трансформації негативного прояву поведінки людини на позитивний; ситуації проблемного характеру. Упродовж педагогічної практики у закладах середньої та спеціальної освіти майбутнім учителям початкових класів доцільно розробляти завдання для учнів, спрямованих на формування аксіологічної компетентності у них.

У процесі розв'язання таких завдань, які емоційно «прожиті», майбутні учителі початкових класів набувають необхідної особистісної значущості. Такі завдання сприяють «активізації особистісних ресурсів та особистісного потенціалу людини» [2, с. 202], що створює основу для до самоосвіти та самовдосконалення.

Саме при свідомому розумінні і розкритті особистісного потенціалу фахівця можливе підвищення не лише рівня його професійної мотивації, знань,

умінь, навичок та якостей, необхідних у професійній діяльності, а й особистісне зростання як людини.

Аналіз обраної проблеми засвідчив, що цей аспект наукового вивчення є актуальним та значущим на сучасному етапі розвитку професійної педагогічної освіти, і потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Галян І., Галян О. Особливості розвитку аксіологічної компетентності майбутніх педагогів. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. № 2(18). Листопад. С. 22-27.

2. Примачок Л.Л. Експериментальне дослідження стану сформованості професійної компетентності фахівців з фізичної реабілітації зі стажем роботи понад п'ятнадцять років. *Актуальні проблеми психології*. Том V. Випуск 19. С. 195-208.

3. Степаненко І.В. Формування комунікативно-прагматичної аксіологічної компетентності як фактор подолання ціннісних розколів в Україні: стратегічні орієнтири освіти для демократизації суспільства. *Постметодика*. 2013. №5 (114). С. 10-15.

4. Яновська Л. Г. Підготовка майбутніх учителів історії до формування в учнів аксіологічної компетентності. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (37). Ч. I. С. 254-259.

САКАЛЮК Оксана Олександрівна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Використання інтерактивних методів навчання у процесі організації партнерської взаємодії здобувачів вищої освіти зумовлена гуманізацією освіти, пошуками нових технологій навчання, які б забезпечували зміщення акценту із набуття знань і дій за взірцем на формування професійної компетентної особистості, здатної до взаємодії у професійній діяльності.

За слушними зауваженнями Т. Сорочан, основна ідея інтерактивного навчання полягає в посиленні реальної взаємодії особистості з іншими учасниками навчання, спільної діяльності, що є передумовою особистісного розвитку. Таке професійне спілкування, зазначається науковцем, дозволяє учаснику інтерактивної взаємодії порівнювати власну діяльність з еталонною або нормативною моделлю та визначати подальші напрями саморозвитку [3].

За висновками вчених (Г. Сиротенко, С. Кашлев та ін.) досить ефективним є здійснення підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності при використанні інтерактивних технологій, що посилюють мотивацію, розвивають творче мислення, удосконалюють комунікативні

навички (культуру спілкування) [1; 2 та ін.]. Оскільки ці технології ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільного обміну думками, авансуванні успіху, то, застосовуючи такі методи, необхідно враховувати, що робота з дорослими людьми відрізняється від навчання дітей. Так, використання інтерактивних методів навчання у процесі організації партнерської взаємодії здобувачів вищої освіти зорієнтоване на вимоги дорослих людей до навчання, яке має відповідати їхнім потребам на цей момент; бути придатним для практичного використання та безпосередньо стосуватися їхньої роботи; давати справжні можливості для професійного зростання; приносити насолоду; давати змогу відчувати себе переможцем; орієнтувати на чітко визначені цілі тощо.

Наголосимо, що важливим є згрупування інтерактивних методів навчання. На нашу думку, вдало представлена класифікація інтерактивних методів відповідно до головної функції того чи того методу в організації педагогічної взаємодії, запропонована С. Кашлевим: методи створення сприятливої атмосфери, організації комунікації (у своїй процесуальній основі мають «комунікативну атаку», яку організовує педагог для оперативного включення до спільної діяльності, до взаємодії кожного учасника педагогічного процесу); методи обміну діяльностями (передбачають поєднання групової та індивідуальної роботи учасників педагогічної взаємодії, спільну активність учасників педагогічного процесу, тісну кореляцію діяльностей педагога та здобувачів освіти); методи мислєдіяльності (з одного боку, створюють сприятливу атмосферу, сприяють мобілізації творчого потенціалу здобувачів освіти, з іншого, стимулюють активну розумову діяльність, виконання різних розумових операцій, здійснення свідомого вибору); методи смислотворчості (головною функцією їх є створення здобувачами освіти свого індивідуального смислу про явища, проблеми, які вивчаються, обмін цими смислами, розробку учасниками педагогічної взаємодії нового змісту педагогічного процесу); методи рефлексивної діяльності (спрямовані на фіксацію учасниками педагогічного процесу стану, свого розвитку, причин такого стану, оцінку ефективності взаємодії, що відбулася); інтегративні методи (інтерактивні ігри) є інтегрованими методами, які об'єднують усі головні функції вищезазначених методів [1]. Оскільки інтерактивне навчання передбачає партнерську взаємодію, діалог, взаємозбагачення, обмін думками, то серед головних ознак та інструментів інтерактивної взаємодії, які виявлені завдяки аналізу її практики, виділяють полілог, мислєдіяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відношення, свобода вибору, ситуація успіху, позитивність та оптимістичність оцінювання, рефлексія та ін.

Опитування, проведені серед здобувачів вищої освіти щодо використання інтерактивних методів навчання підтверджують необхідність та доцільність їх використання. Респондентами було надано перевагу таким інтерактивним методам, як: кейс-стаді, методам проєктів, асоціацій, мозкового штурму, роботи в малих групах, діловим іграм тощо. Здобувачами вищої освіти було зазначено, що використання інтерактивних методів дозволяє зрозуміти практичну спрямованість навчання, бачити шляхи застосування отриманих

знань і навиків у професійній діяльності; сприяє закріпленню знань за допомогою самостійних практичних дій, формуванню уміння поєднувати те, що вивчається, з минулим, теперішнім і майбутнім досвідом; сприяє бажанню вчитися і бути впевненим у власних можливостях оволодіння знаннями і навиками тощо.

Отже, використання інтерактивних методів навчання у процесі організації партнерської взаємодії здобувачів вищої освіти забезпечує свідоме використання теоретичних знань на практиці, здійснення наукового обґрунтування явищ, феноменів, ситуацій психолого-педагогічного та ін. характеру, вільне оперування теоретичним матеріалом, розробку пропозицій та рекомендацій, самостійне знаходження і виправлення помилок у процесі роботи тощо.

Список використаних джерел:

1. Кашлев С. С. Интерактивные методы обучения педагогике. Минск : Выш. шк., 2004. 176 с.
2. Сиротенко Г. О. Шляхи оновлення освіти : науково-методичний аспект. Харків : Основа, 2003. 96 с.
3. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності : теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2005. 384 с.

САМЧУК Лариса Сергіївна

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ЗМІН В ОСВІТІ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УКРАЇНІ

Інклюзивне середовище сучасного закладу освіти забезпечує найкращу якість освіти для всіх дітей і є основоположним фактором усунення дискримінаційних підходів. У сучасних закладах формується середовище, в якому відбувається постійна активна взаємодія людини з особливими потребами та світом, що дозволяє розвивати соціальні взаємини та навички формування стосунків і спільних дій. Повага та розуміння зростає, коли до спілкування долучаються люди з різними здібностями та різним походженням, які в умовах цього нового середовища здатні віднайти себе. Не випадково в сучасній українській науковій думці до цієї проблеми звертаються не тільки фахівці в галузі спеціальної освіти (А. Колупаєва, Г. Соколова, О. Таранченко, О. Форостян), але й філософи (Є. Борінштейн, К. Павленко, І. Орленко). На етапі формування, впровадження та реалізації системи інклюзивної освіти важливим є врахування дії всієї сукупності чинників, що впливають на її успішність та ефективність. Ці обставини роблять актуальною проблему розгляду сукупності чинників, що впливають на процес впровадження інклюзивної освіти. Тож, виділимо основні групи чинників, що сприяють

формуванню інклюзивної освіти, створенню умов для реалізації можливості здобуття освіти, успішної адаптації, соціалізації осіб з обмеженими можливостями.

По-перше, це соціокультурні чинники, що визначають міру готовності учнів і їх батьків до соціальної взаємодії, толерантного спілкування та формування інклюзивної культури. Учні з особливими потребами необхідно підготувати до соціальної взаємодії та формувати інклюзивну культуру, адже їм дуже важливий час для адаптації до нових умов і змін життєдіяльності. Особливу увагу необхідно приділяти батькам, надаючи їм можливість брати активну участь у заходах комплексних інтеграційних програм навчання та консультивання. Слід зазначити, що сьогодні соціокультурні практики входять до інклюзивних освітніх проєктів, спрямованих на спільну культурну діяльність учасників. Відтак, освітній процес постає складником соціокультурного середовища. Разом із освітніми програмами, як справедливо зазначає Г. Лещук, реалізуються і творчі проєкти, відбувається різносторонній розвиток особистості та її інтеграція в соціум [1, с. 186]. Інклюзивна освіта втілює в собі не лише момент фізичної присутності дітей з особливими освітніми потребами в одному просторі зі здоровими дітьми, а підкреслює їх залученість до спільної діяльності. На наш погляд, ігрові соціокультурні технології, заходи соціокультурної діяльності, як от – відвідування театрів, музеїв, центрів еколого-натуралістичної творчості – уможливить засвоєння ними зразків поведінки, цінностей, культурних правил, потреби у спілкуванні. Звичайно, сьогоднішні реалії, воєнний стан, значно погіршили можливість реалізації цих ідей, але за допомогою інформаційних технологій фахівці інклюзивно-ресурсних центрів і вчителі працюють з дітьми з особливими потребами.

Як слушно зауважує К. Павленко, «інклюзію ми розуміємо тут переважно як включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній процес, тобто таке спільне виховання та навчання дітей, з яким тісно пов'язана етична проблематика цінностей та виховання» [2, с. 186]. Насамперед, йдеться про розуміння інклюзивної освіти сучасними філософами як особливого соціокультурного явища, для якого визначальною є не просто допомога дітям з особливими потребами, але й підготовка висококваліфікованих педагогів, які можуть на засадах толерантності, чуйності, творчості та співробітництва допомогти їм. Ми підтримуємо думку вченої щодо того, що суспільство, зважаючи на модернізацією системи освіти і виховання дітей з особливими потребами, повинне апелювати до «переосмислення, уточнення наукових засад, зміцнення загальної базової теорії та обґрунтування поліпарадигмальності при розробці нових підходів у вирішенні завдань організації та впровадження інклюзивного навчання в дослідницькій та освітній практиці» [2, с. 192]. Реалізація цих змін вимагає осмисленого, наукового підходу з опертям на сучасні філософські теорії та компенсаторну функцію філософії.

Серед інших груп чинників у філософії освіти та педагогіці визначають психолого-педагогічні, матеріально-технічні, організаційно-методичні. Йдеться про удосконалення нормативно-правової бази інклюзивної освіти, кадрове

забезпечення функціонування системи, створення умов для проектування та реалізації індивідуального освітнього маршруту учня з особливими потребами, що дозволить задовольнити його освітні потреби.

Інклюзивне середовище об'єднує низку інших середовищ, як от: середовище закладу освіти, сім'ї, інклюзивно-ресурсного центру тощо, що дає змогу тлумачити його як складне та багатокomпонентне. Завдяки такій своїй структурі воно виконує функції розвитку, виховання, підтримки, спілкування.

Отже, соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами, на наш погляд, полягає в наступному: визначальними постають соціокультурні чинники, що визначають міру готовності учнів і їх батьків до соціальної взаємодії, толерантного спілкування та формування інклюзивної культури. У сучасних закладах формується середовище, в якому відбувається постійна активна взаємодія людини з особливими потребами та світом, що дозволяє розвивати соціальні взаємини та навички формування стосунків і спільних дій. Інклюзивну освіту сучасні філософи визначають як особливе соціокультурне явище, для якого визначальною є не просто допомога дітям з особливими потребами, але й підготовка висококваліфікованих педагогів, які можуть на засадах толерантності, чуйності, творчості та співробітництва допомогти їм.

Список використаних джерел:

1. Лещук Г. В. Особливості соціокультурної діяльності як фактора соціально-виховного впливу на особистість. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. Випуск 1 (44). Ужгород, 2019. С. 98-101
2. Павленко К. М. Філософія інклюзії в освіті. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2019. Випуск 3-4 (169-170). С. 185-195.

СКРОМНА Маріанна Володимирівна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПЕДАГОГІВ ДО ПРАКТИКИ

Актуальність теми зумовлена переходом освіти до дитиноцентриського, компетентнісного та діяльнісного підходів, про що зазначено в Концептуальних засадах реформування початкової освіти «Нова українська школа». Сучасні вимоги суспільства до освітнього процесу потребують його практичної спрямованості, зокрема на засадах використання новітніх технологій; створення умов для саморозвитку і самовираження учнів, урахування їх індивідуальних особливостей.

Однією з новацій у початковій школі є застосування електронних освітніх ресурсів (ЕОР), зокрема електронних підручників (е-підручників) і електронних освітніх ігрових ресурсів (ЕОІР).

Під ЕОР розуміємо навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

Е-підручник – це електронне навчальне видання із систематизованим викладом навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію. (Литвинова, 2016)

У е-підручнику крім цілісної змістової частини містяться інтерактивні завдання, зокрема компетентнісного спрямування; мультимедійні фрагменти для унаочнення теоретичного матеріалу, електронні тести для формуючого оцінювання та різноманітні 3D-моделі та об'єкти доповненої реальності. (Литвинова, 2016)

Учителі початкової школи констатують, що використання е-підручників та ЕОІР в початковій школі має здійснюватися за технологією, що враховує вікові особливості учнів, рівень підготовки учнів та вчителів до використання новітніх освітніх ресурсів. Науковці зазначають, що існує потреба в розробці нових моделей організації освітнього процесу, використання системи інтерактивних завдань для забезпечення неперервного розвитку когнітивних здібностей учнів початкової школи та активізації їх пізнавальної діяльності, що потребує додаткових досліджень. (Литвинова, 2016)

О. Г. Єсіною та Л. М. Лінгур теоретично обґрунтовано, що в навчальному процесі використання е-підручника забезпечує розвиток творчого, інтуїтивного мислення; естетичне виховання за рахунок використання можливостей графіки, мультимедіа; розвиток комунікативних здібностей; формування вмінь приймати оптимальне рішення. (Брончук, 2016)

Практичні позитивні результати отримано в процесі визначення особливостей використання е-підручника для інтенсифікування самостійної роботи. З'ясовано, що в процесі роботи з е-підручником можна розширювати обсяг подання даних і відомостей, підвищувати ефективність використання позатекстового компонента для самоорганізації та самоконтролю навчальних досягнень.

Крім того результати показують, що е-підручники можуть бути використані вчителями для підвищення інтересу учнів до навчання за двома напрямками: для створення новітніх умов роботи учнів у класі й удосконалення системи виконання домашніх завдань.

Методична підсистема закладів початкової освіти має постійно розвиватися. Це пов'язано з появою нових технологій в освіті: впровадження інновацій, використання хмарних і мобільних технологій, поява освітніх ігор, повсюдний доступ до відкритого освітнього контенту, моніторинг і освітня аналітика, проектування освітнього середовища. (Брончук, 2016) Під педагогічною технологією розумітимемо систему методів, форм і засобів для

здійснення будь-якого процесу, пов'язаного з освітою. Під технологією Smart Kids розуміють систему методів, форм, електронних освітніх ігрових ресурсів та електронних підручників для здійснення навчання учнів початкової школи. Е-підручник і ЕОІР – це складові технології Smart Kids. Технологія Smart Kids у закладах загальної початкової освіти реалізується в чотирьох формах: Smart Case, Smart Teacher, Smart Class і Smart Kids.

До методичних особливостей використання технології Smart Kids треба віднести проведення естафет, квестів, конкурсів та розв'язання кросвордів з використанням ІКТ.

З метою забезпечення здоров'язбережувального підходу до навчання і дотриманням санітарно-гігієнічних норм використанням е-підручників/ЕОІР має тривати не більше 10-12 хвилин на уроці.

До основних переваг використання технології Smart Kids належать цільовий розвиток пам'яті, уваги, мислення, сприйняття навчальних даних з екрану, а також формування культури використання ЕОІР й електронних підручників та компетентностей з навчальної комунікації. (Литвинова, 2016)

Для впровадження технології Smart Kids в початкову школу необхідно мати е-підручники/ЕОІР, а вчителю початкових класів необхідно розуміти основні етапи впровадження такої технології. Визначимо етапи впровадження технології Smart Kids в систему початкової школи.

I етап. Апробація в умовах початкової школи одного е-підручника (або ЕОІР) під час освітнього процесу. Напрацювання навиків інтеграції ЕОІР з навчальним матеріалом і практичними завданнями. Використання е-підручників/ЕОІР для фронтальної роботи з класом. Використання е-підручників/ЕОІР фрагментарне.

II етап. Систематичне використання одного е-підручника (або ЕОІР) під час освітнього процесу для фронтальної роботи з класом. Формування умінь та навиків організації фронтальної роботи з учнями (фрагментарно) з використання ЕОІР.

III етап. Використання е-підручника (або ЕОІР) для навчання базових предметів і організації групової роботи з класом. Формування умінь та навиків організації групової роботи з учнями (фрагментарно) з використання ЕОІР.

IV етап. Систематичне використання е-підручника (або ЕОІР) під час освітнього процесу як під час фронтальної, так і під час групової роботи. Організація ефективної фронтальної та групової роботи з учнями.

V етап. Систематичне використання е-підручників/ЕОІР. Налагодження роботи учнів у домашніх умовах. Впровадження елементів змішаного навчання.

VI етап. Активне використання технології Smart Kids для навчання учнів початкової школи. Організація ефективної фронтальної, групової роботи з учнями та змішаного навчання на засадах використання е-підручників/ЕОІР. (Вембер, 216).

Список використаних джерел:

1. Положення про електронні освітні ресурси: Наказ від 01.10.2012 №1060 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

2. Літвінова С. Г., Мельник О. М. Використання електронних освітніх ігрових ресурсів у навчально-виховному процесі початкової школи: метод. реком.. Київ. 2016. 84 с.

3. Вембер В. П. Створення інтерактивного дидактичного матеріалу в процесі підготовки майбутніх вчителів інформатики. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. Київ. 2016. №2. С. 137-144.

4. Брончук Ю. В. Методика використання сервісу LearningApps для створення інтерактивних навчальних додатків. Методичний вісник. Інформаційно-методичний збірник. Рівне. 2017. №1. С. 40-46.

СТАРІКОВА Людмила Павлівна

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ НА УРОКАХ ДИСЦИПЛІНИ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

На сьогоднішній день найбільшої актуальності набуває питання використання сучасних комунікаційних засобів навчання, а саме інтернет-ресурсів, оскільки учні навчаються в он-лайн режимі. Саме події 2020-2022 року (карантин, воєнний стан) привернули особливу увагу до впровадження технологій дистанційного навчання. З кожним днем зростають вимоги до організації навчального процесу, розвиваються нові, більш сучасні та ефективні інформаційно-комунікаційні технології.

Дослідженням питань он-лайн навчання займалися українські (С. Гончарова, В. Олексюк, О. Спіріна) та зарубіжні вчені (М. Апарісіо, Д. Р. Гаррісон), які особливу увагу приділяли використанню онлайн-сервісів на уроках, аналізу переваг і недоліків застосування цих засобів навчання.

Он-лайн сервіси – це сайти, які надають можливість якісно змінити та полегшити навчальну роботу на основі співробітництва, здобути практичні навички і одночасно стають компонентом інтегрованого навчального середовища, що забезпечує, підтримує та доповнює навчальний процес.

До основних умов ефективної організації навчального співробітництва в освітньому он-лайн процесі відносять забезпечення постійного спілкування усіх учасників, творчої взаємозалежної, активної, особистісної участі у спільній роботі, постійного формування навичок роботи у команді. Ідеально, коли для обміну інформацією та моніторингу використовується одна платформа, а не декілька. Важливим у дистанційному навчанні є емоційний зв'язок між педагогом і учнями. Найкраще його налагодити через відео зв'язок.

Головним складником дистанційного курсу є дистанційний або електронний урок. Це колективна форма навчання, якій властиві постійний склад учнів, певні рамки занять, жорстка регламентація навчальної роботи над одним і тим же для всіх навчальним матеріалом. За структурою та змістом він

повністю відповідає традиційному уроку й залежить від вибору вчителя. Такий урок проводиться в певних часових межах, при яких вчитель керує індивідуальною і груповою діяльністю учнів з метою засвоєння учнем основ вивченого матеріалу, виховання і розвитку творчих здібностей.

Дистанційне навчання передбачає організацію освітнього процесу з використанням трансляцій в режимі відеоконференцій, навчальних та виховних заходів, відвідування онлайн бібліотек, музеїв. Навчання дистанційно в 1-4 класах передбачає зручний індивідуальний графік, свою швидкість сприйняття, підвищення інтересу дитини до знань за допомогою навчальних мультфільмів та комп'ютерних ігор. Особливістю навчання молодших школярів без стресів, незалежно від місця перебування, є необхідність додавання в навчальну діяльність ігор (дидактичних, предметних, розвивальних).

Як показує аналіз практики навчального процесу початкової школи для дистанційного навчання дисципліни «Я досліджую світ» використовуються наступні ресурси якісного відео зв'язку – **онлайн-платформи** для організації дистанційного навчання:

- Zoom – платформа, що пропонує комунікаційне програмне забезпечення, яке об'єднує відеоконференції, он-лайн зустрічі, чат і мобільну спільну роботу.
- Google Meet – сервіс відео-телефонного зв'язку.
- Google Hangouts – програмне забезпечення для відео-конференцій та миттєвого обміну повідомленнями.
- Skype – програмне забезпечення, що дозволяє робити конференц-дзвінки, відео-дзвінки (до 50 абонентів), а також забезпечує передачу текстових повідомлень (чат) і передачу файлів.

Інструменти взаємодії з учнями:

- <https://www.google.doc.com> – зручний інструмент, що дозволяє зберігати значні обсяги інформації і редагувати її відповідно до різноманітних налаштувань; надає можливість не тільки для перегляду виконаних робіт, а й для написання коментарів. Ймовірно, що у майбутньому Google.dok стане альтернативою звичного на сьогодні Word, так як надає більш великий функціонал у форматі он-лайн.
- <https://classroom.google.com> – має широкі можливості для створення дистанційних курсів природничої галузі, дозволяє організувати он-лайн навчання, використовуючи відео, текстову та графічну інформацію, різні додатки Google. Його інтеграція з Google Документами, Google Диском, Google Формами дозволяє створювати дистанційні завдання для учнів, здійснювати оцінку та контроль за їх діяльністю.
- <https://padlet.com> – надає можливість публікування будь-якого матеріалу на спільній віртуальній інтерактивній дошці; можна наповнити дошку даними, організувати спільний доступ користувачів до неї, експортувати дошку в різні формати, розмістити її у соціальних мережах або у власному блозі, що сприятиме кращому сприйманню навчального матеріалу, підвищенню

інтересу до вивчення природи, формуванню вмінь як самостійної, так і спільної роботи.

- <https://classtime.com> – допомагає створювати питання або знаходити їх у безкоштовній бібліотеці питань, помічник вчителя, що збагачує урок миттєвою візуалізацією рівня засвоєння знань та навчальний прогрес учнів усього класу у живому часі; здійснює перевірку та корекцію знань, готує звіти у PDF та електронних таблицях; дозволяє організовувати командні ігри за підготовленими питаннями, кожен учень має свій внесок у спільній перемозі – співпраця перемагає індивідуальну роботу.

- <https://getkahoot.com> – платформа для навчання з використанням інтерактивних навчальних ігор (вікторини, тести, опитування, флеш карти), створює можливості швидкого зворотного зв'язку: процес перевірки засвоєного навчального матеріалу чи обговорення будь-якого питання перетворюється у захоплюючу гру.

- <https://miro.com> – платформа інтерактивної дошки для спільної роботи, що дозволяє об'єднати команди у будь-який час і у будь-якому місці, безкінечна он-лайн дошка, на яку можна витягувати картинки, документи (PDF, Google.docs), а також робити нотатки – малювати, писати, клеїти стікери – зберігаючи результати у реальному часі.

- <https://ua.mozaik.com> – інтерактивна презентаційна програма, за допомогою якої легко створювати та проводити видовищні уроки, презентації, містить цифрові підручники, конспекти уроків і оригінальні завдання, які зацікавлять учнів і допоможуть легкому засвоєнню ними теми.

Сервіси для вчителів:

Як організувати дистанційне навчання: <https://naurok.com.ua/webinar/yak-organizuvatidistanciyne-navchannya-za-dopomogoyu-nayprostishih-onlayn-resursiv?reg=true>

Формувальне оцінювання:

https://www.youtube.com/watch?v=rN_7w3Sd3Eg

Формувальне оцінювання:

<https://www.youtube.com/watch?v=0YcO7KNKrwC>

Формувальне оцінювання навчальних досягнень молодших школярів :
<https://www.youtube.com/watch?v=x-ToQQFy3NI>

Презентації до уроків – <https://gdz4you.com>

Лепбук. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. І.Большакова
<https://www.youtube.com/watch?v=xRRqIOk0vXg>

Сторітеллінг. Онлайн-курс для вчителів початкової школи І.Большакова
<https://www.youtube.com/watch?v=2aYHz1U19U8>

Пристинська М. Щоденні 5 <https://www.youtube.com/watch?v=Pc-gqUlsiR8>

Пристинська М. Щоденні 3

<https://www.youtube.com/watch?v=VCIAoATHANI>

Цікава наука на каналі YouTube

<https://www.youtube.com/channel/UCMIVE71tHEUDkuw8tPxtzSQ>

Ютуб канал «ПЛЮСПЛЮС»

<https://www.youtube.com/user/plusplustv/videos>

Книга-мандрівка. Україна

https://www.youtube.com/channel/UChq5vXBXgKpU0_Nxl8pDKyw/videos

Джміль – журнал для дітей віком від 4 до 104 років, їхніх батьків і педагогів <https://jmil.com.ua/2020-1>

Онлайн-ресурси для компетентнісного навчання з предмета «Я досліджую світ»

https://www.youtube.com/channel/UCY_LWkira26QFu1oFDqfXSA/videos

Ведення читацького щоденника, створення власного лепбука, книжки <https://uk.etcetera.media/lepbuk-yak-zrobiti-svoyimi-rukami-i-de-skachati-shabloni.html>

Цікава наука на каналі YouTube

<https://www.youtube.com/channel/UCMIVE71tHEUDkuw8tPxtzSQ>

НУШ для учнів 1-4 класів: Онлайн уроки

https://www.youtube.com/channel/UCdQ_c4KgFnaHH46CHA8AHXw/featured

Завдання для 1-го класу НУШ <http://osvita.ua/school/nus/65278/>

Відеоуроки для дистанційного навчання 1 клас <https://urokok.com.ua/class-leaders/1620-video-uroki-dlya-distanciynogo-navchannya-1-klasna-chas-karantinu.html>

Нова школа 1 клас

https://www.youtube.com/channel/UCAu_hCCOp_LvqYluOe8wolg

Планета Міркувань <http://www.child-thinking.com.ua/1st-grade.html?&L=0>

Завдання для 2-го класу НУШ <http://osvita.ua/school/nus/65313/>

Відеоуроки для дистанційного навчання 2 клас <https://urokok.com.ua/class-leaders/1623-videouroki-dlya-distanciynogo-navchannya-2-klasonovlenna-versiya-03-04-2020.html>

Нова Школа 2 клас

https://www.youtube.com/channel/UC5p5EUYMbIzj5_IAcPP2EIg

Планета Міркувань <http://www.child-thinking.com.ua/2nd-grade.html>

Нова Школа 3 клас

https://www.youtube.com/channel/UCaV_EmycollRpZtmB8G9A3Q

Відеоуроки для дистанційного навчання 3 клас <https://urokok.com.ua/class-leaders/1624-videouroki-dlya-distanciynogo-navchannya-3-klasonovlenna-versiya-03-04-2020.html>

Планета Міркувань <http://www.child-thinking.com.ua/3rd-grade.html>

Нова Школа 4 клас

<https://www.youtube.com/channel/UCG7mhtzRIvGJecMgB-9lm4g>

Відеоуроки для дистанційного навчання 4 клас <https://urokok.com.ua/class-leaders/1622-videouroki-dlya-distanciynogo-navchannya-4-klasonovlenna-versiya-03-04-2020.html>

Планета Міркувань <http://www.child-thinking.com.ua/4th-grade.html>

Таким чином, освітні онлайн-сервіси, які можуть застосовуватися у дистанційному освітньому процесі початкової школи, у тому числі і з курсу «Я досліджую світ», піднімають навчання на якісно новий рівень за рахунок

використання у мульти-медіа-ресурсах різних способів подання інформації (високоякісна графіка й анімація, відео- і звуковий супровід текстів).

Для майбутнього вчителя початкових класів, який готується викладати курс «Я досліджую світ», освітні онлайн-сервіси – це можливість спробувати свої сили у новому амплуа, «перезавантажити» систему традиційних поглядів на освітній процес та стати «конкурентоспроможним» педагогом.

Використання онлайн ресурсів зумовлює необхідність подальшого розвитку розроблених теоретичних положень щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у практиці початкової школи.

СТАЦЕНКО Наталія Вікторівна

КЕЙС-СТАДІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОНЛАЙН- НАВЧАННЯ

Стратегічні завдання модернізації системи вищої освіти, окреслені в Законах України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки, вимагають підвищення якості підготовки майбутніх фахівців різних галузей, що передусім залежить від ефективності організації освітнього процесу під час професійної підготовки в умовах змішаного навчання. Професійна підготовка сучасних фахівців в умовах невизначеності характеризується значним фізичним і психологічним навантаженням, протікає в складних умовах, що ставить підвищені вимоги до їх професійних та особистісних якостей, обмежує можливості набуття практичних навичок, організації практики у дистанційній формі навчання. Тому серед сучасних методів і форм організації освітнього процесу у закладах вищої освіти домінують онлайн, що мають як свої переваги, так і недоліки. Підготовка сучасного фахівця-професіонала є важливим перспективним завданням сучасної педагогічної науки та практики, що потребує свого розгляду як на рівні його мотиваційної, змістової, когнітивної, так і процесуальної, методичної готовності. Розмаїття сучасних методів і форм вимагає від викладача певної адаптації під час професійної підготовки фахівців в умовах змішаного навчання.

Останнім часом активізувалися дослідження різних аспектів впровадження практико-орієнтованого навчання, зокрема методу кейс-стаді: Н. Алюшина, В. Корнецьук, Ж. Кравченко, Н. Наулік, І. Пальшкова, М. Ручкіна, Я. Турунен, С. Хаджирадева, Н. Черненко та ін.

Аналіз науково-методичної літератури дає можливість констатувати переваги використання методу конкретних ситуацій (кейс-стаді) під час освітнього процесу у закладах освіти, а саме: метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на вирішенні конкретних завдань-ситуацій (виконанні кейс-завдань) наочно демонструє як на практиці застосовується теоретичний матеріал; кейси є інструментом, що дозволяє застосувати теоретичні знання до вирішення практичних ситуацій; потужна стратегія

навчання, орієнтована на здобувача, яка сприяє розвитку критичного мислення, комунікативності та навичок міжособистісного спілкування, що забезпечує набуття досвіду здобувачами навіть під час онлайн-навчання.

Результати проведеного опитування серед здобувачів другого магістерського рівня закладів вищої освіти дають можливість стверджувати, що використання кейс-методу під час онлайн-навчання сприяло формуванню практичних навичок, набуттю досвіду на високому рівні (98,3% опитаних). 100% здобувачів підтвердили, що інформація, знання, навички були корисними для професійної діяльності.

Отже, зауважимо, що застосування кейс-методу для розвитку реальних професійних навичок, набуття практичних умінь з фаху в умовах змішаного навчання є ефективним за умови використання якісно розроблених кейсів.

Підґрунтям для розробки якісних кейсів повинні стати види ситуацій [1, с. 23]: ситуація-проблема (реальна проблема, що потребує оперативного вирішення); ситуація-оцінка (реальна ситуація з готовим передбачуваним рішенням, яке необхідно оцінити (правильне /неправильне) та запропонувати своє адекватне рішення); ситуація-тренінг (хаб стандартних або інших ситуацій, які використовують для оцінки або формування професійних умінь і навичок); класична ситуація (запозичена з літератури, практики або штучно створили та описали з урахуванням усіх вимог кейс-методу); «жива» ситуація (подія, що відбулася в житті особи (суспільства), але рішення невідоме, його необхідно віднайти). Кейс-метод активно застосовує різні види кейсів із метою забезпечення та аналізу готовності майбутніх здобувачів до вирішення конкретних практичних завдань і реальних ситуацій з окремих видів професійної діяльності.

Рекомендуємо використовувати міні-кейси і для самостійної роботи здобувачів, диференціюючи їх за рівнем складності з урахуванням чотирьох типів самостійної роботи [2], а саме:

- формування професійних умінь (від них вимагають на основі наданого їм алгоритму діяльності й посилань на цю діяльність, що закладені в умовах завдання, виконати його);
- формування знань-копій і знань, що дозволяють розв'язувати типові задачі;
- формування знань, що покладені в основу розв'язання нетипових задач;
- творча робота.

Таким чином, використання кейс-стаді в умовах змішаного навчання сприятиме не лише розвитку практичних умінь, набуттю досвіду та удосконаленню професійних навичок та компетенцій, але і забезпечуватиме програмні результати навчання у межах фахових компетентностей відповідно до освітньо-професійної програми підготовки. На сьогодні можемо констатувати доцільність та доречність застосування кейс-методу у професійній підготовці фахівців, зокрема наголосити на його перевагах в умовах онлайн-навчання.

Список використаних джерел:

1. Практикум з публічного управління та адміністрування : Збірник навч. кейсів для професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» / [Н. Алюшина, Ж. Кравченко, Н. Наулік, Я. Турунен, С. Хаджирадева (заг. ред.) та ін.]. Київ : УШУ, 2022. 160 с.
2. Черненко Н. М. Підготовка майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками: теорія і практика: [монографія] Одеса: Атлант, 2016. 386 с.

ТАБАЧНИК Інна Григорівна

ПСИХОГІМНАСТИКА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Психогімнастика рекомендована для розвитку дитини дошкільника у віці 4-6 років, при цьому не тільки з метою корекції певних рис характеру і поведінки, але і з метою їх профілактики. На заняттях з психогімнастики діти грають, розігрують сценки, малюють, спілкуються з природою, складають історії, слухають музику.

Таким чином, дітям, які пройшли курс психогімнастики, стає простіше спілкуватися з однолітками, легше виражати свої почуття і краще розуміти почуття інших. У них виробляються позитивні риси характеру (впевненість, чесність, сміливість, доброта і т.ін.), і зникають такі небажані прояви, як страхи, побоювання, невпевненість, тривожність.

Психогімнастика являє собою спеціальні заняття (етюди, ігри, вправи, спрямовані на розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини (її пізнавальної та емоційно-особистісної сфери). Цей термін потрапив у дошкільну педагогіку завдяки І. М. Чистякової в її однойменній книзі.

Особливо ці заняття потрібні дітям з надмірною стомлюваністю, виснаженістю, непосидючістю, які мають запальний або замкнутий характер. Але не менш важливо програвати ці комплекси вправ і зі здоровими дітьми у якості психофізичної розрядки і профілактики. Також потрібно включати психогімнастичний комплекс в дні, коли заплановані заняття з високими інтелектуальними або психоемоційними навантаженнями.

Основна мета занять з психогімнастики характеризується оволодінням навичками управління своєю емоційною сферою: розвиток у дітей здатності розуміти, усвідомлювати свої і чужі емоції, правильно їх висловлювати і повноцінно переживати [1]. Для цього педагогу необхідно вирішувати такі методичні завдання: фіксувати увагу дитини на чужих проявах емоцій; вчити за зразком відтворювати чужі емоції; фіксувати увагу на своїх м'язових відчуттях як проявах цих емоцій; аналізувати і словесно описувати м'язові

прояви емоцій; повторно відтворювати емоції в заданих вправах; контролювати відчуття.

Дитина, що розвивається, повинна усвідомити, що між думками, почуттями і поведінкою існує зв'язок, і що емоційні проблеми викликаються не тільки ситуаціями, але і їх неправильним сприйняттям. Займаючись психогімнастикою, діти вивчають різні емоції і програють їх, отримуючи можливість керувати ними.

На заняттях з психогімнастики діти вивчають абетку вираження емоцій, використовуючи виразні рухи. Подолання бар'єрів у спілкуванні, розвиток кращого розуміння себе та інших, зняття психічного напруження, створення можливостей для самовираження - всі ці завдання можна також вирішити на заняттях. Особливе значення в психогімнастиці надається спілкуванню дітей з однолітками, що дуже важливо для нормального емоційного здоров'я дитини і розвитку.

Як же відбувається корекція поведінки особистісного розвитку дитини? Ігрові ролі між дітьми розподіляються так: роль, що нагадує небажані риси характеру та поведінки дитини, отримує одна дитина, а бажані риси характеру і поведінки демонструє в цій ситуації інша дитина або ведучий, потім перша і друга дитина (чи ведуча) міняються ролями. Іноді дитина, у якої необхідно виправити те або інше відхилення в поведінці, спочатку дивиться сценку, де один з гравців демонструє негативні риси її характеру і поведінки, після чого маленький спостерігач вибирає собі будь-яку роль у цьому ж етюді. Сценка повторюється кілька разів.

Таким чином, важлива колективна оцінка поведінки, вчинків дитини. Використання її забезпечує єдність уявлень і поведінки дошкільника. Будь-які дії дитини мають у своїй основі певну мету, моральну спрямованість, а їх наслідки породжують почуття задоволення, впевненості у собі або сорому, невдоволення. При цьому слід враховувати, що дошкільникам притаманна висока емоційність, тому в оцінці їхніх вчинків необхідно виходити з того, які почуття намагається збудити педагог. Схвалені педагогами, однолітками моральні вчинки зумовлюють позитивні переживання дитини. Ще сильніше переживає дитина свої неправильні дії, невдачі, які отримали публічну оцінку. Це означає, що інструментом колективної оцінки слід послуговуватися обережно. Крім того, залучаючи дітей до оцінювання вчинків однолітків, вихователь не повинен ототожнювати оцінку вчинку з оцінкою особистості дитини («Ти поганий», «Ти хороший»). Водночас важливо наголосити на необхідності правильного способу поведінки, порадити, як можна досягти цього. У хід запускається механізм ототожнення, дитина на емоційному рівні усвідомлює себе, залишається тільки під час саморозслаблення зміцнити набуті нею на психогімнастиці нові знання про себе [3].

Психогімнастика виступає і як форма, і як метод роботи вихователя сучасного ЗДО. Структура занять з психогімнастики повинна включати в себе кілька етапів, які сприяють створенню умов для емоційно-чуттєвого розвитку дитини раннього віку [2].

Початковий етап являє собою бесіду з дітьми, художнє слово, загадку, яскраву, барвисту іграшку, сюрпризний момент й інше. Мета: мотивація дітей на тематику заняття або іншу форму роботи.

Етап проживання дій - відпрацювання основних рухів, гімнастичних вправ та інше. Мета: досягнення результату, навчальних і виховних розвивальних завдань.

Етап організації емоційного спілкування. Мета: тренування загальних здібностей словесного і несловесного впливу дітей один на одного. До змісту спілкування дитини з дорослим або однолітком включаються такі вправи, як обмін ролями партнерів по спілкуванню, оцінка своїх емоцій і емоцій партнера. Дитина тренується точно виражати і переживати свої почуття, а також розуміти почуття, емоції, дії, відносини інших дітей, навчається співпереживати.

Етап організації контрольованої поведінки. Мета: тренування вміння дітей регулювати свої поведінкові реакції. Методичні завдання: показ і програвання типових ситуацій з психологічними труднощами; виділення і пізнавання типових форм адаптивної і неадаптивної поведінки; набуття і закріплення прийнятних для дитини стереотипів поведінки і способів вирішення конфліктів; розвиток навичок самостійного вибору і побудови дітьми відповідних форм реакцій і дій у різних ситуаціях.

Заключний етап. Мета: закріплення змісту пропонованого матеріалу, а також позитивного ефекту, який стимулює і впорядковує психічну і фізичну активність дітей, приведення в рівновагу їх емоційного стану, поліпшення самопочуття і настрою.

Наприкінці заняття з психогімнастики можна використовувати спів і підспівування спільно з вихователем пісень, читання потішок, віршів, аплодуючи долонями, схвалення у вигляді обіймів один одного.

Методика:

- вихователь показує спочатку зразок, але після виконання його дітьми обов'язково зазначає та захоплює образні знахідки дітей, навіть випадкові:
- вимовляється текст і показуються (одночасно) дії:
- повторення тексту. Діти в цей же момент виконують самостійно руху без показу вихователя: після виконання вихователь хвалить найкращі, цікаві образи, створені дітьми.

Необхідно застосовувати аріативність вправ, пов'язаних з поведінкою дітей: програвання ситуацій з типовими інцидентами; реагування на внутрішні негативні переживання дітей, що відбувалися раніше вдома або в дошкільному закладі; загадки на вирішення конфліктних ситуацій; самостійні ігри-фантазії з проекцією нових емоційних проблем актуальних пропозицій; домашні завдання на активізацію позитивних емоційних проявів, закріплення нових форм емоційного реагування.

Отже, застосування психогімнастики, сприяє розвитку вміння спілкуватися також сприяє соціальній адаптації і соціалізації. Психогімнастика покликана також вирішувати питання створення умов для

психічного благополуччя кожної дитини, заохочуючи здатність до самовираження. Психогімнастика спрямована на розвиток і корекцію різних сторін особистості дитини (як її пізнавальної, так і емоційно-особистісної сфери).

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція): науковий керівник : Т. О. Піроженко / [авт. кол. : Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г. та ін.]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2020/21.12/bazovyyu%20komponent%20doshkillya.pdf> (дата звернення 25.03.2022).

2. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. Гавриш Н. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Рогозянський О. С., Хартман О. Ю., Шевчук А. С. /за ред. Піроженко Т. О. Київ: Українська академія дитинства, 2017. С. 54.

3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2006. С. 326.

ТАРАСЕНКО Андрій Андрійович

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ДИЗАЙНУ ICR В УНІВЕРСИТЕТІ УШИНСЬКОГО

Сучасні навчальні середовища мають широкий спектр переваг, включаючи підвищення залучення та мотивації учнів, міцніші стосунки з однолітками та викладачами, посилену співпрацю та посилене відчуття серед учнів, що вони володіють власним навчанням. І хоча сучасне навчальне середовище є відносно новою концепцією, дослідження показують, що дизайн аудиторії може мати значний вплив на навчання та його результати. Вищі навчальні заклади все частіше використовують гнучкі навчальні простори, а неформальне середовище співпраці успішно сприяє залученню студентів до процесу навчання [1].

У межах міжнародного проекту MoPED – №586098-EPP-1-2017-1-UA-EPPKA2-SBHE-JP (Модернізація педагогічної вищої освіти з використання інноваційних інструментів викладання) було розроблено ряд рішень що до майбутнього дизайну модернізованої аудиторії згідно з ідеями інноваційного учбового простору (Innovative Classroom, ICR). Каталізований цифровими технологіями та цілісним поглядом на навчання, сучасний дизайн навчального простору повинен враховувати широкий спектр навчальних заходів та середовищ, необхідних студентам для реалізації сучасного освітнього досвіду.

Ілюстрація 1. Проект візуалізації концепції ICR.

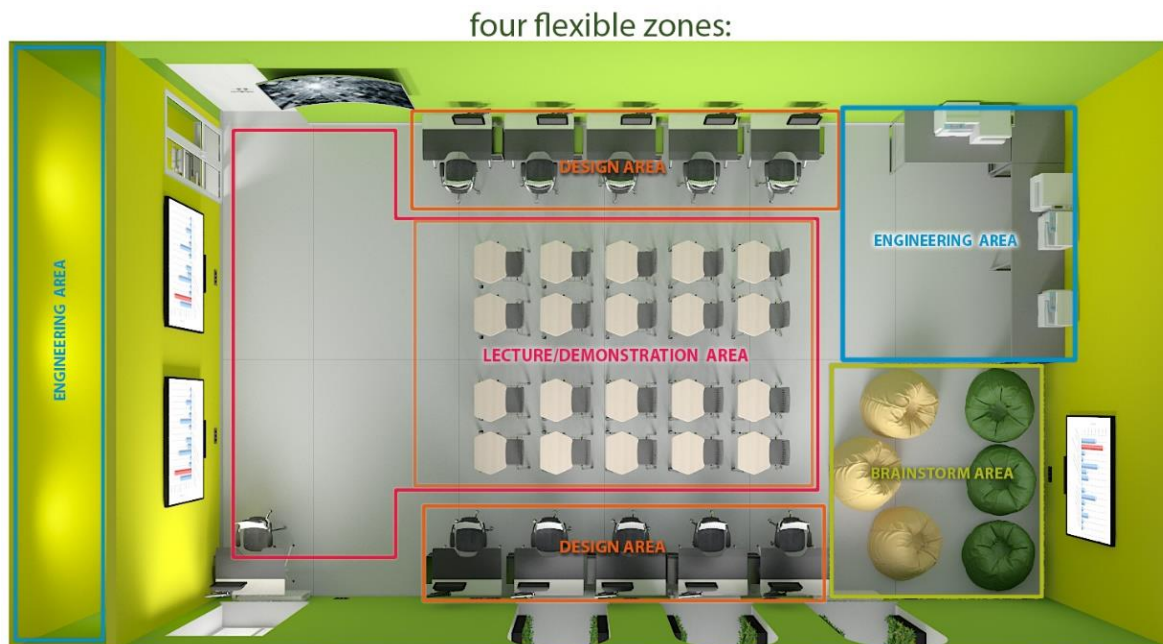
Загальна концепція дизайну є в основному поширеною як для середньої, так і для вищої школи, і вона відповідає наступній концепції: те, як розвивається дизайн, як будуються та використовуються навчальні заклади, має відображати той факт, що існують певні періоди де потрібно розсаджувати студентів і навчати їх у дуже дидактичних, дуже чітких підходах до навчання, а також бувають інші випадки, коли потрібно дозволити працювати самостійно, або працювати в малих групах, або працювати у співпраці з великими групами студентів [2]. В джерелі [3] згадується, що, інноваційні навчальні простори мають такі основні особливості:

1. Дуже гнучкі і легко адаптований до будь-якої навчальної діяльності.
2. Заохочують рух і працю в малих групах.
3. Заохочують інтеграцію до навчальної програми.
4. Надають місце для практичних досліджень та творення (мейкерства).
5. Підтримують розвиток пізнання.
6. Дозволяють учням здобувати знання на прикладах.
7. Підтримка інтеграції технологій.
8. Посилення соціального розвитку, а також соціальної взаємодії.

Згідно з вище згаданим планування аудиторії було значно змінено. Замість класичних рядів стільців і парт, з яких студенти зосереджені на тому, як викладач читає лекцію та демонструє концепції на дошці, був розроблений новий дизайн. Розташування місць у ICR було розроблено таким чином, щоб бути гнучким, щоб вони відповідали завданням, над якими працюють студенти, а також з більшим зосередженням на комфорті студентів. Принципи дизайну: комфорт, естетика, залучення, командна робота, поєднання технологічних і класичних ресурсів, адаптація під різні завдання. Існуючий статичний навчальний простір було реорганізовано на чотири гнучкі зони:

ЛЕКЦІЙНА ЗОНА (LECTURES AREA, LA) призначена для проведення стандартних лекційних занять за участю викладача на етапах вивчення нового

матеріалу. Класична лекція. Використовуються функціональні столи, стільці, проєкційне обладнання, традиційні та інтерактивні дошки.

Ілюстрація 2. Чотири гнучкі зони ICR.

Акцент робиться на мобільності учнів та використанні ними кількох персональних пристроїв, можливостям віддаленого спілкування.

ЗОНА МОЗКОВОГО ШТУРМУ (BRAINSTORM AREA, BA) використовується для обговорення способів вирішення проблеми, обміну думками та відгуками. Використовуються безкаркасні меблі, аудіо- та відео техніка. Також використовується для пірінгового оцінювання.

РОБОЧА ЗОНА (WORKING AREA, WA) призначена для вирішення практичних завдань за допомогою персональних комп'ютерів (моделювання, написання та налагодження програмного коду). Використовуються ПК та планшети.

ВИРОБНИЧА ЗОНА (PRODUCTION AREA, PA) призначена для розміщення 3D-принтерів, верстатів з ЧПУ, паяльних станцій.

Всі перераховані зони є багатофункціональними. У разі потреби їх трансформувати відповідно до завдань навчальної діяльності. У викладанні кожного розробленого курсу в рамках проекту будуть задіяні майже всі простори. Нижче приводяться ряд переваг ICR над традиційним навчальним простором.

Поліпшення співпраці та гнучкості

Інноваційний навчальний простір – це набагато більше, ніж нові меблі або відкрита зона. Таке навчальне середовище продумано й ретельно сплановано для сприяння співпраці. Коли навчальний простір можна легко трансформувати, забезпечуючи взаємодію та легкий рух, учні можуть працювати краще. Це необхідно для розвитку в учнів здібностей до співпраці.

Щоб мати можливість працювати в умовах співпраці, учні повинні використовувати свої соціальні навички, а також навички міжособистісного спілкування, щоб ділитися ідеями та вирішувати проблеми під час спільної роботи. Якщо навчальний простір розроблено таким чином, щоб відображати процес співпраці, він розвиває важливі навички прийняття рішень і творчі навички.

Ілюстрація 3. Покращення співпраці та гнучкості.

Вибір кольорів

У 1979 році доктор Олександр Г. Шаус представив свої висновки про наукові основи впливу кольорів на людину: «Кольори — це смуги електромагнітних хвиль. Кожен колір має свою довжину хвилі. Смуги хвиль стимулюють хімічні речовини у вашому організмі, посилюючи імпульси повідомлень до гіпофізу та шишковидної залози поблизу мозку. Це головні ендокринні залози, які регулюють гормони та інші фізіологічні системи в організмі. Стимулюючись реакцією на кольори, діяльність залоз може змінити настрій, прискорити серцебиття та підвищити активність мозку».

Кольори викликають різні фізіологічні реакції на кров'яний тиск, частоту серцевих скорочень, дихання, травлення, температуру тіла та діяльність мозку. Різні довжини хвиль кольорів впливають навіть на сліпих людей, як підтвердив нейропсихолог Курт Гольдштейн.

Освітні організації не приділяють достатньої уваги кольорам у навчальному середовищі, що може призвести до зниження освітніх результатів. Багато випадків нервозності, дратівливості, відсутності інтересу та поведінкових проблем можуть бути пов'язані безпосередньо з неправильними умовами навколишнього середовища, пов'язаними з погано спланованим освітленням і кольором. Дослідження показали, що функціонально та

продумано спланований інтер'єр школи полегшує вивчення нових предметів і покращує успішність навчання [4].

Вибір кольору в дизайні аудиторії був обумовлений як функціональне питання, а не лише з естетичної точки зору. Функціональний колірний фокус використовує колір для досягнення кінцевого результату, такого як збільшення тривалості уваги та зменшення втоми очей.

При підборі кольорів важливий характер завдання. Наприклад, коли метою є концентрація, їй можна допомогти за допомогою використання різних кольорів [5]. Обрана зелено-жовта кольорова гамма сприяє досягненню наступних ефектів:

- Підвищити концентрацію
- Надихайте на творче мислення
- Надихайте на творчість
- Підвищити пильність
- Заохочуйте спонтанність

Жовтий є дуже стимулюючим кольором. Він добре відомий тим, що сприяє творчості та підтримує увагу. Більш темний відтінок жовтого може мати більш теплий ефект, тоді як більш світлі відтінки створюють відчуття щастя. Жовтий колір використовується на меблях і в місцях, де заохочується творчість.

Зелений колір є відмінним кольором для покращення концентрації та сприяння розслабленню та спокою, оскільки це колір з низькою довжиною хвилі. Це також хороший колір для використання в аудиторіях, оскільки жовтий та зелений заохочує до творчості, а також заспокоює і покращує концентрацію.

Список використаних джерел:

1. Elkington, Sam (Editor) ; Bligh, Brett (Editor). / Future Learning Spaces : Space, Technology and Pedagogy. York : Advance HE, 2019.
2. Jo Earp. Traditional classrooms and Innovative Learning Environments. Teacher Magazine. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.teachermagazine.com.au/articles/traditional-classrooms-and-innovative-learning-environments> (дата звернення: 10.05.2022).
3. Samuel Alfie. 5 Reasons Students Today Need Innovative Learning Spaces. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.emergingedtech.com/2020/04/reasons-students-need-innovative-learning-spaces/> (дата звернення: 10.05.2022).
4. Mahnke, F. H. Color, environment, and human response: An interdisciplinary understanding of color and its use as a beneficial element in the design of the architectural environment. New York, NY: Van Nostrand Reinhold, 1996.
5. Nemcsics, A. Colour dynamics: Environmental colour design, Upper Saddle River, NJ: PrenticeHall, 1993.

ТАШМАТОВ Вячеслав Абдуллайович

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Професійна діяльність поліцейських передбачає особливості, які спричиняють виникнення негативних емоційних станів і порушень перебігу психічних процесів. До таких особливостей можна віднести: постійні контакти з різними категоріями громадян, особами, які перебувають під дією алкоголю та наркотичних речовин, психічно хворими; наявність конфліктних ситуацій, які можуть відбуватися як з громадянами, так і з колегами або керівництвом. Велика завантаженість на роботі, тривалі зміни (12–15 годин і довше), велика кількість викликів (у великих містах), робота в нічний час, постійна зосередженість під час виконання службових завдань, все це призводить до хронічної фізичної та психічної втоми.

Значна частка обстежених працівників поліції відчують труднощі в управлінні власними емоціями (48%), розумінні емоційного стану інших людей (40%), здатності впливати на поведінку громадян (38%). Майже третина обстежених відзначають часте виникнення негативних психічних станів (агресії, тривоги, страху, підозрливості, ненависті тощо) у процесі професійної діяльності (28%), четверта частина потребують психологічної допомоги у процесі діяльності. Також значними є потреба у професійно-правовій (40%), психологічній підготовці (45%)[5].

Для якісного виконання роботи правоохоронців, передбачено проведення повного циклу психологічного забезпечення поліцейської діяльності, який в себе включає:

1) психологічне вивчення об'єктів системи психологічного забезпечення - процес визначення в особи провідних індивідуально-психологічних особливостей, якостей і рис характеру, мотивації її поведінки, психофізіологічних, емоційних реакцій та станів, закономірностей перебігу психічних процесів, рівня розвитку інтелекту, пізнавальної сфери, особливостей мислення, пам'яті, уваги, емоційно-вольової сфери, способу прийняття самостійних рішень, наявності лідерських тенденцій, загального розвитку комунікативних якостей, схильності до управлінської діяльності, прогнозування стресостійкості, успішності у певних умовах професійної діяльності, психологічної готовності до несення служби в екстремальних ситуаціях.

Цей напрям реалізується шляхом психологічного дослідження з використанням формалізованих методик (тести, опитувальники, проєктивні та психофізіологічні методики) та малоформалізованих методик (спостереження, бесіди, інтерв'ю, аналіз продуктів інтелектуальної діяльності індивіда);

2) психологічна підготовка об'єктів системи психологічного забезпечення - процес формування у працівників поліції, поліцейських закладів вищої освіти (далі ЗВО), курсантів (слухачів) професійно-психологічної надійності,

стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з населенням.

Цей напрям реалізується шляхом проведення навчальних, практичних занять із використанням інноваційних методів, технологій, інтерактивних форм навчання (ділові ігри, моделювання ситуацій, тренінги);

3) психопрофілактична робота щодо об'єктів системи психологічного забезпечення - комплекс організаційних, психологічних, просвітницьких, психопрофілактичних заходів, що проводяться з метою підтримки оптимальної працездатності працівників поліції, курсантів (слухачів), поліцейських ЗВО, зведення до мінімуму впливу на них несприятливих чинників службової діяльності, збереження їх психологічного та фізичного здоров'я.

Цей напрям реалізується шляхом комплексу психологічних, діагностичних, просвітницьких, практичних заходів та передбачає проведення цільових психодіагностичних досліджень, експрес-діагностики, консультування, заходів психокорекції, функціонування психотренінгових комплексів, кімнат психологічної саморегуляції, сприяння в організації та проведенні психологічної реабілітації працівників поліції, які перебували в екстремальних ситуаціях;

4) підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату в колективах - процес формування оптимальних соціально-психологічних умов для підтримки високої працездатності та ефективної діяльності колективів.

Цей напрям реалізується шляхом анкетування працівників поліції, курсантів (слухачів), поліцейських ЗВО, здійснення моніторингу стану соціально-психологічного клімату в колективах, виявлення чинників, що негативно позначаються на ефективності діяльності, працездатності колективів, методом оцінки взаємин членів колективу, узагальнення та аналізу отриманих даних, що оформлюється довідкою про результати проведення опитування працівників поліції, поліцейських ЗВО, курсантів (слухачів), а також проведення заходів корекції внутрішньокolleктивних відносин, надання відповідних рекомендацій для підвищення ефективності професійної діяльності колективів;

5) психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій, - комплекс організаційних, просвітницьких, психологічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності працівників поліції із забезпечення публічної безпеки та порядку, протидії злочинності.

Цей напрям реалізується шляхом надання психологічних консультацій працівникам поліції, складання психологічних портретів підозрюваних, обвинувачених осіб, надання необхідної психологічної допомоги в ході проведення допитів, у тому числі неповнолітніх осіб;

6) психологічне супроводження освітнього процесу у ЗВО - комплекс заходів, спрямованих на забезпечення адаптації курсантів (слухачів) до умов навчальної і подальшої службової діяльності, сприяння їх особистісному зростанню та професійному становленню.

Цей напрям реалізується шляхом здійснення відповідних психологічних заходів (анкетування, спостереження, індивідуальні та групові консультування, проведення тренінгів, навчання курсантів (слухачів) основним психологічним методам та прийомам саморегуляції для формування навичок ефективної адаптації до умов подальшої професійної діяльності) [4].

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що робота з психологічної підготовки має передбачати набуття та вдосконалення поліцейськими:

- знань про: психологічні особливості професійної правоохоронної діяльності поліцейських; специфіку психологічної готовності поліцейських і психологічної стійкості як її складової; особливості формування мотиваційних складових психологічної готовності поліцейських до діяльності; розвиток особистісних складових професійно-психологічної готовності та професійно важливих якостей поліцейського;

- навичок щодо: формування психологічної стійкості до виконання службових завдань в особливих умовах; розвитку комунікативних якостей та лідерського потенціалу; психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності; формування готовності до застосування засобів примусу; розвитку умінь управління конфліктами; розвитку навичок психічної саморегуляції; протидії професійному стресу в службовій діяльності; розвитку операціональних складових професійно психологічної готовності поліцейських; володіння прийомами особистої безпеки в екстремальних ситуаціях тощо[5].

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41 (9 жовтня). – Стор. 1970. – Ст. 379.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248607704>.

3. Наказ МВС України від 26.01.16 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>

4. Наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#top>.

5. Тімченко О.В., Барко В.В. Шляхи формування психологічної готовності до професійної діяльності у персоналу Національної поліції України. Вісник Національного університету оборони України - 3 (56) /2020 – 112 с.

ТОПЧІЙ Марія Сергіївна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Сучасна система вищої освіти переживає великі зміни, завдяки яким з'являються нові і вдосконалюються існуючі освітні технології. Сьогодні в світі все більшого поширення набуває використання в закладах освіти інформаційного простору, сучасних освітніх технологій електронного і дистанційного навчання. У зв'язку з цим стає питання навчального контенту, який би враховував загальноосвітні тенденції, які спрямовані на гнучкість та доступність освіти [4; 5].

Дистанційне навчання – форма організації освітнього процесу та педагогічна технологія, в основі якої лежить широке застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, направлених на керування самостійної роботи учасників освіти. Основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти [2].

Згідно концепції розвитку дистанційної освіти в Україні від 20.12.2000 р. дистанційна освіта розглядається як «форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання» [3].

Основу освітнього процесу при використанні інформаційно-освітнього середовища складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота здобувача вищої освіти, котрий може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і погоджену можливість зв'язку з керівником навчального курсу. З'являється необхідний елемент освітнього процесу, який пов'язує роботу викладача і студента. Це призводить до зміни традиційної форми взаємодії «викладач – студент» на нову «викладач – комп'ютер – студент» [1].

Традиційне навчання передбачає використання книг, як базу знань, а викладач виступає інтерпретатором цих знань. В основу такої форми навчання покладено проведення лекцій, лабораторних / семінарських / практичних занять, а також самостійна робота студента. Дистанційна форма освіти вимагає впровадження в освітній процес зовсім інших моделей навчання за допомогою комп'ютерних технологій, а саме проведення різноманітних конференцій, тренінгів, проєктів. Викладач при дистанційному навчанні виконує роль координатора пізнавального процесу. На нього здебільшого лягають функції керівника і коректора навчальних проєктів, консультування слухачів під час виконання індивідуального плану. Окрім того, при дистанційному навчанні книги замінюються електронними навчальними курсами, які розширюють можливості традиційного навчання; урізноманітнюють освітній процес; дозволяють підвищити ефективність самостійної роботи студентів, рівень

мотивації до навчання, стимулювати розвиток їх інтелектуального потенціалу; автоматизувати процес контролю та оцінювання здобутків учнів. Виходячи з цього, дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом і викладачем, зручний графік та місце роботи [1; 5].

Виходячи з цього, дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом і викладачем, зручний графік та місце роботи [4; 5]. Впровадження дистанційних технологій в освітній процес спрямоване на поглиблення розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як комунікативність (безпосереднє спілкування за допомогою засобів мережі), інформаційність (пошук інформації з різних джерел та можливість її критичного осмислення), самоосвіта (вміння навчатись самостійно). Як показує практика, якщо студент не навчиться самостійно приймати рішення, визначати зміст своєї освітньої діяльності та знаходити засоби її реалізації, він не зможе якісно оволодіти тією чи іншою дисципліною. Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію, формуючи такі провідні якості особистості, як активність, самостійність, самовдосконалення, творчість.

Однак, використання дистанційного навчання має деякі недоліки, які впливають на якість освіти, тому їх необхідно усувати як з боку викладачів, так і здобувачів. Перше, з чим може зіштовхнутися учасник освітнього процесу, – перебої у доступі до віддалених ресурсів. Крім того, не у всіх населених пунктах взагалі є можливість доступу до мережі Інтернет.

І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом. Здобувачам вищої освіти складно знайти мотивацію до організації робочого часу, своєчасного виконання завдань через відведення більшої частини навчального матеріалу на самостійне опрацювання і засвоєння. У зв'язку з цим виникають складнощі у організації спільних видів діяльності з метою обміну досвідом та комунікації. По-друге, через комунікаційні обмеження (певна ізольованість студента у віртуальній академічній групі, яка перешкоджає розвитку групової комунікації та групової єдності) виникають труднощі у висловлюванні власних думок, труднощі короткого формулювання та стислого аргументування своєї позиції. І дуже добре простежується цей факт у чатах і відеоконференціях [4].

Незважаючи на те, що дистанційна освіта в Україні впроваджена вже декілька років, сьогодні ще можна зустріти некомпетентність педагогів щодо організації дистанційної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Окрім того, ускладнюється ідентифікація учасників дистанційного навчання. Неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань необхідно проводити на очній сесії.

За умови дистанційного навчання не зменшується активна роль викладача, оскільки він має визначити рівень знань здобувача та прийняти рішення щодо коригування програми навчання задля кращого засвоєння пройденого матеріалу.

Серед важливих проблем та недоліків дистанційної форми освіти в Україні варто також виділити недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів. Студенти закордонних дистанційних курсів можуть отримувати відповіді на свої листи вже через кілька годин, оскільки викладачів в країнах зі значним досвідом впровадження дистанційної освіти набагато більше, ніж студентів. На жаль, в Україні склалася протилежна ситуація – бажаючих отримати дистанційну освіту в країні кожного року стає дедалі більше, а досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування, – менше [4].

Але, незважаючи на недоліки, технології дистанційного навчання є могутнім засобом пізнання. Щоб підвищити ефективність нових інформаційних технологій у навчанні, слід сформувати певну систему, яка передбачає інше розуміння сутності навчання, ролі викладача і студентів у цьому процесі, взаємовідносин викладача і студентів, оснащення робочих місць викладача і студентів. Успішне вирішення проблеми впровадження дистанційної освіти в Україні сприятиме підвищенню якості і рівня доступності вищої освіти, інтеграції національної системи освіти в наукову, виробничу, соціально-суспільну та культурну інформаційну інфраструктуру світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти. Київ: Аттіка, 2009. 684 с.
2. Даценко Г. В., Сузанська З. В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* [Електронний ресурс]: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л. Б. Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 17–20.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
4. Прибилова В. М. Проблеми і переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2013. № 4. С. 27–37.
5. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75, Т. 3. С. 91–96.

ТРЕГУБЕНКО Ірина Борисівна

КОНЦЕПТ НОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Неможливо заперечити, що життя та оточуюче людину середовище змінюється швидко та принципово. Одним з важливих чинників зрозуміло є удосконалення інформаційних технологій, який модифікує в першу чергу галузь людських комунікацій та освіти.

Класичне сприйняття університету як місця концентрації та формування нових знань про весь світ втрачає власну актуальність. Витоками нових знань в сучасному світі може бути фактично будь-який суб'єкт або явище. Тому безперечно й буде змінена парадигма університету.

В новій реальності університет перетвориться у хаб знань, до основних функцій якого буде входить:

- Організація доступу до інформації із різних джерел.
- Формування комфортного середовища перебування та розвитку студентів, причому незалежно від технології чи то он-лайн, чи то офф-лайн
- Направлення індивідуальної траєкторії формування кожного конкретного фахівця. При чому можна буде готувати будь-яку людину не обов'язково на повний курс певного стандарту та рівня освіти, а пропонувати різнорідні пакети навчання для досягнення конкретних цілей людини. Таким чином буде розвиватися мережа між формальною та не формальною освітою.

Одночасно із роллю університету буде змінюватись й сенс та функції викладача. Викладач стає модератором навчання, за фактом, індивідуальної траєкторії розвитку кожної окремої людини, формування у людині необхідних конкретних навичок та властивостей, виходячи з поставленої певної мети. В принципі слово навчання можна замінити на слово формування, як більш системне, змістовне та ємке.

При цьому можна виокремити основні особливості нової ролі викладача-модератора: необхідність мати широкий кругозір та вільне, гнучке й не зашорене мислення. При цьому, основний робочий час викладача-модератора буде присвячено переробці нових знань, відстеженню тенденцій, моніторингу професійної сфери, розвитку власного мислення, розширенню свого кругозору, осмисленню того що відбувається в оточуючому середовищі, організації збалансованого співвідношенню свого особистого навантаження та відпочинку (зміни типу діяльності, відволікання, перемикання процесу мислення та «вивільнення мізків»), осмисленню прогресу власних підопічних та співпадінню результатів їх змін до заданої траєкторії, формуванню коригуючих впливів на індивідуальній процес.

Наша реальність змінюється, можна побачити тенденції які прорисовуються зараз, а саме, можливий «цивілізаційний розлом» на умовні дві частини:

- «європейська – демократична» цінності: свобода (воля), людина (особистість)
- «азіатська – системна», цінності: ефективність, спільність (спільнота, колектив, держава)

Для першої частини існуючи зараз достатньо сталі та не змінні підходи до формування освітніх стандартів, стануть тормозом розвитку та будуть відходити в минуле. Тотальний контроль та нормування усіх технологічних процесів при формуванні спеціаліста не буде сприйнятим. Вільну особистість та реального професіонала може сформувати тільки вільний вчитель із вільним вибором засобів, інструментів та технологій, у атмосфері довіри та поваги при створенні достатніх умов життєдіяльності та відновлення. Підкреслю, саме атмосфера довіри та поваги до викладача є необхідною базовою складовою для успішного процесу передачі знань, навичок та формуванню нового фахівця.

Ще один значний фактор, а саме зміна в системі комунікації та поширення й вибухове зростання інформаційних технологій, приведе до розмивання кордонів між он-лайн та офф-лайн. Незалежно від того де саме буде фізично знаходитися особа що навчається, розвивається та від фізичного розташування університету середовище повинне бути комфортним для усіх учасників процесу. Тому приходимо до розуміння необхідності організації змішаного навчання, в тому сенсі, що студент зможе вільно обирати чи то він буде знаходитися на занятті у класі (аудиторії) фізично чи то віртуально (он-лайн), що технічно зробити не складно. Таке змішане, **індивідуально-змішане навчання** було апробовано автором під час різного рівня карантинних обмежень при підготовці фахівців 12 галузі за професійними дисциплінами.

Одночасно із апробацією індивідуально-змішаного навчання, було розроблено **принципи проектного підходу до навчання**, а саме: студенти 1 курсу починають відразу занурюватись у спеціальність (необхідна переробка планів проводиться), отримують базові знання з технологій, получають основу та у рамках професійного курсу до кінця 2 семестру знаходять власну ідею проекту (стартапу) вже маючи мінімальний практичний досвід розробки простих програмних додатків. На наступних курсах проект закріплюється за студентом, та використовується у якості індивідуального завдання на професійних дисциплінах. Наприклад: в курсі БД – в додаток до основних завдань розроблює необхідну для власного проекту базу даних, в курсі «Web-дизайн» - розроблює дизайн власного проекту, тощо. При цьому окремо проходить тренінг по представленню та розвитку власного проекту в рамках спеціального курсу або зовнішньої акселерації, але вже з розумінням основ технологій та того що бажає зробити студент, й ні в якому разі не на першому року навчання. В кращому випадку при такому підході студент до випуску з бакалаврату може не талька отримати реальну розробку та захистити її у якості дипломною роботи, а й з великою імовірністю отримати працюючий власний стартап/бізнес. Причому в цю концепцію добре лягають «виробничі практики» - які можуть також з різних сторін працювати із індивідуальним проектом. Якщо розвинути добре інфраструктуру та організувати технологічно простір

для незарегламентованою роботою над проектами в університеті в неурочний час – це може більш надійно «прив'язати» студентів до університету та наповнити новими сеансами процес перебування студентів у вищі.

ТРУБАВІНА Ірина Миколаївна

ПОНЯТТЯ ПРО ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО І ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні спостерігається стрімкий ріст обсягу доступної до дітей інформації, вчитель, книга перестали бути єдиним джерелом знань, інформація, яка потрапляє до дітей з інтернету, є різноманітною, протирічною, може бути загрозливою і провокаційною. З одного боку, великий обсяг інформації, легкий доступ до неї полегшують пошук необхідних рішень, зразків вирішення проблем, дозволяють швидко зібрати необхідний матеріал для рішення проблем і на цій основі виробити власне рішення. Викладач, вчитель при цьому є консультантом при засвоєнні. Проблема полягає в тому, щоб навчити викладача критично оцінювати цю інформацію і на її основі приймати раціональні рішення, а з іншого боку, в тому, щоб ця інформація стала основою для творчості і пошуку суб'єктивно нових шляхів вирішення проблем і задоволення викладача, суспільства, а не виховувала користувача готового і копірайтера. Інакше науково-педагогічний працівник не в змозі буде потім продукувати нові ідеї і задовольняти зростаючі потреби суспільства, буде думати, де знайти рішення в інтернеті. Тому формування одночасно критичного і творчого мислення у викладачів в умовах інформаційного буму і вимог до підвищення якості освіти є нагальним завданням вчителів.

Сьогодні, у воєнний час, обмеженості інформації, особливо важливим є прийняття виважених рішень на основі критичного мислення для запобігання паніки, фейкам, для перемоги і стабільної роботи в тилу. Критичне мислення допомагає визначити - чиї інтереси стоять за інформацією, кому це вигідно. Воно вчить думати так, щоб не стати об'єктом маніпуляцій, розсудливо, виважено. Творче мислення у воєнний час є важливим в умовах невизначеності, коли треба повсякчас приймати нестандартні рішення в нових умовах, при обмеженості ресурсів і інформації.

Сьогодні існує безліч різноманітних розробок з проблеми формування критичного мислення і творчого мислення. Але всі вони окремі. Йдеться або про формування критичного, або творчого мислення. Щодо викладача важливо внаслідок його професійних функцій вміти мислити водночас творчо і критично, бути непередбачуваним і думати нестандартно. Навчати ж тому, чим не володієш сам, не можливо. Викладач, який сам не думає критично і творчо водночас, керується в освітньому процесі власним досвідом (життєвим і пізнавальним), який є набутий ще багато років тому і не є орієнтиром і

цінністю для сучасних студентів, які самі є дуже критичними в силу свого віку. У людей переважно розвинуто або критичність мислення, або нестандартність мислення і творчість. Водночас володіння ними обома буває рідко, навіть в мозковій атаці використовуються ці особливості мислення для поділу учасників на 2 групи (критиків та генераторів ідей). Але обидва типи мислення є важливими як для суспільства, так і для викладача. Зазначимо, що критичне і творче мислення відрізняються спрямованістю: на винайдення нового знання чи способу дій та на критику та оцінку існуючого та нового. Основою для них обох є інформація, отже, необхідно вміти працювати з нею на предмет аналізу, оцінки, добору.

Методами, які сприяють формуванню творчого мислення є: аналогія повна і неповна, інверсія (рішення від протилежного), індукція, дедукція, узагальнення, конкретизація, перенесення принципу рішення в нові умови, метод гірлянд і асоціацій, метод викладу рішення проблеми неспеціалісту, метод контрольних питань, мозкова атака в різних варіантах, дискусії, дебати тощо. Зазначимо, що формуванню критичного мислення сприяють питання до інформації, методи роботи з нею: аналіз різних видів, порівняння, агрегації, відсічка інформації тощо.

ТУРХАН Людмила Григорівна

МОРАЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДОСЯГНЕННЯ УСПІШНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Моральні відносини як вид суспільних відносин становлять таку сукупність соціальних зв'язків і залежностей, в яких визначальною є взаємодія людей та соціальних спільнот, що ґрунтується на загальноприйнятих моральних цінностях і спрямована на дотримання суспільного та індивідуального блага, на гармонізацію умов морального прогресу. Викладач інтегрований у моральні відносини на рівні субординаційних (вертикальних) та координаційних (горизонтальних) зв'язків. Моральний зміст субординаційних відносин полягає в їхній об'єктивній необхідності управління навчально-виховним процесом; дотриманні субординаційних відносин, які сприяють дисциплінованості; праві керівників і підлеглих відповідати їхнім обов'язкам; субординаційних відносинах керівника та підлеглого, які відображають моральну рівність їхньої гідності, єдність у досягненні мети освіти. Викладач – не лише носій знань, умінь, але й духовності, моральної культури, оскільки на нього покладена велика соціальна відповідальність за виховання та навчання молоді. Звичайно ж, наука покликана приносити користь, формувати світогляд, виховувати, розробляти плани економічних та соціальних реформ. «Людина безмежна, і чекати від неї можна чого завгодно. Зло і добро вживаються в ній

поряд» [1, с.180]. В зв'язку з цим моральні якості як сутнісні сили особистості, допомагають стабілізувати відносини на індивідуальному та колективному рівнях.

Ставлення викладача до студента залежить від того, наскільки він володіє організаторськими здібностями, вміє аналізувати складні моральні ситуації, може здійснювати моральний вибір перед прийняттям певного рішення. Варто зазначити й те, що субординаційні відносини характерні й для моральних стосунків між педагогом та студентом і між студентом та педагогом. Педагог повинен виявляти до своїх колег та студентів делікатність, коректність, бути з ними тактовним, уважним, чуйним, будувати відносини з іншими, враховуючи їхні вікові та індивідуальні особливості. На думку Я. А. Коменського, педагоги повинні докладати зусиль, щоб бути не лише керівниками своїх вихованців, але й також їхніми друзями. Коменський був впевнений, що педагог повинен так виховати своїх учнів, щоб ті, перебуваючи навіть наодинці з собою, завжди чинили добродібно. У процесі педагогічної взаємодії студент активно розвиває потенційні можливості, прагне співпрацювати з педагогом, встановлює з оточуючими доброзичливі взаємини, здійснює моральний вибір. Важливе значення у формуванні моральних відносин у педагогічному колективі має визнання людини як найвищої цінності. Викладач суттєво впливає на рівень моральних відносин між студентами, формує в них уміння слухати голос совісті, пізнавати добро і зло, співчувати іншим, відчувати сутність справедливості. Інколи трапляється так, що люди, які добре знають правила поведінки, все ж таки поведуться неввічливо та нечемно. Це пов'язано з тим, що вони не вміють адекватно оцінити себе, побачити себе очима інших людей. За В. Гюго, пізнати та об'єктивно оцінити самого себе надзвичайно важко, оскільки у кожної людини є три характери: той, який їй приписують, той, який вона сама собі приписує, і, нарешті, той, який є насправді. Гіппократ поділив усіх людей по темпераменту на чотири категорії: холерики, сангвініки, флегматики та меланхоліки. На думку цього мудреця, жодна з цих категорій не зустрічається в чистому вигляді, а тому намагатися точно визначити свій темперамент неможливо.

Основні етичні принципи поведінки мають давні традиції, які беруть початок із загальнолюдської культури. Справжня культура поведінки залежить від органічного поєднання внутрішнього світу людини та її вчинків у повсякденному житті. Процес становлення людини ніколи не припиняється, а тому «...єдиної ж ідеї людини у нас немає» [2, 133]. Координаційні моральні відносини відображають взаємини між педагогами рівного посадового статусу в колективі. Зазвичай для таких відносин характерні дружба, співробітництво, взаємодопомога, зумовлені особливостями педагогічної діяльності, у якій важливим є збіг інтересів всіх членів педагогічного колективу, способів задоволення їхніх потреб та створення умов для перспективного розвитку.

Істотний вплив на моральність мають відносини в сім'ї, адже саме тут відбувається її становлення як гармонійної особистості. Якщо ми відчуваємо любов батьків, рідних, друзів, їхню турботу і підтримку, то готові до моральних

відносин з іншими людьми, оскільки віримо у благородство та красу почуттів, оскільки «буття людини означає не просто фіксація її існування, а розкриття способу існування людини в культурі, створеній шляхом практично-духовного освоєння людиною дійсності» [3, с.6].

Процес налагодження зв'язків в колективі може ускладнюватися, коли у них низька моральна культура. В зв'язку з цим викладач повинен не втрачати самовладання, бути виваженим у своїх словах та вчинках, намагатися знайти шляхи до порозуміння. Важливе значення у цьому випадку має культура спілкування педагога. Педагогічне спілкування відбувається в різних ситуаціях. У процесі спілкування формуються як пізнавальні здатності людини, так і усвідомлення власного «Я», самооцінка, виробляються критерії ставлення до себе та інших.

Список використаних джерел:

1. Кудрявцев Ю. Г. Три круга Достоевского / Г.Ю.Кудрявцев. М., 1979. 343 с.
2. Шелер М. Избранные произведения / М. Шелер; пер. с. нем. А. В. Денежкина, А. Н. Малинкина, А. Ф. Филлипова. М.: Гнозис, 1994. 490 с.
3. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавства: Навч. посіб. / Л.Г.Дротянко. К.: Навчальна книга, 2002. 128 с.

ФІЛАНОВА Лада Семенівна

EVENT-ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Дефініція «event» ще не зафіксована в україномовних етимологічних словниках, адже вона з'явилася в українській мові порівняно недавно. Вона походить від англ. event – «подія». Існує декілька визначень цього терміну: перше належить Роберту Ф. Джані, одному з керівників парку розваг Уолта Діснея: «Заходи – це те, що відрізняється від звичайного життя». Доктор Джо Голдблатт, один з event-гуру, визначив заходи так: «Захід – це унікальний відрізок часу, що проводиться з використанням ритуалів і церемоній для задоволення особливих потреб». Директор компанії Eventum, член міжнародної асоціації ISES, член AmCham О. Шумовіча розуміє під заходом «... вид людської діяльності, що передбачає зустріч і взаємодію різних людей, обмежений за часом і пов'язаний з реалізацією будь-яких спільних цілей». Також на теренах інтернету зустрічаємо визначення категорії event – «розважальна або рекламна вистава, здійснювана на театральній сцені, кіно-або телеекрані, на спортивній або цирковій арені з використанням різного роду сюжетних ходів, образотворчих прийомів, світлової техніки, комп'ютерної графіки тощо».

Першими заходами в історії людства, ймовірно, слід визнати стародавні громадські та релігійні ритуали: посвята в воїни, вибори вождя, святкування

вдалого полювання, жертвопринесення. Отже, першими організаторами заходів були шамани – ті, хто знав і створював ритуали.

З часом заходи ставали все більш вишуканим і складнішими. З'явилися державні свята, стали проводитися коронації, масштабні релігійні дійства, що охоплюють цілі континенти, тощо. Життя простих людей теж не обходиться без заходів: ми святкуємо дні народження і весілля, влаштовуємо річниці і ювілеї.

За кордоном event – це ціла індустрія з плануванням, організацією, проведенням, аналізом заходів, подій, шоу як приватного, громадського характеру, так державного і міжнародного масштабу (наприклад, відкриття всесвітньої виставки ЕХРО 2020, церемонія вручення премії Оскар, відкриття Олімпійських ігор в Пекіні тощо.).

Event-технологія означає перетворення заходу шляхом допоміжних ефектів в щось абсолютно виняткове з точки зору відвідувачів. В основу успіху event-технології покладено ретельне планування та бездоганна організація кожного заходу. Винятковість події приносить і додаткову вигоду, яка проявляється після часу, коли стає ясно, що можливі збої та невдачі вдалося попередити, і підтверджується виправданість заходу.

Поняттю event властиві такі характеристики:

- сприймається як виняткова подія;
- є винятковою подією з точки зору відвідувачів;
- позитивне сприйняття спонукає відвідувачів до активності;
- запорука успіху – ретельна організація та сплановане інсценування;
- результат зусиль є сам захід, і його не можна ні відстрочити, ні виправити («пройшло як пройшло»);
- результат неможливо зберегти незмінним або запаси про запас; він повністю знецінюється, якщо учасників занадто мало («уявіть собі: це виняткова подія, а ніхто сюди не йде»);
- порівняно з результатом підготовка набагато масштабніша як за витратами часу, так і за витратами коштів.

Розглянемо, яка існує класифікація event.

Класифікація event

Розважальні	Масові	фестивали; презентації; календарні свята; клубні вечірки; спортивні заходи; концерти; міські свята; церемонії тощо
	Приватні заходи	дитячі свята; дні народження та ін.
	Корпоративні	календарні свята; внутрішні свята, family day та ін.
Ділові	Власне ділові	виставки; презентації; «круглі столи»; конференції; PR-заходи, зокрема прес-конференції
	Спонсорінг	підбір заходу для спонсорства; організація event для спонсора та ін.
	Корпоративні	team-building; тренінги; зустрічі та обіди з діловими партнерами тощо

Згідно класифікації до event у закладах освіти можемо віднести масові, корпоративні, власне ділові заходи. Основні з них: календарні свята, спортивні заходи, концерти, виставки та свята.

Етапи життєвого циклу event у закладах освіти (модель доктора Джо Голдблатта): дослідження, планування, творча розробка, реалізація та координація, аналіз результатів.

Що досліджуємо в закладі освіти? Маємо діти відповіді на такі запитання:

1. Які уподобання школярів, для якої планується event (музика, книги, герої мультфільмів (фільмів) тощо)?
2. Яка форма заходу найбільш ефективна для цієї вікової категорії ?
3. Що хотіли б самі учасники event?
4. Які реальні ресурси маємо?

Як плануємо event в закладі освіти? Визначаємо завдання заходу, розробляємо його концепцію, вибираємо і готуємо локацію (час і місце/платформу проведення), формуємо, за необхідністю, бюджет заходу, розробляємо сценарій та анонсуємо подію у класних та батьківських чатах соціальних мереж.

Як розробляємо сценарій event у закладі освіти? По-перше, контент повинен відповідати часу, місцю/платформі проведення, цілям заходу, а також інтересам школярів; по-друге, сценарій не повинен бути нудним і затягнутим; по-третє, кожна деталь має бути продуманою і правильно «вписаною» в концепцію event.

Як саме реалізуємо event в закладі освіти? Вважаємо, що формула проведення успішного онлайн-event – у поєднанні синхронного й асинхронного навчання. Під синхронним навчанням розуміємо виступ у прямому ефірі, вебінар, роботу в групах та обговорення під час онлайн зустрічі. Однак такий формат навчання забирає багато ресурсу. Асинхронне навчання – це розсилки, чати, домашні завдання та відео, тобто те, що кожен може робити наодинці. Такий формат навчання більш гнучкий.

Як аналізуємо event в закладі освіти? Найбільш популярними методами при оцінці event, є: – опитування, зокрема анкетування та інтерв'ю. Доцільно використовувати Google Форми для наочного уявлення ступеню зацікавленості event та отримання якісного feedback.

З появою event у закладах освіти постає питання про нову роль учителя, а саме виконання ролі Event-менеджера. На нашу думку, необхідні такі особистісні якості учителя – Event-менеджера:

- відкритий і життєрадісний характер, комунікабельність;
- творчі й художні здібності;
- аналітичне і креативне мислення;
- висока працездатність;
- лідерські якості;
- організаторські здібності;

- готовність до самовдосконалення.

Отже, переваг використання event у закладі освіти є багато. Проте проведення спеціальних заходів пов'язане з певними ризиками, а саме: з недостатньою підготовкою учасників, площ для проведення заходу, виступів, устаткування; з роздатковими матеріалами; з глядачами та ін. Однак у разі чітко спланованого і прорахованого event таких негараздів можна уникнути.

ФІЛІПЦОВА Катерина Анатоліївна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Освітня система України вступила в новий етап свого розвитку, що характеризується посиленням демократичних процесів, зростанням ролі дистанційної освіти, та набуває більш сучасного вигляду, стає більш мобільною, гнучкою, відкритою. Виклики сьогодення, умови дистанційного чи змішаного навчання вимагають від сучасної освіти чіткої організації освітньої діяльності, оновлення форм та методів, які використовують фахівці закладів вищої освіти, заміни підходів від знаннєвого до компетентісного. Події, що сталися, трансформують сприйняття змісту роботи освітян, що перетворюються із виконавців програм на їх творців, змушують розширювати свої знання, опановувати сучасні форми та методи навчання, долати антиінноваційні бар'єри та відкривати для себе нові горизонти у професії. Саме тому формування інформаційно-цифрової компетентності є одним із важливих напрямів роботи викладачів, що дозволяє повноцінно використовувати інструментарій цифрового простору та можливості сучасних дистанційних технологій. Коли виникає вимушена й нагальна потреба дистанційного навчання, на допомогу приходять сучасні технології. Дистанційне навчання є новою формою організації освіти, що досить вдало поєднує кращі традиційні методи отримання знань з новими інформаційними й телекомунікаційними технологіями, дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну освіту чи підвищувати кваліфікацію, а також має такі переваги, як: актуальність, гнучкість, зручність, модульність, економічну ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів. Впровадження інтерактивних методів навчання у поєднанні з традиційними робить процес навчання динамічнішим, продуктивнішим і значно цікавішим для здобувачів освіти, порівняно із заняттями, під час яких застосовуються лише традиційні методи [1-5].

Сучасне покоління дітей та молоді набагато краще сприймає інформацію, використовуючи електронні гаджети та ноутбуки, ніж попередні покоління, що звикли до друкованого книжкового формату. Тому для освітян відкриваються нові можливості з використання інтернет-технологій під час дистанційного навчання. Будь-який електронний пристрій, будь то ноутбук чи комп'ютер,

планшет чи навіть мобільний телефон, можна використовувати у навчанні для online роботи як поодиноці, так і колективно, демонстрації наочного матеріалу, перегляду навчальних відео чи вебінарів, повторення важких для розуміння моментів, організації контролю навчальних досягнень та здійснення диференційованого підходу відповідно до індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Тобто, за посередництва сучасних гаджетів і технологій викладач налагоджує процес навчання зі здобувачами освіти «на відстані», використовуючи ресурси інтернету, які відкривають нові можливості. Станом на сьогодні, у час активного розвитку інформаційних технологій багато аспектів життя переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку сучасного інформаційного суспільства і долаючи географічні бар'єри. Використання дистанційних технологій навчання у освітній діяльності є реальною необхідністю і важливим стратегічним напрямком для забезпечення високої ефективності навчання. Наприклад, можливості заочної форми навчання студентів достатньо великий період часу були значно обмежені. Але інтернет дає змогу розширити їх, дозволяє істотно скоротити час пошуку і доступу до необхідної інформації, тобто зробити заочне навчання справді повноцінним та всеохоплюючим. Якість дистанційної освіти, звичайно ж, буде залежати від доступності технологій та інтернету. Крім того, важливо відмітити, що процес навчання «на відстані» не означає для здобувачів освіти роботи за принципом «все самостійно». Незважаючи на те, що самостійне навчання спрямовує на послідовне розв'язування проблеми через її формулювання, усвідомлення, засвоєння необхідних знань та вмінь, і йому надається значна перевага, здобувачі освіти все ж таки потребують допомоги викладача та мають розуміти, що процес їхнього навчання контролюється. Викладач виконує провідну роль у збагаченні здобувачів освіти знаннями: супроводжує та направляє, консулює та підтримує, полегшує шлях до розуміння навчального матеріалу, створює умови для розвитку креативності здобувачів освіти та сприяє збільшенню їхньої самостійності й відповідальності в освітній діяльності. Основним завданням є досягнення певного результату навчання, тобто набуття, формування чи розвиток умінь, навичок, компетентностей, програмних результатів навчання, зазначених у відповідній структурній частині навчальної програми. Відповідно, мають змінитися і підходи до побудови і проведення навчальних занять, що передбачає перехід освітян від трансляції готових знань до методик, які дозволять здобувачам освіти самостійно отримувати знання під час дистанційного навчання [2, 5, 6].

Перехід від традиційного викладання навчальних дисциплін пояснювально-ілюстраційним методом до дистанційного навчання суттєво розширило можливості освітян. Втім, не все так добре, як може здатися на перший погляд. Може виникнути хибна думка, що дистанційне навчання в сучасному світі дуже легко налаштувати. Скидаєш посилання на книжки, завдання у месенджер і збираєш відповіді. Проте, дистанційне навчання має низку проблем, виявлених в процесі реалізації навчальних програм

природничих дисциплін, які потребують усвідомлення та окреслення шляхів їх вирішення.

Одним із концептуальних положень реалізації змісту природничої освіти є посилення практичної спрямованості та прикладного значення природничих знань. Це положення можна реалізувати через виконання здобувачами освіти практичної частини навчальних програм з природничих дисциплін. Практичний компонент змістової складової навчальної програми є обов'язковим елементом формування практичних предметних компетентностей: уміння застосовувати природничі знання на практиці, використовувати методи наукового пізнання; дослідницькі вміння; уміння розв'язувати задачі практичного спрямування. Для досягнення цієї мети передбачено постановку й демонстрування дослідів, лабораторних досліджень, лабораторних і практичних робіт, дослідницьких практикумів і проєктів, з обов'язковим їх оцінюванням. Нажаль, у дистанційній формі навчання виникають ускладнення на програмах практичного спрямування, оскільки неможливо повноцінно сформувати практичні навички і вміння у студентів, які вони отримують у процесі проведення лабораторних занять, експериментальних дослідів та ін. Лише частково це можна вирішити за рахунок використання віртуальних лабораторій.

Під час дистанційного навчання викладачам досить складно в обмежений час розробити та адаптувати необхідні методичні матеріали для проведення online занять. Відчувається значний дефіцит часу та трудові витрати на створення пакету матеріалів до практичних або лабораторних робіт, який включає перелік ресурсів до віртуальних лабораторій, інструктивні картки, що містить чіткий алгоритм виконання лабораторної чи практичної роботи, відео або аудіороз'яснення викладача. Необхідно посилити нормативний та методичний супровід дистанційного навчання.

Одним із важливих аспектів взаємодії під час навчання є живе спілкування, споглядання та слухання. Спостерігається недостатність живої комунікації, відсутність емоційного контакту між викладачами та студентами, що ускладнює процес індивідуального підходу викладача до студента, позбавляє можливості повною мірою сприймати інформацію дистанційно та призводить до низької ефективності засвоєння знань. Дистанційне навчання ніколи не замінить звичайних людських стосунків та живого спілкування.

До загальних проблем, які часто погіршують можливості та якість online навчання, є недостатній досвід та практичні навички роботи із сучасними технологіями дистанційного навчання як у викладачів, так і у студентів, відсутність відповідного технічного забезпечення і якісного доступу до Інтернету. Не всі викладачі, особливо літнього віку, навіть психологічно готові до роботи у новому пізнавальному середовищі. Крім того, під час дистанційних занять вкрай складно створити робочу атмосферу, адже в умовах домашнього простору студентам набагато важче самоорганізуватися. Частина студентів не вирізняється дисциплінованістю, належною мотивацією та відповідальністю, і тому часто вимикають камери, не завжди вчасно виходять на зв'язок, відкладають виконання завдань «на потім» та ін [2-5].

Таким чином, події, що відбулися, стали складним випробовуванням і сприяли змінам майже в усіх сферах людської діяльності. Перехід закладів вищої освіти України на дистанційне навчання, що реалізує соціальне замовлення суспільства на виховання особистості, здатної до самоосвіти, суттєво вплинув на освітній процес, і водночас, приніс освітянському середовищу труднощі та проблеми, вирішення яких зробить українську освіту більш конкурентоспроможною, гнучкою, привабливою і якісною. Все більшу популярність і конкурентну перевагу здобувають навчальні заклади, які впроваджують іновативні технології навчання в освітній процес і можуть запропонувати якісне навчання із застосування дистанційних освітніх технологій [3-6]. Усвідомлюючи усі труднощі, заклади освіти спрямовують свою роботу на підготовку кадрів в умовах дистанційного навчання чи змішаного освітнього процесу і адаптації до викликів сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Дистанційна освіта. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/distancijna-osvita>.
2. Дистанційні технології в освіті: збірник науково-методичних рекомендації щодо організації виховання, навчання та розвитку учасників освітнього процесу під час карантину / під ред. Ю. О. Бурцевої, Д. В. Малєєва. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2020. 95 с.
3. Москалюк Н. В., Дериш Г. А. Особливості дистанційного навчання природничих дисциплін // Історія біології, методика навчання природничих дисциплін: Матеріали міжнародної науково-практичної конференція «Тернопільські біологічні читання – Ternopil bioscience – 2020», присвяченої 80-річчю хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, 22-23 травня 2020 р. Тернопіль, 2020. С.191-195.
4. Сучасний стан та перспективи розвитку природничих дисциплін в медичній освіті: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Кропивницький, 18 березня 2022 р. / за ред. Л. П. Суховірської. Кропивницький: ПП «Ексклюзив-Систем», 2022 р. 180 с.
5. Сучасні концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах: матеріали XIII Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції, м. Харків, 25 листопада 2020 року. Харків: ХНМУ, 2020. 171 с.
6. Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції 15 жовтня 2020 р. Харків: Харк. нац. ун-т будів. та архіт., 2020. 64 с.

ХРОМОВА Юлія Олександрівна

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМ АНТИПЛАГІАТУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Як відомо, відповідно до положень підпункту «в» статті 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-ХІІ плагіатом вважається будь-яке оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [1].

Отже, з метою забезпечення захисту авторського права у світі, зокрема в Україні, було запроваджено спеціальні автоматизовані інформаційні програми, через які встановлюється відповідна оригінальність конкретного тексту, у нашому випадку, наукової роботи. У національних ВНЗ рекомендується застосування перевірки текстів за такими програмами, як: Strikeplagiarism, Unicheck.

Вважаємо, що під науковою роботою слід розуміти виконання особою власного наукового дослідження з будь-якого питання самостійно, без залучення відповідних програм, інтелектуальної власності інших людей, яке має відповідати встановленим у науці принципам проведення дослідження, характеризується наявністю чіткої структури, має здобутий під час дослідження результат та містить висновки, зроблені автором особисто. Відтак, унікальність наукової роботи – це показник, завдяки якому автоматизована інформаційна система перевірки на плагіат встановлює критерій неповторності наданого для перевірки наукового дослідження.

Аналіз роботи систем антиплагіату показав, що алгоритм їх роботи формується з виконання перевірки завантаженого тексту наукової роботи за:

- однаковою комбінацією слів (знаків, символів);
- заміною слів на синоніми;
- переставленням слів місцями;
- використанням спеціальних програм, які збільшують рівень унікальності через використання додаткових символів та знаків у роботі;
- відсутністю належно оформленого цитування тощо.

За результатами перевірки система формує відповідний звіт, який відображає показники запозичень (збіг, схожість, ідентичність) та унікальності (неповторності) тексту наукового дослідження. При цьому зазначимо, що такий документ є лише першою ланкою при оцінюванні відповідними особами (або органами) наданої наукової праці на предмет отриманих наукових здобутків та їх новизни.

Отже, автоматизовані інформаційні програми з перевірки на плагіат спрямовані лише на встановлення у науковій роботі випадків використання словарних запозичень з інших (нецитованих) джерел, до яких звертається відповідна програма під час перевірки (інтернет, цифровані бази наукового закладу, тощо). Відтак, програма не може провести перевірку текстів, які: а) не

мають цифрового формату; б) у першоджерелі мають іншомовний формат; в) текст має формат картинки. Виходячи з цього, науковий текст, що був запозичений, зберігає свій сенс, але описаний словосполученнями, які є відмінним від оригіналу, є унікальним текстом, на думку системи антиплагіату.

Слід розуміти, що зараз ми живемо у цифрову еру і все більше матеріалів розміщується у глобальній мережі Інтернет, а також з неї і скачується. В більшій або меншій частині видобуті (твори) у літературі, історії, мистецтві, культурі, психології, педагогіці, юриспруденції, державному управлінні тощо ґрунтуються на винаходах (творах), які були зроблені раніше. На сьогодні науковці вимушені боротися з використанням відповідних «професіоналізмів» (відповідно до, керуючись положенням, тощо), усталених у відповідній сфері слово-зворотів (назви установ, нормативно-правових актів, тощо), які розглядаються досліджуваними системами як запозичення.

У межах цього дослідження варто наголосити на практичних проблемах, які виникають при необхідності використання систем антиплагіату серед студентів. Отже, для написання наукової роботи самостійно, з «нуля», вони не мають для цього необхідного дослідницького досвіду, однак, затвержені правила з антиплагіату треба виконувати. Це підштовхує молодих науковців звертатись за допомогою до третіх осіб, щоб отримати необхідні проценти унікальності тексту наукового дослідження або власними силами застосовувати інструменти рерайтингу.

Під рерайтингом розуміють проведення такої обробки вихідного тексту з метою подальшого використання, при якому зберігається сенс матеріалу, але не конкретні слова. Однак, як тлумачить рерайтинг Велика Українська енциклопедія, то це є «плагіатна контент-технологія; перероблення (перефразування, скорочення, перекомпонування) змісту першоджерел або посилань на них» [2].

Власне кажучи, курсові роботи на відміну від наукових публікацій студентів не мають публічного опублікування, а є внутрішніми документами з виконання особою навчального плану при здобутті вищої освіти. Тому потребує подальших наукових досліджень визначення питання щодо доцільності перевірки наукових досліджень, курсових робіт студентів за показником єдиного відсотка унікальності.

Цікаво зазначити, що Н.А. Юрко, І.М. Стифанишин, У.М. Проценко пропонують проведення первинної перевірки на плагіат кваліфікованими експертами з використанням програмного забезпечення, затвердженого у навчальній установі [3]. Однак вважаємо, що загальний контроль якості наукової роботи здійснює саме науковий керівник, який перевіряє, зокрема, дотримання студентом у власному науковому дослідженні принципів наукової стилістики та семантичної грамотності з поєднанням урахування відсотка унікальності, що у цілому й дозволить забезпечити наукову цінність такої роботи.

Сумуючи зазначене, підкреслимо, що з метою покращення якості наукових досліджень доцільно запровадити: 1) відміна вимог до унікальності

для реферативних та курсових робіт; 2) дотримання правил правомірного залучення – оформлення цитування; 3) обов'язковість наявності наукової новизни дослідження та відсутність аналогічних здобутків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 31.05.2022)

2. Велика Українська енциклопедія [Електронний ресурс]. URL: <http://vue.gov.ua/Рерайтинг> (дата звернення: 31.05.2022)

3. Юрко Н.А. Академічний плагіат: основні різновиди та дискусійні аспекти [Електронний ресурс] / Н.А. Юрко, І.М. Стифанишин, У.М. Проценко // ACADEMIC PLAGIARISM: MAIN VARIATIONS AND DISPUTABLE ASPECTS. – 2020. – № 7. URL: <http://ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.07.07.html> (дата звернення: 31.05.2022)

ЦИБАНЮК Олександра Олександрівна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Фізичне виховання румунських школярів базоване на визнанні у світовій спільноті концепції впливу на людину, зокрема досягнень гуманітарних наук та їх гуманістичних ідей. В його основу покладено такі моральні цінності, які гарантують гармонійний розвиток кожної особи за допомогою спеціальних засобів та методів, а однією із найактуальніших цілей – ефективна інтеграція людини в суспільство [6, с. 123].

Відтак, вчителям фізичної виховання і спорту суспільство висуває конкретну низку вимог та очікувань, що визначають структуру та зміст функції які він повинен виконувати. Від рівня усвідомлення учителем цих очікувань та вимог, а також від рівня виконання своїх професійних обов'язків залежить його суспільне визнання, престиж та авторитет серед учнів, батьків, представників педагогічного колективу, колег по спеціальності, в суспільстві загалом. Спостереження та опитування батьків і учнів, проведені Г. Арделеаном (2000 р.) засвідчили, що у переважній більшості (68%) румунські вчителі фізичного виховання відносяться до категорії осіб, статус і роль яких визнані суспільством [1].

Викладання фізичного виховання та спорту, їх організовані форми забезпечуються в Румунії лише атестованими в цій галузі особами, які мають відповідні дипломи або визнані законом сертифікати («Закон про фізичне виховання і спорт»): «Підготовка ліцензіатів з фізичного виховання, тренерів, менеджерів здійснюється у вищих навчальних закладів акредитованих і уповноважених законом. Післядипломна підготовка спеціалістів зі складу випускників вищих навчальних закладів здійснюється курсами професійного

удосконалення і стажування, що організуються акредитованими уповноваженими вузами» [1, с. 30].

При вступі до вищих фізкультурно-спортивних навчальних закладів які готують вчителів фізичного виховання і спорту пріоритет надається випускникам ліцею, які займалися спортом і мають високі спортивні досягнення. На вступ можуть також претендувати випускників ліцею із спортивними результатами мінімального рівня, але достатніми задля складання іспиту з фізичної підготовленості. Г. Арделіан довів факт використання тестування абітурієнта загальноприйнятою практикою відбору для навчання у фізкультурно-спортивних вузах.

Дослідник теорії і практики підготовки фахівців фізичного виховання і спорту Г. Керстя дослідивши матеріали щодо діяльності молодих вчителів, вчорашніх випускників, визначив, що незважаючи на постійну турботу вищів про формування професійно необхідних знань, умінь і навичок під час навчання, їм не вдається досягти «достатньої та остаточної підготовки», яка гарантувала б абсолютну реалізацію адресованих обов'язків. І, відповідно, не зважаючи на те, що випускник отримує офіційний статус, він ще не повністю готовий до виконання своєї соціально-професійної ролі [5, с. 133].

Дослідник погодився із думкою І. Циклован та Л. Шойту тому, що на початку викладання фізичного виховання випускники необхідно довести, підтвердити свою професійну кваліфікацію шляхом отримання остаточного ступеня (не пізніше, ніж через два роки). Підтримаємо тезу дослідників, що така система ліцензування фахівців є дієвою і ефективною, й таку ідею варто творчо використовувати в українських реаліях. Подальше удосконалення професійної діяльності реалізується шляхом отримання першого і другої першого ступеню кваліфікації (на зразок кваліфікаційних категорій педагогічних працівників в Україні) та систематичної обов'язкової навчання на курсах удосконалення [13, с. 158-160; 14, с. 113].

При чому, новоспечений вчитель фізичного виховання має рівні права і однакові обов'язки із іншими вчителями [9, с. 24-31]. У його обов'язки входить: «розкриття перед дітьми таємниці рухової діяльності», задля формування знань про позитивний ефект фізичних вправ та потреби займатись систематично. Ти самим молода особа у статусі вчителя розпочинає керувати групою учнів, що вимагає від нього великої відповідальності: перед учнями – у випадку, якщо вони не досягли запланованого результату; перед батьками – за виховання дітей; перед закладом освіти, який уповноважив його виконувати професійні обов'язки [2, с. 18-19; 15, с. 181-191].

З своєї сторони, на глибоке переконання М. Салкану, вчитель фізичного виховання очікує належної оцінки своєї праці – поваги та любові від учнів та батьків, раціональної інтеграції власного внеску, не притаманного іншим професіям, у розвиток суспільства [12, с. 55-58].

А. Барта, П. Драгомір виокремили чинники, що впливають на кваліфіковане виконання вчителем своїх функцій, а саме:

1. Ідентифікація вчителем соціальної значимості власної професії;

наявність у нього відповідних психосоціальних властивостей та стану здоров'я. Соціальний характер педагогічної діяльності, спрямований на формування особистості учня та розвиток його функціональних можливостей, вимагає систематичного власного поступу на фізичному та інтелектуальному рівнях.

2. Ситуаційна характеристика діяльності вчителя фізичного виховання передбачає взаємодії та взаємовідносини між учителем і учнями, між учителем і колегами, між учителем та батьками, та іншими членами суспільства, які приймають участь у фізкультурно-спортивній діяльності. Ці відносини повинні базуватися на принципах демократизму і гуманізму: вчитель фізичного виховання повинен пишатись успіхами своїх учнів і співпереживати невдачі; мотивувати і активізувати учнів до занять фізичними вправами, пропагувати принцип «fair play» та коректного змагання між учнями; бути об'єктивним в оцінюванні їхньої діяльності; формувати і розвивати потребу і любов до рухової активності [8, с. 91-99].

Дослідник особливостей формування стилю керівництва педагогічним процесом К. Попеску, виділив 12 типів фахівців саме фізичного виховання і спорту, зокрема вчителів, викладачів і тренерів, серед яких: демократичний, авторитарний, демагогічний, інноваційний, консервативний, традиціоналістичний, імпровізаторський, імпульсивний, мобілізуючий, досвідчений тощо. В свою чергу, Г. Арделеан критикував дану класифікацію, наголосивши на відсутності ознаки, за якою було здійснено такий поділ [1, с. 62].

Щодо загальних та професійних характеристик фахівця фізичного виховання та спорту, він повинен бути «здоровим розумово і фізично», що дозволяє ефективно виконувати професійну діяльність, яка відрізняється від діяльності інших педагогів. М. Маролікару, в підтримку даного положення, визначає, що вище визначений педагог повинен мати такт, бути тонким психологом, творцем; бути терпеливим, пунктуальним, спостережливим; адекватно поводитись, мати високий рівень загальних знань, організаторські здібності та високий моральний рівень [11, с. 84].

3. На ефективність виконання професійних обов'язків вчителя впливають його знання та глибоке розуміння законодавчих та нормативних актів, що регламентують зміст процесу фізичного виховання.

4. Ще одним чинником, що детермінує ефективність праці шкільного спортивного педагога є його індивідуальність і наукова підготовленість, використовуючи які, він створює оригінальні методики та технології, організовує результативну самостійну фізичну активність учнів.

На думку Г. Арделеана всі ці показники можна об'єднати під назвою «професійна компетентність» яка включає дидактичну, наукову, спортивну, соціальну і активну компетентність [1, с. 64]. Їх реалізація визначена необхідною умовою ефективного виконання фахівцями галузі фізичного виховання і спорту своїх професійних обов'язків.

Сучасні румунські вчені, основним напрямом наукових досліджень яких стали статус, роль у суспільства та професійний розвиток педагога фізичного

виховання і спорту – В. Андер, В. Марку, Р. Поєнару приділяють значну увагу так званому деонтологічному коду [3, с. 11-16; 4, с. 68; 7, с. 54; 9, с. 44-47].

Список використаних джерел:

1. Арделеан Г.І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії: дис...канд. з фізичного виховання і спорту: 24.00.02. Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Т., 2000. 176 с.
2. Попеску И.К. Физическое воспитание общеобразовательных школах социалистической республики Румынии. автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.734 «Теория и методика физ. воспитания и спортивной тренировки». ГЦОЛИФК. Москва, 1971. 32 с.
3. Ander V.Z. Normele deontologice ale psihologului practician. Revista de psihologie nr. 3, 1975. P. 11-16.
4. Ander V.Z. Proiectul codului romanesc de deontologie medicala. Targu Mures, 1968. 168 p.
5. Cârstea Gh. Educatia fizică – fundamente teoretice și metodice. Casa de Editură Petru Maior, București, 1999. 233 p.
6. Chelcea S. Cunoașterea vieții sociale, Editura Institutului Național de Informații, București, 1995. 268 p.
7. Cod deontologic. Ansamblu de cerinte, atitudini, obiceiuri specifice, determinate de caracteristicile particulare ale un Poenaru R. profesiuni, ocupajii sau meserii Deontolog. București, 2000. 241 p.
8. Dragu A. Structura personalitatii profesorului, Editura Didactică si Pedagogica, RA. București, 1998. 191 p.
9. Haag H. Profesorului de educatie fizica. Invatimantul Superior de Educatie fizica și sport, vol.I. București, 1991 P. 24-31.
10. Marcu V. Pentru un cod deontologic al profesorului de educatie fizica. Sesiunea de comunicari, Consiliul tiintei Sportului din Romania. București, 1992. C. 41-51.
11. Marolicaru, M. Tratarea diferențiată în educație fizică. Sport-Turism. București, 1986.
12. Salcanu M. Studiu comparativ privind nivelul de dezvoltare a calitatii motrice, forța la elevii invajamantului gimnazial prin prisma rezultatelor obtinute la testul Eurofit / I-X-a sesiune jubiliara de comunicare si referate tiitifice cu titlul «Coordonate actuale de perspectiva ale educatiei fizice si sportului la pragul dintre milenii». București, 2000. P. 55-58.
13. Șiclovan I. Teoria educatiei fizice și sportului. Editura Stadion. București, 1972. 258 p.
14. Șoitu L. Pedagogia comunicar. Editura Didactica si Pedagogica R.A. București, 1997. 283 p.
15. Tibacu V., Scarlat A. Caietul profesorului de educație fizică, Timișoara, Editura Sport – Turism, București, 1975. 383 p.

**ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна,
ЧЕРНЕНКО Віталій Іванович**

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Сучасний світ швидко змінюється, ринок перебуває у безперервному русі, обсяг інформації зростає, з'являються нові технології, нові продукти, вироби, що тягне за собою низку вимог до якості підготовки фахівців, їхньої конкурентоспроможності.

Багато дослідників відзначають складність однозначної інтерпретації поняття «якість освіти» через його динамічність, а також властиву йому здатність означати одночасно щось абсолютне і щось відносне. Варто зазначити, що проблема якості освіти у військові часи стає все більш нагальною. Важко не погодиться С. Клепко, який констатує, що якість освіти є рекурентним феноменом, оскільки феномен належить до соціокультурної сфери; від здобутої освіти залежить доля людини протягом життя, її здатність до навчання та самоосвіти, дедалі більше визначає життєвий шлях кожного в суспільстві. Реалії сучасного життя диктують нові умови навчання, що зумовлюють як здобувачів, так і фахівців з досвідом бути готовими швидко адаптуватися в умовах невизначеності, постійних змін, непередбачених ситуаціях; вміння самостійно навчатися, організовуватися, планувати свій день, розставляючи пріоритети, участь здобувачів та фахівців у засвоєнні професійних знань, умінь та цінностей, прагнення до професійної самореалізації. Слід зазначити, що не всі педагоги готові були спонтанно змінити форму організації освітнього процесу, оскільки професіоналізація педагогів в умовах карантину змістила акценти підвищення кваліфікації саме на онлайн-навчання: за II півріччя 2021 р. – понад 64% освітян, за I півріччя 2022 р. – 78% освітян. У Південноукраїнському центрі професійного розвитку керівників та спеціалістів соціономічної сфери Університету Ушинського домінували такі програми підвищення кваліфікації як: «Використання хмарно орієнтованого навчального середовища Microsoft 365 (II етап)», «Психологічний стрес: подолання наслідків та уникнення посттравматичного стресового розладу», «STEM-технології в освітньому процесі», «Освітня інноватика: технологія дослідницького навчання», «НУШ: використання хмарних сервісів у ЗО» та ін.

Ураховуючи специфіку онлайн-навчання, варто зазначити, що тренінгові технології є важливою складовою інтерактивного навчання. Як наголошують вчені (П. Бавіна та ін.) – це технології, які доцільно розглядати у контексті діяльнісного навчання, вони спираються на основні принципи ігрового моделювання (ефекта, вправи, асоціації, спілкування, досягнення очікуваних результатів тощо), а головне, є збалансованими за рахунок традиційних та нетрадиційних імітаційних методів навчання. Тренінгові технології, на думку

П. Бавіної, є спеціально організовані й розгорнуті у часі процедури навчання, під час яких реалізується вся система взаємозв'язків між цілями, задачами, змістом, ігровими та неігровими інтерактивними методами навчання, а також система зворотного зв'язку і корекції. Небезпідставно Л. Тодорів у своїх працях підкреслює, що цикл тренінгових занять повинен ґрунтуватися на принципі поступовості: кожний наступний етап має логічно впливати з попереднього. І тут виникає питання організації під час змішаного навчання, оскільки онлайн-навчання вносить певні корективи в проведення тренінгових технологій. Водночас, можемо констатувати, що використовуючи «кімнати» в програмі TEAMS офісу 365, поділивши учасників для групової роботи можна за рандомним вибором або самостійно, визначаючи певні прізвища у «кімнату 1», «кімнату 2» це можна реалізувати.

У процесі тренінгових занять під час підготовки здобувачів у контексті сучасних змін ми використовуємо інтерактивні методи навчання:

- бінарні лекції, дискусії, аукціони ідей, метод «дельфі», ділові ігри, роботу в проблемних і проектних групах;

- неімітаційні методи та форми навчання (проблемні лекції, лекції-презентації, семінари-дискусії з «мозковою атакою» або без неї, дебати, диспути, виїзні практичні заняття, соціологічні опитування та ін.);

- неігрові імітаційні методи та форми навчання (метод аналізу конкретних ситуацій, ситуацій-проблем; ситуацій-оцінок; ситуацій-ілюстрацій; ситуацій-вправ тощо).

- ігрові імітаційні методи та форми навчання (стажування з виконанням посадової ролі, імітаційний тренінг, рольові ігри, ігрове проектування тощо) [1].

Упровадження тренінгових технологій у процес підготовки здобувачів під час онлайн-навчання потребує створення спеціального середовища, використовуючи «кімнати» в програмі TEAMS офісу 365 для цілеспрямованого впливу викладача на формування й розвиток необхідних особистісних і професійно важливих якостей здобувачів.

Таким чином, можна констатувати, що онлайн-навчання ніколи не замінить живе спілкування, і якою б пріоритетною не вважали традиційну систему навчання офлайн, ми повинні зрозуміти реалії сьогодення, що організація онлайн-навчання все більше охоплюватиме ринок, незважаючи на низку ризиків та загроз. Саме тому підготовка сучасного фахівця має бути орієнтована на потреби, використовуючи форми дистанційного навчання засобами хмарних сервісів у закладах освіти, впроваджуючи інноваційні форми навчання (коворкінг, мобільні програми: Google Classroom, ClassDojo, School Planner, Google презентації, kahoot, Padlet та ін.), що безпосередньо впливатиме як на якість надання освітніх послуг, так і на якість самого продукту.

Список використаних джерел:

1. Черненко Н. М. Підготовка майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками : теорія і практика : [монографія] / Н. М. Черненко. – Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2016. – 386 с.

ШЕВАЛЬЄ Світлана Борисівна

ОГЛЯД НОВІТНІХ WEB-РЕСУРСІВ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Діджиталізація стала провідною тенденцією сучасності та докорінно трансформувала усі сфери суспільного життя людини. Особливо помітно вона вплинула на навчальний процес закладів освіти усіх рівнів, у яких відбулись суттєві метаморфози після запровадження карантину під час Covid-19. Сьогодні вже не неможливо уявити повсякденне життя людини без новітніх технологій. Особливо це помітно в освітньому процесі закладів освіти. Адже у сучасному суспільстві з розвитком науково-технічного прогресу освіта вимагає докорінних змін в частині, що стосується інформаційно-комунікаційних технологій. Студенти XXI століття, життя яких тісно пов'язане із соціальними мережами та «всесвітньою павутиною» потребують докорінної зміни традиційних методів та форм навчання.

Що стосується web-ресурсів, які використовуються для викладання дисциплін гуманітарного циклу, зокрема на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, то впровадження таких інноваційних ресурсів в освітній процес підготовки студентів технічних ЗВО проходить поки що поволі. Вагомі причини повільного застосування web-ресурсів в освітньому процесі під час викладання мовних дисциплін – наявність мізерної теоретичної бази таких ресурсів, методики та особливостей застосування їх в освітньому процесі, недостатній рівень комп'ютерної грамотності або медіаграмотності як викладачів, так і здобувачів вищої освіти.

Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та Л. С. Шевченко класифікують освітні Інтернет-ресурси за такими ознаками:

- для самостійної роботи студентів;
- з метою підготовки викладача до занять;
- для самоосвіти педагогів;
- з метою організації практичної роботи на занятті;
- для організації позаурочної роботи з дисципліни [1, С. 152].

Опираючись на запропоновану класифікацію спробуємо розглянути новітні web-ресурси, які доцільно використовувати під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у технічних ЗВО.

1. Web-ресурси для самостійної роботи студентів

На нашу думку, для виконання самостійної роботи студентам технічних ЗВО доречно запропонувати пройти веб-квест, адже як зазначає Сокол І. ця технологія «...допомагає учню знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати, вирішувати поставлені задачі, розвивати пізнавальну діяльність та формувати ключову компетентність учня» [5, С.94-95].

За визначенням В. Прошкіна, веб-квест – один із різновидів проєктної технології, у якому завдання може виконуватися лише за допомогою ресурсів мережі Інтернет. Застосування цієї технології може забезпечувати як самостійну дослідницько-пошукову роботу студентів, так і їхню науково-дослідну діяльність [4, С. 188]. Працюючи над виконанням цього виду самостійної роботи, студент може обирати для себе найбільш зручний темп виконання завдання, незалежно від того, працює він у команді чи індивідуально. Більше того, студентам надається можливість пошуку додаткової інформації на тему, але в певних рамках, що були задані викладачем. Це передбачає попередній відбір викладачем сайтів, щоб унеможливити використання непідтвердженої, помилкової або необ'єктивної інформації. Викладач має оцінити інформацію з точки зору можливості її використання у навчальному процесі та відібрати інтернет-ресурси, орієнтуючись на різні рівні мовної підготовки студентів. [3, С. 46-47]

Отже, безперечною перевагою у використанні веб-квестів під час викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у технічних ЗВО є те, що вони спонукають студентів до активного творчого та аналітичного розумового процесу, вмінню працювати в команді.

2. Web-ресурси з метою організації практичної роботи на занятті

Для організації практичної роботи на заняттях з української мови за професійним спрямуванням можна використати технологію відеоскрайбінгу. За допомогою web-ресурсів, які допомагають створити відеоскрайбінг студент зможе дати короткі яскраві відеопояснення з певних питань, які супроводжуються схематичними малюнками. Онлайн-сервісами для створення й зберігання скрайбінгу є Prezi, Moovly, PowToon.

Для виконання та подальшого усного захисту індивідуально-дослідного завдання студентам можна запропонувати створити свій блог. Це форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей. Наприклад, автор (один студент чи їх група) виконав певне завдання (реферат, есе), яке розміщується на сайті свого мережевого щоденника (блогу) з відеозахистом наукового повідомлення, потім автор блогу дає можливість іншим студентам прочитати, подивитись та прокоментувати розміщений матеріал. У студентів з'являється можливість обговорення й оцінки якості публікації і коментарів, що сприяє розвитку мовленнєвих навичок.

3. Web-ресурси для організації позаурочної роботи з дисципліни

Задля організації позаурочної роботи Прошкін В. пропонує застосовувати ВікіВікі – технологію, що передбачає колективне створення здобувачами ступеня вищої освіти глосарія, словника, довідника, термінологічного покажчика, атласу, енциклопедії та ін. [4, С. 189]

Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр вказали, що використання ВікіВікі можливе в таких напрямках: спільне створення документів, презентацій, есе, поем та інших творів; спільне створення мережеских відгуків або рецензій на студентські роботи; створення анотацій, коментарів, зауважень до тексту; створення бібліотеки прикладів, порад, посилань на навчальні матеріали;

розповсюдження інформації, обмін інформацією між здобувачами та викладачами [2, С. 165].

Отже, огляд новітніх web-ресурсів дає можливість активного застосування пропонованих технологій для викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у технічних ЗВО. Водночас, щоб мотивувати студентів до вивчення своєї дисципліни потрібно йти у ногу з часом та використовувати ті технології та ресурси, які спонукатимуть сучасну молодь до навчання та стимулюватимуть її розумову діяльність. Проте не слід забувати, що лише поєднання традиційного навчання з інноваційними технологіями, ресурсами, методами та формами забезпечать ефективні результати навчання.

Список використаних джерел:

1. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід :навчальний посібник. Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Козяр М.М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті : монограф. Львів: Сполом, 2012. 502 с.
3. Исаева А.В. Веб-квест как форма организации самостоятельной работы студентов // Организация самостоятельной работы студентов: Материалы докладов II Всероссийской научно-практической интернет-конференции «Организация самостоятельной работы студентов» (6-9 декабря 2013 года). Саратов: Изд-во «Новый Проект», 2013. 188 с.
4. Прошкін В. В. Освітні веб-ресурси в професійній підготовці майбутніх учителів // Освітологічний дискурс. 2017. № 1-2. С. 183-197. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2017_1-2_17
5. Сокол І. Використання квест-технології для підготовки вчителів системі післядипломної педагогічної освіти // Єдиний інформаційний простір: стратегії інноваційного розвитку освітньої галузі: зб.наук.пр.за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Єдиний інформаційний простір: стратегії інноваційного розвитку освітньої галузі» (16 жовтня 2014 р.). Дніпропетровськ: Вид-во «Інновація», 2014.

ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ON-LINE

Громадянське виховання сьогодні є необхідністю. У межах навчання в університеті майбутні учителі мають бути готовими будувати нову країну, вирощувати нове покоління українців, які будуть знати правдиву історію, справжні факти воєнних часів в Україні, які будуть любити свою країну, прославляти свій народ, пам'ятати героїчні вчинки наших захисників та бути

готовими захищати національну самобутність та безпеку. Все це можливо лише тоді, коли самі вчителі наповнені відчуттям любові та поваги до своєї країни, коли вони громадянсько виховані, коли в них розвинена громадянська компетентність.

Розглянувши передовий педагогічний досвід з проблеми формування громадянської компетентності учнів початкової школи, дійшли висновку, що громадянська компетентність учнів початкової школи є інтегральним утворенням, що характеризується сукупністю знань про державу та її символіку, традиції, закони, права й відповідальність людини та громадянина, про національні й загальнолюдські цінності, умінням спілкуватися з однолітками й дорослими, колективно обговорювати проблеми, робити свідомий вибір, брати участь у колективній діяльності сім'ї та класу, залучитися до суспільно корисної праці, висловлювати й пояснювати власну точку зору, повагу до прав людини, до закону, прагненням до справедливості, чесності, відповідальності, сприйманням багатоманітності, повагою до національної історії, мови, культури, традицій (Шпаляренко, 2020).

Розпочинаючи роботу з формування громадянськості студента в умовах вищої школи, важливо пам'ятати про необхідність забезпечення позитивного оточення, безпечного освітнього середовища, яке сприятиме формуванню його громадянської компетентності. Пропонуємо декілька варіантів вправ, які впроваджено в роботу факультету початкового навчання у межах розвитку громадянської компетентності студентів в умовах навчання on-line.

Вправа «**Перегони на повітряних кулях**» (проводиться з використанням презентації Power Point або інших схожих програм).

Мета: актуалізувати знання студентів щодо прав людини, дати розуміння, що права людини не можуть бути відібрані.

Хід вправи: Студентам пропонується зображення повітряної кулі, на якій кріпляться баластні мішки, які символізують десять прав людини (див. мал. 1).

Після цього пропонується історія, що вони подорожують на «Кулі з правами людини». Куля починає падати і пасажери повинні скинути баласт для того, щоб уникнути серйозної аварії. Завдання студентів – визначити пріоритетність прав людини та обрати, з якими з прав вони можуть попрощатися скоріше. Таким чином необхідно скинути шість мішків, щоб безпечно досягнути землі.

Після виконання вправи обов'язково організувати обговорення. Визначити чи складно було віддати пріоритет деяким правам людини на противагу іншим. Передбачається, що студенти зроблять висновок про те, що всі перераховані права людини є важливими, але люди можуть розставляти свої пріоритети, якщо вони стоять перед вибором. Педагог по завершенню вправи має зазначити, що в умовах діючої Конституції скасування будь-якого з прав може призвести до серйозних збитків для демократії. Можливо поширити обговорення на предмет того, які з цих прав були включені до Конституції України, і як ці права захищені.

Малюнок 1. Повітряна куля з правами людини

Вправа «**Це не справедливо**».

Мета: дізнатися про власне розуміння справедливості та несправедливості.

Хід вправи: спочатку студентів необхідно розподілити на групи, кожній з них представити фотокартки. Далі учням необхідно описати, зображену на фото ситуацію за таким алгоритмом: «Я можу бачити ...» (фактичний опис), «Я відчуваю...» (емоційна реакція), «Це змушує мене замислитися про ...» (асоціації, ідеї). Наступним завданням буде класифікувати фотографії за трьома категоріями:

1. На фото справедлива та чесна ситуація.
2. На фото ситуація несправедливості.
3. Студенти не впевнені, як класифікувати фото.

Після цього кожна група має презентувати свій вибір та обговорити разом хід роботи та складності, які виникли. По завершенню роботи студенти мають поділитися життєвими ситуаціями несправедливості, зробити висновки про те, які умови породжують несправедливість та обговорили як саме можна виправити ситуації несправедливості.

Дану вправу, спрямовану на розвиток громадянської компетентності студентів, можна проводити за допомогою LearningApps. Там є готові вправи, які потім студенти можуть впроваджувати в своїй роботі із учнями (Ел.ресурс).

Вправа: «**Ми всі рівні, але деякі більш рівні, ніж інші**»

Мета: навчитися визначати та аналізувати причини та мотиви дискримінації людей.

Матеріал: фотокартки успішної та неуспішної людини.

Хід вправи: викладач пропонує світлини соціального переможця (людину успішну, матеріально забезпечену та соціально захищену) та переможеного (невдачу, людину малозабезпечену, соціально не захищену) (див. мал. 2). Далі

студенти мають відповісти на запропоновані питання та зазначити характеристики кожної людини (за їх здогадками): соціально-економічний рівень, професія, стать, етнічна група, спосіб відпочинку, вибір одягу, зовнішній вигляд, спосіб життя, тип житла, звички споживання. По завершенню вправи необхідно зробити висновки щодо того, хто і як впливає на своє подальше життя.

Малюнок 2. Успішна та неуспішна людина

Таким чином громадянську компетентність студентів можна розвивати в умовах навчання у ЗВО, незалежно від того який формат навчання, тим паче сьогодні ми маємо безліч можливостей організувати якісну громадянську освіту в умовах on-line.

Список використаних джерел:

1. Створення ігрових середовищ. Електронний ресурс. URL: <https://learningapps.org/view6401101>.
2. Голлоб Р., Крапф П. (2016). Обучение демократии: сборник практических занятий по образованию для демократической гражданственности и образованию по правам человека. Київ: Основа. Т. 6. (Golob R., Kraph P. (2016) Study democracy: collection of practical lessons of democracy and human rights education. Kiev: Osnova. T. 6.)
3. Шпаляренко Ю.А., Начинова О.В. Умови формування громадянської компетентності молодших школярів із сенсорними порушеннями. Інноваційна педагогіка: Науковий журнал. Одеса, 2020. Вип. 23. Т.2. 287 с.

***ЯКОВЛЄВА Ольга Миколаївна,
СОЛОВЕЙЧУК Олена Максимівна***

ПРОБЛЕМА ДОСТОВІРНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА ПРИКЛАДІ ЗНО З МАТЕМАТИКИ

В останні роки аналіз результатів Зовнішнього Незалежного Оцінювання з математики фіксує зниження рівня навчальної підготовки з математики випускників, що автоматично тягне за собою зниження рейтингового вступного балу в заклади вищої освіти. З 2017 року ЗНО стало обов'язковим з математики або історії України на вибір, а вже з 2021 року тестування з математики – обов'язкове. І, хоча, рівень складності завдань знижується, а перелік додаткових матеріалів, якими можна скористатися під час виконання роботи, розширюється, статистика невблаганно демонструє зниження середнього балу складання ЗНО з математики та збільшення кількості учасників, які не подолали позначку «склав». За даними УЦОЯО (Український центр оцінювання якості освіти), у 2020 році частка учнів, які отримали результат «не склав» (прохідний бал 9 тестових балів з 62 можливих), становила 12,71% процентів від загальної кількості зареєстрованих, у 2021 році – 31,11% від загальної кількості зареєстрованих (прохідний бал 10 тестових балів з 67 можливих) [5].

Аналіз результатів виконання робіт з ЗНО з математики минулорічних тестувань УЦОЯО показує, що лєвова частка учнів навіть у простих завданнях намагалася вгадати відповідь, навіть не пробуючи провести необхідні розрахунки, не говорячи вже про ті завдання, розв'язування яких, потребувало виконання 3-4 елементарних дій. Аналізуючи результати виконання завдань з відкритою формою відповіді бачимо, що найскладнішими для сприйняття і вивчення для учнів, є розділи «Елементи комбінаторики, початки теорії імовірностей та елементи статистики». Середній рівень вгадування правильної відповіді в завданнях даного розділу значно менший, ніж середній рівень складності таких завдань. Тестові завдання з даних тем мають низькі коефіцієнти кореляції, проте це часто обумовлено не якістю оформлення завдань, а рівнем вгадування правильної відповіді.

Так при розгляді аналізу завдань ЗНО Українським центром оцінювання якості освіти 2020 року (Рис.1), завдання з даної теми змогли вирішити лише 12,6% учасників, при цьому рівень складності завдань даного типу оцінюється як «дуже складні» - 12,6 рівень «Дискримінації» визначає високу розподільну можливість завдання, але при цьому достатньо низький рівень кореляції для даного типу завдань, що навіть серед цих 12,6% можуть бути такі, що правильно вписали відповідь не до кінця розуміючи тему та принцип вирішення даного завдання.

31. Для участі в роботі студентської ради з кожної з двох груп навмання вибирають по 1 студенту. Серед 24 студентів першої групи проживають у гуртожитку 6 студентів, а серед 28 студентів другої групи – 14 студентів. Яка ймовірність того, що обидва вибрані для роботи в раді студенти будуть з тих, хто проживає в гуртожитку?

Ключ	Розподіл учасників (%) за кількістю набраних балів		Складність (P-value)	Дискримінація (D-index)	Кореляція (Rit)
	0	2			
0,125	87,4	12,6	12,6	43,0	0,6

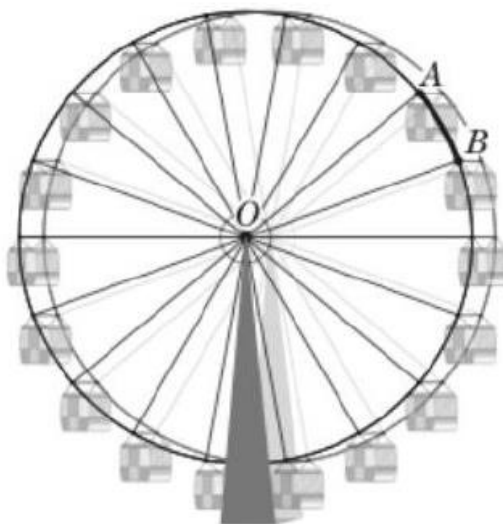
Рис. 1 Завдання № 31 третього блоку завдань ЗНО основної сесії 2020 року

Причин зниження середнього балу складання зовнішнього незалежного оцінювання з математики та якості даного оцінювання багато: зниження загальної якості освіти, гуманітаризація освіти (переорієнтація освіти з предметно-змістовного принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу), впровадження дистанційного навчання внаслідок пандемії COVID-19, тощо. Як одну з важливих причин можна розглядати недотримання рекомендацій до складання тестування, що може спричинити часті вгадування правильної відповіді. У цьому випадку можна виключити фактор вгадування й отримати більш надійні результати оцінювання навчальних досягнень, які не спотворені припущеним результатом.

Як приклад такого завдання можна привести тестову одиницю закритого типу з одним правильним варіантом відповіді, яка є в ЗНО кожного року і позиціонується як задача з практичним змістом (Рис.2). При цьому основні показники вказують на низький рівень вирішення даного завдання, адже 0,9% учасників не виконали дане завдання, а це найвищий рівень «не виконання» серед усіх завдань даного типу. Показник «Складність» дорівнює 38,8 – це означає, що рівень завдань визначається як складне, що не доцільно для використання в першій частині тесту, адже незважаючи на складність, вирішення даного тесту дозволяє заробити лише один тестовий бал. Рівень розподільної здатності «Дискримінація» - 42,4 на високому рівні, що свідчить про можливість задання виділяти учнів з різним рівнем навчальних досягнень, але при цьому низький показник «Кореляція» - 0,4 дозволяє припустити, що високий рівень вирішення даного завдання може бути викликаний не правильністю оформлення завдання, а рівнем вгадування. Зачасту такі завдання потребують довгого та кропіткого рішення і іноді доцільніше пропустити чи просто вгадати, адже час витрачений на дане завдання і кількість балів, яку на ньому можна заробити не рівноцінні.

19. Каркас колеса огляду складається з двох однакових кіл, до яких прикріплено 18 кабінок на однаковій відстані одна від одної, та ребер (радіусів кіл), що з'єднують місця прикріплення кабінок та центри кіл (див. рисунок). Довжина кожного ребра дорівнює 27 м. Визначте довжину дуги AB кола із центром у точці O . Укажіть відповідь, найближчу до точної. Товщиною каркасу знехтуйте.

А	Б	В	Г	Д
12,6 м	9,5 м	5,4 м	4,6 м	3,2 м

Ключ	Відповіді учасників (%)					Не виконали завдання (%)	Складність (P-value)	Дискримінація (D-index)	Кореляція (Rit)
	А	Б	В	Г	Д				
Б	8,8	38,3	17,3	17,1	17,6	0,9	38,3	42,8	0,4

Рис. 2 Завдання №19 першого блоку завдань ЗНО основної сесії 2020 року

Іншою причиною великої кількості відповідей наданих шляхом «методом тику» є використання завдань на другорядні теми, які не є принциповими для оцінки рівня готовності та здатності вчитися далі. Тому дане питання потребує подальших досліджень і є **актуальним**.

Цьогоріч Міністерство науки і освіти України стикнулося з багатьма проблемами викликаними воєнним станом в країні однією з яких стало питання про проведення Зовнішнього незалежного оцінювання в умовах воєнного часу. За наказом №434 від 12 травня 2022 року «Про організацію та проведення у 2022 році національного мільтипредметного тесту»[3] було ухвалено рішення про проведення оцінювання випускників закладів загальної середньої освіти у форматі Мультидисциплінарного тесту з трьох предметів одним з яких є математика.

Тестування цього року кардинально відрізняється від своїх попередників, адже буде проводитися у комп'ютерному форматі. Блок завдань з математики складається з 20 тестових завдань.

Завдань відкритої форми, які потребують розгорнутої відповіді в цьому році не буде, але, як і в 2021 році, учні матимуть змогу скористатися чернеткою і переглянути довідниковий матеріал, який містить формули та необхідну інформацію з усіх тем шкільного курсу математики, що включені до програми тестування. Система оцінювання тесту майже не відрізняється від «класичного» ЗНО, але, на відміну від попередніх років, щоб перетнути межу «склав», потрібно набрати лише один тестовий бал.

Підсумовуючи вищевказане можна говорити про недосконалість системи оцінювання результатів виконання робіт ЗНО з математики, що потребує дослідження для подальшого впровадження змін задля покращення рівня математичної освіти у абітурієнтів.

Список використаних джерел:

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2019. 240с.
2. Канівець Т. М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.
3. Про організацію та проведення у 2022 році національного мільтипредметного тесту: наказ Міністерства освіти і науки України від 12.05.2022 р. № 434 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-ta-provedennya-u-2022-roci-nacionalnogo-miltipredmetnogo-testu>
4. Сергієнко В.П., Кухар Л.О. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань. Київ, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2011. 41 с.
5. Український центр оцінювання якості освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/> (дата звернення 01.06.2022).

ЯКУБА Марина Станіславівна

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Головною метою екологічної освіти і виховання у закладах вищої освіти є формування у студентів відповідально-ціннісного та поважливого ставлення до природи і природних процесів. Це ставлення повинне базуватися на екологічній свідомості, обізнаності щодо проблем охорони та збереження природних об'єктів довкілля та активній екологічній позиції особистості.

Формування екологічної компетентності студента передбачає дотримання морально-етичних та правових норм, правил, законів, форм і принципів раціонального природокористування, формування активної екологічної позиції особистості щодо пропаганди та популяризації природоохоронної діяльності на локальних та загальнодержавному рівнях.

Високих результатів у набутті студентами екологічних компетентностей можна досягти шляхом активного залучення у освітні процеси різноманітних методів навчання та впровадження різних освітніх моделей і проектів у процесі вивчення предметів біологічного та екологічного спрямування. Причому, варто зауважити, що екологічні та біологічні базові знання мають поглиблюватися студентами і на інших заняттях в межах формування міжпредметних зв'язків, перетворюючись на глибинне переконання особистості у необхідності жити у тісних гармонійних відносинах з природою і почувати себе з природним довкілля єдиним цілим.

Одним з найважливіших кроків у набутті студентами екологічних знань, умінь та навичок є формування екологічної свідомості, що являє собою найвищий рівень розуміння та осмислення і сприйняття людиною свого місця

та значення в існуванні людства на тлі потужного розвитку біологічних наук, екології та сучасних технологій.

Набуття студентами закладів вищої освіти екологічних знань та компетентностей пов'язане, насамперед, з екологічною освітою, метою якої є:

- набуття студентом знань щодо суті екології як науки, її структури та зв'язків з іншими науками;
- засвоєння знань про основні екологічні закони та закономірності співіснування живих організмів на планеті;
- усвідомлення особливостей впливу на природу техногенного розвитку людської цивілізації та знання шляхів упередження і мінімізації наслідків руйнівної дії техногенного процесу на біосферу;
- особистісна орієнтація на цінність природи;
- знання основних положень природоохоронного законодавства та правового поля діяльності в екологічній сфері;
- формування особистості з екоцентричним типом моралі, мислення і етичних норм та з високим рівнем екологічної культури;
- осмислення практичного значення екології як науки та її взаємозв'язків з іншими науками;
- розуміння принципів сталого розвитку людства в цілому та знання регіональних екологічних проблем в Україні і особливостей стратегії екологічно-безпекового розвитку держави, тощо.

Сучасна екологічна освіта та виховання це не лише формування відповідних знань та умінь у взаємодії людини та природи, а й розвиток шляхом залучення засобів педагогічних технологій компетентностей особистості, спеціальних знань, поведінкових норм та орієнтацій, щодо усвідомлення екологічної цінності природного середовища у його нерозривній єдності з людиною.

Екологічна освіта має орієнтуватися на критичне мислення фахівця, здатність до вдалого розв'язання задач та навички ефективного прийняття рішень.

У більшості випадків студенти вищих навчальних закладів, на відміну від школярів, є дорослими сформованими особистостями, що володіють певною базою понять, тверджень та знань з біології та екології, отриманих під час шкільного навчання та в межах позашкільних занять, а також певний особистий культурний рівень та морально-етичні норми вихованості. Свідомі студенти, як правило, мають чітко визначену громадську позицію та певне особисте ставлення до екологічних проблем окремих регіонів та країни в цілому, тому шляхи підвищення рівня їх освіченості та набуття нових умінь та знань у сфері екологічної та природоохоронної діяльності у закладах вищої освіти повинні бути більш складні, наукоємні та змістовні і водночас цікаві та практичні.

Серед дієвих заходів екологічної освіти студентів вищих навчальних закладів базовими є лекції, практичні та лабораторні заняття, семінарські заняття та колоквіуми. Екологічна освіта повинна комплексно використовувати

процеси, що залучають студентів до спостереження, вимірювання, класифікації, експериментування тощо. Ці заходи дають змогу шляхом обговорення, проведення дискусій та диспутів здійснювати критичну й оптимально точну оцінку сучасного екологічного стану біологічних об'єктів та екологічних процесів, ведуть до формування біосферного світогляду у студентів. Вірно підібрані методи екологічних досліджень та спостережень надають можливість обрання дієвих шляхів вирішення екологічних проблем та прогнозування подальшого розвитку подій і процесів у довкіллі.

Вкрай важливою частиною освітнього процесу екологічного змісту є можливість студентів закріплювати теоретичні знання, отримані у навчальних закладах, у безпосередній практичній діяльності в межах навчальних та переддипломних практик.

Велике значення для удосконалення рівня вищої екологічної освіти мають міжвузівські, регіональні та міжнародні контакти викладачів і студентів, зв'язки з громадськими організаціями, регулярний обмін досвідом та знаннями, виконання екологічних проектів, стажування, здійснення науково-дослідних програм і видання підручників та посібників, підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах екологічного спрямування.

Завданнями екологічної освіти та виховання студентів є постійне інформування студентів та відкритий для студентів доступ до баз даних про стан компонентів природного середовища та перебіг екологічних процесів; вільне отримання достовірної інформації про проблеми природного походження і їх вплив на рівень здоров'я населення країни та світу; залучення студентів до поширення екологічних знань серед населення; спонукання до збереження та примноження природних багатств; використання природних засобів у навчально-виховному процесі; постійне поповнення знань з біології та екології шляхом ознайомлення з науковими та науково-популярними джерелами відомих вітчизняних та зарубіжних вчених тощо.

Враховуючі вищезазначену інформацію варто наголосити, що сучасна екологічна освіта являє собою нагальну потребу освіти сьогодення і є одним з провідних та перспективних напрямків виховання молоді у сучасній вищій школі.

ЯЦКЕВИЧ Інна Володимирівна

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

В організації щодня відбувається безліч процесів та явищ під впливом зовнішнього середовища. Всі вони мають багатогранну спрямованість і мету, використовуючи для досягнення свої методи та ресурси. Щоб уникнути складнощів, потрібно грамотне та системне управління.

Сучасна організація характеризується стрімким зростанням кількості найрізноманітніших процесів у всіх сферах своєї діяльності, а також наростаючою швидкістю їхнього протікання. За таких умов менеджмент починає відігравати своєрідну роль «цементу організації» як сукупність механізмів координації, співробітництва та засобів інтеграції бізнес-процесів.

Менеджмент - це система методів управління в умовах ринку або ринкової економіки, які передбачають орієнтацію організації на попит та потреби ринку, постійне прагнення підвищення ефективності діяльності організації з найменшими витратами та з метою отримання оптимальних результатів. Менеджери - це люди в організації, відповідальні за розробку та проведення процесу управління, використовуючи різноманітні інструменти сучасності - цифровізація.

Процес цифровізації прискорюється стрімкими темпами і переосмислює кожен аспект життєдіяльності організації [1; 2]. Можливість підключення, передбачуваність, простота, а також швидкість і гнучкість є цифровим фундаментом, необхідними для успіху всіх організацій [1...3]:

1. Цифровізація призводить до злиття онлайн та офлайн, проривних технологій та радикальних змін цілих галузей.

2. Автоматизація, оптимізація, автономність бізнес-процесів, а також велика гнучкість та індивідуальність продуктів та послуг – це лише деякі з переваг та можливостей цифровізації.

3. Цифрове перетворення менеджменту супроводжується гнучкістю на практиці, також відомою як «бімодальне» управління [4]. Так, бімодальне управління - це тип стратегії або установки, в якій один цифровий відділ розділений на дві частини – одна частина присвячена питанням обслуговування та підтримки, а інший – інноваціям та розширенню. Бімодальне управління допомагає організаціям справлятися з цими двома абсолютно різними обов'язками більш прямим способом, ніж намагаючись делегувати обидві функції в одному цифровому відділі.

4. Інструменти для онлайн-зборів зростають (Skype, Zoom тощо), а дистанційний зв'язок стає актуальним.

Слід зазначити, що, незважаючи на те, що цифровізація є одним із визнаних способів підвищення ефективності виробничих та логістичних процесів, їх практична реалізація не може бути здійснена без комплексного системного підходу, який вимагає не тільки значних інвестицій, необхідних для реструктуризації існуючої виробничої структури, але відповідна методологічна підтримка.

Розробка ефективного підходу до управління бізнес-процесами та новими технологіями в організації - складний процес у системі управління. Для забезпечення ефективного розвитку організації необхідно застосовувати інноваційні методи навчання та методики управління ними.

Процеси, що відбуваються на підприємстві, вимагають постійної уваги з боку керівництва, власників процесів та працівників, які забезпечують здійснення бізнес-процесів. У процесі поліпшення та оптимізації бізнес-процесів необхідно підтримувати рівень ефективності та успіху, досягнутих у результаті впровадження процесного підходу.

Для реалізації процесу впровадження цифровізації в організації слід використовувати наступний алгоритм:

- формування компетентної експертної робочої групи, здатної провести діагностику діяльності організації та бізнес-процесів;
- проведення самообстеження діяльності організації та формування масиву вихідних даних про рівень цифровізації організації та бізнес-процесів, що використовуються у бізнес-процесі організації;
- оцінка рівня цифровізації (цифрової зрілості) та рівня інформаційної безпеки організації;
- виявлення «вузьких місць», визначення пріоритетних напрямів впровадження цифровізації в організації, оцінка ризиків;
- аналіз існуючих або розробка нових концепцій цифрових технологій в організації за обраним пріоритетним напрямом;
- формування дорожньої карти впровадження цифрових технологій;
- прийняття рішення на рівні керівника організації про економічну доцільність, ефективність застосування та впровадження цифрових технологій в організацію, затвердження дорожньої карти впровадження;
- реалізація дорожньої карти впровадження цифровізації;
- удосконалення системи управління за рахунок впровадження цифрових технологій в організації;
- контроль та аналіз результатів впровадження та ключових показників діяльності підприємства з метою внесення коригувань;
- за наявності позитивної динаміки, опрацювання питань масштабування.

Сучасний спосіб цифрової економіки характеризується розробкою концепцій управління організацією нового покоління, які можна поділити на три блоки:

- дані на вході (ІоТ, дрони);
- обробка даних (штучний інтелект, блокчейн);
- дані на виході (робототехніка, 3D-принтери, доповнена та віртуальна реальність).

Використання нових концепцій надає організаціям конкурентну перевагу. При реалізації процесу трансформації цифровізації, з урахуванням обрання

найбільш пріоритетного напрямку в організації, можна визначити та систематизувати принципи управління організацією:

- використання цифрових технологій перетворює бізнес-процеси організації та значно підвищує ефективність роботи за рахунок скорочення часу на організацію виробництва і так само за рахунок скорочення часу виробничого циклу;

- зниження експлуатаційних витрат та підвищення енергоефективності;

- знижуючи кількість та тривалість простоїв обладнання, збільшуючи рівень його завантаження та підвищення якості продукції;

- збільшення гнучкості виробництва за рахунок попереджуючої зміни характеристик бізнес-процесів та забезпечення інтеграції інформації з етапів життєвого циклу продукції, що випускається;

- покращення якості бізнес-процесів організації за умови впровадження інновацій та адаптації бізнес-моделей до умов сучасної цифрової економіки.

Варто зауважити, що цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту має позитивну динаміку. Однак, в ній є свої нюанси, але без цифровізації неможливо ефективно управляти організацією, балансувати серед колосального потоку даних, людей та завдань.

Список використаних джерел:

1. Таранич О.В. Адаптація системи операційного менеджменту підприємств в умовах цифровізації економіки України. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4 (40). С. 143 - 152.

2. Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. *Маркетинг і цифрові технології*. 2019. № 4. Том 3. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/907558.pdf> (дата звернення: 04.06.2022).

3. Захарчин Г. М., Панас Я. В. Управління знаннями в умовах розвитку цифрової економіки та інтелектуалізації суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 36. С. 76 - 80.

4. Управління бізнес-процесами. URL: <https://pmb.com.ua/uk/blog/category/upravlenie-biznes-protsessami/page/4/> (дата звернення: 04.06.2022).

Інформація про авторів

1.	АРКАТОВ Юрій Миколайович	кандидат фізико-математичних наук, доцент, професор кафедри фундаментальних наук Військова академія (м. Одеса)
2.	АРТЕМЕНКО Анна Броніславівна	доктор філософії за спеціальністю «Соціологія», завідувачка кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту Університету «Україна»
3.	БАЛАКІРСВА Вікторія Анатоліївна	доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
4.	БАЛДИНЮК Олена Дмитрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
5.	БАРАНОВА Валерія Вадимівна	доктор економічних наук, доцент, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна
6.	БАРТЄНСВА Ірина Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
7.	БАРУЛІНА Юлія Олександрівна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти Криворізького державного педагогічного університету
8.	БЕНГУС Юрій Володимирович	старший викладач кафедри ботаніки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
9.	БОБРО Олена Валеріївна	кандидат медичних наук, доцента, доцент кафедри біології та охорони здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
10.	БОЛДАРЄВА Ольга Миколаївна	кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри вищої математики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
11.	БОНДАРЕНКО Олександра Константинівна	кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Державного закладу «Одеський національний університет імені І.І. Мечникова»

12.	БУЖИНА Ірина Вячеславівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри сімейної та спеціальної педагогіки та психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
13.	БУКАЧ Валерій Михайлович	кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
14.	БУРЕНКОВА Катерина Вікторівна	кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних наук Військової академії (м. Одеса)
15.	ВАЛЬ Людмила Валеріївна	викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
16.	ВІННИЦЬКА Оксані Анатоліївні	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
17.	ВІТРУК Ольга Ананіївна	викладач, голова циклової комісії викладачів трудового навчання та технологій Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу ім. А. Ю.Кримського Волинської обласної ради
18.	ВІЦУКАЄВА Катерина Михайлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
19.	ВОДОЛАЗСЬКА Ольга Олегівна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
20.	ВОЛКОВА Руслана Євгенівна	старший викладач кафедри ботаніки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
21.	ГАЛІЦАН Ольга Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
22.	ГЕОРГАЛІНА Олена Ростиславівна	кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних наук Військової академії (м. Одеса)

23.	ГЕТМАНЕЦЬ Наталя Юріївна	асистент кафедри диригентсько-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
24.	ГНЕСЬ Наталя Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
25.	ГОРЛІЧЕНКО Марина Григорівна	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри фундаментальних наук Військової академії (м. Одеса)
26.	ГРИЦЕНКО Вікторія Ігорівна	старший викладач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».
27.	ДЕДЕ Юлія Володимирівна	викладач кафедри іноземних мов природничих факультетів Державного закладу «Одеський національний університет імені І.І. Мечникова»
28.	ДИШЕЛЬ Галина Олександрівна	старший викладач кафедри біології і охорони здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
29.	ДУБОВА Наталя Вячеславівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
30.	ЄВТУШИНА Тетяна Олександрівна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
31.	ЖУРАВЛЬОВА Ірина Борисівна	викладач кафедри фундаментальних наук Військової академії (м. Одеса)
32.	ЖУРАВЛЬОВА Ірина Миколаївна	старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
33.	ЗАВГОРОДНА Тетяна Костянтинівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

34.	ЗАПОРОЖЧЕНКО Олексій Володимирович	кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри права і соціальної роботи Ізмаїльського державного гуманітарного університету
35.	ІЛЬЧЕНКО Світлана Віталіївна	доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу Державної установи «Інститут проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
36.	КАЛЮЖНА Оксана Михайлівна	викладач кафедри теорії музики і вокалу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
37.	КАЧАЙЛО Ксенія Анатоліївна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету
38.	КОЗАК Вікторія Ігорівна	викладач-стажист кафедри технологічної та професійної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
39.	КОЛБІНА Людмила Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
40.	КОРНІЄНКО Тетяна Олександрівна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
41.	КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
42.	КУЧЕРЯВА Оксана Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
43.	ЛАЗАРЕНКО Світлана В'ячеславівна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
44.	ЛАЗОР Катерина Петрівна	кандидат політичних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»

45.	ЛЕВАНДОВСЬКА Ганна Вікторівна	викладач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
46.	ЛЕГЕЗА Євген Олександрович	доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)
47.	ЛЕОНОВА Вероніка Іванівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
48.	ЛОЗОВА Тетяна Петрівна	кандидат економічних наук, старший викладач кафедри управління, фінансів та адміністрування Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
49.	ЛУЦЕНКО Олена Володимирівна	кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди
50.	МАЗУР Анатолій Васильович	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)
51.	МАКАРОВА Ірина Олегівна	кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної математики та інформатики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
52.	МАТВЄЄНКО Ірина Володимирівна	кандидат наук з державного управління, доцент кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій Інституту публічної служби та управління Державного університету «Одеська політехніка»
53.	МЕЛЕНТЬЄВ Олег Борисович	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри технологічної освіти Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
54.	МЕЛЬНИЧЕНКО Віталій Григорович	старший викладач кафедри теорії музики і вокалу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського»
55.	МІШЕНІНА Тетяна Михайлівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету

56.	НЕНКУ Наталія Василівна	викладач, заступник голови циклової комісії з іноземної мови Відокремленого структурного підрозділу «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж» Державного університету «Одеська Політехніка»
57.	НІКШИНА Анжела Володимирівна	викладач кафедри педагогіки, іноземних мов та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
58.	НОЗДРОВА Оксана Павлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
59.	ОРЛИК Надія Анатоліївна	кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри біології і охорони здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
60.	ОСИПОВА Тетяна Юріївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
61.	ОСЬКІНА Наталія Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри західних і східних мов та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
62.	ПАРТОЛА Вікторія Вікторівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
63.	ПЕТУХОВА Ірина Олексіївна	асистент кафедри образотворчого мистецтва Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
64.	ПЕТУХОВА Тетяна Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри технологічної та професійної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
65.	ПЄНОВ Вадим Васильович	кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки Державного закладу «Одеський національний університет імені І.І. Мечникова»

66.	ПОЛЩУК Наталія Миколаївна	викладач-стажист кафедри медико-біологічних основ фізичної культури Державного закладу «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»
67.	ПОСТОЯН Тетяна Григорівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
68.	ПРОКОФ'ЄВА Лілія Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спортивних ігор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
69.	ПРОСЕНЮК Анжела Іванівна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
70.	РАССОМАХІНА Ольга Андріївна	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» (м. Київ)
71.	РОТАР Анна Іванівна	викладач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
72.	РУДЕНКО Юлія Анатоліївна	доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
73.	РУДІЧЄВА Наталія Костянтинівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
74.	РУЧКІНА Маріанна Миколаївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
75.	САКАЛЮК Оксана Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

76.	САМЧУК Лариса Сергіївна	кандидат філософських наук, викладач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
77.	СКОРОМНА Маріанна Володимирівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
78.	СОКОЛЮК Ольга Василівна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
79.	СОЛОВЕЙЧУК Олена Максимівна	магістрантка кафедри вищої математики та статистики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
80.	СТАРІКОВА Людмила Павлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
81.	СТАЦЕНКО Наталія Вікторівна	аспірантка кафедри педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
82.	ТАБАЧНИК Інна Григорівна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
83.	ТАРАСЕНКО Андрій Андрійович	кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
84.	ТАШМАТОВ Вячеслав Абдуллайович	кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»
85.	ТВЕРДОХЛІБ Олена Володимирівна	кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри ботаніки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

86.	ТИТОВА Ганна Віталіївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спортивних ігор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
87.	ТОПЧІЙ Марія Сергіївна	кандидат біологічних наук, завідувачка кафедри біології і охорони здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
88.	ТРЕГУБЕНКО Ірина Борисівна	кандидат технічних наук, доцент, завідувачка кафедри інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» (м. Київ)
89.	ТРУБАВІНА Ірина Миколаївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України
90.	ТУРХАН Людмила Григорівна	доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та суспільних наук Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка
91.	ФІЛАТОВА Лада Семенівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
92.	ФІЛІПЦОВА Катерина Анатоліївна	кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри біології і охорони здоров'я Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
93.	ХОДОТ Аліна Олексіївна	викладач кафедри теорії музики і вокалу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
94.	ХРИСТЕНКО Дмитро Олександрович	викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
95.	ХРОМОВА Юлія Олександрівна	кандидат наук з державного управління, викладач кафедри публічного управління та регіонування Інституту публічної служби та управління Державного університету «Одеська політехніка»
96.	ЦИБАНЮК Олександра Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

97.	ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
98.	ЧЕРНЕНКО Віталій Іванович	заступник начальника управління – начальник технічного відділу управління військових сполучень на морському та річковому транспорті
99.	ШЕВАЛЬЄ Світлана Борисівна	викладач кафедри українознавства, історико-правових та мовних дисциплін Одеського національного морського університету
100	ШЕВЧЕНКО Світлана Василівна	викладач кафедри фундаментальних наук Військова академія (м. Одеса)
101	ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
102	ЯКОВЛЄВА Ольга Миколаївна	кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри вищої математики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
103	ЯКУБА Марина Станіславівна	кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри геоботаніки, ґрунтознавства та екології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
104	ЯЦКЕВИЧ Інна Володимирівна	доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, фінансів і бізнес технологій Державного університету «Одеська політехніка»

ЗМІСТ

АРКАТОВ Юрій Миколайович, ГЕОРГАЛІНА Олена Ростиславівна, ЖУРАВЛЬОВА Ірина Борисівна Особливості вивчення методів математичного програмування на інженерних спеціальностях	3
АРТЕМЕНКО Анна Броніславівна Самостійна робота здобувача як необхідна форма організації освітнього процесу у закладі вищої освіти	5
БАЛАКІРСЬКА Вікторія Анатоліївна Особливості роботи вчителя початкової школи з дітьми з посттравматичним стресовим розладом	7
БАЛДИНЮК Олена Дмитрівна Соціально-педагогічна проблема формування особистості дитини в неповній сім'ї	9
БАРАНОВА Валерія Вадимівна Міжнародний тероризм та його вплив на світову політику	12
БАРТЕНЄВА Ірина Олександрівна Формування професійної культури майбутнього вчителя у закладах вищої освіти	15
БАРУЛІНА Юлія Олександрівна Формування ключових компетентностей молодших школярів за допомогою застосування технології розвиваючого навчання	18
БОБРО Олена Валеріївна Щодо викладання дисциплін професійного спрямування за профілем «Фізичне виховання та спорт»	21
БОЛДАРСЬКА Ольга Миколаївна Організація освітнього процесу з математики під час дистанційного навчання у ЗВО	24
БОНДАРЕНКО Олександра Костянтинівна, ДЕДЕ Юлія Володимирівна Перспективи використання сучасних методів підвищення кваліфікації викладачів	28
БУЖИНА Ірина В'ячеславівна Організація та керівництво процесом сучасного виховання дошкільників в українській сім'ї	30
БУКАЧ Валерій Михайлович Музей в освітньому процесі сучасних закладів педагогічної освіти	32
БУРЕНКОВА Катерина Вікторівна, ГОРЛІЧЕНКО Марина Григорівна, ШЕВЧЕНКО Світлана Василівна Значення моніторингу якості роботи у ВНЗ	34
ВАЛЬ Людмила Валеріївна Інноваційні методи організації диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва	35
ВІННИЦЬКА Оксана Анатоліївна, КОРНІЄНКО Тетяна Олександрівна Впровадження технологій гейміфікації в освітній процес закладів вищої освіти	38
ВІТРУК Ольга Ананіївна Застосування STEM-навчання в освітніх закладах України в сучасних умовах	40
ВІЩУКАЄВА Катерина Михайлівна Застосування методу case-study в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального супроводу	44

ВОДОЛАЗСЬКА Ольга Олегівна Особливості психологічного благополуччя майбутніх психологів	46
ВОЛКОВА Руслана Євгенівна, ТВЕРДОХЛІБ Олена Володимирівна, БЕНГУС Юрій Володимирович Сучасні методи та технології навчання при вивченні курсу «Ботаніка» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди	48
ГЕТМАНЕЦЬ Наталя Юрївна, ГАЛІЩАН Ольга Анатоліївна Інновації в організації освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва	51
ГНЕСЬ Наталія Олександрівна Педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	53
ГОРЛІЧЕНКО Марина Григорівна До питання впровадження сучасних технологій у діяльність закладів вищої освіти	58
ГРИЦЕНКО Вікторія Ігорівна Сучасні методи та форми організації освітнього процесу під час викладання іноземних мов у закладах вищої освіти	59
ДИШЕЛЬ Галина Олександрівна Самоосвіта здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Фізична культура» та «Фізична культура і спорт»	62
ДУБОВА Наталія Вячеславівна Контроль фахових знань учнів ЗПО кулінарного профілю як педагогічна проблема	65
ЄВТУШИНА Тетяна Олександрівна Український пісенний дискурс весни 2022 року як практичний метод навчання у виші	68
ЖУРАВЛЬОВА Ірина Миколаївна, СОКОЛЮК Ольга Василівна, ХРИСТЕНКО Дмитро Олександрович Фізичне виховання здобувачів закладу вищої освіти в умовах сьогодення	70
ЗАВГОРОДНЯ Тетяна Костянтинівна Особливості організації вищої освіти у галузі фізичне виховання і спорт у закладах сучасної Румунії	74
ЗАПОРОЖЧЕНКО Олексій Володимирович Професійне вигорання викладачів закладів вищої освіти як актуальна психологічна проблема	76
ІЛЬЧЕНКО Світлана Віталіївна Quality assessment of the educational project «Maritime transport and logistics»	79
КАЛЮЖНА Оксана Михайлівна, ХОДОТ Аліна Олексіївна Роль хмарних технологій у процесі підготовки вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності	84
КАЧАЙЛО Ксенія Анатоліївна Лінгвокультурологічний аналіз фразеологізмів у перекладацькій практиці майбутніх філологів	87
КОЗАК Вікторія Ігорівна Особливості підготовки майбутнього вчителя технологій в умовах неформальної освіти	89
КОЛБІНА Людмила Анатоліївна Діагностика готовності студентів педагогічних ЗВО до використання арт-терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	92
КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна Мовностилістичні особливості	96

роману Марії Ткачівської «Тримайся за повітря»	
КУЧЕРЯВА Оксана Анатоліївна Стратегії розвитку критичного мислення на практичних заняттях із синтаксису української мови	101
ЛАЗАРЕНКО Світлана В'ячеславівна, РОТАР Анна Іванівна Ігрові методи та технології на заняттях з української мови як іноземної	104
ЛАЗОР Катерина Петрівна Методи покращення міжособистісної комунікації у закладах вищої освіти	106
ЛЕВАНДОВСЬКА Ганна Вікторівна Особливості сприйняття поняття «герой» та «героїчне» у процесі вивчення філологічних дисциплін студентами – майбутніми вчителями початкових класів	109
ЛЕГЕЗА Євген Олександрович Особливості професійної майстерності підготовки юристів у сфері надання публічних послуг в умовах воєнного стану	111
ЛЕОНОВА Вероніка Іванівна Організація навчальних та виробничих практик студентів спеціальності «Соціальна робота»	113
ЛОЗОВА Тетяна Петрівна Академічна доброчесність: принципи, види порушень та відповідальність	115
ЛУЦЕНКО Олена Володимирівна Вправи для зменшення стресу та психологічної травми	118
МАЗУР Анатолій Васильович Google Forms та Gnoimo: проблеми організації комп'ютерного тестування в дистанційному форматі	120
МАКАРОВА Ірина Олегівна Підходи до організації дистанційного навчання	124
МАТВЄЄНКО Ірина Володимирівна Партнерство як інноваційна форма взаємодії в сфері освіти: зарубіжний досвід для України	126
МЕЛЕНТЬЄВ Олег Борисович Історичні аспекти розвитку позашкільної освіти	130
МЕЛЬНИЧЕНКО Віталій Григорович Штучний інтелект і студентська сумлінність у вивченні матеріалу музично-історичних дисциплін	134
МШЕНІНА Тетяна Михайлівна Редакторське читання та контекстне моделювання соціальної реклами майбутніми редакторами у змісті курсу «Методика редагування медіатекстів»	137
НЕНКУ Наталія Василівна Maria Kulikovska and her collection of sculptures "My skin is my business"	140
НІКШИНА Анжела Володимирівна Сучасний педагог як невід'ємна частина світового освітнього процесу	141
НОЗДРОВА Оксана Павлівна Становлення професійного саморозвитку майбутніх вчителів в умовах модернізації освіти	143
ОРЛИК Надія Анатоліївна Досвід дистанційного викладання курсу «Медична біологія» в умовах воєнного стану	147
ОСИПОВА Тетяна Юріївна Досвід використання інтерактивних методів навчання під час викладання педагогічних дисциплін у ЗВО	150

ОСЬКІНА Наталія Олександрівна Змішане вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти	154
ПАРТОЛА Вікторія Вікторівна Можливості інтерактивних методів і технологій у підвищенні ефективності навчання здобувачів педагогічних ЗВО	155
ПЕТУХОВА Ірина Олексіївна Діяльнісний підхід у системі підготовки майбутніх учителів технологій в умовах НУШ	157
ПЕТУХОВА Тетяна Анатоліївна Застосування технологій НУШ у підготовці майбутніх вчителів технологій	161
РУЧКІНА Маріанна Миколаївна, ПЄНОВ Вадим Васильович Моніторинг як складова ефективного управління закладом освіти	164
ПОЛЩУК Наталія Миколаївна Проблема формування професійно-педагогічної культури викладача в умовах ЗВО	166
ПОСТОЯН Тетяна Григорівна Контекстне навчання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах закладу вищої освіти	170
ПРОКОФ'ЄВА Лілія Анатоліївна, ТІТОВА Ганна Віталіївна Гейміфікація як метод формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою	172
ПРОСЕНЮК Анжела Іванівна, РУДЕНКО Юлія Анатоліївна Розвиток культурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти засобами інтерактивного навчання в процесі викладання фахових методик	177
РАССОМАХІНА Ольга Андріївна Роль і значення науково-методичного забезпечення у системі підготовки сучасних фахівців	180
РУДІЧЄВА Наталія Костянтинівна Формування аксіологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів	183
САКАЛЮК Оксана Олександрівна Використання інтерактивних методів навчання у процесі організації партнерської взаємодії здобувачів вищої освіти	185
САМЧУК Лариса Сергіївна Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні	187
СКОРОМНА Маріанна Володимирівна Використання електронних освітніх ресурсів у системі фахової підготовки студентів-педагогів до практики	189
СТАРІКОВА Людмила Павлівна Використання онлайн-сервісів на уроках дисципліни «Я досліджую світ»	192
СТАЦЕНКО Наталія Вікторівна Кейс-стаді як ефективний метод онлайн-навчання	196
ТАБАЧНИК Інна Григорівна Психогімнастика як один із засобів соціалізації особистості дошкільника в умовах закладу дошкільної освіти	198
ТАРАСЕНКО Андрій Андрійович Обґрунтування вибору дизайну	201

ICR в Університеті Ушинського	
ТАШМАТОВ Вячеслав Абдуллайович Психологічне забезпечення поліцейських в Україні	206
ТОПЧІЙ Марія Сергіївна Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: переваги і недоліки	209
ТРЕГУБЕНКО Ірина Борисівна Концепт нового університету	212
ТРУБАВІНА Ірина Миколаївна Поняття про шляхи формування критичного і творчого мислення викладача закладу вищої освіти	214
ТУРХАН Людмила Григорівна Моральність викладача як необхідна умова досягнення успішних результатів в освітньому процесі	215
ФІЛАТОВА Лада Семенівна EVENT-технології в закладах освіти	217
ФІЛІПЦОВА Катерина Анатоліївна Забезпечення освітнього процесу з природничих дисциплін в умовах дистанційного навчання	220
ХРОМОВА Юлія Олександрівна Проблеми застосування систем антиплагіату для студентів	224
ЦИБАНЮК Олександра Олександрівна Теоретико-методичні засади впливу на рівень кваліфікації викладача фізичного виховання	226
ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна, ЧЕРНЕНКО Віталій Іванович Сучасні аспекти підготовки фахівців в умовах змішаного навчання	230
ШЕВАЛЬЄ Світлана Борисівна Огляд новітніх web-ресурсів для викладання дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у технічних ЗВО	232
ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна Розвиток громадянської компетентності студентів в умовах on-line	234
ЯКОВЛЄВА Ольга Миколаївна, СОЛОВЕЙЧУК Олена Максимівна Проблема достовірності оцінювання результатів навчальних досягнень учнів на прикладі ЗНО з математики	238
ЯКУБА Марина Станіславівна Теорія і практика формування екологічної компетентності студентів у закладах вищої освіти	241
ЯЦКЕВИЧ Інна Володимирівна Роль цифровізації у менеджменті організації	243